Andersenas

Pasakos

Hansas Kristijonas Andersenas

Pasakos

VERTĖ JUOZAS BALČIKONIS

1992
Kaunas

Andersenas (1805–1875)

ANDERSENAS

Hansas Kristijonas Andersenas, garsus danų rašytojas, gimė 1805 metais balandžio 2 dieną Odensės mieste, Fionijos saloje. Buvo neturtingo kurpiaus sūnus. Tėvai teturėjo tą vieną vaiką ir labai lepino. Ypač mylėjo jį tėvas, buvęs ne visai paprastas žmogus. Turėdamas poeto sielą ir mėgdamas mokslą, jis nekentė savo amato, kurį pasirinkti buvo priverstas spiriamas gyvenimo aplinkybių. Su savo kaimynais, kuriems svetimos buvo jo pažiūros ir nesuprantami aukštesni troškimai, jis maža draugaudavo ir visą atliekamą laiką praleisdavo su savo mylimuoju sūnum, jam pats pramanydavo visokių žaislų ir net žaisti padėdavo. Motina buvo prasta, nemokyta, bet labai geros širdies ir dievobaiminga moteriškė. Iš jos Andersenas paveldėjo gerą būdą, atvirumą, lipšnumą su žmonėmis ir tvirtą tikėjimą. Jo senelė, tėvo motina, taip pat labai mylėjo savo anūką, jaunose dienose pasaldino ne vieną vargingo gyvenimo valandą. Tai buvo neapsakomai gera, jautri ir meili senutė, nieko jam nesigailėjusi. Nors tėvai ir senelė labai Anderseną mažą lepino, bet jis paliko geras ir drovus vaikas, visai nepanašus į kitus to amžiaus vaikus. Su savo draugais pradedamojoj mokykloj, kurią jis lankė gimtajame mieste, negalėjo sutikti, jiems žaisti nepadėdavo, mėgdavo labiau vienas būti. Įstojęs į mokyklą, iš pradžios buvo pradėjęs pasakoti jiems savo paties pramanytas istorijas, kurios tik priežastį duodavo juokus iš jo daryti. Didžiausias džiaugsmas jam būdavo, kai parėjęs namo galėdavo visokius žaidimus žaisti, ypač taisyti lėlių teatrus, ištisas komedijas su jomis vaidinti.

Devintus metus einant, mirė jam tėvas. Motina, palikusi be jokio turto, gavo eiti per svetimus namus, skalbdama drabužius, kad galėtų save ir savo vaiką išmaitinti. Vaikas buvo gabus, turėjo gerą balsą, ir atkreipė į jį savo akis turtingi Odensės miesto piliečiai, kurie ėmė rūpintis nepaprasto našlaičio likimu. Būdamas jų namuose, jis galėjo girdėti, kaip yra garbinami rašytojų vardai, todėl ir jis pats nusprendė rašymu išgarsėti.

Kadangi sūnus jau buvo paaugęs, motina panorėjo, kad jis pats pradėtų sau duoną pelnyti. Dar anksčiau motina buvo atidavus jį į vieną fabriką, bet neilgai trukus pagrįžo jis namo su ašaromis prašydamas motinos daugiau ten jo nebesiųsti. Jo nepaprasti svajojimai ir palinkimai sukėlė prieš jį darbininkus,

kurie iš pradžios buvo pamėgę ir kartais darbo dalį už jį atidirbdavo, kad toj vietoj jis dainuotų, paskui pradėjo iš jo juoktis ir tyčiotis, ir jis gavo fabriką pamesti. Tada motina ėmė jį versti mokytis siūti. Bet Andersenui kas kita buvo galvoj. Per kiek laiko jis susitaupė kelis skatikus (arti 10 dolerių) iš retkarčiais gaunamų pašalpų. Jo akyse ta menkutė suma buvo baisūs pinigai, ir jis ėmė prašytis motinos, kad jį leistų į Kopenhagą. „Aš ten išgarsėsiu, – aiškinosi motinai: – iš karto turėsiu daug vargo pamatyti, o paskui būsiu garsus žmogus."

Po ilgų prašymų ir ašarų geraširdė motina sutiko leisti vaiką vieną į sostinę gali būti dar ir dėl to, jog viena burtininkė pranašavusi, kad jos sūnus būsiąs didelis žmogus ir kad jo garbei Odensėj būsianti padaryta iliuminacija.

Andersenas turėjo 14 metų, kai nuvyko į Kopenhagą. Tai buvo aukšto ūgio, negražus, lieso veido berniokas, šviesiais garbanotais plaukais. Mokslo jis tuomet buvo labai mažo, bet turėjo gražų balsą ir įmanomai galėjo deklamuoti. Jis tvirtai tikėjo, kad jo laukia šviesi ateitis, ir nebijojo vargų, kurių galėjo patirti būdamas vienui vienas dideliam mieste.

Tikrai nesaldžios buvo pirmos jo garbės kelio dienos. Atvažiavęs tuojau mėgino prisiteikti prie teatro, norėdamas savo laimę rasti scenoje. Bet visi, kur tik jis kreipėsi, šypsodami atsakė. Išleidęs paskutinius pinigus ir gėdindamasis grįžti namo, jis pristojo prie vieno dailidės. Bet čia, kaip ir Odensės fabrike, negalėjo apsikęsti šiurkščių darbininkų juokų ir, neilgai dirbęs, pabėgo.

Toliau, po didelių ir ilgų vargų, po bado ir šalčio dienų, pavyko jam rasti Kopenhagoj žmonių, kurie jį suprato ir pradėjo rūpintis jo mokslu. Iš pradžios jį buvo įstatę į dainavimo mokyklą, davė butą ir valgį, bet po pusės metų nušalęs nustojo balso ir gavo išeiti iš mokyklos. Ir kiti bandymai prasimušti kelią per teatrą taip pat niekais nuėjo.

Metęs teatrą, Andersenas sugalvojo išmėginti savo jėgas literatūros dirvoje. Bet literatūros darbas reikalauja daug mokslo, o Andersenui jo labai trūko. Ir kiti jam sakė, ir jis pats tai gerai matė. Norėdamas prasimanyti mokslui pinigų, jis sugalvojo rašyti teatrui pjeses. Greitųjų vieną parašęs, nusiuntė vieno teatro direktoriui, kuris jam atgal sugrąžino, pasakęs, kad daugiau panašiomis, taip negramatiškai rašytomis pjesėmis jo nebevargintų. Bet jaunas autorius nenusiminė: pasiryžo parašyti

tokią, kad būtinai pakliūtų į sceną. Ir tikrai jis parašė, taip pat greitai, tragediją, kuri, nors ir netiko scenai, bet atkreipė į save teatrų direktoriaus Kolino akis.

Kolinas nuo to laiko Anderseno gyvenime vaidina svarbią rolę; jis, galima sakyti, lieka jo antruoju tėvu. Pirmiausia jis išrūpino jam karaliaus stipendiją ir išsiuntė į provinciją, kad jis ten sistemingai išeitų gimnazijos kursą. Būdamas gimnazijoj, jau pradėjo Andersenas rašinėti eiles, ir vienos tuo laiku parašytos eilės atkreipė į jį platesnės visuomenės akis.

1828 m. Andersenas įstojo į universitetą, turėdamas 23 metus. Čia, gyvendamas sostinėj ir būdamas laisvesnis, labiau galėjo atsiduoti literatūros darbui. Be kitų dalykų, kurie turėjo šiokį tokį pasisekimą, Andersenas parašė eilėmis vieno akto komediją – „Meilė bokšte arba ką pasakys parteris", – kuri publikai labai patiko. Ją vaidinant, draugai teatre jam padarė ovaciją; laimingas autorius kaip vaikas apsiverkė. Tai buvo gražiausia jo gyvenimo diena. Bet pasisekimas neapsuko jam galvos. Atsidėjęs toliau varė jis savo mokslus ir 1829 m. puikiai išlaikė filosofijos egzaminus. Tuojau po to jis išleido pirmąjį savo eilių rinkinį, kuriuo kritika ir skaitytojai negalėjo atsidžiaugti. Dabar jau turėjo jis poeto vardą, visur durys jam buvo atviros.

Bet ne visas Anderseno literatūros kelias buvo rožėmis barstytas. Išleidus antrą eilių rinkinį, kritika atsiliepė visai kitaip; išjuokė ir išpeikė jo darbą; ypač teko autoriui už jo ortografijos klaidas, kurių, tiesą sakant, ir paskiau jo raštuose būdavo. Tos klaidos ir toliau dar ilgai duodavo kritikams progos vertinti jo talentą neteisingai. Kritikų nuomonės paklausė ir skaitančioji visuomenė, kuri, nors ir matė jame poeto dovaną, vis dėlto negalėjo pamiršti, kad jis yra ne kas kitas, kaip kurpiaus sūnus iš Odensės.

Nerasdamas niekur užjautos, Andersenas pats buvo pradėjęs abejoti ir nebetikėti savimi. Dažnai būdavo nusiminęs ir nieko nebenorėdavo dirbti. Matydamas tokį Anderseno dvasios būvį, jo globėjas ir bičiulis Kolinas patarė jam pakeliauti, kad galėtų prasiblaivyti. Andersenas nukeliavo į Vokietiją. Pažintis su įžymiais vokiečių literatais ir draugiškas jų priėmimas ir užjauta jį atgaivino. Andersenas buvo tokio būdo, jog kiekvienas meilus žodelis kaip saulės spindulys jį atgaivindavo.

Sugrįžęs jis aprašė ir išleido tos kelionės įspūdžius. Tam darbe žymu buvo didelis žingsnis geryn, bet kritika vis tematė blogąsias puses. Ir kitus paskesnius jo raštus kritika, savo papratimu, taip pat šališkai vertino. Peikti Anderseną - pavirto lyg kokia taisyklė. Suprantamas daiktas, kad tokia kritika uždėdavo akinius visai danų skaitančiai publikai.

1833 m. Andersenas gavo karaliaus „kelionės stipendiją", kuri būdavo duodama jauniems mokslininkams ir rašytojams važiuoti į užsienius. Nuo to laiko Andersenui prasideda naujas gyvenimo periodas, kuris tęsėsi lig pat mirties. Kelionės buvo jo geriausia mokykla; jos atgaivindavo jį, duodavo jam naujų įspūdžių, palaikydavo jo energiją. Atėjus pavasariui, jau jis nebenusėdėdavo namie. Jis išvažinėjo skersai ir išilgai visą Vakarų Europą, o Vokietijoj buvo ligi keturiasdešimt kartų. Jei lėšos neleisdavo, tai bent po savo gimtąją Daniją keliaudavo. Važinėdamas susipažindavo ir palaikydavo santykius su įžymiausiais tų laikų žmonėmis. Jis, sakysim, turėjo pažintį beveik su visais Europos viešpačiais, su garsiausiais rašytojais ir dailininkais: su Šamiso, Dikensu, Viktoru Hugo, Heine, Listu, broliais Grimais ir kitais. Būdamas lipšnaus ir malonaus būdo, jis mokėdavo palaikyti su jais geriausius santykius. Andersenas nerimdavo savo krašte gal dar ir dėl to, jog užsieniuose jį geriau suprasdavo ir vertindavo jo talentą. Jo gyvenimas patvirtino, kad senovės patarlė *Propheta in sua patria non laudatur** kartais esti visai teisinga!

1833 m. Andersenas aplankė Italiją. To krašto gamtos grožybės ir dailės turtai jam pasirodė lyg koks nuostabus sapnas. Italų dailininkai jį priėmė labai maloniai. Svetur net tautiečiai geriau į jį žiūrėdavo. Čia, Romoje, tarp kitko, jis susipažino ir susiartino su danų garsiu skulptorium Torvaldsenu, su kuriuo Andersenas nenutraukė artimų ryšių lig pat jo mirties. Čia Andersenas šiltoj atmosferoj atsigavo, jo dvasia lyg atgimė. Būdamas Italijoj jis parašė vieną iš geriausių savo veikalų, romaną „Improvizatorių", kuriame jis aprašė savo jaunas dienas. Romanas buvo tuojau išverstas beveik į visas Europos kalbas ir danų kritikos jau kitaip sutiktas. Nuo to laiko kurpiaus sūnus virsta Europos garsenybe.

---

* Pranašas savo krašte negarbinamas.

1835 m. Andersenas išleido pirmutinę savo pasakų knygelę, kuri skaitytojams visai nepatiko. Todėl, metęs pasakas, toliau jis vėl parašė kelis romanus, kurie turėjo nemažą pasisekimą – tik ne Danijoj.

Nors Andersenas rašė daug, bet uždirbdavo maža, dažnai net gyviems reikalams jam stigdavo pinigų. Kad jis neturėtų daug rašyti ir eikvoti savo sveikatos dėl duonos kąsnio, draugai jam išrūpino kasmetinę karaliaus pensiją. Turėdamas tą pensiją, Andersenas nebebijojo alkanos dienos ir galėjo laisvai savo darbui atsiduoti.

Galų gale jis pasiekė savo. Savo talento galybe žingsnis po žingsnio užkariavo tautiečių simpatijas – Andersenas buvo įvertintas ir savo gimtojoj šaly. Pagaliau pranašas buvo suprastas savo tėvynėj. Visų buvo pripažintas didžiu rašytoju, ir jo vardas plačiai pasklido po kultūringąjį pasaulį. Nors jis prirašė daug gražių romanų, lyrikos, dramos ir kitų literatūros rūšių dalykų, bet didžiausią garbę jis nusipelnė savo pasakomis. Nors iš pradžios jo pasakos neturėjo pasisekimo ir buvo metęs jas rašyti, bet paskui vėl sugrįžo prie jų, ir tuomet visų buvo nuspręsta, kad jo pasakos yra jo darbų žiedas. Padrąsintas kritikos, jis pradėjo prieš Kalėdas vis leisti po vieną tomelį pasakų, kurios buvo skaitomos mažų ir didelių, verčiamos į kitas kalbas.

Jam pagerbti buvo daromos iškilmės, pirma užsieniuose, paskui ir tėvynėje. 1867 m. gimtasis miestas Odensė dovanojo jam garbės piliečio vardą. Odensės gyventojai darė jam ovacijas, miestas buvo iliuminuotas. Vadinas, įvyko burtininkės pranašavimas! Dar iškilmingiau buvo keliamos jo penkių dešimtų metų į Kopenhagą atvažiavimo sukaktuvės. Andersenas stačiai gėlėmis buvo apverstas. Iš visų pasaulio kraštų siuntė jam pasveikinimų. Anderseno svajojimai išsipildė: jis liko garsus ir buvo visų gerbiamas. Didžiūnų dovanos, visų žmonių užjauta sakyte sakė, kad jo senieji troškimai pavirto tikrenybe. Pamiršęs visus savo vargus, vieną laimę tematė. Jis tikėjo, kad praėjusios sunkios dienos buvo Apvaizdos jo naudai duotos. Apskritai jo gyvenimas panašus į pasaką, kur žmogus po ilgų ir didelių vargų pagaliau randa laimę. Ir jam pačiam taip rodėsi, todėl savo autobiografiją pavadino „Mano gyvenimo pasaka“.

1875 m. balandžio 2 d. visa Danija kaip vienas žmogus kėlė

savo garsingojo rašytojo septynių dešimtų metų sukaktuves. Visi miestai siuntė delegacijas jo sveikinti, karalius pats įteikė jam ordiną. Prie namų, kur jis gimė, buvo prikalta marmuro lenta. Bet didžiausią įspūdį jam padarė žinia, kad pradėję rinkti pinigus jo paminklui statyti. Danija gausiai atsimokėjo už savo padarytas

jam nuoskaudas. Turtingieji ir beturčiai, didi ir maži dėjo pinigus paminklui.

Bet nebeilgai teko jam džiaugtis ta savo laime ir garbe. Tais pačiais 1875 m. rugpjūčio 4 d. jis atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Anderseno laidotuvės buvo labai iškilmingos. Paskutinės pagarbos atiduoti susirinko neapsakomos žmonių minios. Jo verkė milijonai skaitytojų, kuriems jis savo raštais teikė tiek džiaugsmo, kėlė tiek gražių, aukštų jausmų.

Šeštais metais po mirties jam pastatė paminklą karaliaus sode, tame pačiame sode, kur jis, atvykęs iš Odensės, dažnai kur kampely vienas sau pietaudavo, t.y. sugriauždavo sausos duonos plutą. Bet dar puikesnį, dar amžinesnį paminklą, negu tas žalvario, kur stovi karaliaus sode, jis pasistatė savo raštais. O jo svarbiausi raštai, kaip jau aukščiau minėta, yra pasakos.

Jo pasakos yra viena iš tų knygų, kurias mes skaitome tik išmokę abėcėlę ir skaitome gėrėdamies paskui užaugę, pasenę. Šiuo laiku Andersenas laikomas populiariausiu jaunuomenės rašytoju. Kaip pasakininkas, jis neturi sau lygių. Nors jo pasakose, kaip kitose, labai daug fantazijos, bet jo fantazija sveika, be jokių baisenybių, be jokių nesutinkančių su žmogaus protu keistenybių. Jis pasakoja apie suprantamus ir artimus dalykus, vaikai randa jose visur savo jaunos sielos atspindį. Čia viskas tikra, paprasta, gražu. Jei dar pridėsime prie tos vaizdų tikrybės jo nepaprastai lengvą, aiškią kalbą, sveiką gaivinamą juoką, jausmų skaistybę ir optimistišką pasaulėžvalgą, tai ir bus suprantama, kuo jis taip moka pavergti skaitytojų širdis.

Čia reikia pasakyti, kad Andersenas nėra vienų vaikų rašytojas: jo pasakos ne mažiau skaitomos ir užaugusių. Be viršutinės formos, jo pasakose dažnai yra didelių ir gilių idėjų. Tų idėjų prasmę, paslėptą alegoriją, gali suprasti tik dideli, o vaikai gėrisi pasakos fabula, daug nesukdami galvos, kokia ten yra autoriaus pagrindinė mintis. Pats Andersenas sakėsi rašąs visokio amžiaus žmonėms ir būdavo nepatenkintas, jei jį vadindavo vaikų rašytoju. „Vadinti mane *vaikų poetu*, – sako jis savo autobiografijoj, – yra grynas apsirikimas. Mano gyvenimo tikslas buvo rašyti visiems, todėl ir vaikų negalėjau aplenkti." Ir tiesa: jis turi skaitytojų ne tik iš vaikų, bet ir iš didelių, iš žmonių mokytų ir nemokytų.

Lietuvių visuomenei čia mes teikiame gražiausias Anderseno pasakas.

J. B.

EGLUTĖ

Augo girioje maža, graži eglutė. Augo ji labai dailioj vietoj. Kiti medžiai nestojo jai saulės spindulių, oro ji turėjo užtenkamai. Aplinkui žaliavo daug vyresnių jos draugių – eglių ir pušų.

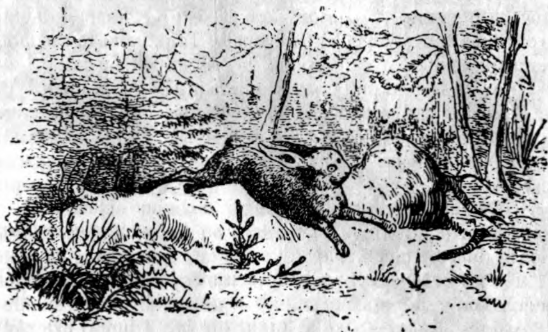
Eglutė vis dėlto nesitenkino – jai rūpėjo ko greičiausiai didelei užaugti. Nedžiugino jos nei šviesi saulutė, nei giedras oras. Ji pagaliau nesidžiaugdavo nei kaimo vaikais, kurie, atėję į mišką, rinkdami žemuoges ir avietes linksmai šūkaudavo.

Prisiuogavę pilnus ąsočius, dažnai jie susėsdavo šalia eglutės ir sakydavo:

– Kokia graži šita maža eglutė! – Bet tokie pagyrimai eglutei netikdavo.

Per metus ji paūgėjo vieną žiedą, per antrus – kitą. Taip auga visos eglės. Iš tų žiedų skaičiaus sprendžiama, kiek jos kuri turi metų.

– O, kad aš būčiau tokia didelė, kaip kitos! – sakydavo gailestaudama eglutė. – Kaip aš plačiai išskėsčiau savo šakas, kaip aš žvalgyčiaus viršūne į visas pasaulio šalis! Paukščiai imtų mano šakose lizdus krauti, ir mažiausio vėjelio pučiama siūbuočiau taip puikiai, kaip šit anie didieji medžiai.

Taigi eglutės nelinksmino nei saulės šviesa, nei paukščiai, nei rausvi debesėliai, kurie rytą vakarą ties ja padangėmis plaukdavo.

Žiemą, baltučiui sniegui nuklojus žemę, girioje lakstydavo kiškių; jie įsibėgėję šokdavo dažnai per eglutę. O, kaip ją pykdydavo, kaip jai skaudu būdavo!

Dar dvi žiemos praslinko, ir užaugo jau tokia aukšta, jog kiškiukai turėdavo aplinkui bėgti. „O, kad taip galėčiau augti augti ir didelė užaugti! Kas gali būti maloniau pasauly!" – galvojo eglutė.

Rudenį atvažiuodavo į girią vyrų ir nukirsdavo kelis pačius didžiausius medžius. Taip būdavo kiekvienais metais. Eglutė, kuri buvo jau nebemaža, paaugus, net drebėdavo, matydama kitus medžius virstant žemėn. Juos taip gražiai nugenėdavo ir nukapodavo, jog nebegalima buvo nei pažinti. Nugenėtus risdavo į ratus ir veždavo iš girios.

Kur juos veža? Ką jiems darys?

Kartą pavasarį eglutė ėmė klausinėti parskridusių kregždžių ir gandrų: „Ar nežinot, kur tuos medžius išvežė? Ar nebuvot kur jų patikę?"

Kregždės nieko nežinojo, bet gandras pagalvojęs linktelėjo galvą ir tarė:

– Žinau, kaip nežinojęs! Grįždamas iš Egipto žemės, sutikau daug laivų gražių gražiausiais stiebais. Tat bus, manau dabar, tavo draugės, nes jos eglėmis kvepėjo. Taip, galiu tau ir labų dienų nuo jų duoti... Ir tu susilauk gi joms tokios sau garbės!

– Ai, kada gi aš pati tokia užaugsiu ir galėsiu jūra plaukyti! Bet kas ji, tikrai sakant, ta jūra? Kaip ji atrodo, ar graži pažiūrėti?

– Na, apie tai reikia daug sakyti, – tarė gandras ir nuskrido tolyn.

– Džiaukis jauna būdama, – jai tarė saulės spinduliai: – džiaukis savo tarpumu, jaunomis savo dienomis, kurios taip dabar į puikybę tave kelia!

Ir vėjas bučiavo eglutę, rasa ją ašarėlėmis vilgė. Bet girios medelis tuo visai nesidžiaugė.

Artinosi Kalėdos. Miške pradėjo kirsti jaunučiukus medelius; jų kai kurie buvo net jaunesni ir mažesni, negu mūsų eglutė, kuri vis negalėjo nurimti ir sprauste spraudėsi iš miško. Tuokart jau nebegenėjo gražių eglučių, bet tiesiai iškirstas dėjo į roges, ir arkliai vežė su šakomis iš miško.

– Kam jų dabar prireikė? – klausinėjo eglutė: – juk jos ne didesnės už mane, o viena net gerokai mažesnė! Ir kodėl negeni joms šakų? Kur jas veža?

– Mes vieni težinom, mes težinom! – čirškėjo žvirbliai. – Mes buvom žiemą mieste ir viską matėm pro langus. Mes gerai žinom, kur jas nuvežė! Joms teko dabar tokia garbė, tiek laimės, jog ir apsakyti sunku. Mes žiūrėjom pro langus ir

matėm jas stovint šiltuose kambariuose, pačiuose viduriuose, papuoštas gražių gražiausiais aukso obuoliais, saldainėliais, žaislais ir šimtų šimtais žvakelyčių.

– O paskui? – klausė eglutė, drebėdama visomis savo šakelėmis, pavydu nebesitverdama. – O paskui? Ką joms paskui darė?

– Daugiau mes nieko nebematėm... Bet ir tai buvo puiku, gražu, ai, kaip puiku!

– Argi ir man tektų tokia laimė! – džiaugdamasi galvojo eglutė. – Šitaip man dar labiau patiktų, nekaip jūros kelionė. Bet kaip ilgu laukti! Kad tik greičiau ateitų tos Kalėdos! Juk aš dabar tokia pat didumo, kaip tos eglutės, kurias pernai išvežė!.. O, kada aš gulėsiu rogėse! Kada aš būsiu tokia laiminga: stovėsiu šiltame kambaryje, papuošta visokiais gražumynais!.. Bet kas bus toliau?.. O paskui bus dar geriau ir gražiau, šiaip kam gi mane taip puoštų? Taip, žinoma, toliau bus dar geriau... Bet kas gi tikrai bus?.. O, kaip mane vargina nekantrybė, kaip sunku laukti! Pati nežinau, kas man darosi!..

– Džiaukis mumis! – sakė oras ir saulės šviesa: – džiaukis jauna būdama, džiaukis laisvėje augdama!

Bet eglutė nemokėjo džiaugtis. Ji vis augo ir augo. Vasarą ir žiemą ji stovėjo pasipuošusi tamsiai žaliais drabužiais. Žmonės, kuriems teko ją matyti, sakė: „O, koks gražus medelis!“ Ir, atėjus Kalėdoms, nukirto ją pirmą. Giliai, į pačią šerdį, įsmego kirvis, ir eglutė tik trekšt – sudejavo ir žemėn parvirto. Ji didelį jautė sopulį ir, būdama labai silpna, nebegalėjo galvoti apie kokią nors laimę. Sunku jai buvo skirtis iš tėviškės, iš tos vietos, kur ji augo: ji gerai žinojo, jog daugiau niekuomet nebematys savo mylimųjų – senų draugių, mažų krūmelių ir žolynėlių, kurie augo aplinkui, o gal – ir paukštyčių! Važiuoti labai buvo skurdu!

Eglutė atsikvošėjo tik tuomet, kada ją atgabeno į kažin kokį kiemą drauge su daugybe kitų medelių. Vienas žmogus, pastebėjęs ją, tarė: „Štai puikus medelis! Imkime jį!“

Netrukus atėjo du išsipuošę tarnai ir nusinešė eglutę į didelę, gražią salę. Tos salės visos sienos buvo nukabintos paveikslais, prie didelės krosnies iš šonų stovėjo gražios kinų vazos su liūtais ant dangčių. Čia buvo supamų krėslų, rašytų

šilkais sofų, didelių stalų, užverstų knygomis ir paveikslais, o žaislų – už visą tūkstantį dolerių, taip bent sakėsi vaikai, kurių buvo tie žaislai. Eglutę įstatė į didelį smėlio pripiltą kubilą. Bet niekam nei į galvą nebuvo atėję, kad tai būtų paprastas kubilas: jis buvo aptrauktas žaliu audeklu ir pastatytas ant didelio margo divano. O, kaip dabar drebėjo, džiaugės eglutė! Kas bus toliau!.. Paskui tarnai ir panelės ėmė ją puošti, kaišyti. Šakeles apkabinėjo mažučiukais tinkleliais, iškarpytais iš visokios spalvos popierių, visokių saldumynų, gardumynų pridėtais. Auksuoti obuoliai ir riešutai kabėjo žemyn nusvirę, tartum būtų tame pat medyje užaugę. Tarp tų gražiųjų daiktų visur ant šakelių prisagstė daugiau gal ne šimtą raudonų, mėlynų ir baltų žvakučių. Lėlės, visai kaip gyvos, – tokių gražių eglutė niekuomet nebuvo mačiusi, – pasipūtusios spoksojo tarp žalių šakelių. Pačioje jos viršūnėje pririšo aukso žvaigždę. Buvo gražu ir puiku, be galo gražu!

– Šį vakarą, – linksmai šnekėjosi žmonės, kurie ją kaišė, – šį vakarą eglutė bus neapsakomai graži!

„Oi, – galvojo eglutė: – kad tik greičiau ateitų tas vakaras! Kad tik greičiau imtų žibinti žvakutes! Kas paskui bus? Ar ateis miško medžiai, ar atskris žvirbliai pažiūrėti manęs pro langą? Gal aš taip pasipuošusi žiemą vasarą stovėsiu?"

Taip, daug, gal ir per daug geidė eglutė! Iš to nekantrumo jai ėmė žievę skaudėti, o tas sopulys medžiams taip pat nemalonus, kaip galvos skaudėjimas žmonėms.

Pagaliau sužiebė žvakeles. Kas jų žibėjimas, kas puikumas! Eglutė taip visa sudrebo, net viena šakelė, prisilietusi prie žvakutės, užsidegė.

– Oi, oi! – suriko mergaitės ir šoko gesinti ugnies.

Dabar eglutė nebedrįso nei krustelėti. Tai buvo baisi kančia!.. Ji taip bijojo, kad tik nenukristų koks jos papuošalėlis... Tas visas gražumas vargšei visai apsuko galvą.

Tuo tarpu atsidarė durys, ir būrys vaikų subėgo į salę. Paskui juos iš lengvo suėjo ir vyresnieji. Vaikai sustojo prie eglutės ir – nustebę nutilo; tačiau ta tyla vieną minutę tesitraukė. Paskui pakilo neapsakomas triukšmas: jie pradėjo šokinėti ir lakstyti aplink eglutę ir už kitas kito traukyti nuo šakų dovanėles.

„Ką jie čia dirba? – galvojo eglutė. – Kas bus toliau?"

Žvakutės tuo tarpu pačias šakeles pridegė. Tada jas ėmė po viena kitos gesinti, vaikams leido nusiskinti nuo eglutės visus gardumynus ir papuošalus. Vyresniųjų leisti, vaikai tuojau šoko į darbą. Eglutės šakelės visos sutreškėjo, ir kad jos viršūnė nebūtų buvusi pririšta aukso žvaigžde prie lubų, tikrai ją būtų parvertę ant grindų.

Vaikai su savo gražumynais tik šoko, tik lakstė. Eglutę visai pamiršo. Viena sena auklė priėjo dar kartą prie jos, bet tik pažiūrėti, ar nebeliko kur tarp šakų nenuskintos kriaušelės arba vynuogės.

– Pasaką! pasaką! – ėmė staiga šaukti vaikai ir nusitraukė, įkibę į skvernus, prie medžio vieną mažą, drūtą žmogelį.

– Na, dabar čia kaip miške, – tarė šis sėsdamas po eglute: – ir tam medeliui ne iš kelio būtų paklausyti mūsų pasakos! Bet aš vieną pasaką tesakysiu. Katrą jūs norite: apie dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių, ar apie gulbę, karaliene tapusią?

– Apie dvylika brolių! – šaukė vieni. – Apie gulbę! – rėkė kiti.

Baisus pakilo klegesys. Tiktai viena eglutė stovėjo tylėdama ir galvojo: „Kodėl jie manimi nesirūpina ir neklausia mano nuomonės?“ Jai vargšei nebuvo atėję nei į galvą, kad jau padariusi ji savo darbą, kad ji daugiau niekam nebereikalinga.

Ir tas dručkis pasakė pasaką apie vieną gulbę, kuri po ilgų vargų karaliaus pačia tapo. Vaikai plojo delnais ir šaukė:

– Dar! sakyk dar!

Jie labai troško išgirsti pasakos ir dvylikos brolių, juodvarniais laksčiusių, bet tas storapilvis nebenorėjo daugiau sakyti. Susimąsčiusi eglutė stovėjo ir tylėjo: miško paukšteliai niekuomet jai nesakydavo tokių gražių pasakų. „Kokių nuostabių daiktų esama tame pasaulyje! – galvojo viena eglutė ir, girdėdama pasakojant tokį rimtą žmogų, tikėjo, kad tai tikra tiesa esanti. O kas dabar gali žinoti! Gal ir aš kada karaliene tapsiu!“ Ir eglutė vėl džiaugėsi, tikėjosi, kad kitą dieną ją taip pat kaišysią, puošią žvakelėmis ir žaislais, auksu ir vaisiais.

„Rytoj jau nebedrebėsiu! – galvojo eglutė. – Rytoj tik savo gražumu gražėsiuos. Rytoj vėl išgirsiu pasaką apie tą gulbę, o gal ir apie tuos brolius, kurie juodvarniais lakstę.“

Ir visą naktį eglutė išstovėjo tylėdama ir svajodama.

Ryto metą į kambarį atėjo tarnas ir tarnaitė.

„Tuojau vėl ims mane kaišyti!“ – tarė sau eglutė.

Bet jie išvilko eglutę iš salės, užbruzdino laiptais į pastogę ir pabloškė tamsiame kampe, kur joks šviesos spindulėlis negalėjo įeiti. „Kas dabar bus? – lyg ką klausė eglutė. – Ką aš čia veiksiu? Ką aš išgirsiu?“ Ir prisiglaudusi prie sienos, ėmė ji galvoti ir mąstyti... O laiko mąstyti ji turėjo gana, nes slinko diena po dienos, naktis po nakties, ir niekas jos nebelankė. Pagaliau kažin kas užlipo į pastogę, tačiau ne eglutės pažiūrėti, bet padėti kampe kelių didelių dėžių. Ten parioglintos tos dėžės visai užstojo eglutę; ją visi seniai jau buvo pamiršę.

„Dabar žiema, – galvojo eglutė: – žemė sušalusi ir apsnigta, todėl žmonės negali manęs pasodinti: čia mane, matyti, iki pavasario laikys. Kaip išmintingi ir geri tie žmonės! Nesunku čia būtų laukti ir pavasario, kad tik nebūtų taip baisiai tamsu ir nejauku!.. Net mažų kiškelių nematyti!.. Kaip gera buvo tuomet stovėti apsnigtai miške ir žiūrėti, kaip apie tave šokinėja pilki kiškeliai!.. Tiesa, tada aš jų nemėgau. Bet kaip čia baisiai nuobodu ir ilgu!“

– Ci! ci! ci! – sucypė maža pelelė ir išlindo iš urvo; paskui išlindo kita. Peliukės apuostė eglutę ir prisiglaudė tarp jos šakelių.

– Koks baisus šaltis! – tarė pelytės. – Čia būtų visai gera, kad nebūtų taip šalta! Ar ne tiesa, sene egle!

– Aš visai ne sena! – atkirto eglutė. – Yra daug senesnių už mane!

– Iš kur tu? Ir ką tu žinai? – ėmė klausinėti pelės, kurios visuomet yra labai smalsios. – Ar tau teko būti puikiausioje pasaulio vietoje?.. Ar esi buvusi ten? Ar esi buvusi toje viralinėje, kur ant lentynų guli gardūs sūriai, kur palubėje kaba kumpiai, kur galima prilipus ant lašinių šokti, kur įeini liesa, o išeini soti, riebi?

– Ne, tokios vietos aš nežinau! – atsakė eglutė: – bet aš žinau mišką, kur šviečia saulė ir gieda paukščiai...

Ir ėmė joms pasakoti apie savo jaunas dienas. O pelytės, kurios to niekuomet nebuvo girdėjusios, klausė išsižiojusios; paskui tarė:

– Kaip tavo daug matyta! Kokia tu laiminga esi buvusi.

– Ar aš? – vėl nustebo eglutė. – Juk tikrai yra buvę gerų mano amžiuje dienų.

Ir paskui ėmė ji pasakoti apie tą Kūčių vakarą, kada ją kaišė žvakutėmis ir smaguriais.

– O! – suriko pelytės: – kokia tu buvusi laiminga, senoji tu egle!

– Aš visai ne sena! – vėl atsikirto eglutė. – Aš tik šią žiemą išvežta iš girios. Aš pačioj gerumoj, nors tokia didelė atrodau.

– Kaip gražiai tu moki pasakoti, – tarė pelės ir kitą naktį atsivedė su savimi dar keturias klausytojas.

Eglutė pradėjo vėl pasakotis apie save ir apie savo gyvenimą miške. Ir juo daugiau ji pasakojo, juo aiškesnė ir gražesnė jai rodėsi visa praeitis. Ji mąstė: „Taip, tai tikrai buvo laimingas tas laikas. Bet jis gal sugrįš. Gal paskui mane patiks dar didesnė laimė. Kas žino, gal ir aš ištekėsiu už karalaičio. Gal ir man taip bus, kaip tai gulbei, karaliaus pačiai?" Ir sakydama tuos žodžius, ji atsiminė vieną gražų berželį, kuris augo girioje. Jai rodėsi, kad tas berželis esąs puikus karalaitis.

– Kas yra ta gulbė, kur tokį vyrą gavo? – ėmė klausinėti pelės, ir eglutė pasakė joms visą pasaką.

Ji gražiausiai atsiminė kiekvieną žodelį, ir pelytėms taip patiko, jog iš džiaugsmo net šokti jos ėmė aplink eglutę. Kitą naktį atėjo dar daugiau pelių, o sekmadienį atsekė net dvi žvynės; bet žvynės pasaką išpeikė. Išgirdusios žvynių nuomonę, pelės nuliūdo, ir joms pačioms ėmė rodytis, kad gulbės pasaka tikrai nesanti tokia įdomi.

– Ar tamsta tą vieną temoki pasaką? – klausė žvynės.

– Taip, tik tą vieną! – atsakė eglutė. – Aš ją girdėjau laimingiausiame mano gyvenimo vakare; bet tuomet ir pati neišmaniau, kokia didelė buvo mano laimė.

– Bet ta pasaka visai negraži! Ar negalėtum pasakyti mums kokios istorijos apie kiaulės taukus, žvaktaukius, taukinę arba apie kitus gardžius daiktus.

– Ne, – atsakė eglutė.

– Tai lik sau sveika! – tarė žvynės ir nuėjo savais keliais.

Netrukus ir peliukės nustojo ją lankyti.

Eglutei vienai vėl buvo labai ilgu. „Kaip gera buvo, – dūsavo ji, – kai mažos vikrios peliukės, sutūpusios aplink mane, klausė mano pasakų. Dabar ir to nebėr! Bet palauk, tegu tik mane išneša iš čia, aš ir vėl būsiu laiminga – ir vėl gėrėsiuos peliukėmis ar bent gėrėdamasi jas minėsiu!"

Ar sulaukė, ko norėjo, eglutė? Taip! Vieną rytą atėjo kažin kokie žmonės daryti tvarkos ant aukšto. Atstūmė dėžes ir ištraukė eglutę iš kampo. Maža to: ištraukę labai nemandagiai sviedė į žemę, paskui vilkte išvilko ant laiptų, kur buvo visai šviesu.

„Dabar tai jau naują gyvenimą pradėsiu!" – pagalvojo eglutė. Ji pajuto tyrą orą, saulės šviesą ir – bematant atsidūrė žemai, kieme. Viskas taip greit atsitiko, tiek daug visokių daiktų paregėjo aplink save eglutė, jog visai pamiršo į save pažvelgti. Prie pat kiemo žaliavo didelis sodas, kuris buvo visas sužydęs. Dideli radastų kerai augo prie tvoros ir žydėdami gardžiai kvepėjo. Sodo pakraštyje žydėjo liepos, o kregždės, skrajodamos ties jų viršūnėmis, čirškėjo: „Čia vyt, čia vyt!" Bet tie žodžiai buvo sakomi ne eglutei.

„Dabar tai bus man dienos!" – džiaugėsi eglutė ir ėmė plačiai kėsti šakeles... Bet jos buvo sudžiūvusios, nugeltusios, ir ji pati gulėjo dilgynėse. Aukso žvaigždė tebekabėjo viršūnėje ir žibėjo saulės šviesoje.

Kieme žaidė keli iš tų vaikų, kurie Kūčių vakarą šoko aplink eglutę ir gėrėjosi jos gražumu. Mažiausiasis pribėgo prie jos ir nutraukė jai aukso žvaigždę nuo viršūnės.

– Žiūrėkit, kas beliko nuo eglutės, kokia ji dabar negraži, sena! – sušuko jis ir taip ją primynė, jog net šakelės sutreškėjo jam po kojų.

Eglutė pažiūrėjo į puikiai pasipuošusį sodą, pažvelgė į save ir ėmė gailėtis, kad jos nepalikę aname tamsiame kampe ant aukšto. Ji atsiminė savo jaunas miško dienas, linksmą Kūčių vakarą ir mažąsias peliukes, kurios taip mėgo klausyti jos pasakų.

„Žuvo, viskas žuvo! – tarė nusiminusi eglutė. – Kad būčiau mokėjusi bent savo laime naudotis, kol galėjau! O dabar viskas žuvo, žuvo amžinai!"

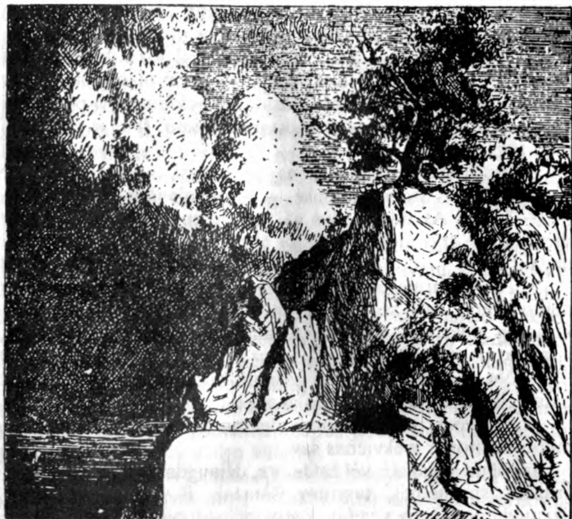
Netrukus atėjo darbininkas ir sukapojo eglutę į mažus šakalėlius, o paskui, suėmęs į glėbį, nunešė ir sukrovė po dideliu katilu. Išdžiūvę šakaliai beregint ėmė liepsnoti. Eglutė sunkiai dūsavo ir vaitojo, šakelės puškėjo. Pametę žaidę, atbėgo vaikai, sustojo aplink ugnį ir pritardami šakelėms kartojo: „Pikšt pukšt! Pikšt pukšt!" Girdėdama spragant savo šakeles, eglutė jautė tokį sopulį, tartum būtų kas širdį jai raižęs. Tuomet

atsiminė gražius vasaros rytus girioje, šaltąsias žiemos naktis, skaisčiąsias dangaus žvaigždes, atsiminė laimingąjį Kūčių vakarą ir gulbės pasaką, vienintelę pasaką, kurią buvo išmokusi savo amžiuje ir mokėjo kitiems sakyti. Ir paskui eglutė sudegė.

O vaikai tebežaidė sode. Visų mažasis lakstė pasikabinęs ant krūtinės aukso žvaigždę, kuri puošė eglutę laimingiausioje jos gyvenimo valandoje. Tas vakaras jau praėjęs, eglutės nebėr, todėl ir pasaką baigiame.

Viskas praeina pasaulyje, viskas nyksta baigiasi, net pati gražioji, pati įdomioji pasaka!

PASKUTINIS SENO ĄŽUOLO SAPNAS

(KALĖDŲ PASAKA)

Miške, ant stataus jūros kranto, augo senas senas ąžuolas. Jis turėjo tris šimtus šešias dešimtis penkerius metus, bet medžiui metai juk tas pats, kas mums, žmonėms, dienos. Mes dieną budime, naktį miegame ir sapnuojame; medis visai kitaip – jis budi per tris metų dalis ir miega tiktai per žiemą. Žiema – jam poilsio laikas, jo naktis po ilgos dienos, kuri vadinasi pavasariu, vasara ir rudeniu.

Dažnai šiltomis vasaros dienomis aplink ąžuolo viršūnę skraidydavo bimbiluodamos musės ir jautėsi visai laimingos. Kai

pavargusi kuri muselė nusileisdavo ant žalio ąžuolo lapo pasilsėti, girios karalius sakydavo:

– Kokia tu maža, kokia tu nelaiminga! Visas tavo amžius vieną dieną tesitraukia! Koks trumpas! Kaip man gaila tavęs!

– Gaila? Ką tu nori tuo pasakyti? – klausdavo paprastai musė. – Juk aplinkui taip nuostabiai šviesu, šilta ir gražu! Ir man taip linksma!..

– Bet ta linksmybė tik vieną dieną testi, o paskui – galas!

– Galas? - stebėjosi musė. – Kam galas? Ir tau galas?

– O ne! Aš tūkstančius gal tavo dienų išgyvensiu; mano diena juk – trys metų dalys. Jos tokios ilgos, jog tu ir suprasti negali!

– Ne, tikrai nesuprantu aš tavęs! Tu išgyvensi tūkstančius mano dienų, bet aš turėsiu tiek pat tūkstančių valandėlių, kuriomis galėsiu būti linksma ir laiminga. Argi, tau mirus, žūtų visas šio pasaulio gražumas?

– Ne, – tarė ąžuolas: – pasaulis bus ilgai, labai ilgai, aš ir pats neišmanau, kada jam galas ateis.

– Vadinąs, mes vienodai ilgumo gyvenam, tik amžiaus metus skaitome kiekvienas savaip.

Ir vėl musė lakstė, vėl žaidė ore, džiaugdamasi savo plonais, gražiais sparneliais, tarytum išaustais iš šydo ir aksomo, džiaugdamasi šiltu vėjeliu, kvepiančiu dobilais ir laukinėmis rožėmis, kiečiais ir garbanotomis mėtomis. Oras taip kvepėjo, jog musė net svaigo. Diena būdavo ilga ir puiki, pilna džiaugsmo ir visokių malonumų. Saulei leidžiantis, muselė jausdavo kažkokį saldų nuovargį, jos sparneliai pradėdavo linkti, ir ji iš lengvo nusileisdavo ant minkštos žolelės, nuleisdavo galvą ir saldžiai užmigdavo: tai būdavo jos mirtis.

– Vargšė muselė! – sakydavo tada ąžuolas. – Koks trumpas tavo amželis!

Ir kiekvieną vasaros dieną kartodavosi ta pati istorija: toks pat lakstymas, tos pačios kalbos, tie patys atsakymai, toks pat mirimas. Ir musių kartų kartos turėdavo vienodą likimą, bet jos visos būdavo visados laimingos ir patenkintos savo gyvenimu.

O ąžuolas vis stovėjo. Pavasaris būdavo jo rytas, vasara – vidurdienis, o ruduo – vakaras.

Artinosi jo atilsio metas – jo naktis: artinosi žiema.

Vėtros ėmė jam dainas dainuoti: „Labanakt! Labanakt!“ Lapai po vienas kito krito, o vėtros vis balsiau ir balsiau

dainavo: „Mes tave supame, mes tave siūbuojame! Užmik greitai, miegok ilgai! Kai tu miegosi, mes nuolat dainuosim – ir tu negalėsi atsidžiaugti! Braškės, traškės tavo senosios šakos! Labanakt! Labanakt! Ateina tavo trys šimtai šešios dešimtys penktoji naktis! Tiesą sakant, tu esi dar visai jaunas. Mik, greitai užmik! Iš debesų krinta sniegas, šiltai jis apdengs tavo kojas! Labanakt ir – saldaus miegelio!“

Ir ąžuolas nusivilko savo žaliąjį drabužį. Jis rengėsi ilsėtis, užmigti ir miegoti kiaurą žiemą ir sapnuoti senas savo dienas, kaip jas sapnuoja žmonės.

Didelis ąžuolas kadai irgi mažas buvo – toks mažas, jog lopšiu jam galėjo gilė būti. Žmonių metų skaitymu, ąžuolas varė ketvirtą amžių; jis buvo didžiausias ir gražiausias miške medis; jo aukšta viršūnė toli tarp visų kitų medžių buvo matyti iš jūros. Ąžuolas rodė kelią jūreiviams, bet jam ir į galvą neateidavo, kiek akių jo ieškodavo. Pačioje jo viršūnėje, tarp žalių lapų, laukiniai karveliai perėjo vaikus; jo plačiose šakose kukavo gegutė. Rudenį nugelsdavo kaip auksas jo lapai, ir dausų paukščiai, skirsdami į kraštus anapus jūros, sutūpdavo ant jo pasilsėti prieš didžią ir ilgą kelionę.

Bet dabar buvo žiema. Ąžuolas stovėjo nuogas, ir matyti galėjai, kokios kreivos augo jo šakos. Atskrisdavo čia varnos ir kuosos, tūpdavo ant ąžuolo šakų ir dejuodavosi apie blogus laikus ir apie tai, kaip sunku žiemą išmisti.

Atėjo Kūčios, ir senasis ąžuolas tokį gražų sapnavo sapną, kokio jis niekuomet dar nebuvo sapnavęs. Paklausykim jo!

Ąžuolas lyg jutęs, kad buvęs šventadienis; jis tarytum girdėjęs gaudžiant visos apylinkės varpus, ir jam rodėsi, kad oras buvęs šiltas ir giedras, kaip gražią vasaros dieną. Plačiai ir galingai jis kėtęs savo žaliąją viršūnę, saulės spinduliai ėmę mirguliuoti po jo lapus ir šakas, oras buvęs pilnas visokio žolių ir gėlių kvapo, raibosios plaštakės viena kitą vaikiusios, laksčiusios ir šokusios musės, lyg būtų viskas tam padaryta, kad jos galėtų šokti ir linksmintis. Viskas, ką senasis ąžuolas buvo per tiek metų išgyvenęs, – viskas, kas ties juo buvo atsitikę, slinkę pro jį lyg kokia iškilminga procesija. Jis matęs jojant raitus pro šalį ant gražių žirgų senovės riterius ir aukšto gimimo ponias su plunksnomis už skrybėlių ir su sakalais rankose; medžiotojų ragai skambėję ir šunys loję. Jis matęs priešininko kareivius, apsitaisiusius spalvotais drabužiais, su žibančiais

ginklais, su kalavijais ir alebardomis, statant palapines ir vėl ardant; skaisčiai degusios sargybos ugnys, žmonės dainavę ir po jo šakomis ilsėjęsi. Jis matęs jaunikaičius ir mergeles, atėjusius į jo šakų pavėsį, gėrintis mėnesio šviesa ir pjaustant ant jo pilkai žalsvos žievės savo vardų pirmutines raides. Ant jo šakų vėl kabėjusios kanklės ir Eolo arfos, kurias ten seniau kabindavo linksmieji meisterių mokiniai, vėjas vėl stygomis žaidęs, ir jis vėl girdėjęs jų stebuklinguosius balsus. Medžių šakose burkavę laukiniai karveliai, lyg norėdami apsakyti, ką senasis ąžuolas jautė, o gegutė kukavusi, kiek dar metų jam likę gyventi.

Ir štai ąžuolas pajutęs savyje naują galingą gyvybės srovę, kuri ėmusi tekėti mažiausiomis jo šaknelėmis, visomis šakomis ir lapeliais. Ąžuolui pasirodė, kad jis ėmęs kilti, visomis savo šaknimis juto gyvybę ir šilimą žemėse. Jis jautė, kaip didėjusios jo jėgos, kaip jis augęs ir augęs, kaip nuolat tiesęsis jo liemuo, kaip jo viršūnė dariusis tankesnė ir platesnė ir kėlusis vis aukštyn ir aukštyn. Ąžuolui beaugant, augęs ir jo norėjimas dar labiau augti, kilti ir kilti nuo žemės ir pasiekti pačią šiltąją, šviesiąją saulę.

Štai jau jis pakilęs aukščiau debesų, kurie plaukė po juo, tartum dideli pulkai paukščių.

Dabar kiekvienas lapelis, lyg akis turėdamas, galėjęs regėti. Vidurdieny buvę matyti žvaigždės, didelės ir šviesios, ir kiekviena iš jų spindėjusi, tartum pora gražių ir linksmų akių.

Kokia nuostabi, kokia laiminga buvo valanda! Bet ąžuolas, būdamas toks laimingas, labai troško, kad ir visi kiti miško medžiai, krūmai, žolės ir gėlės galėtų matyti tą patį gražumą ir jausti tokį pat džiaugsmą. Bet galingas ąžuolas ir toje puikiausioje savo gražaus sapno valandoje negalėjo būti laimingas: jis norėjo pasidalinti savo laime su visais – su dideliais ir mažais. Jis to norėjo taip labai ir karštai, jog drebėjo kiekviena savo šakele ir lapeliu, kaip dreba kartais ko nors labai trokštanti žmogaus širdis.

Ąžuolo viršūnė linko į visas puses, tartum godžiai ko ieškodama. Staiga ąžuolas pajuto jazmino, žibučių ir kitų gėlių kvapą; paskui jam pasirodė, kad gegutė kur sukukavusi.

Ir štai pro debesis pasirodė žalio miško viršūnės! Ąžuolas pastebėjo po savim kitus medžius; jie taip pat augo ir kilo į dangų. Nuo jų nesiliko krūmai ir žolynai; kai kurie iš jų rovėsi

iš žemės su šaknimis ir dar greičiau lėkė į debesis. Beržas pralenkė visus; kaip žaibas šovė į debesis jo lieknas liemuo; šakos jį dengė kaip šydas ir plevėsavo kaip vėliavos. Visi miško augalai, net rudosios vilko uodegos, kilo aukštyn; paskui augalus sekė giedodami paukščiai, o ant žolyno stiebelio, kuris lingavo ore, kaip ilga žalia šilkinė juosta žaidė žiogas sparneliais su savo koja. Karkvabaliai zvimbė, bitės dūzgė, ir kiekvienas paukštelis giedojo savo giesmelę. Visi ir visur giedojo, visi buvo smagūs. Džiaugsmingi balsai ėjo iki pat dangaus.

– Bet kur maža žydra gėlelė, kuri augo prie vandens? – paklausė ąžuolas. – Kur dingo raudoni katilėliai ir gražiosios našlaitės?

Senasis ąžuolas norėjo, kad jie visi prie jo būtų.

– Mes čia! mes čia! – atsakinėjo iš visų pusių.

– O gražusis jazminas, kuris buvo čia pernai vasarą? Juk pernai metais buvo tiek daug čia konvalijų! O laukinė obelė, kuri taip gražiai žydėjo? Ir visi apylinkės augalai, kurie per tiek metų puošė mišką? O, kad jie būtų lig šios valandos išgyvenę, jie visi su mumis dabar būtų!

– Ir mes čia! Ir mes! – suskambėjo, suaidėjo dar aukščiau: jų būta dar toliau nulėkta.

– Ne, tai net per daug gerai, neapsakomai gerai! – džiaugėsi senasis ąžuolas. – Dabar jie visi šalia manęs! Ir dideli, ir maži! Nei vienas neužmirštas. Ar begali didesnė būti laimė?

– Danguje pas Dievą viskas galima! – suskambėjo ore.

Ir senasis ąžuolas, kuris vis augo, pajuto, kad jo šaknys skiriasi nuo žemės.

– Dabar tai bent gerai, visai gerai! – sušuko ąžuolas. – Dabar jokie pančiai manęs nebevaržo. Aš galiu nulėkti prie pat šviesos ir gražybės šaltinio. Ir visi mano brangieji draugai kartu su manim! Ir didi, ir maži, visi!

– Visi!

Toks buvo seno ąžuolo sapnas. Besapnuojant jam tą sapną, – Kūčių naktį jūroje ir sausumoje pakilo baisi audra. Didžiausios vilnys šoko į krantą. Ąžuolas linko ir braškėjo, ir galop vėjas išrovė jį su šaknimis, tuo pat laiku, kai sapnavo, kad jis skiriąsis nuo žemės. Jis nugriuvo. Jo trys šimtai šešios dešimtys penkeri metai prašvilpė kaip musės viena diena.

Rytą, Kalėdų pirmąją dieną, patekėjus saulei, audra paliovė siautus. Iškilmingai gaudė visų bažnyčių varpai. Iš kiekvieno kamino, net iš menkiausios vargšo trobelės, kilo aukštyn mėlyni dūmai, tarytum aukos dūmai, kilę nuo altorių druidų* šventėje. Jūra nurimo, ir didelis laivas, kuris visą naktį kovojo su audra ir išliko sveikas, dėl to džiaugsmo ir dėl tos šventės iškėlė visas savo vėliavas.

– Nebėr, nebėr senojo ąžuolo, nebėr mūsų kelio rodytojo ant kranto! – sakė jūreiviai. – Nakties audra jį nugriovė! Kas dabar jį atstos? Niekas!

Tokia tat buvo laidotuvių prakalba – trumpa, bet jausminga, pasakyta prie gulinčio sniege ąžuolo ant jūros kranto. O nuo laivo dangčio girdėti buvo giedant jūreiviai. Jie giedojo Dievo garbei giesmę, ir kiekvienas iš jų jautėsi pakilęs aukštyn nuo žemės, jautė tą pat, ką jautė senasis ąžuolas, kildamas per gražiausiąjį sapną į dangų Kalėdų naktį.

* Senovės galų kunigai ir mokytojai. *Vert.*

MERGAITĖ SU DEGTUKAIS

Ore smarkiai šalo; sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą ėjo gatve varginga mergaitė, maža, vienplaukė, basa.

Iš namų ji buvo išėjusi su klumpėmis; bet naudos iš jų maža teturėjo. Tos klumpės buvo motinos, ir mergaitei smuko. Nukrito jai nuo kojų, beskubant per gatvę; bijojo, kad nesuvažinėtų jos ratai. Vienos klumpės nebegalėjo rasti, antrąją pagriebęs nusinešė kažkoks vaikpalaikis. Toliau mergaitė gavo eiti basa. Jos kojos nuraudo, pamėlynijo nuo šalčio. Raudonoje prikyštėlėje ji nešėsi degtukų, vieną dėžutę turėjo rankoje. Per visą dieną nei už skatiką nebuvo pardavusi.

Visa drebėdama šalčiu ir badu, slinko ji toliau. Gaila buvo žiūrėti į ją...

Ant ilgų šviesių jos plaukų, gražiai nuleistų ant pečių, krito sniego kąsniai; bet ji ėjo sau, ir tiek. Pro langus visur matyti buvo žiburiai, iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų metų laukė. Tą visų laukiamąją šventę ir ji galvoje turėjo...

Kertėje, tarp dviejų namų, katrų vieni labiau į gatvę buvo išsikišę, varguolė atsisėdo pasilsėti. Ji susitraukė. Savo nušalusias kojeles drabužėliu prisidengė. Atsisėdus rados dar šalčiau, bet namo grįžti nedrįso; ji nebuvo pardavusi nei vieno degtuko, nei vieno skatiko nebuvo tą dieną gavusi. Tėvas ją tikrai primuš, antra – ir namie buvo nešilta. Troboje juos stogas tedengė, bet ir tas buvo skylėtas: pro jį, – nors pačios didžiosios skylės buvo šiaip taip užkainiotos šiaudais ir kitais galais, – vėjai visur pūtė.

Jos rankytės buvo beveik pastirusios nuo šalčio. Vienas

degtukas tegalėjo jai padėti, kad būtų drįsusi išsiimti iš dėžutės, brykštelti į sieną ir pasišildyti pirštus.

Pagaliau išdrįso. Išsitraukė degtuką. Pšš! Žybtelėjo, įsidegė. Ranką mergaitė laikė ties pat degtuku, o jo liepsna buvo tokia skaisti ir didelė, kaip žvakės! Ir tikrai gražus buvo tas žiburėlis. Mergaitei rodėsi, kad ji sėdinti prieš didelę geležinę krosnį, žibančiomis vario kojomis ir vario gaubtuvu. Kaip smagiai liepsnojo ugnis, kaip maloniai ji šildė! Mergaitė jau buvo betiesianti ir kojeles prie krosnies pasišildyti, bet – ugnelė staiga užgeso, krosnis išnyko, ir jos rankose nudegusio degtuko galas beliko.

Mergaitė kitą braukė. Degtukas žybtelėjo, ir toje vietoje, kur krito šviesa, siena rados giedra kaip dujų apdangalas, ir mergaitė galėjo matyti, kas yra kambaryje. Stalas balta staltiese buvo apdengtas, jo viduryje gražiausia porceliano lėkštė švytėjo, toje kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, kėksojo ir gardžiai kvepėjo. Ir kas įstabiausia: ta žąsis paskui staiga nušoko nuo lėkštės ir, krapinėdama su peiliu ir šakutėmis krūtinėje, ėmė tiesiai į mergaitę eiti...

Bet čia degtukas vėl užgeso, ir mažutėlė storą, drėgną, šaltą sieną prieš save tematė.

Ji įbraukė dar vieną degtuką ir šiuo kartu prie puikios eglutės atsidūrė. Eglutė buvo dar didesnė ir gražesnė, negu ta, kurią buvo mačiusi pro stiklo duris lobingojo pirklio troboje. Tūkstančiai žvakių degė žaliose šakelėse, ir margi paveikslėliai, kokių matydavo magazinų languose, iš aukšto į ją veizdėjo. Jų pasiekti mergaitė ištiesė rankeles, bet tuo tarpu degtukas ir vėl užgeso. Eglutės žvakelės ėmė kilti vis aukštyn ir aukštyn ir pagaliau pavirto dangaus žvaigždėmis ir aukštybėse žibėjo. Viena žvaigždelė nukrito ir krisdama paliko paskui save ugnies ruožą.

– Turbūt kas miršta! – pagalvojo mergaitė, nes močiutė, kuri ją viena temylėjo ir kuri dabar jau mirus buvo, pasakojo jai, kad, einant kam nors iš šio pasaulio pas Dievą, krintanti dangaus žvaigždė.

Mergaitė dar kartą brykštelėjo degtuką. Vėl viskas nušvito, ir tuo nušvitimu stovėjo prieš ją senoji močiutė, tokia pat šviesi, spindinti, tokia pat romi ir mylinti, kaip ir kitados.

– Močiute! – suriko mažytė. – Atsiimk mane pas save! Aš žinau, tu nueisi, kai užges degtukas; tu pranyksi kaip šiltoji

krosnis, kaip gardžioji kepta žąsis, kaip gražioji, didžioji eglutė!

Ir ji brykštelėjo visą dėžutę degtukų: norėjo, kad senelė ilgiau pabūtų su ja.

Ir degtukai įsidegė taip skaisčiai, jog aplinkui pasidarė šviesiau, negu vidurdieny. Niekados dar močiutė nebuvo tokia didelė ir graži; ji pasiėmė mergaitę ant rankų, ir abi, šviesios ir linksmos, pakilo aukštai, be galo aukštai nuo žemės; jos lėkė ir lėkė vis į aukštybes; ir ten, kur jos nulėkė, nebuvo nei šalčio, nei bado, nei vargo – jos buvo pas Dievą.

Išaušo šaltas rytas. Kertėje, prisiglaudusi prie sienos, sėdėjo vargšė mergaitė. Jos skruostai buvo raudoni, lūpos šypsojo – vargšė sušalo paskutinę senųjų metų naktį.

Naujųjų metų saulė patekėjo ties mažu lavonėliu. Sustingusi sėdėjo mažytė su savo degtukais, kurių viena dėžutė buvo sudegusi.

– Jos norėta pasišildyti, – kalbėjosi žmonės.

Bet niekam nei į galvą neatėjo, kiek daug jos gražybių matyta, kokioje šviesybėje jos nulėkta su močiute į Naujųjų metų linksmybes.

MOTINA

Sirgo vaikas. Prie jo lopšio sėdėjo motina. Ji buvo labai nuliūdusi – bijojo, kad nemirtų jos vaikelis. Vaikas gulėjo visai išbalęs, užmerkęs akutes. Alsavo labai nelygiai ir sunkiai: kartais vos begirdėti buvo kvėpuojant; kartais ne tiek alsuoja, rodės, kiek vaitoja. Motina akis įsmeigusi žiūrėjo į savo vaiką: neapsakomas gailesys spaudė jai širdį.

Tuo metu pabeldė kas į duris, ir į trobą įėjo pavargęs senelis, apsisiautęs arklio apdangalu.

Buvo šalta žiema; tas apdangalas labai pravertė seneliui. Lauke viskas buvo nuklota sniegu ir ledu, ir vėjas pūtė labai aštrus – plikyte plikė jam veidą. Senelis drebėjo nuo šalčio.

Pamačiusi vaiką užmigus, motina atsikėlė, įpylė į puodelį alaus ir pastatė po krosnim svečiui pašildyti. Senelis atsisėdo jos vietoje ir ėmė supti vaiką. Motina prisėdo ant kėdės greta; susirūpinusi pažvelgė į sunkiai kvėpuojantį vaiką ir paėmė jam už rankytės.

– Juk ir tamsta pasakysi turbūt kad vaikas išgis, ar ne tiesa? – klausė ji. – Juk neatims jo man Dievas!

Tas senelis buvo Giltinė. Jis linktelėjo atsakydamas kažin kaip keistai galva. Tas linktelėjimas galėjo reikšti ir „taip“, ir „ne“. Motina nuleido akis, ir ašaros ėmė riedėti jai per skruostus... Galva ėmė svaigti: jau tris dienas ir naktis nebuvo sudėjusi vargšė akių. Valandėlei užsnūdo. Pabudus ją šaltis nukrėtė.

– Kas čia!? – sušuko žvalgydamasi aplinkui. Bet senelio nebebuvo, vaikas irgi dingęs: senelis jį išeidamas išsinešė. Kertėje tik senas laikrodis ką terškė ir šnypštė: sunki atsvara nusileido ligi pat aslos, dunkstelėjo – ir laikrodis sustojo.

Nusigandusi motina išbėgo iš trobos ir ėmė raudodama šaukti vaiką.

Kieme, snieguose, sėdėjo moteriškė, apsitaisiusi ilgais juodais drabužiais. Ji, matydama verkiant motiną, tarė:

– Tavo troboje buvo Giltinė. Aš ją mačiau tavo vaiką išsinešant iš namų; ji lekia greičiau už vėją ir ką paėmusi niekuomet nebegrąžina.

– Tiktai pasakyk man, kuriuo keliu ji nuėjo? – sako motina: – aš ją pavysiu.

– Tą kelią aš žinau, – atsakė jai juodai apsivilkusi moteriš-

kė, – bet už jo parodymą tu man turi pirma išdainuoti visas tas daineles, kurias dainuodavai savo vaikui. Mėgstu aš tas daineles ir ne kartą esu jas iš tavęs girdėjusi; aš esu Naktis, mačiau ir tavo ašaras, kai tu dainavai.

– Visas, visas išdainuosiu! – sušuko motina: – tik netrukdyk manęs, duok man privyti Giltinę ir iš jos vaiką atsiimti.

Bet Naktis sėdėjo tylėdama, visai nenuskųsdama motinos. Tada ši, rankas grąžydama ir ašarodama, ėmė dainuoti. Ir daug dainų ji išdainavo, bet dar daugiau ašarų dainuodama išliejo. Ir Naktis tada pasakė:

– Eik dešinėn į tamsų pušyną; mačiau, Giltinė tenai nuėjo su tavo vaiku.

Vidury miško kelias skyrėsi, ir motina nebežinojo, kuriuo eiti. Čia ji pamatė erškėčių kelmą, kuris neturėjo nei žiedų, nei lapų: buvo žiemos metas, ir ant visų erškėčio šakelių ledo varvučiai kabėjo.

– Ar nėjo pro čia Giltinė su mano vaiku? – paklausė motina.

– Ėjo, kaipgi! – atsakė erškėtis, – bet aš tau nesakysiu, kuriuo nuėjo keliu. Atšildyk mane savo krūtine, tada pasakysiu. Aš esu labai sušalęs, veikiai ledu visas pavirsiu, jei niekas nesušildys.

Ir motina prispaudė erškėčių krūmą, kad veikiau atšiltų, stipriai stipriai prie krūtinės. Erškėčio dygliai susmigo jai į kūną, ir kraujas dideliais lašais ėmė lašėti iš krūtinės. Bet motinos krūtinė buvo taip karšta, jog ir sušalusios erškėčio šakelės susprogo ir pražydo vidur šaltos žiemos nakties. Ir tuomet erškėtis parodė jai kelią, kuriuo ji turėjo eiti.

Ėjo, ėjo ir priėjo didelį ežerą, kur nebuvo nei laivo, nei eldijėlės. Ežeras nebuvo dar tiek užšalęs, kad keltų žmogų, o bristi buvo per gilus. Bet pereiti būtinai reikėjo, šiaip vaiko ji neras. Ir ji prisilenkė prie ežero, kad išgertų visą jo vandenį. Išgerti visą vandenį iš ežero, žinoma, negalimas daiktas žmogui; bet nelaimingoji motina tarė sau – gal stebuklas koks atsitiks.

– Ne, mesk tu tuos niekus, čia tu nieko nepadarysi! – tarė ežeras. – Verčiau geruoju pasišnekėkime. Aš mėgstu mat rinkti perlus, o tavo akys – du gražiausi perlai. Kad nori, išverk jas į mane, – aš tave perkelsiu tada į tą šiltadaržį, kur gyvena Giltinė, kur ji gėles ir medžius auklėja; to šiltadaržio kiekvienas augalas yra žmogaus vėlė.

– O, viską, viską atiduosiu, kad tik savo vaikelį atrasčiau! – atsakė motina, gailiai gailiai verkdama.

Tarusi tuos žodžius, ėmė dar labiau raudoti, ir jos akys iškrito, nuskendo į patį ežero dugną ir pavirto dviem brangiausiais perlais. Tada ežeras pakėlė ją ir vienu akies mirksniu pernešė į kitą pusę, kur stovėjo puikūs kelių mylių ilgio namai. Sunku buvo numanyti, ar čia kalnas stovi su miškais ir urvais, ar pastatyti žmogaus rankomis namai. Bet vargšė motina nieko to negalėjo matyti: ji buvo jau savo akis išverkusi.

– Kurgi čia rasiu Giltinę, nunešusią mano vaikelį? – paklausė ji.

– Jos dar čia nebuvo! – atsakė sena moteriškė, kuri saugojo Giltinės šiltadaržį. – Bet kaip tu čia atklydai? Kas tave atvedė?

– Dievas man padėjo, – tarė motina. – Jis pasigailėjo manęs, pasigailėk ir tu. Kur yra mano vaikas, kur man ieškoti?

– Nežinau, – sakė senutė: – ir tu juk, antra vertus, nieko nematai. Daug gėlių ir medžių šią naktį nuvyto, netrukus ateis Giltinė ir juos persodins. Tu esi turbūt girdėjusi, jog kiekvienas žmogus turi savo amžiaus medį arba gėlę. Pasižiūrėti jie panašūs į paprastus augalus, bet vidury jų plaka gyva širdis. Vaikų širdys irgi plaka juose. Eik paieškok, gal pažinsi savo vaiko širdies plakimą. Bet ką tu man duosi, jei tau pasakysiu, kas tau toliau daryti?

– Aš nieko nebeturiu duoti, – atsakė motina: – bet dėl tavęs įmanyčiau ligi žemės galo eiti.

– Na, ten man nėra ko ieškoti, – tarė senutė. – Geriau atiduok man ilgus savo juodus plaukus. Tu pati gerai supranti, kaip jie gražūs; ir man jie labai patinka. Už juos atiduosiu tau savo žiluosius; vis bus geriau, nekaip nieko.

– Tik tiek? – paklausė motina. – O, aš tau mielai juos atiduosiu.

Ir ji, nieko nelaukdama, atidavė savo juoduosius plaukus ir gavo už juos senutės baltus kaip sniegas.

Po to įėjo abi moterys į didelį Giltinės šiltadaržį, kur augo mišriai gėlės ir medžiai. Čia geltonieji jacintai stypsojo po stiklais, čia žydėjo dideli pilnaviduriai radastai, žaliavo vandenų augalai, vieni dar jaunučiukai, kiti nuvytę, – vandeninės gyvatės gulėjo ant jų, juodi vėžiai rėpsojo įsikabinę į jų stiebus; ten,

toliau, puikiosios palmės stiebėsi, ąžuolai, platanai. Čia pat augo petrelės ir kvapieji timijonai. Kiekvienas medis, kiekviena gėlė turėjo savo vardą, kiekvienas augalas buvo žmogaus amžiaus. Tie žmonės tebegyveno pasaulyje: vieni Kinuose, kiti Grenlanduose, kiti kitur – visame pasaulyje. Buvo čia ir didelių medžių, mažuose indeliuose – jiems ankšta buvo, ir jie indus plėšė; buvo ir mažų žolynėlių, riebioje žemėje augančių, samanomis apdėtų, ir juos visus auklėjo ir puoselėjo daržininkas. Vargšė motina lankstėsi prie mažiausiu žolynėlių ir klausėsi, kaip plaka jų žmonių širdelės, ir iš milijonų pažino savo vaiko širdį.

– Štai jis! – sušuko motina ir ištiesė rankas į mažučiuką, mėlyną kroką, kurs sopulingai linko tuo tarpu žemyn.

– Neliesk gėlelės! – tarė senutė: – stokis tiktai šalia jos ir, kai ateis Giltinė, – laukiu jos ateinant kiekvieną valandėlę, – neduok jai rauti tos gėlelės, pagrasyk padarysianti tą pat ir kitoms gėlėms. Tas grasymas ją nugąsdins, nes už visas jas Dievui ji atsako: jo neleistas niekas negali nei vieno augalo išrauti.

Tuo tarpu šiltadaržyje papūtė šaltas vėjas, ir neregė motina pajuto ateinant Giltinę.

– Kaip tu čion kelią radai? – paklausė Giltinė. – Kaip tu galėjai ateiti pirma manęs?

– Aš esu motina! – atsakė ji.

Ir Giltinė ištiesė savo ilgąją ranką į mažą trapų žolynėlį; bet motina pridengė jį rankomis, – stipriai stipriai ir drauge taip atsargiai, kad nesupliukštų nei vienas jo žiedo lapelis. Tada Giltinė pūstelėjo jai į rankas, ir ji pajuto, kad tas pūstelėjimas šaltesnis yra už žiemos vėją, ir jos rankos suglebo, savaime nusileido.

– Tu manęs neapgalėsi! – tarė Giltinė.

– Bet Viešpats tave apgalės! – atsakė motina.

– Aš jo valią tevykdau, – tarė Giltinė. – Aš esu jo daržininkas. Aš imu visus jo žolynus ir medžius ir sodinu juos į didįjį dausos daržą, į nežinomąjį kraštą. O kaip jie ten auga ir ką veikia, to pasakyti tau neturiu valios!

– Atiduok man vaiką! – meldė verkdama motina.

Staiga nutvėrė ji rankomis du gražiausius žolynėlius ir suriko:

– Aš išrausiu visas tavo gėles, nes man, nelaimingai, nieko nebelieka!

– Neliesk jų! – sako Giltinė. – Tu sakaisi esanti nelaiminga, o pati nori kitą motiną padaryti tokią pat nelaimingą?

– Kitą motiną?! – sušuko vargšė sopulingoji moteriškė ir tuojau paleido abi gėles iš rankų.

– Še tau akis! – tarė Giltinė. – Aš jas ežere pagavau; jos ten skaisčiai žibėjo, aš nei nežinojau, kad jos tavo. Atsiimk jas sau; dabar jos dar šviesesnės, nekaip pirma. O dabar pažiūrėk į tą gilųjį šulinį. Aš tau vardus pasakysiu tų dviejų gėlių, kurias norėjai išrauti, ir tu pamatysi jų ateitį, visą jų žmogaus amžių; pamatysi tada, ką tu buvai bežudanti.

Ir motina pažvelgė į šulinį ir nudžiugo – pamatė jame vieną gėlę, kuri vienas gerumas tebuvo visam pasauliui, pamatė, kiek daug laimės ir džiaugsmo ji skleidė aplink save. Ir pamatė ji taip pat ir antrojo žmogaus amžių, – bet jame buvo tiktai vargai ir bėdos, sielvartas ir nusiminimas.

– Ir vienas, ir antras yra Dievo valia! – tarė Giltinė.

– Katra čia laimės ir katra nelaimės gėlė? – paklausė motina.

– Šito aš tau nepasakysiu, – atsakė Giltinė. – Žinok tiktai, jog viena iš jų – tavo pačios vaiko yra gėlė. Tu matei čia jo likimą, visą savo vaiko ateitį.

Tada motina nusigandusi ėmė šaukti:

– Katra gi mano vaiko gėlė? Sakyk man! Išvaduok nekaltąjį vaikelį! Išgelbėk jį iš visų tų nelaimių! Geriau atsiimk jį, nunešk į Dievo karalystę! Užsimiršk mano ašaras, maldavimus, pamiršk visa, ką esu kalbėjusi ir dariusi!

– Aš tavęs nesuprantu! – tarė Giltinė, – ko gi tu nori: kad nuneščiau vaiką į tą šalį, kurios tu visai nežinai, ar kad tau jį atiduočiau?

Tada motina sudėjo rankas, puolė ant kelių ir ėmė melstis:

„Viešpatie, neklausyk manęs, jei prašau, kas yra priešinga Tavo valiai. Tu geriau žinai! Neklausyk manęs, neklausyk manęs!“

Ir jos galva nusviro ant krūtinės.

O Giltinė nunešė jos vaiką į nežinomąjį kraštą.

ANGELAS

– Kai numiršta geras vaikas, iš dangaus nusileidžia žemėn angelas, ima mirusį vaiką į glėbį ir, pakėlęs savo didelius baltus sparnus, apskraido su juo visas jo mėgtąsias vietas. Angelas prisiskina saują gražių gėlių, kurias nuneša su vaiku į dangų, kad jos ten dar gražiau kaip žemėje žydėtų. Viešpats Dievas spaudžia jas visas prie savo širdies; tą gėlę, kuri jam labiausiai tinka, pabučiuoja, ir toji gėlė gauna balsą ir gali giesmes giedoti drauge su dangaus palaimintaisiais.

Taip pasakojo angelas nešdamas į dangų mirusį vaiką, ir vaikas jo klausėsi kaip per miegus. Jie lėkė tomis vietomis, kur vaikas žaisdavo būdamas gyvas, ir atsidūrė sode, pilname gražiausių gėlių.

– Kurias gi imsime su savim ir nešimės į dangų? – paklausė angelas.

Tame sode augo puikiausias radastų krūmas, kurio liemenį buvo perlaužusi kažin kieno pikta ranka. Radasto šakelės pusiau išsprogusiais pumpurais buvo nudžiūvusios ir žemyn nusvirusios.

– Nelaimingas radastėlis! – tarė vaikas. – Paimk jį su savim, kad vėl galėtų pražysti pas Dievą.

Angelas paėmė suvytusį žolyną, pabučiavo vaikutį, ir tada vaikas pusiau pramerkė savo akutes. Paskui jie prisiskynė visokių puikių gėlių, nepamiršo nei mažučių ramunėlių, nei lėtų našlaitėlių.

– Dabar ganės mums gėlių! – pasakė vaikas, ir angelas linkterėjo sutinkamai galva. Bet jie dar neskrido pas Dievą. Buvo naktis, aplinkui rimtis viešpatavo; jie dar nevyko iš miesto, vis tebeskraidė ties viena siaura gatvele, kur gulėjo krūvos šiaudų, pelenų ir visokių šiukšlių; tą dieną žmonės kraustėsi į kitus butus. Visur mėtėsi puodų šukės, klinto* trupiniai, visokie skarmalai, senos kepurės, – žodžiu, prasčiausi pažiūrėti daiktai.

Tarp tų visokių senų ir nereikalingų daiktų buvo gėlių puodo šukės ir iškritęs iš jo žemės gniužulėlis, nesubyrėjęs tik dėl išsikerojusių jame laukinio žolyno šaknelių. Žolynėlis buvo visai nuvytęs ir todėl išmestas į gatvę.

– Pasiimkim ir jį su savim! – tarė angelas. – Kelyje tau papasakosiu kam.

– Ten, skersgatvyje, – pasakojo kelyje angelas, – žemai, pogrindyje, gyveno nelaimingas, ligotas vaikas, kuris iš pat mažens sirgo beveik nesikeldamas iš patalo; ir tais tarpais, kada jausdavosi geriausiai, du tris kartus tegalėdavo pereiti su ramentais per kambarį – ir tiek. Vasarą būdavo dienų, kad saulės spinduliai kokį pusvalandį ir į tą urvą žiūrėdavo. Tuomet berniukas sėsdavo ant slenksčio, kaitindavos prieš saulę ir, laikydamas prieš šviesą rankas, žiūrėdavo, kaip teka jo kraujas suvytusiuose, giedruose pirščiukuose. Tos valandėlės pasivaikščiojimą jam atstodavo. Apie mišką ir nuostabųjį jo pavasario gražumą jis žinodavo tik iš to, jog kaimyno sūnus parnešdavo jam iš ten pirmutinę žalią skroblo šakelę; nelaimingasis berniukas laikydavo ją iškėlęs viršum savo galvos ir tardavosi sėdįs po dideliu skroblu, manydavo, kad aplinkui saulė šviečia ir paukščiai gieda. Kartą, vieną puikią pavasario dieną, kaimyno sūnus atnešė jam ir laukinių gėlių. Tarp jų netikėtai radosi viena gėlė su šaknelėmis; ją įsodino į puodelį ir pastatė ant

---

* K l i n t a s – gipsas, mielas.

lango prie pat lovos. Matyti, laiminga ranka pasodino žolynėlį: jis tuojau prigijo, išleido naujas atžalas ir kasmet žydėdavo. Vargšui ligotajam berniukui rodėsi, kad gražesnio žolyno nei būti negali pasauly; jam tas žolynėlis buvo didžiausias žemės turtas: pats jį laistė, nuolat juo rūpinosi ir žiūrėjo, kad jam nepraeitų pro šalį joks saulės spindulėlis, kuris įsiskverbia į pogrindį pro žemą langelį. Vargšas net sapnuodavo tą gėlelę, kuri jam vienam, rodėsi, težydi ir kvepia, jo vieno akis tedžiugina. Ir kad Viešpats Dievas pasišaukė vaiką pas save, paskutinis jo žvilgis buvo atkreiptas į gėlelę... Dabar jau visi metai praslinko, kaip mirė vaikas. Visą tą laiką žolynas stovėjo ant lango visų pamirštas, kol visai nuvyto, ir tada, kraustantis į kitą butą, jį išmetė į gatvę. Taigi šitą išmestą sudžiūvusią gėlelę mes ir pasiėmėm į dangų: ji žydėdama yra padariusi daug daugiau kadaise džiaugsmo, nekaip gražių gražioji karaliaus sodo gėlė.

– Bet iš kur tu žinai tą viską? – paklausė vaikas, kurį angelas nešė apglėbęs į dangų.

– Kaip aš nežinosiu! – atsakė angelas. – Juk aš pats buvau tas nelaimingasis ligotasis vaikas, kurs su ramentais vaikščiojo. Aš tuojau pažinau savo žolynėlį.

Vaikelis visai atmerkė akis ir pažvelgė į žibantį angelo veidą. Tuo pat akies mirksniu jie atsidūrė danguje, pas Dievą, kur amžinai viešpatauja laimė ir džiaugsmas. Dievas prispaudė mirusį vaiką prie savo širdies, ir jam, kaip ir kitiems angelams, išaugo sparnai, ir jis kartu su visais ėmė skraidyti. Dievas prispaudė prie širdies ir visus vaiko atneštus žolynus, o tą laukinę sudžiūvusią gėlę pabučiavo, ir gėlė gavo balsą ir pragydo su visais angelais, kurie Dievo sostą buvo apstoję: vieni arčiau, kiti toliau, stovėdami vainikais, – juo toliau, juo didesniais, – bet visi lygiai laimingi. Ir visi jie giedojo drauge, dideli ir maži, ir su jais giedojo drauge ir gerasis palaimintasis vaikelis ir nuskurdėlė laukų gėlelė, kuri neseniai dar suvytusi šiurpsojo tarp šiukšlių siaurame ir tamsiame miesto skersgatvy.

ANT KŪDIKIO KAPO

Didis nuliūdimas viešpatauja namuose, didis nuliūdimas spaudžia visų širdis: mirė mažiausias vaikas, ketverių metų berniukas, tėvų džiaugsmas ir viltis. Tiesa, jiems dar liko dvi dukterys, geros ir gražios mergaitės, iš kurių jaunesnioji šiemet jau turėjo eiti prie pirmosios komunijos. Bet tas vaikas, kurio netenki, visados rodosi brangesnis už kitus, o čia juk buvo visų mažiausias vaikas ir dar sūnus. Sunkus tai buvo kryžius. Seserys gailėjo, kaip tik gali gailėti jaunos širdys; ypač sunku joms buvo žiūrėti į susikrimtusius tėvus; neapsakomai sielojosi tėvas, o motina visiškai buvo gailesio prislėgta. Kiauras dienas ir naktis sėdėjo ji prie sergančio vaikelio, vaikščiojo apie jį niekur neatsitraukdama, paėmus iš lovelės nešiojo ant rankų, glaudė prie krūtinės: ji jautė, kad kūdikis tapo jos pačios didesnė pusė. Ji jokiu būdu negalėjo suprasti minties, kad vaikas mirs, kad jį guldys į grabą ir leis į žemę. Jai rodėsi negalimas dalykas, kad Dievas atimtų iš jos kūdikį, bet vaikui mirus ir nebelikus jokių abejojimų ir vilties, ji, paimta didžiausio skausmo, sušuko:

– Dievas to nežinojo: jo tarnai beširdžiai, jie elgiasi kaip tinkami, jie nesupranta motinos maldavimų.

Sielvarto paimta, ji nustojo tikėti patį Viešpatį, ir juodos mintys, – mintys apie mirties amžinumą, apie tai, kad su mirtimi viskas baigiasi ir žmogus pavirsta į dulkes, – aptemdė jos protą. Taip manydama, ji nebeturėjo jokios paramos, jokio daikto, už kurio būtų galėjusi nusitverti, ir vis didesnis ir didesnis ją ėmė nusiminimas.

Net sunkiausiose valandose jos akys buvo sausos. Jai neberūpėjo likusios dukterys; vyro ašaros krito ant jos kaktos, bet ji nei žiūrėti į jį nežiūrėjo. Visos jos mintys priderėjo mirusiam kūdikiui: nieko daugiau ji nedarė, nieko daugiau negalvojo, tik apie jį vieną, stengdamasi prisiminti visą jo gyvenimą, visus jo darbus, atsiminti aliai vieną jo žodelį.

Atėjo laidotuvių diena. Jau daug naktų motina nei bluosto nebuvo sudėjusi, bet aušstant tą dieną nuovargis paėmė viršų, ir ji primigo trumpam laikui. Pasinaudoję tuo laiku, išnešė grabą į kitą kambarį, kad motina negirdėtų jo užkalant.

Jai atbudus ir panorėjus pažvelgti į kūdikį, vyras ašarodamas tarė:

– Mes grabą užvožėme, taip reikėjo.

– Jei pats Dievas taip žiauriai su manim pasielgė, tai ko iš žmonių belaukti? – sušuko ji apsipylusi ašaromis.

Ir vaiką palaidojo. Motina rodėsi lyg nustojusi proto: ji sėdėjo su savo dukterimis, ji žiūrėjo į jas, bet negalėjo jų matyti. Jos mintys lakiojo toli nuo namų, ją visą apėmė skausmas, kuris mėtė į visas puses, tartum vilnys laivą, netekusį vairo ir kapitono.

Taip praėjo laidotuvių diena; po jos slinko virtinė tokių pat vienodų ir liūdesio pilnų dienų.

Susikrimtę, su ašaromis akyse, žiūrėjo į ją namiškiai; bet jų žodžiai negalėjo jos nuraminti. Ir kaip jie nuraminti ją galėjo?.. Jie ir patys buvo labai nuliūdę.

Rodėsi, miegas visai nuo jos atstojęs. O tuo tarpu tik miegas galėjo ją atgauti, sustiprinti jos kūną, grąžinti ramybę nuvargintai sielai.

Ją vertė gulti į lovą. Ji guldavo ir apsimesdavo mieganti. Bet vieną kartą naktį vyrui, kuris nuolat klausėsi, kaip ji alsuoja, pasirodė, kad ji tikrai nurimusi ir užmigusi. Be galo nudžiugęs, susidėjo jis rankas, dėkodamas Viešpačiui karštai

pasimeldė, pats atsigulė ir greitai užmigo tvirtu ir sveiku miegu. Jis negirdėjo, kaip ji po to tuojau atsikėlė, apsivilko ir patylomis išėjo iš namų, skubėdama tenai, kur dienas ir naktis lakiojo jos mintys – prie vaiko kapo. Ji išėjo pro sodą į lauką, kuriuo, pasisukęs nuo sodžiaus, ėjo takelis į kapus. Niekas jos nematė, ir ji pati nebūtų galėjusi matyti: jos akys nuolat buvo į vieną daiktą nukreiptos.

Naktis buvo nuostabiai giedra, žvaigždėta, oras šiltas – rugsėjis tik prasidėjęs. Ji atėjo į kapus ir suieškojo mažą kapelį, panašų į kvepiančių žolynų vainiką. Ji atsiklaupė ir susikniaupė ant kapo, tarsi norėdama pro storą žemės sluoksnį pamatyti savo brangųjį vaikelį, kurio šypsantis veidas taip gyvai stovėjo jos akyse. Ne, niekados, niekados ji nepamirš jo akių, tokių gerų ir meilių, neatsimainiusių net tada, kada jis sirgdamas gulėjo. Kaip daug motinai sakė jo žvilgsnis, kai, prisilenkusi prie jo, imdavo mažą rankelę, kurios jis nebegalėjo pats pakelti. Ir kaip pirma ji sėdėdavo prie jo lovelės, taip dabar ji klūpėjo prie jo kapo; bet tiktai čia ji galėjo, kiek tinkama, verkti. Gausios ašaros riedėjo iš jos akių ir krito ant kapo.

– Tu nori pas savo kūdikį? – tarė kažkieno balsas arti jos.

Balsas buvo toks minkštas ir toks skardus, – jis pasiekė pačią jos širdį.

Ji pakėlė galvą. Prieš ją stovėjo žmogus, apsivilkęs ilgais gedulo drabužiais ir užsitraukęs ant galvos didelį kapišoną. Bet jai vis dėlto pavyko įsižiūrėti į jo veidą: jis atrodė rūstus, bet kiekvienam aišku buvo, kad juo pasitikėti galima; jo akys, tartum jaunikaičio, spindėjo.

– Pas mano kūdikį? – atkartojo ji, ir jos balse skambėjo nusiminimo malda.

– Ar nori paskui mane sekti? – paklausė nepažįstamasis. – Aš – Giltinė.

Ir ji sutinkamai linktelėjo galvą. Tą pačią valandą jai pasimatė, kad kiekviena dangaus žvaigždė ėmusi kaip pilnatis šviesti. Ji dar kartą pamatė puošiančius kapą žolynus, ir tuojau paskui žemė iš lengvo prasivėrė, ir ji nusmego žemyn; nepažįstamasis apgaubė ją savo juodu apsiaustu. Paliko tamsu, tamsu lyg po žemių; ji buvo dar giliau į žemę nusmegus, negu numirėlius laidoja; visi kapai dabar buvo viršuj jos galvos tartum koks stogas.

Galop ji atsidūrė didelėje puikioje salėje. To apsiausto jau nebeturėjo. Salė buvo apytamsė, bet ji išvydo ten savo kūdikį, puolė prie jo ir tvirtai apkabino. Vaikas šypsojo ir spindėjo tokia gražybe, kokios gyvendamas niekados neturėjo.

Motina šūktelėjo, bet jos balsas čia pat be skardo dingo; iš visų pusių, tai arti, tai lyg toli, girdėti buvo puiki nežemiška muzika. Tokių nuostabių, tokių malonių balsų ji niekados dar nebuvo girdėjusi. Tie balsai sklido pro juodą uždangą, kuri skyrė tą salę nuo didelės amžinosios karalystės.

– Motute mano, motute mano, brangioji mano! – išgirdo ji vaiko balsą. Tai buvo jai labai pažįstamas meilus balsas. Be galo apsidžiaugusi, apkabino ji vaikelį ir ėmė bučiuoti tūkstančius kartų. Bet čia vaikas parodė ranka juodą uždangą.

– Čia kur kas gražiau negu žemėje. Ar matai, mamyt? Ar matai juos visus? Čia amžina laimė viešpatauja!

Bet motina nieko ten nematė, kur jai vaikas rodė, – nieko, vieną tik tamsybę. Ji juk žiūrėjo kūno akimis, ne taip, kaip vaikas, kurį Viešpats jau buvo pas save pašaukęs. Taip pat ji vienus garsus tegirdėjo, bet ne pačius žodžius, kurie būtų galėję sugrąžinti jai pamestąjį tikėjimą.

– Dabar aš galiu skraidyti, motut! – tarė kūdikis. – Aš galiu nuskristi pas Dievą drauge su kitais laimingaisiais vaikais. A, kaip aš to norėčiau! Bet kai tu taip verki, kaip šit dabar, aš negaliu tavęs palikti. Ar ne tiesa, tu mane leisi skristi? Juk tu netrukus ateisi pas mane ten, motute brangioji?

– O, pasilik! pasilik! – meldė motina. – Bent vieną minutę! Leisk man dar nors kartą dirstelti į tave, pabučiuoti tave, prispausti prie savo krūtinės!

Ir ji vėl bučiavo vaiką ir tvirtai spaudė prie širdies. Bet staiga iš viršaus kažkieno balsas pašaukė ją vardu; tas balsas skambėjo taip skurdžiai, taip gailingai.

– Girdi? – tarė vaikas. – Tai tėvas tave šaukia.

Po to ji išgirdo vaikus verkiant.

– Tai mano seserys verkia! – tarė kūdikis. – Ar tu jas pamiršai, mamyt?

Ir ji atsiminė tuos, kuriuos paliko žemėje. Baimė ją paėmė. Ji ėmė stebėti lekiančius pro šalį šešėlius; kai kurie iš jų pasirodė jai pažįstami. Tie šešėliai slinko per mirties salę ir vis nyko už juodosios uždangos. Ar nepamatytų ji tarp jų savo vyro su dukterimis? Bet ne! Jų šaukimas ir verksmas vis dar

tebegirdėti buvo iš viršaus. O ji, paimta sielvarto, beveik visai buvo pamiršusi apie gyvuosius!

– Mamyte, dabar suskambino dangaus varpai! – tarė vaikas. – Aure ir saulė teka!

Ir tikrai, skaisti, spindinti šviesa įsiskverbė į salę – vaikas pranyko, ir ji pati tarsi iškilo aukštyn. Aplinkui pasidarė šalta, ji pakėlė galvą ir pasimatė gulinti ant savo kūdikio kapo. Bet Visagalis sustiprino per sapną jos dvasią ir apšvietė jos protą. Ji atsiklaupė ir ėmė melstis.

– Atleisk man, Viešpatie Dieve, kad aš norėjau sulaikyti nemirtingąją vėlę, kad aš buvau pamiršusi savo pareigas, buvau pamiršusi tuos gyvuosius, kuriuos Tu man palikai.

Po tų žodžių ji pajuto, kad jos širdis kiek palengvėjusi.

Tuo laiku saulė išplaukė iš debesų, mažas paukštelis ėmė giedoti kapuose savo rytmetinę giesmelę, o bažnyčios varpai paskambino mišioms. Visa prigimtis jai atrodė tokia pat iškilminga ir nurimusi, kaip jos pačios širdis. Ji vėl pažino Dievą, vėl prisiminė savo pamirštąsias pareigas, vėl pajuto širdyje meilę, kuri ją traukė prie savųjų, ir skubindama sugrįžo namo. Ji pasilenkė prie vyro patalo, kuris dar nebuvo pabudęs; jos karšti pabučiavimai prikėlė jį, ir iš jos lūpų jis išgirdo vėl meilės ir paguodos žodžius; ji buvo rami ir tvirtos dvasios, kaip turi būti žmona.

Dievas davė, Dievas ir atėmė – tebūna jo šventoji valia!

Ir vyras nustebęs paklausė jos:

– Iš kur tu gavai tokią dvasios stiprybę? Kur tas šaltinis, iš kurio tu sėmei paguodą?

Ji pabučiavo vyrą, pabučiavo vaikus ir atsakė:

– Tą stiprybę man Dievas davė ant mūsų kūdikio kapo.

KELIONĖS DRAUGAS

Jonas buvo labai nuliūdęs: jo tėvas sunkiai sirgo, ir nebebuvo vilties, kad pagytų. Be jų, trobelėje nieko daugiau nebuvo. Žiburys baigė gesti, artinosi pusnaktis.

– Tu, Joneli, buvai man geras sūnus, – tarė sergantis tėvas: – kad tau Dievas už tai visur padėtų!

Jis pažvelgė į sūnų rūpestingomis ir meilingomis akimis, giliai atsiduso ir numirė. Žiūrint į jį rodėsi, kad jis tik užmigęs. Jonas apsiverkė: dabar jis nieko pasauly nebeturėjo – nei tėvo, nei motinos, nei brolio, nei sesers. Atsiklaupė vargšas prie lovos ir, liedamas graudžias ašaras, pradėjo bučiuoti brangias mirusio tėvo rankas. Galop akys jo užsimerkė, ir jis užmigo, padėjęs galvą ant lovos krašto.

Ir sapnavo jis nuostabų sapną: sapnavo, kad saulė ir mėnuo lenkę prieš jį savo galvas; kad jo tėvas, visai pasveikęs, vėl juokavęs, – kaip seniau jis juokaudavo, būdamas labai linksmas. Puikiausia karalaitė su aukso karūna ant ilgų geltonų plaukų davusi Jonui ranką, o tėvas sakęs: „Žiūrėk, kokia tavo mergelė! Ji gražesnė už visas pasaulio mergeles!“ Tuo tarpu Jonas pabudo, ir visi gražūs sapnai staiga pranyko: tėvas gulėjo lovoje nebegyvas ir šaltas, o jis vėl vienas visam pasauly.

Po kelių dienų velionį laidojo. Jonas ėjo paskui grabą – nebematys jau daugiau savo brangiojo tėvelio, kuris taip karštai jį mylėjo! Jis girdėjo, kaip biro žemės ant grabo, paskui matė dar vieną jo kertelę, bet štai dar saujelė nubiro, ir grabas visai išnyko. Joneliui rodėsi, kad jo širdis iš skausmo plyšta. Tuo tarpu užtraukė graudžią laidotuvių giesmę, ir Jono akys paplūdo ašaromis. Nuo ašarų jam pasidarė kiek lengviau. Saulė skaisčiai švietė žaliuojančius aplinkui medžius, lyg sakydama: „Neliūdėk taip, Joneli! Pažvelk, koks mėlynas ir puikus dangus! Ten dabar tavo tėvelis ir meldžia Dievo, kad tau visados gerai vyktų."

– Aš taip pat būsiu visados geras, – tarė Jonas: – numiręs pateksiu į dangų ir ten pamatysiu savo tėvelį! O, kiek tada bus džiaugsmo, kai mes vėl pasimatysime! Kiek aš jam tada visko pripasakosiu! O jis išrodys man visas dangaus gražybes ir vėl mane mokys, kaip mokydavo būdamas žemėje. O, koks tada bus džiaugsmas!

Tą susitikimą su tėvu Jonas taip aiškiai ir gyvai įsivaizdavo, jog nenorėdamas šyptelėjo, nors ašaros dar teberiedėjo per skruostus. Kaštanų viršūnėse tupėjo paukščiai ir linksmai čiulbėjo. Jie buvo smagūs, kad ir laidotuves matė. Jie geriausiai žinojo, kad tas, kurį dabar laidojo, jau danguje ir turi kur kas didesnius ir puikesnius sparnus, negu jie. Jie žinojo, kad gyvendamas žemėje jis buvo doras žmogus, kad jis yra dabar laimingas: štai dėl kokios priežasties paukščiai buvo smagūs. Paskui jie pakilo nuo žaliuojančių medžių ir nuskrido kažkur tolyn. Žiūrint į juos, ir Joną paėmė noras keliauti tais pačiais

keliais. Prieš kelionę jis padirbo didelį medžio kryžių ir vakare atnešė jį pastatyti ant tėvo kapo. Atnešęs pamatė, kad kapas jau apibarstytas smėliu ir apkaišytas žolynais: tą darbą buvo padarę svetimi žmonės, kurie labai mėgo ir gerbė velionį.

Kitą dieną, anksti rytą, Jonas surišo savo daiktus į ryšelį, o visą tėvo palikimą – penkias dešimtis dolerių ir dar kelis sidabrinius pinigėlius – įsidėjo į apatinę kišenę. Su tais pinigais jis rengėsi keliauti į platųjį pasaulį. Prieš pat iškeliaudamas jis dar kartą nuėjo į kapus, pasimeldė prie tėvo kapo ir tarė: „Sudieu, brangiausias tėveli! Aš būsiu visados geras, ir tu drąsiai galėsi prašyti Dievo, kad jis man padėtų laimingai gyventi šiame pasauly."

Už miesto, laukuose, kuriais Jonas ėjo, visos gėlės augo žalios ir puikios šiltuose saulės spinduliuose ir, vėjo supamos, lingavo savo galveles, lyg norėdamos tarti: „Prašom pas mus pasiviešėti! Koks čia puikumas ir malonumas! Ar ne tiesa?" Bet Jonui nebuvo kada. Jis dar kartą atsigręžęs pažvelgė į seną bažnyčią, kurioje jį krikštijo ir kur jis kiekvieną šventadienį eidavo su tėvu melstis.

Jonas eidamas mąstė, kiek jam teksią pamatyti visokių nuostabių daiktų šiame pasauly, ir vis ėjo ir ėjo. Beeidamas priėjo tokį kraštą, kur dar niekados nebuvo buvęs; jam nepažįstamos buvo ir vietos, kuriomis ėjo, ir nematyti žmonės, kuriuos sutiko. Jis buvo dabar svetimoj šaly.

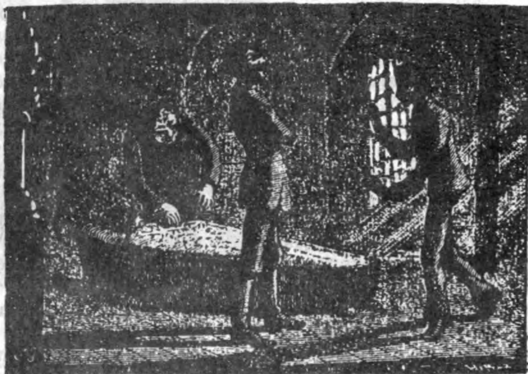
Pirmą naktį Jonas gavo nakvoti lauke, ant šieno kupetos; kitoniškos nakvynės jis negalėjo rasti. Tiesą sakant, ta nakvynė jam patiko labai: jam matėsi, kad puikesnės nakvynės negalėtų turėti ir pats karalius. Platus laukas, per tą lauką upelis, šieno kupeta ir mėlynas dangus viršuj galvos – kokia vieta gali būti geresnė miegoti? Neseniai supjautas šienas gardžiai kvepėjo ir buvo minkštesnis už duknas. Žolynus jam atstojo alyvos ir laukiniai radastai, o jo praustuvė buvo visas šalto ir skaidraus vandens upelis, ant kurio kranto šlamėjo nendrės, sakydamos jam „labas rytas" ir „labanaktis". Lempos vietoj švietė jam apskritas mėnuo, kuris kabėjo tartum kokioj didelėj žvaigždėtoj palubėj. Jonas miegojo saldžiai ir pabudo tiktai tada, kada saulė patekėjo ir visi paukšteliai aplinkui garsiai giedojo: „Labas rytas! Labas rytas! Ko tu nesikeli?"

Varpai skardžiai gaudė: buvo šventadienis. Žmonės traukė visais keliais į bažnyčią pasimelsti. Nuėjo ir Jonas, išklausė ten

4. Užs. Nr. 2533

mišias ir pamokslą. Jam rodėsi, kad jis esąs savo bažnyčioje, kur jį krikštijo ir kur jis melsdavosi kartu su savo tėveliu.

Šventoriuje buvo daug kapų, kai kurie iš jų buvo apžėlę aukšta žole. Jonas atsiminė savo tėvo kapą ir pamanė, kad jis netrukus taip pat apželsiąs tokia aukšta žole, kai nebūsią kam juo rūpintis ir kaišyti. Tada jis priėjo prie vieno kapo ir ėmė ravėti žolę. Paskui atstatė išvirtusius kryžius ir padėjo į tas pačias vietas gėlių vainikus, kuriuos buvo vėjas nunešęs. Tai darydamas, jis galvojo: „Gal kas pasirūpins ir mano tėvo kapu!"

Prie kapinių vartų, pasirėmęs lazda, stovėjo senas elgeta. Jonas atidavė jam savo sidabrinius pinigus ir nukeliavo tolyn, patenkintas ir laimingas.

Vakarop pakilo audra. Jonas skubėjo rasti kokią pastogę, bet ligi randant sutemo tamsi naktis. Vargais negalais priėjo jis mažutę bažnytėlę, stovinčią vieną ant nedidelio kalnelio. Jo laimė, kad durys buvo nerakintos. Jis įėjo į tą bažnytėlę palaukti, kol pasibaigs audra.

„Štai aš čia, kertelėje, pasėdėsiu, – galvojo Jonas. – Esu pavargęs, ir man labai pravers kiek pasilsėti."

Jis atsisėdo, susiėmė rankas ir pradėjo kalbėti poterius.

Bepoteriaudamas pats nepajuto, kaip užmigo, ir taip kietai miegojo, jog visai nebegirdėjo audros siutimo.

Kai jis atbudo, buvo jau pusnaktis. Audra buvo nutilusi, ir pro langus švietė mėnuo. Vidury bažnyčios stovėjo grabas su nepalaidotu dar lavonu. Jonas nenusigando: sąžinė jo buvo gryna, ir žinojo, kad numirėliai niekam nieko nedaro. Bet tarp gyvų žmonių tikrai yra daug piktų, kurių reikia saugotis. Du tokie netikėliai stovėjo prie grabo, jie rengėsi išimti iš jo velionį ir išmesti iš bažnyčios.

– Ką jūs norite daryti? – paklausė Jonas. – Juk tai negražu ir nuodėmė. Bijokit Dievo!

– Kvailas daiktas! – atkirto nedorieji žmonės. – Jis apgavo mus. Jis buvo mums kaltas ir negalėjo užmokėti, o dabar, jam mirus, mes nebegausime nei skatiko! Už tai mes jam atkeršysim: tegu guli kaip šuva gatvėje!

– Aš teturiu iš viso penkias dešimtis dolerių, – tarė Jonas: – tai visas mano tėvo palikimas; bet aš jums mielai juos atiduosiu, jei tik prižadėsit palikti tą nekaltą numirėlį nelietę. Aš ir be pinigų šiaip taip pragyvensiu: turiu tvirtas, sveikas rankas, ir Dievas manęs neapleis.

– Gerai, – atsakė anie žmonės: – jei tu užmokėsi mums jo skolą, tai mes jo neliesime, gali nesirūpinti.

Ir jie paėmė iš Jono pinigus, gardžiai pasijuokė iš jo kvailumo ir nuėjo. Jis vėl įdėjo numirėlio kūną į grabą, sunėrė jam rankas ir, patenkintas savo darbu, nukeliavo toliau per didelį mišką.

Aplinkui, mėnulio šviesoje, tarp medžių matė jis daugybę gražių, mažų elfų*. Jie linksmai žaidė, visai nebijodami Jono. Jie žinojo, kad jis geras ir doras jaunikaitis, o elfai nesirodo tik blogiems žmonėms. Kai kurie truputį tebuvo didesni už pirštą. Jų ilgus geltonus plaukus laikė aukso šukos. Po du suposi jie ant didelių rasos lašų, kabančių ant lapų ir ant aukštos žolės. Kartais rasos lašai riedėjo žemyn, o drauge su jais ir elfai; tuomet kiti mažulėliai juokėsi klegėjo. Viskas ten buvo neapsakomai gražu. Jie dainavo, ir Jonas išgirdo visas tas pačias gražias daineles, kurias jis, vaikas būdamas, pats dainuodavo. Dideli margi vorai su sidabro karūnomis ant galvos tiesė nuo

*Tokios dvasios germanų pasakose. *Vert.*

vieno krūmo ligi kito ilgus kabančius tiltus ir statė rūmus, kurie mėnesio, atsimušusio kiekviename esančiame ant jų rasos lašely, šviesoj kaip stiklas mirgavo. Taip buvo iki saulės tekėjimo. Paskui mažieji elfai susislapstė žiedelių pumpuruose, o vėjas, pagavęs tiltus ir rūmus, voratinkliais juos išblaškė po orą.

Nespėjo Jonas išeiti iš miško, kaip kažkas netikėtai užpakaly vyrišku balsu jam garsiai sušuko: „Ei, žmogau, kur eini?"

– Kur akys mato, kur kojos neša, – atsakė Jonas. – Aš neturiu nei tėvo, nei motinos; einu be skatiko, bet, tikiuosi, Dievas manęs neapleis.

– Aš taip pat keliauju po margąjį pasaulį, – tarė nepažįstamasis. – Nori, mes eisime drauge?

– Gerai! – atsakė Jonas, ir abu nuėjo.

Jie abu buvo geri ir dori vyrai, viens antram labai patiko ir netrukus pasidarė dideli draugai. Jonas pastebėjo, kad jo draugas kur kas išmintingesnis už jį; jis buvo apėjęs beveik visą pasaulį ir pasakojo Jonui apie įvairių įvairiausius dalykus.

Saulė jau buvo aukštai, kai jie atsisėdo po medžiu pusryčiauti. Tuo laiku pro šalį ėjo senutė. Ji buvo sena sena, visa susikūprinusi; ramstydamasi lazda nešėsi užsidėjusi ant pečių kūlelį žabų iš miško. Iš jos pakištos prikyštės Jonas pastebėjo išlindusias tris dideles karklo rykšteles. Kada senutė buvo beveik ties jais, ji paslydo ir riktelėjusi parvirto ant žemės. Nelaiminga moteriškė nulūžo koją.

Jonas tuojau šoko senutę nešte nešti į namus; bet tas nepažįstamas atsirišo savo krepšelį, išėmė iš jo kažkokį buteliuką ir sako, kad jis turįs tepalo, kuris tuojau sugydysiąs koją, kad senutė pati pareisianti namo sveikutėlė. O už tai ji turinti atiduoti jam visas tris rykšteles, kurios buvo jos prikyštėje.

– Tai ne bet koks atlyginimas! – tarė senutė ir kažkaip keistai pakraipė galvą: ji, matyt, nenorėjo jų atiduoti, bet ir gulėti nulūžusia koja taip pat nelabai smagu buvo! Ir ji atidavė nepažįstamajam savo rykšteles. Vos jis patepė jai kojas tuo vaistu, senutė tuojau atsikėlė ir nuėjo greičiau negu pirma ėjo. Tai koks stebuklingas buvo tas tepalas! Tokio tepalo nerasi jokioj vaistinėj.

– Kam gi tau tos rykštės? – klausė paskui Jonas savo kelionės draugo.

– Tai trys puikiausios šluotos, – atsakė šis, – man kaip tik tokios reikalingos: aš toks jau keistas žmogus.

Eina jie toliau.

– Žiūrėk, kaip niaukiasi dangus! – tarė Jonas, rodydamas į priešakį. – Aure kyla baisūs, juodi debesys.

– Ne, – atsakė jo draugas: – tai ne debesys, tai kalnai, – puikūs aukšti kalnai, aukštesni už debesis. Rytoj mes juos prieisime, ir tu matysi, kaip ten gražu.

Tikrai tie kalnai ne visai arti buvo, kaip rodėsi: ligi prieinant reikėjo eiti ištisą dieną. Ant jų šonų augo tamsūs miškai, o viršūnė debesis rėmė; uolos kaip miestai buvo didumo. Nelengva buvo perlipti tokius kalnus, ir Jonas su draugu užėjo į viešbutį pasilsėti, kad stipresni būtų prieš kelionę.

Apačioj, didelėj bendroj viešbučio salėj, buvo daug žmonių. Čia buvo tuo laiku atvykęs ir vienas lėlių teatro direktorius. Jis tik buvo sustatęs savo mažąjį teatrą, ir žmonės, kurie atėjo pažiūrėti, susėdo aplinkui. Priešais, visų geriausioj vietoj, atsisėdo senas, drūtas mėsininkas; šalia atsigulė jo didelis piktas buldogų veislės šuva ir, akis pastatęs, žiūrėjo kaip visi.

Pradėjo rodyti. Rodė dalyką labai gražų: veikiamieji asmenys buvo karalius ir karalienė; jie sėdėjo puikiausiame soste su aukso karūnomis ant galvų ir su ilgais šleifais užpakaly. Taip puoštis karaliai turi iš ko. Dailiausios medžio lėlės su stiklo akimis ir ilgais ūsais stovėjo prie durų ir nuolat jas varstė, leisdamos į trobą gryną lauko orą. Tai buvo labai gražus dalykas ir visai nenuobodus. Bet kada karalienė pasikėlė nuo sosto ir ėmė vaikščioti po kambarį, buldogas (Dievas žino, kas jam atėjo į galvą) šoko tiesiog į sceną, pagriebė karalienę per pusiau ir – trakšt, trakšt... perkando ją. Baisus daiktas kas nutiko!

Nelaimingas teatro direktorius beveik iš galvos ėjo. Karalienė buvo visų gražiausia jo lėlė, ir štai tas bjaurybė šuva nukando jai galvą. Bet kada publika išsiskyrė, nepažįstamas žmogus, atėjęs kartu su Jonu, pasakė, kad jis pagydysiąs lėlę. Jis vėl išsiėmė savo buteliuką ir patepė karalienę tuo pačiu tepalu, kuris padėjo senelei, nulūžusiai koją. Lėlė vėl liko sveika; maža to: dabar ji galėjo pati judinti savo sąnarius, ir daugiau nebereikėjo jos tampyti už virvelės; lėlė tapo visai kaip gyvas žmogus, tik kalbėti nemokėjo. Teatro savininko džiaugsmas buvo neapsakomas: dabar nebebuvo reikalo jam jos tampyti, – lėlė galėjo šokti pati, o to nemokėjo jokia kita lėlė.

Naktį, sugulus visiems viešbučio gyventojams, staiga kažkas ėmė taip sunkiai vaitoti, jog visi sukilo iš patalo ir ėmė klausti, kas ten atsitiko. Lėlių savininkas nuėjo į savo teatrą; jam rodėsi, kad vaitojimas girdėjosi iš tos pusės. Čia visos medinės lėlės – karalius ir jo tarnai – sujauktos gulėjo; jos ten taip gailiai vaitojo ir melste melsdamos žiūrėjo savo didelėmis stiklo akimis: jos norėjo, kad ir jas pateptų tuo pačiu tepalu kaip karalienę, tuomet ir jos galėtų pačios vaikščioti. Karalienė net priklaupė, pakėlė aukštyn savo puikiąją aukso karūną ir prašė: „Imk ją nuo manęs, tik patepk tuo tepalu mano vyrą ir mano tarnus!“ Teatro direktorius negalėjo susilaikyti nuo ašarų – taip jam pagailo savo lėlių! Jis ketino Jono draugui atiduoti visus pinigus, kuriuos surinks už kitos dienos rodymus, jei šis pateptų savo stebuklingu tepalu bent keturias arba penkias, kur gražesnės, lėles; bet tas už tai norėjo gauti didelį kalaviją, kurį turėjo prie savęs teatro direktorius. Atidavus jam kalaviją, jis patepė šešias lėles, kurios tuojau pradėjo šokti ir šoko taip dailiai, jog visos mergaitės – gyvos, tikros mergaitės – žiūrėdamos į jas, taip pat ėmė šokti. Šoko ir virėja, tarnai ir tarnaitės, šoko visi svečiai, net ir pagaikštis su šluota buvo pradėję suktis, bet šie po kelių žingsnių vėl parvirto. Žodžiu, naktis praslinko visai linksmai.

Kitą rytą Jonas ir jo draugas su visais atsisveikino ir pradėjo lipti į aukštus kalnus, per tankius pušynus. Jie užlipo taip aukštai, jog varpinės apačioj jiems rodėsi kaip mažos raudonos uogelės, išbarstytos žalumoj, ir per daugelį mylių aplinkui jiems viskas buvo matyti. Niekados dar Jonas nebuvo tiek puikių daiktų matęs. Saulė taip skaisčiai švietė mėlyname tyrame danguj, ir kalnuose taip skardžiai skambėjo medžiotojų ragai, jog Jonui iš džiaugsmo pasirodė akyse ašaros, ir jis sušuko: „O, maloningiausias Viešpatie! Garbinu ir šlovinu Tave, kad esi toks geras mums visiems, ir iš visos širdies Tau dėkoju už visas malones, kurias suteikei šiam pasauliui!“

Jo draugas taip pat stovėjo sudėjęs rankas ir žiūrėjo į miškus ir miestus, apipiltus šviesiais saulės spinduliais. Tuo tarpu viršuj ties savim jie išgirdo kažin kokį nepaprastą nuostabų balsą. Jie pažvelgė aukštyn: didelė balta gulbė skrido oru ir giedojo taip, kaip niekados dar nebuvo jie girdėję giedant jokio kito paukščio. Bet balsas vis silpnėjo ir silpnėjo, paskui gulbė nulenkė galvą ir pamažu nusileido žemyn – puikusis paukštis gulėjo nebegyvas prie jų kojų.

– Du tokie puikūs sparnai, – tarė Jono draugas, – tokie balti ir dideli verti nemaža pinigų. Pasiimsiu aš juos sau. Matai, kaip gerai padariau, kad paėmiau kalaviją!

Ir vienu mostelėjimu jis nukirto abu negyvos gulbės sparnus ir įsidėjo juos į krepšį.

Daug, daug dar mylių jie ėjo kalnais, kol galop išvydo iš tolo didelį miestą su šimtais bokštų, kurie prieš saulę kaip sidabras tviskėjo. Vidury miesto mirgėjo gražūs marmuro rūmai, vienu auksu dengti. Ten gyveno pats karalius.

Jonas ir jo draugas nenorėjo tuojau eiti į miestą. Jie sustojo priemiesčio viešbuty, kad galėtų apsitaisyti ir pasirodyti mieste žmoniškesni.

Viešbučio savininkas jiems papasakojo, kad jų karalius – geriausias žmogus, kad niekados jis nieko neskriaudžiąs; bet jo duktė – Viešpatie apsaugok! – tokios piktos karalaitės dar niekur niekas nėra matęs. Gražumo tai neapsakomai ji graži, – kitos tokios gražuolės visam pasauly nerastum, – bet kas iš to, kad ji pikta kaip ragana, kad dėl jos ne vienas puikus karalaitis savo galvą padėjo! Ji visiems leido pirštis: ar karalaitis, ar driskius – jai vis lygu; tik tas turi pirma įspėti tris daiktus, kurių ji paklausia. Kas spėtų, ji už to tekėtų, ir po jos tėvo mirties liktų viso krašto karalium; o jei nespėja iš tų trijų bent vieno daikto, tai jį pakaria arba nukerta jam galvą. Tai kokia pikta ta karalaitė! Jos tėvas, senas karalius, labai tuo susirūpinęs, bet negali jai uždrausti būti tokiai piktai, nes vieną sykį pažadėjo nesikišti į jos darbus ir leido jai kaip tinkamai elgtis. Kiek jau buvo atvažiavę karalaičių, niekas iš jų negalėjo įspėti, ką buvo užminusi karalaitė, ir juos visus pakorė arba kitaip kaip be jokio pasigailėjimo nužudė: nes juos įspėdavo, kad geriau nesipirštų. Senasis karalius dėl tos priežasties yra taip susisielojęs, jog vieną dieną metuose, atsiklaupęs drauge su visais savo kareiviais, meldžiasi, kad karalaitės širdis suminkštėtų. Bet tas nieko nepadeda. Geriančios degtinę senos moterys, norėdamos parodyti savo sielvartą, dažo ją juodai, o jau daugiau iš jų reikalauti juk negalima.

– Bjauri karalaitė! – tarė Jonas. – Reikėtų ją išvanoti rykštėmis – toks geriausias jai būtų vaistas. Būdamas karaliaus vietoj, aš ją mokėčiau pažaboti!

Tuo tarpu gatvėje pakilo šauksmas: valio, valio! Tai karalaitė pro šalį jojo. Ji buvo taip graži, jog visi pamiršdavo jos

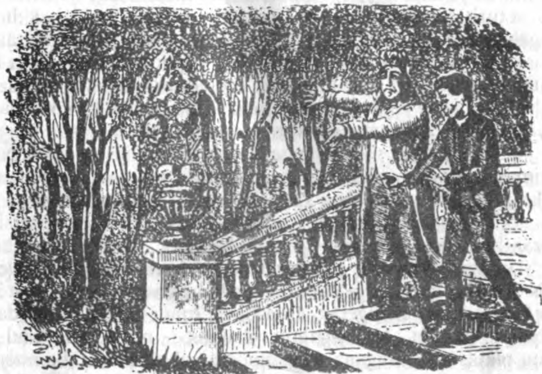
piktumą ir džiaugsmingais balsais sveikindavo. Dvylika gražių mergaičių, apsivilkusių baltais šilko drabužiais ir su aukso tulpėmis rankose, jojo iš abiejų jos pusių ant juodų žirgų. Pati

karalaitė jojo ant balto kaip sniegas arklio, deimantais ir rubinais nusagstyto. Drabužiai jos buvo visi tikro aukso, o įnagėlis rankose švitavo lyg saulės spindulys. Aukso karūna ant galvos

žibėjo tartum žvaigždė danguje. Apsiaustas buvo siūtas iš tūkstančio gražiausių drugių sparnelių. O ji pati – kur kas gražesnė už savo drabužius!

Ją pamatęs, Jonas taip nustebo, jog nebegalėjo nei žodžio tarti: karalaitė kaip lašas į lašą buvo panaši į tą mergaitę su aukso karūna, kurią jis regėjo sapne tą naktį, kada mirė jo tėvas. Ji buvo neapsakomai graži, ir Jonas ją pamilo visa savo širdimi.

– Negalimas daiktas, – manė jis sau, – kad tokia gražuolė būtų ragana, kuri kartų žmones, jei jie nespėja jos užmintos mįslės. Juk niekam negina, net ir paskutiniam driskiui, ieškoti jos rankos. Eisiu ir aš pas karalių laimės pabandyti, negaliu daugiau priešintis tam norui.

Veltui atkalbinėjo jį visi, sakydami, kad jam būsiąs toks pat galas, kaip ir kitiems. Jo draugas taip pat jį draudė, bet Jonas nieko nenorėjo klausyti. Jis nusivalė pušnis, nusiprausė burną, baltai nusimazgojo rankas, dailiai susišukavo savo gražius plaukus ir nudrožė vienas į miestą, tiesiog į karaliaus rūmus.

– Prašom! – tarė karalius, pabeldus Jonui į duris.

Jonas įėjo. Karalius jį sutiko apsivilkęs rytšvarkiu ir įsimovęs šlepetes. Ant galvos jis turėjo karūną, vienoje rankoje – galybės lazdą, o antroje – žemę.

– Lukterėk truputėlį, – tarė jis ir, pabrukęs žemę po pažastim, padavė Jonui ranką. Bet kada jis išgirdo, kad šis atvykęs pirštis karalaitei, pradėjo taip gailiai verkti, jog žemė ir lazda iškrito jam iš rankų. Ašaras šluostėsi rytšvarkio skvernais.

– To nedaryk! – sakė karalius. – Tau bus tas pats, kas ir kitiems buvo. Štai eik, pasigėrėk!

Ir jis nuvedė Joną į karalaitės sodą. Dieve, kokių baisių daiktų čia jo akys išvydo! Ant kiekvieno medžio kabėjo po tris, po keturis karalaičius – visi jie buvo piršęsi karalaitei, bet negalėjo spėti jos mįslių. Papūtus kiek vėjui, jų kaulai taip baisiai barškėjo, jog maži paukšteliai išsigandę skrido tolyn ir daugiau nebegrįžo. Prie žmogaus kaulų buvo pririštos gėlės, o gėlių vazonuose vėpsojo padėti su išsikišusiais dantimis kiaušai. Tai koks gražus buvo jaunosios karalaitės sodas!

– Dabar tu ir pats pamatei! – tarė karalius: – toks pat likimas ir tavęs laukia. Geriau atsisakyk nuo savo piršlystės. Tikrai dėl tavęs man sopa širdį, aš visa tai labai atjaučiu.

Jonas pabučiavo karaliui ranką ir pasakė, kad viskas išeisią gerai, kad karalaitė jam patinkanti be galo.

Tuo tarpu atvyko ir pati karalaitė su visomis savo palydovėmis. Jonas ir karalius ją patiko ir gražiai pasveikino. Karalaitės gražumas buvo neregėtas. Ji padavė Jonui ranką, ir jis dar labiau ją pamilo. „Ne, negalimas daiktas, – manė jis, – kad ji būtų pikta, bjauri ragana, kaip žmonės sako.“ Paskui jie nuėjo į salę, kur mažučiai tarnai padavė jiems uogienės ir sausainių. Bet senasis karalius buvo taip susirūpinęs, jog nieko negalėjo valgyti; ir patys sausainiai nelabai tiko jo dantims.

Jonui buvo pasakyta ateiti į karaliaus rūmus kitą rytą. Tam laikui turėjo susirinkti teisėjai ir visa taryba paklausyti, kaip jis spės. Jei spės, tai jis dar du sykius turės ateiti. Bet iki šio laiko dar nebuvo žmogaus, kuris nors vieną sykį būtų spėjęs. Kiekvienas iš pirmo karto padėdavo savo galvą.

Jonui visai nerūpėjo, kas jam paskui bus. Dabar jis tegalvojo apie gražiąją karalaitę, buvo visai linksmas ir tvirtai tikėjo, kad Dievas jam padės. Bet kaip? To jis nežinojo ir galvoti apie tai negalvojo. Labai smagus sugrįžo jis į viešbutį, kur jo laukė draugas.

Jonui nebuvo kalbos galo, kai ėmė pasakoti apie karalaitės gražumą ir meilumą. Nekantriai jis laukė rytojaus, svajodamas, kaip jam reiks eiti į karaliaus rūmus laimės bandyti.

Bet jo bičiulis kraipė galvą ir buvo labai nuliūdęs.

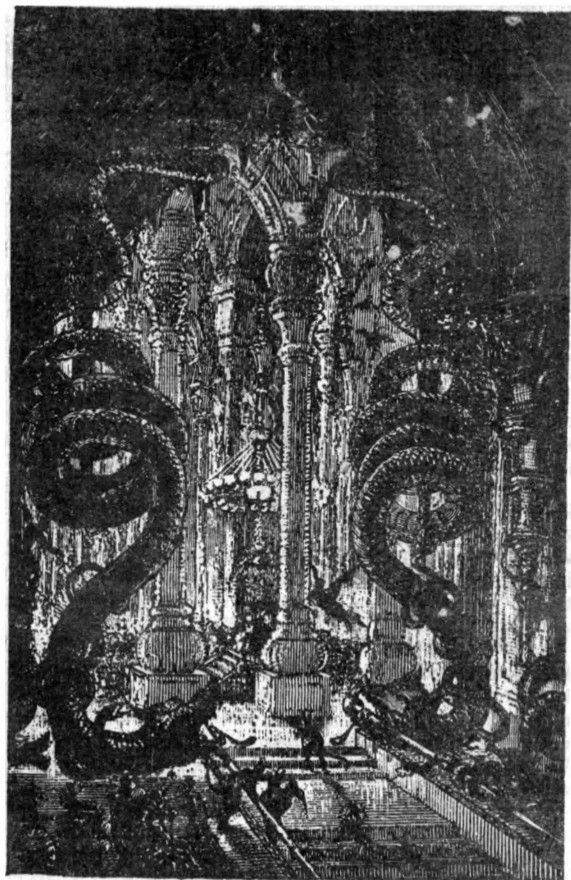
– Taip aš pamilau tave, – tarė jis. – Ilgai dar mes būtume galėję drauge gyventi, o dabar aš turiu nustoti tavęs. Joneli, tu mano mielas Joneli! Man baisiai sunku, ir verkčiau, kad nebijočiau tau pagadinti ūpo paskutinį gal vakarą, kurį mes drauge gyvenam. Todėl būkim smagūs, būkim linksmi. Prisiverksiu aš, kai tu išeisi, rytoj.

Miesto gyventojai jau žinojo, kad atvykęs pirštis vėl naujas jaunikaitis, ir todėl visi buvo labai nuliūdę. Teatras buvo uždarytas; karalius ir kunigai meldėsi suklaupę bažnyčiose. Niekas neabejojo, kad Joną laukiąs toks pat likimas, kaip ir visus kitus, buvusius piršlis.

Vakare Jono draugas išvirė didelį puodelį punšo, liepė jam išgerti už karalaitės sveikatą ir būti jam linksmam. Jonas išgėrė du stiklus, ir jį suėmė toks miegas, jog jis nebegalėjo pats nueiti į lovą. Draugas atsargiai pakėlė jį nuo suolo ir nunešęs paguldė į patalą. Visai sutemus, jis paėmė gulbės nukirstuosius sparnus ir tvirtai prisirišo juos prie pečių. Paskui jis įsikišo į kišenę didžiausią rykštelę iš tų, kurias buvo gavęs iš senelės, nulūžusios koją, prasivėrė langą ir nuskrido tiesiog į karaliaus rūmus. Čia jis prisiglaudė kertelėje po langu, kur miegojo karalaitė.

Mieste visur buvo tamsu ir tylu. Štai išmušė dvylikės tris ketvirčius. Langas atsivėrė, ir karalaitė, apsivilkusi ilgu baltu apsiaustu, su ilgais juodais sparnais, nuskrido per miestą į aukštą kalną. Jono draugas, pasivertęs nematomu, šoko ją vytis ir pavijęs ėmė taip skaudžiai kirsti rykšte, jog jai net kraujas triško. Tai buvo baisi oro kelionė! Vėjas pūtė karalaitės apsiaustą, kaip didelę burę, o mėnuo kiaurai švitėjo.

– Oi, kokie ledai! kokie ledai! – sakė karalaitė kiekvieną kartą, kai jai rykšte pylė. Jai taip ir reikėjo! Galop ji atlėkė prie kalno ir pasibeldė. Pakilo baisus trenksmas, lyg perkūno griausmas; kalnas atsivėrė ir karalaitė įėjo į vidų. Jono draugas, niekieno nepastebėtas, įsekė paskui ją. Jie ėjo ilga plačia galerija, kurios sienos kažkaip keistai blizgėjo. Tūkstančiai žibančių kaip ugnelės vorų bėgiojo jomis šen ir ten. Paskui jie įėjo į didelę salę, visą išdėtą aukso ir sidabru. Pasieniais augo, didumo kaip saulėžolės, raudonos ir mėlynos gėlės, bet skinti niekas nedrįso: jų kotais buvo bjaurios, nuodingos gyvatės, o patys žiedai – liepsna, einanti iš jų gerklių. Visos lubos buvo aplipę žvilgančiomis kirmėlėmis ir melsvais šikšnosparniais, plasnojančiais savo

plonais, skaidriais sparnais. Vidury salės stovėjo sostas, pastatytas ant ketverių arklio griaučių; jų pakinklas buvo padirbtas iš raudonų ugninių vorų. Pats sostas buvo iš balto stiklo, o vietoje pagalvio ant jo gulėjo juodos pelės, sukibusios viena kitai į uodegas. Sostą gaubė rausvų voratinklių baldakimas, visas aplipęs gražiomis žaliomis muselėmis it brangieji akmenėliai mirgančiomis. Soste sėdėjo senas žynys su karūna ant bjaurios galvos ir lazda rankoje. Jis pabučiavo karalaitę į kaktą, pasisodino ją šalia savęs, ir ėmė griežti muzika. Dideli juodi skėriai griežė armonika, o pelėdos, neturėdamos būgnų, plojo sau pačios per pilvus. Maži juodi velniukai, su žiburėliais ant kepurių, šoko salėje. Bet niekas iš jų nematė Jono draugo; jis atsistojo užpakaly sosto, matė ir girdėjo viską, ką ten darė.

Dvariškiai, kurie suėjo dabar į salę, iš karto rodėsi labai dideli ir puikūs ponai; bet įsižiūrėjus į juos geriau, galėjai matyti, kas jie tokie yra. Jų rankos ir kojos buvo medžio, o galvos kopūstų; žynys padarė juos gyvus ir aptaisė auksu siūtais drabužiais. Antra vertus, tai nebuvo svarbu: dvariškiai dėl gražumo testovėjo.

Šokiams pasibaigus, karalaitė pasisakė žyniui, kad atvažiavęs naujas jaunikis, ir klausė jo, ką ji turinti rytoj rytą užminti, kai jis ateisiąs į rūmus.

– Klausyk, ką aš tau sakysiu, – tarė žynys. – Tu jam užmink kokį visai paprastą daiktą, tad jis niekaip nespės. Duok jam spėti savo kurpelę. Tas jam ir į galvą neateis. Tada liepk nukirsti jam galvą, tik nepamiršk kitą naktį man atnešti jo akių; aš noriu jas suvalgyti.

Karalaitė žemai nusilenkė ir prižadėjo atnešti akis. Tada žynys atidarė jai kalną, ir ji išskrido namo. Bet Jono draugas ją vydamas vėl raižė žabu, ir ji visą kelią skundėsi, kad ją kapoją ledai, ir skubėjo greičiau įsmukti pro langą į savo kambarį. Draugas parlėkė atgal į viešbutį, Joną teberado miegantį, nusiėmė savo sparnus ir taip pat atsigulė. Dabar ir jis galėjo ilsėtis.

Dar buvo labai anksti, kai Jonas pabudo. Atsikėlė ir jo draugas ir papasakojo, kad jis tą naktį sapnavęs sapną apie karalaitę ir jos kurpelę, ir patarė Jonui paklausti karalaitės, ar ji tik nebus užminusi savo kurpelės. Jis, be abejo, gerai žinojo, kad tik tą ji užmins, tik nenorėjo sakytis Jonui apie savo nakties kelionę, ir todėl tik sakė to karalaitės paklausti.

– Gerai, aš to ir klausiu jos, – atsakė Jonas: – gal tas tavo sapnas ir tiesa bus. Aš tikiu, kad Dievas manęs nepražudys. Bet dėl visko mes turim atsisveikinti, gal aš nespėsiu, ir mes daugiau nebesimatysim.

Ir jie pasibučiavo. Jonas nuėjo į miestą, o paskui į karaliaus rūmus.

Salė pilna jau buvo žmonių. Teisėjai sėdėjo savo vietose. Kad jiems lengviau būtų galvoti, jie turėjo pasidėję po savim pūkų pagalvius. Karalius pasikėlė iš savo vietos ir balta nosine nusišluostė akis. Tuo tarpu atėjo ir karalaitė: ji buvo dar

gražesnė, kaip vakar, ir, lenkdama galvą, visus gražiai pasveikino. Jonui ji padavė ranką ir tarė: „labas rytas!“

Dabar Jonas turėjo spėti, ką ji užminė. Dieve, kaip ji meiliai žiūrėjo į jį! Bet tuo laiku, kai jis pasakė žodį „kurpelė“, ji pabalo kaip drobė ir pradėjo drebėti.

Ką darysi – jis atspėjo!

O, kaip džiaugėsi senasis karalius! Jis net pašoko iš džiaugsmo, o visi kiti plojo delnais jam ir Jonui, kuris pirmutinis nuspėjo karalaitės mįslę.

Jono draugas taip pat labai nudžiugo sužinojęs, kad viskas

gerai pavyko. Jonas susidėjo rankas ir meldė Dievo, kad jam padėtų ir likusius abu kartus. Kitą dieną jis turėjo antrąją mįslę spėti.

Vakaras praėjo taip, kaip ir aną dieną. Kol Jonas miegojo, jo draugas nuskrido paskui karalaitę į kalną ir dar labiau ją čaižė, negu praėjusią naktį: dabar jis buvo pasiėmęs dvi rykštes. Jo niekas nematė, o jis viską regėjo ir girdėjo. Antrą kartą karalaitė turėjo užminti savo pirštinę, ir jis papasakojo tą viską Jonui, lyg vėl taip pat būtų sapnavęs. Taigi Jonas vėl spėjo, ir visi karaliaus rūmų žmonės dar labiau džiaugėsi. Visi šokinėjo smagūs, kaip pirmąjį kartą karalius, tik viena karalaitė sėdėjo nesmagi kanapoje ir nenorėjo nieko kalbėti. Dabar viskas parėjo nuo trečiojo Jono spėjimo. Spės – gaus gražiosios karalaitės ranką, o po karaliaus mirties ir visą jo karalystę; nespės – palydės savo galvą, o jo gražios žydrosios akys teks piktajam žyniui.

Vakare Jonas anksti nuėjo gulti, papoteriavo ir ramiausiai užmigo. Jo draugas prisirišo prie pečių savo sparnus, apsijuosė kalaviju, pasiėmė su savim visas tris rykšteles ir nuskrido pas rūmus.

Naktis buvo labai tamsi. Pakilo baisi audra, vėjas kaukdamas plėšė ir draskė stogą, o sodo medžiai, kur kabėjo žmonių kaulai, kaip nendrės siūbavo ir linko iki žemės. Nuolat žaibavo ir nuolat griaudė. Paprastu laiku atsivėrė langas, iš jo išlėkė karalaitė. Ji buvo išblyškus kaip drobė, bet džiaugėsi, kad toks bjaurus oras; ji net sakė, kad nepyktų, jei oras dar blogesnis būtų. Baltas jos apsiaustas plevėsavo ore lyg didelė burė. Jono draugas taip aštriai ją gesė

visomis trimis savo rykštėmis, jog kraujas varvėjo žemėn ir vos vos ji begalėjo skristi. Galų gale vis dėlto jai pavyko pasiekti kalną.

– Kokie ledai, kokia audra! – skundėsi ji. – Dar niekados tokiu oru man neteko keliauti.

– Gero daikto reikia po truputį! – tarė žynys.

Čia karalaitė papasakojo jam, kad Jonas ir antrą sykį gerai nuspėjęs; jei jam taip pavyktų dar kartą, tai būtų jo viršus, ir ji daugiau nebegalėtų skraidyti į kalną ir kaip seniau daryti burtų. Dėl to ji esanti labai susirūpinusi.

– Tas jau jam nepavyks,– tarė žynys. – Aš jam išgalvosiu tokį daiktą, jog jis niekados nespės; kitaip jis turėtų būti dar didesnis ir už mane žynys. O tuo tarpu galiu sau linksmintis.

Taip pasakęs, jis paėmė karalaitę už abiejų rankų, ir jie ėmė šokti drauge su visais velniais ir velniukais, kurie buvo salėje. Po sienas pradėjo šokinėti raudoni vorai, kurie rodėsi panašūs į mirgančias ugnines gėleles. Pelėdos mušė būgnus, svirpliai svirpė, o juodieji skėriai armonika griežė. Be galo linksmas buvo jų tas pokylis!

Prisišokusi ligi soties, karalaitė pradėjo rūpintis grįžti, kad jos namie nepasigestų. Žynys ėmėsi ją lydėti, kad galėtų ilgiau kartu su ja pabūti. Ir jie išskrido. Audra dar tebesiautė, o Jono bičiulis sutrupino jiems į nugaras visas tris rykšteles. Pats žynys sakė, niekados dar nematęs tokių baisių ledų. Prie rūmų jis atsisveikino su karalaite ir atsisveikindamas šnipštelėjo jai į ausį: „Užmink mano galvą!“ Bet Jono draugas vis dėlto nugirdo, ir tuo laiku, kada karalaitė pro langą įskrido į savo miegamąjį kambarį, o žynys apsisukęs grįžo jau atgal, jis sučiupo jį už ilgos juodos barzdos ir nukirto jam baisiąją galvą iki pečių. Žynys ir žioptelėti nesuspėjo. Jo kūną jis įmetė į ežerą žuvims suėsti, o galvą įsirišo į šilkų skarelę ir, parsinešęs į viešbutį, atsigulė.

Rytmety skarelę su galva jis padavė Jonui ir liepė jam atrišti tik tada, kada karalaitė paklaus, ką ji užminusi.

Didžiulėje rūmų salėje prisirinko tiek daug žmonių, jog spaudėsi kaip bažnyčioje per didžiausius atlaidus. Teisėjai sėdėjo savo krėsluose su minkštais pagalviais; pats karalius buvo apsitaisęs naujais drabužiais, o jo aukso karūna ir lazda buvo skaisčiai nušviestos: viskas atrodė labai iškilmingai! Tik viena karalaitė buvo labai išblyškusi; ji atėjo apsivilkusi, lyg rengdamasi į laidotuves, juodais drabužiais.

– Apie ką aš manau? – paklausė ji Jono.

Šis greit atrišo skarelę ir pats išsigando, pamatęs bjaurią žynio galvą. Ir visus šiurpas pagavo, nes iš tikrųjų baisu buvo į ją žiūrėti. Karalaitė sėdėjo lyg apmirusi ir negalėjo nei žodžio tarti. Galop ji atsikėlė ir ištiesė Jonui ranką: jo spėta paskutinį kartą. Ji giliai atsiduso ir į nieką nežiūrėdama tarė:

– Dabar aš tavo, ir šiandien vakarą kelsime vestuves.

– Tas tai man patinka! – tarė senasis karalius. – Seniai taip reikėjo! – Visi šaukė: „valio!“ Gatvėse ėmė muzika griežti, varpais skambinti, ir visur visi džiaugėsi. Trys kepti jaučiai, prikimšti antienos ir vištienos, gulėjo padėti rinkoje: kiekvienas galėjo prieiti, atsipjauti ir suvalgyti kąsnelį. Iš fontano mušė puikiausias vynas, o jei kas pirko iš pyragiaus mažą riestainėlį, tai gavo priedo šešis didelius sausainius – ir dar su razinomis.

Naktį visas miestas buvo iliuminuotas; kareiviai šaudė iš armotų, o vaikai iš puštalietų. Rūmuose valgė, gėrė ir ūžė. Dideli ponai ir gražios panelės šoko kartu ir linksmas dainas dainavo.

Bet karalaitė vis dar buvo ragana ir nekentė Jono. Draugas tai žinojo ir todėl davė Jonui tris plunksnas iš gulbės sparnų ir mažą buteliuką su kažkokiais lašais ir liepė jam pastatyti prie

5. Užsk. Nr. 2533

karalaitės lovos kubilą vandens, įmesti į jį plunksnas ir supilti tuos lašus. Kada karalaitė panorėsianti gulti, jis turėsiąs ją įstumti į kubilą ir tris kartus panerti; tada karalaitė išsivaduosianti iš velnio valdžios ir pamilsianti Joną.

Kaip draugas liepė, taip Jonas ir padarė. Kai panėrė į vandenį, karalaitė balsu sušuko ir išsprūdo jam iš rankų didelė juoda kaip nuodėgulis gulbė; jos akys baisiai žėrėjo. Panėrus antrąjį kartą, gulbė išplaukė jau balta, tik ant kaklo dar turėjo juodą ruoželį. Jonas tuomet trečiąjį sykį panėrė ją į vandenį; ir tą pačią valandėlę gulbė pavirto puikiausia karalaite. Ji buvo dabar dar gražesnė negu pirma ir su ašaromis akyse dėkojo Jonui už jos išvadavimą iš velnio nagų.

Kitą rytą senasis karalius atėjo jaunųjų sveikinti su savo visais dvariškiais, ir tas sveikinimas traukėsi beveik iki pietų. Jono draugas atėjo paskutinis; rankoje jis turėjo lazdą, o ant pečių maišelį. Jonas ilgai jį bučiavo ir meldė kaip savo laimės kaltininką pasilikti drauge. Bet šis palingavo galvą ir palingavęs gražiai atsakė:

– Ne, man laikas jau pasibaigė. Aš dabar tik skolą atsimokėjau. Ar dar atmeni tą numirėlį, kurį pikti žmonės buvo norėję nuskausti? Tu atidavei viską, ką turėjai, kad galėtum suteikti jam ramybę. Tas numirėlis – aš...

Ir jis tuojau pranyko.

Vestuves kėlė visą mėnesį. Jonas ir karalaitė labai mylėjosi, ir senasis karalius dar daug gražių dienų išgyveno. Jis sulaukė dukters vaikų, kykojo juos ant kelių ir duodavo žaisti savo lazda. O Jonas paskui liko visos šalies karaliumi.

LINAI

Linai buvo jau visai sužydę. Gražiai mirgėjo jų mėlyni žiedų lapeliai, gležni ir ploni tartum musių sparneliai, o gal dar plonesni... Saulė kaitino linus, debesėliai juos laistė, ir jiems buvo lygiai taip sveika ir gera, kaip esti sveika ir gera vaikui, kurį maudo ir bučiuoja motina. Po to vaikas auga dar gražesnis; taip pat ir linai.

– Žmonės kalba, – tarė linai: – kad mes gerai paderėjom, išaugom tokie dideli ir puikūs, kad iš mūsų būsią gražios drobės. Kokie mes laimingi! Mums ir dabar gerai, paskui vėl išeis iš mūsų koks geras daiktas! Kaip linksma šildytis prieš saulę, kaip malonu nulijus lieteliui! Mes laimingi, mes laimingiausi pasauly!

– Taip, taip, o kaipgi! – tarė tvoros baslys. – Jūs dar nepažįstate pasaulio, bet mes jau žinom jį labai gerai, – žiūrėkit, kokie mes šakoti...

Paskui jis liūdnai sugirgždėjo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

– Ne, dar ne galas! – tarė linai. – Rytoj vėl saulė kaitins, vėl lietus lis. Mes jaučiam, kad augam; mes jaučiam, kad žydim! Mes laimingiausi pasauly!

Bet štai vieną kartą atėjo žmonės, paėmė linus už viršūnių

ir išrovė su šaknimis. Skaudu buvo! Paskui sumerkė juos į vandenį, lyg norėdami prigirdyti, o po to laikė juos dūmuose, lyg norėdami iškepti. Net baisu buvo!

– Ką darysi, ir laimė ne nuolat esti! – sakė linai. – Reikia truputį pakentėti, paskui išmintingesnis būsi!

Bet linams vyko vis prasčiau ir prasčiau. Juos mirkė ir džiovino, mynė ir šukavo – ir dar visaip juos vargino. Jie ir suprasti nebegalėjo, ką jiems darė. Galų gale jie pateko į ratelį. Ratelis pradėjo suktis, ūžti... Čia jau nieko nebegalima buvo suvokti.

– Mes buvom labai laimingi! – galvojo jie, kentėdami tas kančias. – Reikia džiaugtis buvusia laime!.. Reikia visados patenkintiems būti. Oi!..

Jie kartojo tai ir patekę į stakles – kartojo tol, kol išaudė iš jų drobę. Visi linai, aliai vienas, pakliuvo į tą drobės kąsnelį.

– Tiesiog nematytas daiktas! Niekuomet nebūtumėm tikėję! Kaip dėlto mums vyksta! Daug išmanė tas baslys sakydamas, kad jau galas! Ne, ne galas, tik pradžia! Tikrai nuostabu! Jei mums ir teko kiek pavargti – tai tas niekis, užtat iš mūsų išėjo geras daiktas. Laimingesnių už mus visam pasauly nėra! Kokie mes dabar pasidarėm stiprūs ir ploni, kokie balti ir ilgi! Juk tai kur kas geriau, negu būti paprastiems augalams, nors ir su žiedais. Augalų niekas nežiūri, niekas jais nesirūpina, vandens jie tegauna tik lietui palijus. Dabar kas kita! Apie mus nuolat vaikščioja, stengiasi vis įtikti: kiekvieną rytą mergaitė mus apverčia, kiekvieną kartą mus palaisto. Pati klebono sesuo mus išgyrė ir pasakė, kad visoje parapijoje geresnės drobės nesą. Kas laimingesnis gali būti už mus!

Bet štai drobę parnešė namo ir ėmė ją karpyti. O, kaip tuomet ją karpė ir draskė, kaip ją baisiai badė adatomis! Ką besakysi, malonumo buvo ten nedaug!.. Užtat iš tos drobės išėjo dvylika porų skalbinių, tų skalbinių, apie kuriuos paprastai draugijoje nekalba, bet kurie reikalingi kiekvienam žmogui. Taip, dvylika porų išėjo iš tos drobės.

– Štai kada išėjo iš mūsų naudingas daiktas! Tai štai kam mes buvom skirti! Kada gali būti didesnė laimė! Tik dabar mes esam naudingi, juk taip ir turi būti, tas ir yra tikra laimė! Dabar mūsų dvylika, bet vis dėlto yra vienas visas daiktas: tuzinas. Kokia laimė!

Praėjo kiek metų – skalbiniai suplyšo.

– Viskas turi galą! – tarė skalbiniai. – Žinoma, mes galėtumėm dar šiek tiek laikytis, bet juk negalima reikalauti nebūto daikto!..

Marškinius sudraskė į mažus kąsnelius, į skudurus. Dabar jie manė, kad jau tikrai būsiąs galas; juos kapojo, mirkė, virė, spaudė – net jie patys negalėjo suprasti, ką jiems darė. Tik štai – iš jų pasidarė gražus baltas popierius.

– Kad nutiko, tai nutiko! – apsidžiaugė popierius. – Dabar aš dar plonesnis negu pirma, ir dar ant manęs rašys! Ar tai ne didžiausia laimė?

Ir ant to popieriaus tikrai ėmė rašyti. Ir parašė ant jo gražiausias istorijas ir eiles ir tik vieną kartą berašant patupdė „vištą" – tas jau, žinoma, taip pat buvo nemaža laimė! Ir žmonės klausė to, kas buvo parašyta ant popieriaus, o parašyta buvo labai gražiai ir išmintingai, ir tie, kurie klausė, darėsi geresni ir išmintingesni. Daug malonės buvo žodžiuose, parašytuose ant to popieriaus!

– O, – galvojo popierius: – apie tai aš ir svajoti nesvajojau, žydėdamas mėlynais žiedeliais lauke. Ar galėjau aš kada galvoti, kad man tektų nešti žmonėms džiaugsmą ir šviesą! Aš dabar nelabai ir tikėti noriu, nors taip tikrai yra! Viešpats Dievas žino, kad aš dariau viską, ką galėjau, ir atlikau, kas man silpnam buvo skirta, ir už tai jis man teikia nuolat džiaugsmus ir garbę vieną po kitos. Kiekvieną kartą, kai pradedu manyti: „Štai jau man galas", staiga pajuntu pradėjęs naują, geresnį ir gražesnį gyvenimą. Dabar turbūt leis mane į platųjį pasaulį, kad galėtų visi žmonės skaityti. Taip tikriausiai bus! Kitaip ir negali būti! Dabar aš turiu tiek brangių minčių, kiek pirma turėjau mėlynų žiedelių. Sakykite, kas laimingesnis pasauly už mane!

Bet popieriui nelemta buvo keliauti po pasaulį: jį atidavė į spaustuvę, ir ten iš to, kas buvo ant jo parašyta, atmušė knygą, ne vieną knygą, bet tūkstančius. Tos knygos pasklido po visus kraštus, ir galėjo traukti iš jų naudos daug daugiau žmonių, negu iš vieno popieriaus, jei jis būtų buvęs paleistas į žmones. Be to dar, popierius, eidamas per rankų rankas, būtų tuojau suplyšęs.

– Žinoma, kad taip išmintingiausia! – nusprendė išrašytasis popierius. – Man ir į galvą nebuvo atėję! Vadinas, aš pasiliksiu namie, ir visi mane, kaip senelį, gerbs. Juk ir tikrai dabar esu visų tų knygų senelis! Daug dabar bus iš manęs naudos!

Būdamas popieriumi, aš nebūčiau galėjęs taip ilgai gyventi... Kiek garbės atsiminus, kad į mane žiūrėjo tas, kuris visa tai parašė... kad kiekvienas mano žodis yra jo plunksnos vaisius... O, aš laimingiausias pasauly!

Paskiau popierių surišo į vieną vietą ir įmetė į statinę, kuri buvo skalbykloje pastatyta.

– Dirbus gera pasilsėti! – tarė popierius. – Labai naudinga apsistoti ir pagalvoti apie save. Dabar tik aš gerai supratau, kas ant manęs parašyta, o pažinti save – didelis žingsnis tolyn. Kas dabar bus iš manęs? Be abejojimo, turės išeiti koks geresnis daiktas – tai aš iš patyrimo žinau.

Vieną gražų rytą popierių išėmė iš statinės ir, nenorėdami atiduoti į krautuvę, kad paskui juo vyniotų cukrų arba silkes, įmetė į ugnį sudeginti.

Ir visi vaikai susirinko aplink ugnį: jie norėjo pažiūrėti, kaip degs popierius. Degdamas jis labai gražiai pliūpčioja ir kilojasi aukštyn, o paskui pelenuose lieka daug kibirkščių, kurios sklaidosi į visas puses: jos po vieną gęsta, ir vaikai sako, kad „tai mokiniai grįžta iš mokyklos namo", o paskutinę kibirkštį vadina „pačiu mokytoju". Kartais rodosi, kad kibirkščių daugiau nebebus, bet netikėtai šoksta dar viena: „Galų gale mokytojas išėjo!" – šaukia tuomet vaikai.

Popierius užsidegė, ir visas tas rankraštis pradėjo liepsnoti.

– Ū! – sušuko degdamas popierius ir viską aplinkui nušvietė. Degti, žinoma, per daug malonu nebuvo. Apėmus ugniai visą popierių, liepsna iškilo aukštai aukštai, – kur kas aukščiau, negu linai galėdavo iškelti savo žydinčias mėlynas galveles, ir turėjo tokį skaistumą, kokio niekuomet neturėjo pati drobė. Visos parašytosios raidės pasidarė raudonos, ir visi žodžiai ir mintys pavirto liepsna.

– Dabar tiesiai į saulę lėksiu! – tarė liepsna; ir tuos pat žodžius atkartojo tūkstančiai balsų. Liepsna šoko pro kaminą ir iškilo aukštyn. Po orą ėmė skraidyti mažutyčiai krisleliai, nematomi ir lengvesni už pačią liepsną, iš kurios jie gimė. Jų buvo tiek pat daug, kiek linų žiedelių. Užgesus liepsnai, jie dar pašoko ant juodų pelenų ir kur prisilietė, ten blikstelėjo aukso kibirkštis. „Vaikai pagrįžo iš mokyklos, ir mokytojas išėjo paskutinis!" Tai buvo džiaugsmo! Ir vaikai, apstoję užgesusius pelenus, sudainavo:

Saulės šviesą vos išvysi,
Ir tuojau tau galas!

Bet nematomieji krisleliai atsiliepė:

– Ne, galo niekuomet nebus, ir tai yra nuostabiausias pasaulio daiktas! Mes tai žinom, ir todėl mes laimingi!

Bet vaikai negirdėjo nei vieno žodžio, o kad ir būtų išgirdę – vis tiek nebūtų supratę. Antra vertus, ir nereikėjo! Ne viskas vaikams naudinga žinoti!

PENKI IŠ VIENOS ANKŠTIES

Buvo ankštyje penki žirniai. Jie buvo žali, ankštis taip pat žalia, todėl jie manė, kad ir visas pasaulis žalias; suprantamas daiktas, jie kitaip ir manyti negalėjo. Augo ankštis, augo ir žirniai, visą laiką nuo vieni kitų nesiskirdami. Saulė švietė ir šildė ankštį, lietus ją plovė ir skaidrino. Viduje buvo šilta ir gera, dieną šviesu, o naktį tamsu, – taip, kaip ir turi būti. Ir žirneliai augo ir, glūdėdami greta viena kito, vis galvojo – juk reikia ką nors veikti.

– Argi mes čia amžinai riogsosim? – paklausė vienas iš jų:– bijau, kad bebūdami ankštyje mes visai nesukietėtume. Man vis rodos, kad anapus žievės kas nors yra! Tikrai kas ten turi būti. Aš taip jaučiu.

Praslinko kelios savaitės. Žirniai nugelto, ankštis – taip pat.

– Visas pasaulis gelsta! – tarė jie, ir tas pasakymas buvo visai teisingas.

Staiga kažkas juos baisiai sukrėtė. Ankštį nuraškė ir įsikišo drauge su kitomis ankštimis į kišenę.

– Dabar jau mes greit laisvi būsim! – tarė žirniai, o to jie tik norėjo.

– Norėčiau žinoti, kuriam iš mūsų teks toliausia keliauti, – tarė pats mažasis žirnelis. – Bet tą mes tuojau pamatysime!

– Kas turi būti, tas ir bus, – atsiliepė visų didžiausias žirnis.

Pliokšt! – trūko ankštis, ir visas penketas žirnelių išbiro į vaiko delną. Vaikas apsidžiaugė, kad tie žirneliai būsią geros kulkos jo šautuvėliui. Jis beregint įsidėjo vieną žirnelį į šautuvėlį ir iššovė.

– O, dabar aš tai toli lėksiu! Pagaukit mane, jei galit! – tarė jis, ir tiek jo tematė.

– Aš, – tarė antras žirnis, – aš lėksiu stačiai į saulę. Saulė kaip tik tokia ankštis, kur man tinka!

Ir tas taip pat nuzvimbė.

– O mes, kur patenkam, ten ir bemiegam, – atsiliepė kiti du žirniai. – Bet vis dėlto mes turime toliau iš čia važiuoti! – Ir tikrai jie netrukus nuriedėjo ir nukrito žemėn. Bet juos taip pat pakėlė ir sudėjo į šautuvėlį.

– Mes toliau dar už juos nulėksime! – gyrėsi jie.

– Kas turi būti, tas ir bus, – tarė paskutinis lėkdamas iš šautuvėlio žirnis. Jis atsimušė į seną palangės lentą ir pateko stačiai į prisamanojusį ir žemių prižėlusį plyšį. Samanos vėl susispaudė, ir žirnis ten gavo likti.

– Kas turi būti, tas ir bus! – pakartojo žirnelis. Ant aukšto, pagūbrėj, kur tas mažas langelis buvo, gyveno viena varginga moteriškė. Dieną ji eidavo į svetimus namus valyti juodų geležinių krosnių, malkų kapoti ir kitų sunkių darbų dirbti. Ji buvo tvirta ir darbšti, tačiau vos vos užsidirbdavo pramisti. Namie, mažame kambarėly, pasilikdavo jos vienatinė duktė, kuri buvo labai silpna. Šit jau visi metai, kaip ji serga ir nesikelia iš lovos; rodės, kad ji negali nei gyventi, nei mirti.

– Teks jai eiti pas savo mažąją sesutę, – sakydavo motina, – Aš tik tas dvi teturėjau, ir kaip sunku jas buvo išmaitinti! Geriausias Dievas pasidalino su manim ir pasišaukė vieną iš jų pas save. Kad nors ši man liktų! Bet jis, matyt, nenori jų skirti, ir mano mieloji dukružė eis pas sesutę į dangų!

Bet mergaitė nėjo į dangų. Ištisas dienas ji kantriai ir tyliai gulėjo, kol motina svetimuose namuose vargdavo dėl duonos kąsnelio.

Atėjo pavasaris, ir vieną rytmetį, motinai besiruošiant eiti prie darbo, saulė nepaprastai skaisčiai ir meiliai pažvelgė pro langelį. Jos spinduliai nušvietė varguolių kambarėlį, ir ligonė įsmeigė akis į apatinį lango stiklą.

– Kas ten už stiklo toks žalias? Žiūrėk, juda nuo vėjo!

Motina priėjo ir pravėrė langą.

– A! – tarė ji, – tai žirnelis... Žiūrėkit, jis auga iš sienos! Kaipgi jis galėjo patekti į tą plyšelį? Štai ir tu dabar turėsi mažą darželį!

Ji pritraukė ligonės lovą arčiau lango, kad ši galėtų žiūrėti į augantį žirnelį, o pati išėjo į darbą.

– Motut, man rodosi, kad aš išgysiu! – tarė vakare mergaitė: – saulė šiandien taip meiliai mane šildė! Mažutis žirnelis taip gražiai auga! Galbūt ir aš pasitaisysiu, išlipsiu iš lovos ir eisiu prieš saulutę šildytis!

– Duok Dieve! – tarė motina; bet ji netikėjo, kad taip būtų. Tačiau ji pririšo augalėlį prie rykštelės, kad vėjas jo nenulaužtų, ir ištiesė vieną siūlą nuo lango apačios ligi viršaus, kad paaugęs stiebelis galėtų aplink jį raizgytis. Taip ir buvo. Kiekvieną dieną stiebelis žymiai kilo ir raizgėsi aplink siūlelį.

– Žiūrėk, mūsų žirnelis jau ima žydėti! – tarė vieną rytą priėjusi prie lango motina.

Nuo to laiko ir ji ėmė tikėti, kad dukrelė vėl pagysianti. Ji jau buvo pastebėjusi, kad jos mergaitė pasidarė truputį smagesnė, ir jau kelinta diena, kaip ji pati pasikelia iš lovos ir žibančiomis akutėmis žiūri į savo mažąjį darželį, kur vienui vienas žirnis teaugo.

Po savaitės ligonė jau tiek buvo pagerėjusi, jog visą valandą išlipusi nebegrįžo į lovą. Linksma ir laiminga, ji šildėsi prieš saulutę. Langas buvo atviras, o už lango pureno pražydęs baltai raudonais žiedais žirniukas. Mergaitė iškišo pro langą galvelę ir atsargiai pabučiavo raudoną žiedelį. Ta diena jai buvo tikra šventė.

– Pats Dievas čia atsiuntė ir išaugino tą žirnelį, kad paguostų ir palinksmintų tave, mieloji dukrele, o kartu pradžiugintų ir mano užlūžusią širdį! – tarė nušvitusi motina ir, pažvelgusi į žolyną, nusišypsojo, tartum tas žolynėlis būtų buvęs koks Dangaus angelas.

O kas atsitiko kitiems žirneliams?

Pirmasis, – tas, kuris išlėkdamas sakė: „Pagaukit mane, jei

galit", įkrito į stogo lataką, o iš ten pateko į karvelio gurklį ir ten gulėjo tartum pranašas Jona banginio pilve.

Du žirniai tinginiai, kurie tenorėjo atsigulę miegoti, taip pat netoli nukeliavo: juos lygiai kaip aną sulesė karveliai, o juk ir iš to šiokia tokia nauda yra. Ketvirtasis, kuris buvo ketinęs pasiekti pačią saulę, tik į griovį įkrito. Bemirkdamas kelias savaites sutrose, jis baisiai išpurto.

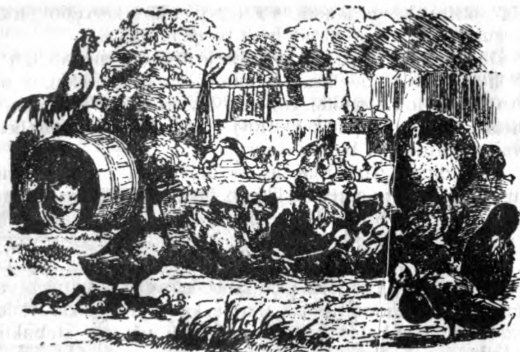
– Vadinas, pasitaisiau aš, – didžiavosi žirnis. – Galop gausiu plyšti, o jau geresnio likimo, be abejo, negalės susilaukti joks kitas mano brolis. Iš penkių ankšties žirnių, šiaip ar taip, aš visų žymiausias.

Ir sutrų griovys su juo sutiko.

O aukštai, pastogėje, prie lango stovėjo nušvitusiu veidu mergaitė; jos raudoni skruostai rodė, kad ji jau sveika. Ji sudėjo savo baltas rankutes ir dėkojo Dievui už tokį stebuklingą žiedelį.

– Bet man, – tarė griovys, – geriau patinka išpurtusis žirnis.

BJAURUSIS ANČIUKAS

Gražu buvo už miesto. Vasara buvo puiki; laukuose geltonavo rugiai, žaliavo avižos; šienas pievose gulėjo sudėtas į kupetas. Gandras ilgakojis stypčiojo varlinėdamas ir kažin ką kalbėjo egiptietiškai; tos kalbos jis buvo išmokęs iš savo motinos. Aplink laukus ir pievas žaliavo dideli miškai, o tuose miškuose telkšojo daugybė pelkių ir gilių ežerų. Tikrai gražu ir malonu buvo už miesto!

Ant kalnelio, paskendę saulės spinduliuose, margavo seni dvaro rūmai, apkasti giliais grioviais. Nuo rūmų sienų ligi pat vandens augo dideliausi krūmai varnalėšų, tokie aukšti ir tokiais plačiais lapais, jog po kai kuriais iš jų galėjo vaikai stovėti. Čia buvo taip tylu ir ramu, kaip didžiausiame miško tankumyne. Čia savo gūžtoje, po varnalėšais, tupėjo jauna antis ir perėjo ančiukus. Tupėti antelei čia labai pakyrėjo. Laukti galo sunku jai buvo ypač dėl to, kad ją retai kas telankė. Kitos antys mėgo labiau plaukyti po vandenį, nekaip tupėti po varnalėšais ir kvarksėti su ja.

Pagaliau kiaušiniai pradėjo kaltis po vienas kito. „Pi! pi!" sučiepsėjo gūžtoje, ir iš kiekvieno kiaušinio pasirodė galvutė.

– Kvar! kvar! – sukvarksėjo antis, ir visi ančiukai susirinko aplink ją po žaliais lapais ir ėmė dairytis į visas puses. Žinodama, kad žalia spalva sveika akims, motina leido jiems dairytis, kiek tik jie norėjo.

– Koks dėlto didelis tas pasaulis! – stebėjosi visi ančiukai.

Iš tikrųjų, dabar jiems buvo daug plačiau vietos, nekaip pirmiau kiaušiniuose.

– Jūs manote, kad čia jau visas pasaulis? – sako motina: – kur čia! Jis traukiasi dar daug toliau, kaip į aną pusę sodo, tiesiai į klebono lauką, bet ten ir aš pati dar nesu buvusi. Ką, ar visi jūs dabar čia esate? – klausė ji ir pasistojo. – Ne, dar ne visi, pats didysis kiaušinis tebėra sveikas. Kada gi bus jau galas? Veikiai aš visai nebeteksiu kantrybės!

Ir vėl ji atsitūpė.

– O ką? Kas girdėti? – paklausė senė antis, atėjusi jos aplankyti.

– Štai vieno kiaušinio, kad žinotum, negaliu įveikti! – skundėsi perekšlė: – vis nesikala... Užtat pažiūrėk, kokie kiti: ar buvai mačiusi bent kartą tokių gražių ančiukų? Visi jie – gyvas tėvas, o jis, netikėlis, ir aplankyti manęs nenori.

– Duok man pažiūrėti tą kiaušinį, kuris nesikala, – tarė senė antis. – Tikėk manim, tai bus kalakuto kiaušinis! Taip ir mane kartą apgavo. Turėjau tada vargo su tais kalakučiukais: jie baisiai bijo vandens! Aš niekaip negalėjau įsikviesti jų į vandenį; kvarksėjau, kvarksėjau – ir niekas negelbėjo. Parodyk man tą kiaušinį!.. Gi kaip kalakuto! Mesk jį ir geriau pamokyk kitus plaukyti.

– Ne, patupėsiu dar truputį, – atsakė jauniklė antis. – Tiek tupėjau, galiu dar kelias dienas patupėti.

– Kaip sau nori! – atsakė senė antis ir nuėjo.

Galų gale ir didysis kiaušinis trūko. „Pi! pi!“ sučiepsėjo ančiukas ir išriedėjo iš kiaušinio. Tik koks buvo didelis ir bjaurus! Antis, pažiūrėjusi į jį, tarė:

– Koks didelis ančiukas! Visai nepanašus į kitus! Ar nebus jis tiktai kalakučiukas? Tai mes tuoj pamatysim! Turės jis man lįsti į vandenį, kad ir pačiai tektų stumte įstumti.

Kitą dieną oras buvo puikus, saulė švietė varnalėšus. Antis su visa savo šeima nusileido į upelį. Pūkšt į vandenį. „Kvar, kvar!“ – pašaukė, ir visi ančiukai paskui vienas kitą suvirto į upelį. Vanduo apliejo jiems galvas, bet jie tuojau iškilo į viršų

ir gražiai ėmė plaukti. Kojytės pačios dirbo. Net bjaurusis pilkas ančiukas, ir tas nuplaukė kartu su visais.

– Ne, čia ne kalakučiukas, – tarė motina: – žiūrėk, kaip jis puikiai dirba kojytėmis ir kaip tiesiai plaukia! Ne, jis tikras mano vaikas... Tiesą sakant, jis ir labai gražus, reik tik gerai įsižiūrėti. Kvar! kvar! sekite paskui mane, vaikučiai, aš jums parodysiu platųjį pasaulį, nuvesiu jus į paukštyną; tiktai nesitolinkit nuo manęs, kad jūsų kas nesumindytų, o labiausiai saugokitės kačių!

Ir jie atėjo į paukštyną. Tenai buvo tuo metu pakilęs didelis triukšmas: dvi šeimos pešėsi dėl ungurio galvos, kuri galų gale teko katei.

– Žiūrėkite, taip tat visuomet esti šiame pasaulyje, – tarė senė antis ir pasikasė snapą – ji ir pati norėjo ungurio galvutės.

– Eikite dabar toliau ir gražiai pasveikinkite aną seną antį: ji čia yra vyriausia. Ji Ispanijos kilimo ir todėl tokia drūta. Matote, jai ant kojos raudonas raikštelis – tai neapsakomai gražu; tai yra didžiausia garbė, kurią gali įgyti antis. Vadinas, bijo, kad ji neprapultų. Ta žymė jai duota, kad galėtų ją pažinti ir žmonės, ir gyvuliai. Bet eikite toliau ir nerieskite kojyčių į vidų; gerai išauklėtas ančiukas kečia jas kiek galėdamas plačiau, kaip tėvas ir motina. Šitaip, žiūrėkit! O dabar palenkite galvas ir tarkite: „kvar!“

Jie taip ir padarė. Kitos antys skersai žiūrėjo į juos ir garsiai kalbėjosi: „Štai dar vienas pulkas, lyg be jų čia mūsų maža būtų! O vienas koks dar negražus! Mes to nesikęsime!“ Ir tuojau viena antis prilėkusi įžnybo jam į kaklą.

– Labai prašau jo neskausti! – tarė motina: – juk jis niekam nieko nedaro.

– O kam jis toks didelis ir visai nepanašus į kitus, – atšovė įžnybusi jam antis: – gerai reikia jį apžnaibyti.

– Jos labai gražūs vaikučiai, – atsiliepė senė antis su raikšteliu aplink koją: – tiktai vienas nenusisekė. Ar negalima būtų jo perdirbti?

– Tai negalimas daiktas, poniute! – atsakė motina. – Tiesa, jis negražus, bet labai gero būdo ir plauko taip pat gerai, kaip ir kiti, ir dar geriau, turiu pasakyti, už kitus. Aš manau, kad ilgainiui jis kiek pamažės ir susilygins su kitais; jis per ilgai išbuvo kiaušinyje ir todėl išėjo toks nedailus. – Ir motina

pakasė ančiukui nugarėlę ir suglostė plunksneles. – Be to, – pridėjo ji, – jis yra antinas, ir jam gražumas nereikalingas... Aš manau, jis bus labai stipras ir toli nueis.

– Kiti vaikeliai labai gražūs, – tarė ispanė: – būkite kaip namie, o jei rastumėt ungurio galvelę, ją galite man atnešti.

Ir jie ten buvo kaip namie. Bet tą ančiuką, kuris paskutinis išriedėjo iš kiaušinio ir buvo toks negražus, visi pešė ir juokėsi iš jo. Jį stumdė ir žnaibė ne tik antys, bet ir vištos. „Per didelis!“ – tvirtino visi, o kalakutas, – gimęs pentinuotas ir dėl tos priežasties statęsis paukščių karaliumi, – išsipūtė, kaip laivas visas bures iškėtęs, pribėgo prie ančiuko, ką sumurmėjo ir iš piktumo kaip vėžys paraudo. Nelaimingas ančiukas nežinojo, kur gyvas dingti. Jam buvo skaudu ir graudu, kad jis toks bjaurus ir visi paukščiai iš jo juokiasi.

Taip praėjo jam pirmoji diena, bet toliau dar prasčiau buvo. Nelaimingąjį ančiuką varė visi nuo savęs. Net seserys ant jo pyko ir nuolat sakė: „Kad bent katinas tave pagautų, tokį bjaurybę!“ Motina taip pat neiškentė kartą nepasakiusi: „Pasitrauktum kur nors atokiau!“ Ir antys jį žnaibė, vištos kapojo, mergaitė, kuri lesino paukščius, spardė jį kojomis.

Galų gale ančiukas nebeiškentęs skrido per tvorą. Maži paukšteliai išsigando ir pakilo iš krūmų. „Vis tat dėl to, kad aš toks bjaurus,“ – tarė sau ančiukas ir užsimerkė, bet nesiliovė bėgti toliau, kol pribėgo didelę balą, kur gyveno laukinės antys. Čia jis ištupėjo visą naktį, buvo nuliūdęs ir po tos kelionės labai pavargęs.

Ryto metą laukinės antys pakilo ir pastebėjo nematytą svečią. „Koks čia būtų paukštis?“ – klausė jos. Ančiukas linkčiojo į visas puses ir kaip mokėdamas kiekvieną sveikino.

– Neregėtas tavo bjaurumas! – badė jam akis laukinės antys: – bet mums būtų vis tiek, kad tik neįsigeistum kurios mūsų antelės vesti.

Vargšas! jis nei galvoti negalvojo apie pačias. Jis vieno daikto tenorėjo: kad jam leistų gulėti melduose ir gerti balos vandenį.

Taip ištupėjo jis ten dvi dienas. Tuomet atskrido du laukiniai žąsinai; jie buvo dar neseniai išriedėję iš kiaušinio ir todėl labai drąsūs.

– Klausyk, drauge! – tarė jie: – tu toks bjaurus, jog negali mums kliūti; ar nenorėtum kartais skristi su mumis kur

pasižmonėti? Čia netolimais yra kita pelkė, kur gyvena kelios grakščios ir meilios žąselės, visos jos netekėjusios ir moka gražiai gagenti. Tu gali ten rasti sau laimę, nors ir nelabai dailus esi.

„Pykšt! pokšt!“ šovė kas tuo tarpu, ir abudu žąsinėliai krito negyvi į meldas; nuo jų kraujo paraudo vanduo. „Pykšt! pokšt!“ šovė vėl, ir visas būrys žąsų pakilo iš meldų.

Paskiau dar labiau ėmė šaudyti. Buvo didelė medžioklė. Medžiotojai turėjo apsiautę visą balą; kai kurie buvo įlipę net į medžius, išaugusius pabaly. Melsvi dūmai kaip koks debesėlis slinko pro didelius medžius ir nyko toli už balos. Į balą atbėgo medžiotojų šunys: pūkšt, pūkšt! – nendrės ir viksvos linko į visas šalis, o vargšas ančiukas vos gyvas buvo iš baimės. Norėdamas pakišti galvą po sparneliu, jis truputį pasijudino ir išvydo priešais baisiai didelį šunį; jam liežuvis buvo visas išlindęs, ir akys degte degė. Jis prasižiojo ir buvo besiekiąs savo baisiais dantimis griebti ančiuką, bet... šlept, šlept! nubėgo atgal, neliesdamas paukštelio.

– Dievui dėkui! – tarė ančiukas ir atsiduso lengviau: – aš toks bjaurus, jog nei šuo nenori manęs imti.

Ir jis prisigūžęs ištupėjo nendrėse visą laiką, kol pro jo ausis švilpė šratai ir pykšėjo po vienas kito šūviai.

Tik vakarop viskas nutilo; bet ančiukas vis dar nedrįso pakilti: palaukė dar kelias valandas, paskui atsargiai apsidairė aplinkui ir leidosi bėgti, kiek kojos nešė. Tekinas bėgo per laukus ir pievas; staiga pakilo tokia audra, jog sunku buvo toliau bėgti.

Iki nakties pribėgo stovinčią vieną trobelę. Trobelė buvo tokia sena, jog pati nežinojo, į kurį šoną virsti, ir dėl to tebestovėjo. Audra taip baisiai siautė, jog ančiukas turėjo pritūpti, kad vėjas jo nenuneštų. Oras ėjo vis prastyn ir prastyn. Galų gale pastebėjo, kad trobelės durys nušoko nuo vieno kablio ir taip persikreipė, jog pro tarpą galima buvo įlįsti į vidų. Ančiukas taip ir padarė.

Trobelėje gyveno viena senelė, kuri turėjo vištytę ir katiniuką. Katiniuką ji vadino „sūneliu“; tas mokėjo murkti, gražiai į viršų riesti kuprą ir net žiežirbas leido; bet tam reikdavo jį paglostyti aukštyn, prieš plaukus. Vištytės buvo visai mažos, trumputės kojytės, ir todėl senelė ją vadino latuke; vištytė dėjo gerus kiaušinius, ir senutė mylėjo ją kaip tikrą vaiką.

Rytą svetimąjį ančiuką tuoj pastebėjo: katinėlis sumurksėjo, vištelė sukudaksėjo.

– Kas atsitiko? – paklausė ir apsidairė senutė. Ji neįmatė,

ir jai pasirodė, kad tas ančiukas bus kokia paklydusi riebi antis.

– Tai bent radinys! – tarė ji: – dabar man bus ir ančių kiaušinių. Kad tik jis nebūtų antinas! Reik ištirti.

Ir senelė ėmė lesinti ančiuką ir laukti kiaušinių, bet tas kaip nededa, taip nededa. Katinas namuose buvo ponas, o vištytė – ponia. Jie kitaip nesakydavo, kaip: „Mes ir visas pasaulis!“ nes tarėsi atstoją visą pusę pasaulio ir net jo gerąją dalį. Ančiukas manė kitaip, bet vištytė su tuo netiko.

– Ar tu gali kiaušinius dėti? – klausė ji.

– Ne.

– Tai geriau sveikas tylėk!

O katinas klausė:

– Moki tu riesti į viršų nugarą, murkti ir žiežirbas leisti?

– Ne.

– Tad nėr ko tau nei kištis, kur išmintingi kalba!

Ančiukas glūdėjo kertelėje ir buvo labai nesmagus. Bet tuo tarpu į trobelę įsiveržė srovė lauko oro ir švystelėjo saulutė. Ančiukas baisiai panoro paplaukyti ir neiškentęs pasisakė vištelei.

– Mat dar ko prasimanys? – klausė ji. – Tu nieko neveiki, ir lenda tau į galvą visokie niekai. Dėk kiaušinius arba murk, – tad ir išrūks tie niekai iš galvos.

– Bet kaip gera plaukyti po vandenį! – sakė ančiukas. – Kaip malonu pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos.

– Tai bent rado malonumą! – tarė vištaitė. – Ar tau galva atšalo? Štai klausk katinėlio – žiūrėk, koks jis išmintingas, kito tokio aš niekur nesu mačiusi, – paklausk jo, ar mėgsta jis plaukyti ir nardyti vandeny. Apie save jau nekalbu. Galop klausk ir senutės, mūsų ponios, – išmintingesnės už ją visam pasauly nerasi, – ji tau pasakys, ar jai gera pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos.

– Jūs nesuprantate manęs! – tarė ančiukas.

– Mes tavęs nesuprantam? Sakykit jūs man! Iš kur tu toks atsiradai, kas gali tave suprasti? Gal kartais tau rodosi, kad esi protingesnis už katiniuką ir mūsų ponią? Apie save aš jau nekalbu!.. Tu čia mums per daug nesipūsk, vyruti, ir dėkok Aukščiausiajam už visas gėrybes, kurias čia radai! Ar tu nepatekai į šiltą trobą, į gerą draugiją, kur yra ko pasimokyti? Bet tu – plepas, su tavim nemalonu turėti reikalo. Tikėk, labai aš trokštu tave atvesti į gerą kelią. Tegu aš tau sakau nemalonių dalykų, bet taip geri draugai tedaro. Verčiau dėk kiaušinius arba mokykis murkti ir žiežirbas leisti!

– Matyti, geriausia bus man iš čia kraustytis, – tarė ančiukas.

– Laimingos kelionės! – atsakė vištytė.

Ir ančiukas pabėgo. Jis plaukė ir nardė vandeny, bet visi paukščiai žiūrėjo į jį su paniekinimu, kad jis toks bjaurus.

Atėjo ruduo. Miške medžių lapai pagelto ir pajuodavo; vėjas pagriebęs kėlė juos aukštyn ir nešiojo po orą. Ėmė šalti. Sniego debesys apklojo dangų ir kabėjo žemai, o ant tvoros tupėjo varnos ir nuo šalčio krankė: „Kran! kran!“ Vien galvojant apie visą tą, jau šalta darydavos. Vargšui ančiukui buvo visai nejauku.

Vieną vakarą, – tik nusileidus saulei, – iš miško išskrido visas būrys didelių gražių paukščių. Tokių gražių ančiukas niekados dar nebuvo matęs. Jie buvo kaip sniegas balti ir turėjo ilgus lieknus kaklus: tai buvo gulbės. Iškėtusios savo ilgus gražius sparnus, jos kažin kaip nuostabiai suriko ir surikusios nušvilpė, nuūžė tolyn. Atvykusios iš šaltų kraštų, keliavo jos dabar per mėlynąsias jūres į šiltuosius. Jos skrido aukštai aukštai, ir vargšas ančiukas, žiūrėdamas į jas, jautė kažin kokį labai nepaprastą jausmą. Jis apsuko vandeny ratą, ištiesė aukštyn į jas savo kaklą ir staiga taip garsiai ir keistai suriko, net pats išsigando. Jis negalėjo užmiršti tų puikiųjų, laimingųjų paukščių ir, išnykus jiems iš akių, pasinėrė į pat dugną, vėl išnėrė ir išnėręs ilgai negalėjo sujaudintas atsikvošėti. Jis nežinojo, kokie tie paukščiai, nežinojo, kur jie skrenda, bet taip jam patiko, kaip niekas kitas pasaulyje. Nei kiek jiems nepavydėjo; ir ar galėjo jam bent į galvą ateiti, kad ir jis būtų toks pat gražus! Nelaimingas, bjaurus ančiukas būtų baisiai smagus, kad bent antys jo nevarytų iš savo tarpo.

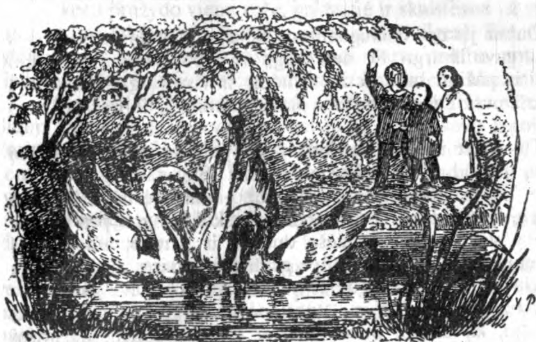
O žiema baisiai kokia šalta buvo! Kad vanduo neužšaltų, ančiukas turėjo beveik be poilsio plaukyti; bet po kiekvienos nakties plotas, kur jis plaukiojo, ėjo mažyn ir mažyn. Tada taip kietai šalo, net ledas traškėjo; ančiukui reikėjo be atvangos savo kojytėmis dirbti, kad likusi aketė visai neužsirauktų. Galų gale visai pailso, išsitiesė ir įšalo į ledą.

Ryto metą į tą vietą atėjo ūkininkas. Pastebėjęs ančiuką, jis pramušė savo klumpėmis ledą, ištraukė jį ir parnešė namo pačiai. Ten ančiukas vėl atsigavo.

Vaikai norėjo su juo pasiausti; ančiukas išsigando, bijojo, kad nepadarytų jam ko pikto, ir stačiai šoko į pieno puodynę.

Pienas tykštelėjo į visas puses, šeimininkė tik rankas susiėmė, o ančiukas iš tos baimės šoko į indą su grietine, paskui į statinę miltų ir iš ten išsirito toks baisus, net pats į save buvo nepanašus! Koks klyksmas pakilo tada troboje! Šeimininkė su pagaikščiu vijosi vainodama ančiuką; vaikai rėkdami ir šaukdami bėgiojo paskui jį, versdami vienas kitą. Laimė dar, kad durys buvo atdaros: ančiukas spruko pro gulėjusius priemenėj žabus ir parvirto į sniegą, kuris buvo neseniai pasnigęs. Buvo privargęs, nebegalėjo nei iš vietos pasikelti.

Sunku būtų pasakoti visas tas nelaimes ir vargus, kuriuos teko iškentėti nelaimingajam ančiukui per visą tą žiauriąją

žiemą. Kai saulė vėl ėmė šildyti žemę, jis buvo jau baloje, tarp meldų. Giedojo vieversėliai; vėl buvo grįžęs pavasaris.

Staiga ančiukas pasijuto, kad jo sparnai labai sustiprėjo, suplasnojo jais ir nušvilpė tolyn. Nei nepasijuto atsidūręs dideliame sode, kur žydėjo obelės ir kvepėjo alyvos, palenkusios savo žalias šakeles į vingrųjį upelį. Čia buvo taip gražu, taip kvepėjo pavasariu! Ir štai iš tankių medžių pasirodė trys puikios, baltos gulbės; jos mosavo sparnais ir gražiausiai plaukė vandeniu. Ančiukas pažino tuos nuostabiuosius paukščius, ir jam kažin ko labai pailgo.

– Skrisiu aš į juos, į tuos paukščių karalius. Jie mane

užmuš, kad aš toks bjaurus – išdrįsau prie jų artintis. Bet tegu muša! Verčiau tegu jie mane užmuša, nekaip kentėti čia ančių žnaibymą, vištų kapojimą, paukštininkės stumdymus ir visus žiemos vargus.

Ir jis virto į vandenį ir nusuko tiesiog į puikiąsias gulbes; tos jį pastebėjo, suplasnojo sparnais ir šoko plaukti priešais.

– Muškit mane! – tarė vargšas ir, palenkęs galvą į vandenį, laukė galo.

Bet ką gi jis pamatė skaidriam vandeny? Savo paties paveikslą, tik nebe pilko bjauraus paukščio, bet baltos gražios gulbės.

Ne bėda gimti ančių tarpe, kad tik būtum iš gulbės kiaušinio.

Dabar jis net džiaugdamasis minėjo tuos vargus, kuriuos pirma gavo išvargti. Po tiek vargų jis dabar dar geriau galėjo jausti ir pažinti savo netikėtą laimę ir visą tą garbę, kurioje dabar buvo. Didelės gulbės plaukė aplink jį ir mylavo savo snapais.

Tuo kartu į sodą atėjo keli vaikai; jie ėmė mėtyti į vandenį duoną ir grūdus, o jauniausias sušuko: „Štai nauja gulbė!"

– Tikrai, atskrido nauja gulbė! – džiaugėsi kiti ir plojo delnais, šokinėdami iš džiaugsmo; paskui nubėgo pas tėvą ir motiną, vėl sugrįžo, atsinešę duonos ir pyrago, vėl mėtė į vandenį, sakydami: „Naujoji – gražesnė už visas! Tokia jauna ir tokia graži! Ir senės gulbės nulenkė prieš ją savo galvas.

Ji baisiai susigėdo ir – paslėpė galvą po sparnu. Ji pati nežinojo, ką daryti; buvo net per daug laiminga, bet visai nesididžiavo, nes gera širdis didybės nežino. Ji galvojo, kaip ją pirma stumdė ir kiekvienas juokėsi, o dabar visi sako, kad ji gražiausia iš visų gražiausiųjų paukščių. Net alyvos lenkė jai savo šakelės, o saulė švietė taip šiltai, taip skaisčiai. Tada ji suplasnojo sparnais, ištiesė savo lieknąjį kaklą ir dziaugsmingai sušuko: „Tikrai, tokios laimės, būdama bjauriu ančiuku, anais laikais aš nei sapnuoti nesapnavau!"

ROŽĖ NUO HOMERO KAPO

Visos Rytų dainos dainuoja apie lakštingalos ir rožės meilę. Tyliomis žvaigždėtomis naktimis sparnuotas giesmininkas čiulba savo giesmeles kvepiančiai gėlelei, pavergusiai jo širdį.

Netoli Smirnos, aukštųjų platanų pavėsyje, ten, kur pirkliai, apkrovę prekėmis, varo savo kuprius, ištiesusius ilgus kaklus ir sunkiai žengiančius šventąja žeme, mačiau kartą žydintį rožių kerą. Tarp aukštų medžių skraidė laukiniai balandžiai; jų sparnai saulės spinduliuose blizgėjo ir kaip perlai mainėsi.

To kero pražydo viena rožė, gražesnė ir skaistesnė už visas kitas, ir jai lakštingala čiulbėjo savo meilės ilgesį. Bet rožė tylėjo; rasos lašas, tarsi pasigailėjimo ašara, pakibo ant jos žiedo, ir rožės šakelė nusviro ant kažkokių didelių akmenų.

– Čia ilsisi didžiausias pasaulio dainius! – prabilo rožė. – Šitam kapui aš noriu kvepėti. Ant jo aš bersiu savo lapelius, kuriuos nupūs vėjas. Iliono* dainius pavirto žeme, ir iš tos žemės aš pati išaugau. Rožė nuo Homero kapo per daug šventa, kad galėtų žydėti paprastam paukšteliui.

Nelaimingas paukštelis čiulbėjo, čiulbėjo ir pagaliau vargšas visiškai nusičiulbėjo.

Su savo kupriais, apkrautais prekėmis, ir su juodaisiais vergais atvyko pirklys. Mažas pirklio sūnus rado nebegyvą paukštelį ir įkasė mažą dainių į didžiojo Homero kapą. Vėjas pūtė, ir rožė siūbavo.

Atėjo vakaras, rožė suglaudė savo lapelius ir užmigo. Ir štai kokį sapną ji sapnavo:

Buvo graži saulėta diena; atkeliavo būrys žmonių, norėjusių pagerbti Homero kapą.

Tarpe jų buvo dainius iš šiaurės, iš rūkų ir šalčių šalies; nuskynė jis rožę, gražiai įdėjo į knygą ir išsivežė į kitą pasaulio pusę, į savo tolimą tėvynę. Rožė begulėdama knygoje suvyto, o dainius, pagrįžęs į tėvynę, atskleidė knygą ir tarė: „Štai rožė nuo Homero kapo!“

Štai kokį sapną rožė užmigusi sapnavo.

---

* Ilionas – kitas Trojos vardas, labiau vartojamas poetų. *Vert.*

Pabudo ji ir susiūbavo nuo vėjo. Rasos lašas nuriedėjo nuo jos lapų ant dainiaus kapo.

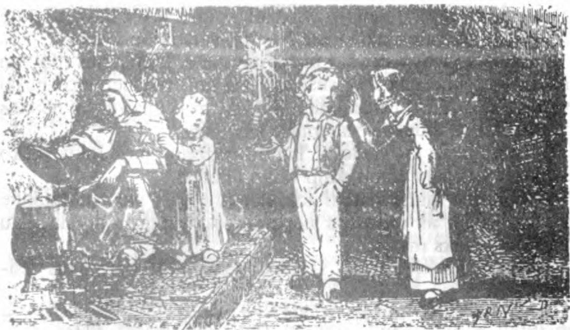
Patekėjo saulė, ir rožė sužydo dar puikiau.

Diena buvo kaitri, tvanki, ir rožė vis dar tebeaugo savo karštojoj Azijoj.

Staiga ji išgirdo artinantis žmonių žingsnius. Atvyko iš svečios šalies keleiviai, kurie buvo prisisapnavę rožei; tarp jų buvo ir dainius iš šiaurės. Nuskynė jis rožę, pabučiavo ir išsivežė į savo tėvynę, į rūko ir šalčio kraštą.

Tarsi mumija, guli rožė jo Iliadoje ir girdi tartum per sapną dainių atskleidžiant knygą ir sakant: „Štai rožė nuo Homero kapo!“

ŽVAKĖS

Buvo sau didelė vaško žvakė, kuri puikiai žinojo savo vertę.

– Aš esu iš vaško gimusi, – dažnai sakydavo ji. – Aš duodu šviesos daugiau ir degu ilgiau kaip kita kokia žvakė. Man vieta sietyne arba sidabro žvakidėje.

– Bepigu tokiai gyventi, – atsiliepė taukinė žvakė. – Aš pati esu lieta vienų taukų, bet vis dėlto galiu pasigirti, kad nesu iš skatikinių žvakių, kurių knatus tedažo po du kartus į žvaktaukius. Mane net aštuonis kartus dažė, todėl aš tokia ir drūta. Aš patenkinta!.. Ką čia besakyti, – maloniau ir poniškiau iš vaško būti, bet juk niekas pats sau likimo nesilemia. Vaško žvakės patenka į krištolo sietynus, o aš į virtuvę tepateksiu. Bet ir virtuvė nėra bloga vieta: ji visus namus peni.

– Yra svarbesnių daiktų už valgį! – tarė vaško žvakė: – tai gera draugija. Matyti kitus žibant ir pačiai žibėti – štai kur geriausia pasaulyje dalia! Šį vakarą mieste bus pokylis – tuojau ateis manęs paimti ir visų mano draugių.

Vos spėjo tai pasakyti, tikrai kažkas atėjo ir paėmė visas vaško žvakes; bet drauge su jomis išsinešė ir taukų žvakę. Pati šeimininkė paėmė ją savo švelnia rankele ir nusinešė į virtuvę. Ten stovėjo mažas berniukas su tuščia kraitele rankoje. Tas berniukas buvo varguolių vaikas. Geroji šeimininkė pridėjo jam į kraitelę bulvių ir dar kelis obuolius įdėjo.

– Štai tau, katinėli, ir žvakelė! – tarė ji. – Tavo motutė dirbdama iki vidurnakčio išsėdi – pravers jai ta žvakė.

Greta motinos stovėjo maža mergaitė. Paminėjus motinai naktį, mergaitė linksmai sušuko: „Aš taip pat nemiegosiu iki vidurnakčio! Pas mus šiandien pokylis, ir aš apsivilksiu naujais drabužiais su dideliais raudonais kaspinais."

Kaip žibėjo jos veidelis! Tai buvo džiaugsmo! Jokia vaško žvakė negali taip žibėti, kaip vaiko akutės.

– Kokia laimė matyti tokias akutes! – galvojo taukinė žvakė. – To aš niekados nepamiršiu... Tokių akių daugiau tikrai nebeteks matyti.

Paskui žvakę įdėjo į kraitelę, užvožė, ir berniukas išsinešė sau.

– Kas dabar manęs laukia? – galvojo taukinė žvakė. – Teksiu aš pavargėliams, kurie neturės gal nei kur manęs įstatyti, o tuo tarpu vaško žvakė stovės sau sidabre ir matys pačią rinktinę draugiją. Koks turi būti malonumas šviesti tokiems dideliems ponams! Matyti, jau mano tokia nelaiminga dalia – turiu būti taukų, o ne vaško žvakė.

Ir žvakė pateko neturtingiems žmoneliams – našlei su trimis vaikučiais. Jie gyveno mažame, žemame kambarėly, tiesiai prieš didžturčių namus.

– Kad Dievas atlygintų gerajai poniai už jos dovanas! – pasakė motina. – Kokia puiki žvakelė! Ji man visą naktį švies.

Ir tą žvakę uždegė.

– Tfiu! – nusispjovė žvakė. – Kokie bjaurūs tie jos degtukai! Manau, kad vaško žvakės turtinguose namuose tokiais degtukais nesvilins.

Ten, priešais, anapus gatvės, taip pat uždegė žvakes. Jos visą gatvę nušvietė; karietos išsipuošusių svečių važiavo vis prie tų durų; pro langus girdėti buvo muzika.

– Pokylis prasideda! – galvojo taukinė žvakė; ir jai stojo akyse linksmas turtingosios mergaitės veidelis, skaistesnis už visų vaško žvakių šviesą. – Tokio veidelio aš daugiau nebematysiu!

Bet štai į kambarį įėjo mažutė mergaitė, jauniausia našlės dukrelė.

Ji apkabino broliukui ir seselei kaklą ir kažką jiems pakuštėjo, – o, tai buvo kažkoks labai labai svarbus dalykas, kurio kitaip negalima buvo sakyti, kaip tik į ausį.

– Šį vakarą – tikrai šį vakarą – turėsim vakarienei karštų bulvių!

Nudžiugusios mergaitės akutės visos žėrėjo, ir žvakelė, kuri švietė jai stačiai į veidą, pamatė jose tą patį džiaugsmą, tą pačią laimę, kurią ji buvo mačiusi turtingosios mergaitės akyse, kada ji sakė: „Šį vakarą pas mus pokylis, ir aš apsivilksiu naujais drabužiais su dideliais raudonais kaspinais.“

– Argi galima karštas bulves laikyti tokia didele laime? – stebėjosi žvakelė. – Juk šitie vaikučiai apsidžiaugė jomis ne mažiau, kaip ana mergaitė savo raudonais kaspinais.

Iš to didelio nustebimo žvakelė net čiaustelėjo, – tikriau sakant, trakštelėjo; kitaip taukų žvakės ir nemoka čiaudyti.

Netrukus atnešė bulves ir padėjo ant stalo. Kaip jos kvepėjo, kokios jos buvo gardžios!

Paskui vaikai gavo po obuolį, ir mažiausia mergaitė sukalbėjo maldelę:

Dėkoju ir garbinu, Dieve, tave,
Kad vėl tu pasotinai šiandien mane.
Amen!

– Ar ne tiesa, mamyte, kad aš šiandien gražiai sukalbėjau maldelę? – pasigyrė mažytė.

– Apie tai meldžiantis netinka galvoti, – tarė motina. – Per maldą tereikia apie mūsų Geriausiąjį Viešpatį galvoti, apie tą, kurs sočiai tave papenėjo.

Paskui motina suguldė vaikus, išbučiavo juos, o pati vėl atsisėdo siūti ir siuvo iki vėlai, kad uždirbtų duonos sau ir savo vaikams. Didžturčių namuose tebebuvo šviesu, ir muzika tebetrenkė, o žvaigždės vienodai skaisčiai ir maloniai švietė visų namams – taip didžturčiams, tiek ir beturčiams.

– Tikrai sakant, labai maloniai aš praleidau vakarą! – galvojo taukinė žvakė. – Ar geriau jį praleido vaško žvakės, stovėdamos sidabruose? Norėčiau apie tai išgirsti pirma, negu sudegsiu.

Ir ji prisiminė abu vienodai laimingų mergaičių veidelius, apšviestus – vieną vaško, antrą taukų žvakės.

Tai štai jau ir visa žvakių pasaka.

NAUJI KARALIAUS DRABUŽIAI

Seniai, labai seniai gyveno karalius, kuris taip mėgo taisytis, jog drabužiams visus savo pinigus išleisdavo. Jis nesirūpino kareiviais, retai tevaikščiojo į teatrą, nuolat tik važinėjosi po miestą, kad visi matytų, kaip jis gražiai apsitaisęs. Kiekvienai valandai jis turėjo tam tikrus drabužius, ir, kaip apie kitus karalius kalbėdavo, kad jie taryboje, taip apie tą sakydavo: „karalius velkasi naujus drabužius".

To karaliaus sostinėje virė triukšmingas, linksmas gyvenimas; kasdien privažiuodavo ten daugybės žmonių iš svetimų žemių. Kartą tarp atvažiavusiųjų buvo du apgavikai: jie dėjosi audėjais ir sakėsi moką austi tokį audeklą, kurio niekur kitur nepamatysi, ir kad pasiūti iš to audeklo drabužiai esą ne tik nepaprastai gražios spalvos ir raštų, bet dar turi vieną nepaprastą ypatybę: jie nematomi tiems žmonėms, kurie neverti jų turimos vietos arba per daug kvaili.

– Kad taip man įsitaisius tokius drabužius! – galvojo karalius. – Jais apsivilkęs, aš tuojau pažinčiau, kas mano karalystėje vertas tą arba kitą vietą turėti, kas nevertas; galėčiau taip pat atskirti protingus nuo mulkių. Taip, būtinai aš turiu tokius drabužius pasisiūdinti!

Ir tiems apgavikams tuojau jis davė nemaža pinigų, kad netrukdami pradėtų darbą.

Tariami audėjai pastatė dvejas stakles ir ėmė riesti, skietus dėti, pakojas mindyti, muštuvais pyškinti, bet iš tikrųjų jų staklės buvo tuščios. Jie tuojau pareikalavo geriausių šilkų ir auksinių siūlų, bet tuos šilkus ir siūlus susikimšo į kišenes, o patys iki vidurnakčio tuščiose staklėse sėdėjo.

– Norėčiau pažiūrėti, ar daug jie išaudė, – tarė sau karalius, bet jį baidė mintis, kad mulkis arba nevertas savo vietos žmogus nematysiąs to stebuklingojo audeklo. Dėl savęs, žinoma, jis nieko nebijojo, bet vis dėlto geriau, – svarstė jis, – pirma nusiųsti ką kitą. Visas miestas jau buvo girdėjęs, kokią nuostabią ypatybę turi naujas audeklas, ir kiekvienas troško žinoti, ar labai didelis mulkis jo kaimynas.

– Siųsiu savo senąjį teisingąjį ministerį, – galvojo karalius. – Jis geriausiai matys, koks tas audeklas: jis tikrai išmintingas ir puikiausiai atlieka savo pareigas.

Ir teisingasis ministeris nuėjo į tą kambarį, kuriame sėdėjo abudu apgavikai ir audė tuščiose staklėse.

„Viešpatie mano! – tarė jis sau išsigandęs, plačiai skėsdamas akis: – juk aš nieko nematau!“

Bet jis to garsiai nepasakė.

Abudu apgavikai gražiai paprašė ministerį prieiti arčiau ir paklausė, ar tinka jam spalva ir raštai. Klausdami jie rodė į tuščias stakles, o vargšas senelis žiūrėjo, išpūtęs akis, bet nieko nematė, nes nieko ir matyti negalėjo.

„Viešpatie Dieve, – galvojo jis: – argi aš būčiau kvailas? Niekuomet aš to nesitikėjau, ir niekas neturi to žinoti. O gal aš esu blogas ministeris? Ne, niekam nereikia pasakoti, kad aš nieko nemačiau!“

– O ką tamsta pasakytum apie mūsų audeklą? – paklausė vienas audėjas.

– O, gražus, neapsakomai gražus! – sušuko ministeris žiūrėdamas pro akinius. – Kokie raštai, kokios spalvos. Aš pasakysiu karaliui, kad jūsų audeklas man be galo tinka.

– Malonu mums girdėti, – atsakė audėjai ir pradėjo aiškinti, kaip vadinasi spalvos, kaip išausti raštai, o ministeris vis klausė ir sugrįžęs viską plačiausiai nusakė karaliui.

Tuomet apgavikai pareikalavo dar daugiau pinigų, šilkų ir auksinių siūlų, kad galėtų toliau varyti savo darbą. Visus tuos daiktus jie vėl susikrovė į kišenes ir susėdę vėl dirbo, pyškėdami tuščiose staklėse.

Netrukus karalius vėl nusiuntė vieną valdininką, taip pat labai teisingą žmogų, pasiteirauti, ar greitai bus pabaigtas darbas. Jam atsitiko tas pats, kas ir anam: jis žiūrėjo žiūrėjo į stakles, bet kaip ten nieko nebuvo, tai nieko ir nematė.

– Ar ne tiesa, kad audeklas puikus? – klausė apgavikai, rodydami ir aiškindami raštų gražumą, kurių visai nebuvo.

„Ar aš kartais ne kvailas! – krūptelėjo valdininkas. – Vadinas, netikčiau savo vietai? Vieni juokai! Bet rodytis tai kitiems nėra tiesiog reikalo.“

Ir jis ėmė girti audeklą, kurio visai nematė, stebėtis ir gražėtis spalvų įvairumu ir raštų dailumu.

– Neregėtai puikus daiktas! – pranešė jis karaliui.

Visame mieste apie nieką daugiau negirdėti buvo kalbant, tik apie tą nuostabųjį audeklą.

Galop ir pats karalius įsigeidė pamatyti audeklą, ligi dar nebuvo išimtas iš staklių. Lydimas daugybės aukštų valdininkų, tarp kurių buvo ir abudu pirma siųsti ministeriai, jis nuėjo pas tuos gudragalvius, kurie tada dar smarkiau šoko austi, nors neturėjo nei apmatų, nei ataudų.

– Ar negražus gi audeklas? – klausė buvusieji ministeriai. – Prašom tik pažvelgti, šviesiausias karaliau, kokie čia raštai! – Ir jie rodė į tuščias stakles manydami, kad kiti tai jau tikrai matą, kas ten yra.

„Kas čia gali būti? – išsigando karalius. – Juk aš nieko

nematau! Baisus daiktas! Ar aš mulkis būčiau? Gal aš blogas karalius? Tai būtų dar baisiau!“

– Tikrai gražus! – pratarė paskui balsu karalius. – Jūsų darbas labai labai man tinka.

Dėdamasis patenkintas, karalius linkterėjo galvą nenustodamas žiūrėti į tuščias stakles, kad kiti nepastebėtų jį nieko nematant. Visi dvariškiai žiūrėjo įspyrę akis ir matė ne daugiau kaip pats karalius, bet už viens kito sakė: „Koks gražus, koks gražus!“ Ir jie sakė, kad karaliui labai tiktų pasisiūdinti iš to audeklo drabužius didelei iškilmei, kuri turėjo netrukus būti.

– Puiku, gražu, nuostabu! – kartojo nuolat palydovai, gėrėdamiesi audeklu.

Karalius dovanojo apgavikams po kryžių ir davė jiems rūmų audėjų vardą.

Prieš pačią iškilmę apgavikai nėjo gulti visą naktį. Jie užsidegė per tuziną žvakių, ir visi miesto gyventojai galėjo įsitikinti, kaip jie skubino baigti karaliaus drabužius paskirtam laikui. Išaudę jie vyniojo audeklą iš staklių, paskiau karpė orą didelėmis žirklėmis, siuvo be siūlų adatomis ir galų gale tarė:

– Štai jau drabužiai pabaigti!

Atsiimti drabužių nuvyko pats karalius su įžymiausiais dvariškiais. Apgavikai pakėlė vieną ranką aukštyn lyg laikytų ką, sakydami: „Štai kelnės, štai švarkas, štai apsiaustas ir t.t. Šie drabužiai lengvi kaip voratinklis; jais apsivilkus rodos, kad kūnas nieku nepridengtas; bet čia ir yra visa gudrybė!“

– Taip, taip! – sakė visi dvariškiai, patys nieko nematydami.

– Prašytumėm, kad šviesiausias karalius dabar nusivilktum, – tarė apgavikai. – Norėtumėm pažiūrėti prieš šitą didelį veidrodį, kaip tinka tamstai drabužiai.

Karalius nusivilko visiškai, o apgavikai ėmė jį vilkti savais drabužiais. Tuo laiku karalius tai į vieną, tai į kitą pusę sukinosi prieš veidrodį.

– Kaip jie tinka tamstos didenybei! Kaip puikiai guli! – gražėjosi visi. – Kokie raštai, kokios spalvos! Stebuklingai gražūs drabužiai.

– Baldakimas, po kuriuo jo didenybė teiksis eiti, jau prie durų! – pranešė vyriausias iškilmių tvarkytojas.

– Aš apsirengęs! – atsakė karalius. – Juk tiesa, kad puikiai guli?

Ir dar kartą jis apsisuko prieš veidrodį, norėdamas pasirodyti visiems, kaip jam rūpi gerai apžiūrėti savo drabužius.

Rūmų valdininkai, kurie turėjo nešti šleifą*, pasilenkė lyg ką keldami nuo žemės ir nuėjo paskui karalių pasipūtę, tartum laikydami ką rankose; jie nedrįso pasirodyti nieko nematą.

Taip ėjo karalius po puikiu baldakimu, ir visi žmonės gatvėse ir iš namų langų stebėjosi:

– Dieve, kokie gražūs karaliaus drabužiai. Kaip jie jam tinka, ir koks puikus šleifas!

Niekas nenorėjo sakyti, kad nieko nemato: tai būtų reiškę prisipažinti, kad esi kvailas ir nesąžiningai savo darbą dirbi. Jokie karaliaus drabužiai lig šiol nebuvo taip patikę visiems, jokiais jo drabužiais niekados taip visi nesigražėjo.

– Žiūrėkite, karalius visai nuogas! – staiga sušuko vienas mažas vaikas.

– Viešpatie Dieve, klausykite, ką sako nekaltas kūdikis, –

* Šleifas – apatinė drabužių dalis, kuri velkasi žeme. *Vert.*

tarė tėvas, ir visi pašnibždomis kits kitam kartojo vaiko pastebėjimą.

– Tikrai jis nuogas! – galop sušuko visi žmonės.

Karalius baisiai nustebo, ir jam pačiam buvo matyti, kad čia tikra tiesa yra. Bet vienas sau galvojo: „Vis tiek reikia procesiją baigti“.

Ir rūmų valdininkai, taip pat pasipūtę, ėjo iškilmingai nešdami šleifą, kurio visai nebuvo.

LAKŠTINGALA

Kinų žemėje, kaip tau žinoma, pats imperatorius ir visi jo artimieji žmonės – kinai. Ta istorija atsitiko seniai, todėl vertėtų jos paklausyti, kol dar tebėra nepamiršta.

Niekur visame pasaulyje nebuvo tokių gražių rūmų, kaip kinų imperatoriaus: jie buvo statyti iš brangiausio parceliano, bet tokio trapaus, jog ir paliesti baisu būdavo. Sode augo puikiausios gėlės, ir prie gražesniųjų buvo pririšioti sidabriniai varpeliai, kad jų skambėjimas geriau galėtų atkreipti praeivių akis į gėles. Štai kaip gudriai buvo sugalvota! Sodas traukėsi toli toli, taip toli, jog ir pats sodininkas nežinojo, kur jo galas. Iš sodo galėjai pakliūti tiesiog į didelį tankų mišką; tame miške tvanksojo daugybė gilių ežerų, ir jis ėjo lig pat mėlynosios jūros. Aukšti medžiai, kurie augo ant kranto, buvo palinkę į vandenį, ir po jais galėdavo pavažiuoti didžiausi laivai. Vieno tokio stovinčio prie kranto medžio šakose susinešė lizdą lakštingala. Ji giedojo taip gražiai, jog, jos beklausydamas, net varguolis

žvejys pamiršdavo ištraukti savo tinklą iš vandens. „Dieve, kaip gražiai gieda!“ – sakydavo žvejys, bet paskui atsiminęs vėl eidavo prie savo darbo ir palikdavo lakštingalą. Kitą naktį, išgirdęs lakštingalą giedant, žvejys vėl pamesdavo darbą, vėl sustojęs klausydavo ir kartodavo tuos pačius žodžius: „Dieve, kaip gražiai gieda!“

Iš visų pasaulio kraštų plaukdavo žmonės į imperatoriaus sostinę. Visi gražėjosi miesto namais, karaliaus puikiausiais rūmais ir dideliu sodu, bet pasiklausę lakštingalos sakydavo: „Lakštingala gražiausias daiktas!“

Sugrįžę namo, jie pasakodavo apie visus matytus daiktus; mokslo vyrai rašydavo knygas apie sostinę, karaliaus rūmus ir sodą, bet niekados nepamiršdavo paminėti ir lakštingalos; ją net aukščiau už viską statydavo, ir poetai dėdavo gražiausias eiles sparnuotam dainiui, gyvenančiam miške, prie pat gilios jūros kranto.

Knygos pasklisdavo po visą pasaulį, ir kai kurios iš jų pakliūdavo pačiam imperatoriui. Jis, sėdėdamas savo aukso soste, skaitydavo tas knygas ir skaitydamas nuolat linksėdavo galvą – labai malonu jam buvo skaityti pagyrimus savo sostinei, rūmams ir sodui. „Bet lakštingala – gražiausias daiktas!“ – buvo visose knygose parašyta.

– Kas čia gali būti? – tarė imperatorius. – Juk aš nieko nežinau apie tą lakštingalą! Kaip? Mano viešpatystėj ir net mano paties sode gyvena toks nuostabus paukštis, ir aš nieko apie jį nesu girdėjęs! Ir tiktai iš knygų gaunu apie jį žinoti!

Ir jis pasišaukė pas save artimiausią rūmų valdininką. Tas būdavo toks puikus, jog, jei kas žemesnis už jį drįsdavo su juo kalbėti arba ko paklausti, jis atsakydavo tiktai: „pf“, o tas žodis juk nieko nereiškia.

– Sako, čia pas mus esąs labai nuostabus paukštis, vadinamas lakštingala, – tarė imperatorius. – Ją laiko įdomiausiu mano valstybės daiktu. Kodėl niekados nieko nesakėt man apie ją?

– Ir aš nesu girdėjęs apie ją! – atsakė rūmų valdininkas. – Apie ją čia niekas nekalba.

– Aš noriu, kad ji būtų čia ir kad šiandien vakare man giedotų! – pasakė imperatorius. – Visas pasaulis žino, ką aš turiu, tik aš vienas nežinau!

– Aš ir girdėti negirdėjau apie tokį paukštį! – atkartojo artimiausias valdininkas. – Bet aš pasistengsiu jį surasti!

Lengva pasakyti! O kur ieškosi?

Artimiausias imperatoriaus valdininkas ėmė lakstyti laiptais aukštyn ir žemyn, bėgioti po sales ir koridorius, bet niekas negalėjo jam nieko apie lakštingalą pasakyti. Valdininkas sugrįžo ir pranešė imperatoriui, kad lakštingalos nesą, kad tai esanti pasaka, pramanyta tų, kurie knygas rašo.

– Jūsų didenybe! – pridėjo jis, – prašom netikėti, ką knygos rašo: tai vis prasimanymai, taip sakant, juodoji magija!..

– Bet tą knygą man atsiuntė pats galingasis Japonų valdovas, ir joje negali būti parašyta netiesa! Aš noriu išgirsti lakštingalos. Ji turi čia būti šiandien vakare! Aš ją apdovanosiu savo aukščiausiomis malonėmis! Jeigu jos čia nebus paskirtu laiku, aš liepsiu po vakarienės visiems dvariškiams duoti lazdų per pilvą!

– Tzing pė! – tarė artimiausias valdininkas ir vėl ėmė bėgioti laiptais aukštyn ir žemyn, lakstyti po sales ir koridorius. Su juo lakstė beveik visi dvariškiai, nes niekas nenorėjo ragauti lazdų. Kiekvienas klausinėjo tos lakštingalos, apie kurią buvo girdėjęs visas pasaulis, o imperatoriaus rūmuose niekas.

Galų gale pavyko virtuvėje rasti vieną mažą mergaitę, kuri atsakė:

– Dieve! Kaip nežinosi lakštingalos! Taip gražiai ji gieda! Vakarais aš nešu pietų likučius mano neturtingai, sergančiai motutei. Ji gyvena prie pat jūros, ir kada aš grįždama atsisėdu miške pasilsėti, kiekvieną kartą girdžiu lakštingalos giedojimą! Jos beklausant, ima man ašaros iš akių byrėti, ir širdis taip nudžiunga, lyg pati motutė mane bučiuotų!

– Mergyte! – tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. – Aš tau parūpinsiu nuolatinę prie virtuvės vietą ir leidimą pažiūrėti, kaip valgo imperatorius, jeigu mus nuvesi pas lakštingalą. Ji šiandien pakviesta į rūmus.

Ir jie visi kartu nuėjo į mišką, kur paprastai lakštingala giedodavo; ėjo ten beveik pusė imperatoriaus rūmų. Ėjo, ėjo, ir staiga subaubė karvė.

– O! – tarė jaunieji dvariškiai. – Štai kur lakštingala! Toks mažas paukštelis, o koks didelis balsas! Bet, rodos, mes ir pirma buvom ne kartą girdėję ją giedant.

– Tai karvė baubia! – tarė mergaitė. – Lig tos vietos dar toli eiti.

Baloje sukurkė varlės.

– Kaip gražu! – tarė imperatoriaus rūmų kunigas. – Dabar aš tikrai girdžiu. Skamba, kaip mūsų maldos namų varpeliai.

– Ne, tai varlės! – vėl tarė mergaitė. – Bet, rodos, nebetrukus ir ją pačią išgirsite.

Ir tuo tarpu sugiedojo lakštingala.

– Dabar tai lakštingala! – tarė mergaitė. – Klausykit, klausykit! Štai ir ji pati!

Ir mergaitė pirštu parodė mažą, pilką paukštelį, tupintį ant medžio šakelės.

– Ar gali būti? – tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. – Niekados nemaniau, kad ji tokia būtų! Visai negraži atrodo! Gal ji visa atsimainė, kai pamatė tokią daugybę garbingų žmonių!

– Lakštingalėle! – balsu sušuko mergaitė. – Mūsų maloningiausias imperatorius nori tavęs paklausyti!

– Su mielu noru! – tarė lakštingala ir ėmė giedoti taip gražiai, jog ir apsakyti sunku buvo.

– Skamba, kaip stikliniai varpeliai, – tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. – Žiūrėkit, kaip dirba jos maža gerklytė! Nuostabu, kad mes jos anksčiau negirdėjome. Imperatoriaus rūmuose ji turės didelį pasisekimą.

– Gal imperatorius norėtų, kad aš dar kartą pagiedočiau? – paklausė lakštingala: ji manė, kad tarp dvariškių esąs pats imperatorius.

– Lakštingalėle! – tarė artimiausias imperatoriaus valdininkas. – Man pavesta pakviesti tamstą šiandien vakarą į rūmų šventę! Neabejoju, kad savo giedojimu tamsta sužavėsi jo didenybę!

– Mane giedant geriausiai klausyti žaliajame miške! – tarė lakštingala. – Bet jei to nori imperatorius, mielai vyksiu su jumis.

Imperatoriaus rūmai dėl tos iškilmės buvo be galo gražiai išpuošti. Visur degė šimtai tūkstančių auksinių lempų, kurių šviesoje įvairiausiomis spalvomis mirgėjo parceliano sienos ir aslos. Koridoriuose eilėmis stovėjo pastatytos gražiausios gėlės su varpeliais, kurie nuo nuolatinio bėgiojimo, trenksmo ir vėjo trauksmo skambėjo taip, jog negalėjai apsiklausyti.

Vidury didelės salės, kur sėdėjo imperatorius, buvo pasta-

tyta lakštingalai atsitūpti aukso kartelė. Klausyti susirinko visi dvariškiai aliai vienas; prie durų stovėti leido ir tai mažajai mergaitei, kuri dabar turėjo rūmų virėjos vardą. Visi buvo apsitaisę ko gražiausiai ir nenuleisdami akių žiūrėjo į mažą pilką paukštelį, kuriam imperatorius maloningai linktelėjo galvą.

Ir lakštingala sugiedojo. Ji giedojo taip gražiai, jog imperatoriui net ašaros ištryško iš akių ir nuriedėjo per skruostus. Tada lakštingala užtraukė dar balsiau, dar gražiau; jos giesmė tiesiog širdį vėrė. Imperatorius buvo labai patenkintas ir norėjo dovanoti lakštingalai savo aukso šlepetėlę, kad ji nešiotų ją ant kaklo, bet ši gražiai padėkojo ir atsakė, kad ji ir be to jau gausiai atlyginta.

– Imperatoriaus akyse aš mačiau ašaras – kokio atlyginimo man daugiau bereikia! Imperatoriaus ašaros turi didelę galybę! Tikrai, aš net per daug atlyginta!

Ir vėl suskambėjo jos gražus malonus balsas.

– Kaip ji dailiai moka koketuoti! – tarė rūmų ponios ir prisisėmė burnas vandens, kad, joms kalbant su kuo, jis gurguliuotų gerklėje. Tuo jos norėjo būti panašios į lakštingalą. Net lekajai ir kambarinės pasisakė labai esą lakštingala patenkinti, o tas juk daug reiškia, nes žinoma, kad tokiems ponams sunkiausia įtikti. Vienu žodžiu, lakštingala turėjo didelį pasisekimą.

Ją paliko rūmuose, davė skyrium kambarį, leido jai du kartus per dieną ir vieną kartą naktį laisvai pasiskraidyti. Bet prie jos pastatė dvylika tarnų, kurie visur ją lydėjo ir laikė kiekvienas už šilkų kaspino, pririšto prie jos kojos. Nedidelis malonumas jai bebuvo taip skraidyti!

Visas miestas vien apie tą nuostabųjį paukštelį tekalbėjo. Ir jei du pažįstami susitikdavo gatvėje, vienas tardavo: „lakštin“, o antras baigdavo: „gala!“ Supratę vienas antrą, abudu atsidusdavo.

Vienuolika pirklių dukterų gavo lakštingalos vardus, nors nei viena iš jų neturėjo jokio balso.

Vieną kartą imperatorius gavo didelį siuntinį su parašu: „Lakštingala“.

– Matyt, bus dar viena knyga apie mūsų garsųjį paukštelį! – tarė imperatorius.

Bet tai ne knygos būta, o tik daili dėžutė, kurioje gulėjo

dirbtinė lakštingala, panaši į tikrąją, ir dar visa apsagstyta briliantais, rubinais ir safyru. Reikėjo tik užsukti paukštį – ir jis giedojo vieną iš tų giesmelių, kurias čiulbėjo tikroji lakštingala.

Negyvoji lakštingala giedodama taip pat kilojo aukštyn ir žemyn uodegą, kuri tuomet žibėjo auksu ir sidabru. Ant kaklo jai buvo parišta juostelė su parašu: „Japonų imperatoriaus lakštingala menkas tėra daiktas prieš kinų imperatoriaus lakštingalą".

– Koks gražumas! – sakė visi, o tas, kuris atnešė nuo japonų imperatoriaus dirbtinę lakštingalą, gavo „vyriausiojo imperatoriaus lakštingalų statytojo" vardą.

– Dabar tegu jos sykiu pagieda, – tarė imperatorius: – bent bus duetas!

Bet niekas iš to neišėjo: tikroji lakštingala giedojo savaip, o dirbtinė vėl savaip.

– Tai ne jos kaltė! – tarė dvaro kapelmeisteris. – Ji taisyklingai laikosi takto ir gieda visai mano metodu; nieko jai negalima prikišti!

Dirbtinei lakštingalai davė giedoti vienai. Ji taip pat visiems patiko, kaip ir tikroji, bet buvo kur kas gražesnė: visa žėrėte žėrėjo brangiaisiais akmenėliais!

Tris dešimtis tris kartus atgiedojo ji tą pačią giesmelę ir nepailso. Kiti būtų mielai klausę dar sykį, tik imperatorius norėjo paklausyti giedant ir tikrosios lakštingalos. Bet kur ji dingo?

Niekas ir nepastebėjo, kaip ji išlėkė pro atvirą langą ir nuskrido į savo žaliąjį mišką.

– Kas gi tai būtų? – tarė imperatorius. Ir visi dvariškiai ėmė niekinti ir peikti lakštingalą, kad ji tokia nedėkinga buvusi.

– Vis dėlto geresnis mums paukštis liko, – sakė jie, ir dirbtinei lakštingalai teko giedoti tą pat trisdešimt ketvirtąjį sykį.

Bet niekas negalėjo išmokti tos melodijos: tokia sunki ji buvo! Kapelmeisteris be galo gyrė dirbtinį paukštį tvirtindamas, kad jis kur kas vertesnis – ne tik savo briliantais ir kitais viršutiniais papuošalais, bet ir vidaus ypatybėmis.

– Niekados, jūsų didenybe ir visi aukštieji ponai, – sakė kapelmeisteris, – negali iš anksto žinoti, ką giedos tikroji lakštingala, o čia viską pirma žinai! Galima net ją visą išardyti ir pamatyti, kaip ji sudėta, kiek ten račiukų, kaip jie sukasi – viską, viską!

– Ir aš esu tos nuomonės! – tvirtino kiekvienas, kuris ten buvo, ir kapelmeisteris gavo leidimą kitą sekmadienį parodyti paukštį žmonėms.

– Tegu ir žmonės pasiklauso! – tarė imperatorius.

Žmonės klausė ir buvo labai patenkinti; nuo lakštingalos giedojimo jie pasidarė smagūs, tartum arbatos prisigėrę – tai visai kiniškai. Iš džiaugsmo visi vienu balsu šaukė: „O!“, kilojo aukštyn smaližių pirštą ir kraipė galvas. Bet žvejai, kurie buvo girdėję giedant tikrąją lakštingalą, sakė:

– Nei šio nei to, panašu į lakštingalos giedojimą, bet vis dėlto ne tas! Kažko jos giesmei trūksta, bet ko trūksta – mes ir patys nežinome.

O tikrąją lakštingalą nusprendė visai ištremti iš tos žemės.

Dirbtiniam paukščiui pataisė vietą ant šilkinio pagalvio, prie

imperatoriaus lovos. Aplinkui išdėstė visas brangenybes, kurios jam buvo dovanotos. Dabar jį vadino „pirmuoju imperatoriaus iš kairės pusės giesmininku“, – imperatorius laikė svarbesnę tą pusę, kur yra širdis, o širdis net imperatoriaus kairėje pusėje.

Kapelmeisteris parašė dvidešimt penkias apie dirbtinę lakštingalą knygas, pilnas mokslo ir visokių gudriausių kiniškų žodžių!

Bet dvariškiai sakėsi jas skaitę ir viską supratę, kitaip juos būtų kvailiais išvadinę ir dar lazdų per pilvą davę.

Taip praslinko visi metai; imperatorius, dvariškiai ir net visi žmonės atmintinai mokėjo kiekvieną gražiosios lakštingalos gaidelę. Dėl tos tai priežasties ir jos giedojimas jiems taip tiko: jie patys dabar galėjo jai padėti, pritarti. Gatvės vaikai rėkodavo: „Jurgiuk, Jurgiuk! Paplak, paplak!“ Pats imperatorius tą pat dainuodavo. O, tai labai gražu būdavo!

Bet kartą vakare, begiedant dirbtiniam paukščiui prie gulinčio lovoje imperatoriaus, staiga kažin kas jo viduryje suterškė, sušlamėjo, rateliai apsisuko, ir muzika nutilo.

Imperatorius pašoko ir liepė pašaukti savo gydytoją. Bet ką čia jis galės padėti? Pašaukė laikrodininką; tas apvartė, apžiūrėjo, pataisė paukštį, bet pasakė, kad jį reikia labai saugoti, kad dantukai išdilę, o naujų įstatyti, kad taip pat gerai, kaip pirma, giedotų, negalima. Ar bereikia didesnės nelaimės? Vos vieną kartą per metus leido užsukti paukštį. Bet kapelmeisteris pasakė kalbą, kurioje trumpais ir gražiais žodžiais išrodė, kad paukštis visai neprastesnis likęs. Vadinas, taip ir turėjo būti.

Praslinko dar penkeri metai, ir visą šalį tikrai didelė nelaimė ištiko: kinai be galo mylėjo savo imperatorių, o jis taip sunkiai susirgo, jog niekas nebetikėjo, kad išgytų. Išrinko jau naują imperatorių, bet žmonės rinkosi gatvėse ir klausinėjo artimiausio rūmų valdininko apie savo senojo viešpaties sveikatą.

– Pf! – atsakinėjo artimiausias valdininkas ir kraipė galvą.

Išbalęs ir atšalęs gulėjo imperatorius savo puikioje lovoje; visi rūmų žmonės laikė jį mirusiu, ir kiekvienas skubino pasveikinti naująjį valdovą. Lekajai lakstė į visas puses, skelbdami vieni kitiems naujienas, o kambarinės maloniai leido laiką, šnekučiuodamos prie kavos puodelio. Visose salėse ir koridoriuose buvo patiesti divanai, kad nesigirdėtų vaikščiojant; rūmuose viešpatavo didžiausia tyla.

Bet imperatorius nebuvo dar miręs. Paslikas ir išblyškęs kaip drobė gulėjo jis savo puikioj lovoj po aksomo baldakimu su aukso spurgais. Pro atvirą langą žiūrėjo į imperatorių ir dirbtinę lakštingalą šviesusis mėnuo.

Nelaimingas imperatorius vos galėjo kvapą gaudyti; jam rodėsi, kad jo krūtinę kokia sunkenybė užgulusi. Jis pravėrė akis ir pamatė ant savo krūtinės Giltinę gunksant. Ji buvo užsidėjusi sau ant galvos imperatoriaus karūną, vienoje rankoje turėjo aukso kalaviją, o antroje – gražią vėliavą. Aplinkui iš baldakimo raukšlių žiūrėjo kažin kokios keistos galvos: vienos bjaurios ir piktos, kitos – geros ir malonios pažiūrėti. Tai buvo gerieji ir blogieji imperatoriaus darbai.

– Atmeni tą? – šnibždėjo galvos paskui viena kitos. – Atmeni šitą? – ir jos pasakojo jam tiek daug, jog šaltas prakaitas apipylė valdovo kaktą.

– Aš to ir žinoti nežinojau! – tarė imperatorius. – Muziką, duokit čia muziką! – ėmė šaukti imperatorius. – Muškit didžiausius kinų būgnus, kad aš negirdėčiau, ką jos kalba.

Bet galvos vis pasakojo, o Giltinė, pritardama jų kalbai, kaip koks kinas lingavo galvą.

– Muziką čionai, muziką! – šaukė imperatorius. – Giedok

nors tu, mielas mano aukso paukšteli! Aš tave apdovanojau auksu ir visokiomis brangenybėmis, aš pakabinau tau ant kaklo savo aukso šlepetėlę, giedok bent tu, giedok!

Bet paukštis tylėjo, – nebuvo kam jo užsukti, o neužsuktas jis nemoka giedoti. Giltinė vis žiūrėjo į imperatorių savo didelėmis, tuščiomis akių duobėmis. Kambaryje buvo tylu tylu.

Staiga už lango kažkas nuostabiai gražiai sugiedojo. Tai buvo gyvosios lakštingalos balsas. Sužinojusi apie imperatoriaus ligą, ji atskrido jo aplankyti ir paguosti. Ji giedojo, o šmėklos vis dilo, nyko, kraujas ėmė greičiau vaikščioti, ir imperatoriaus širdis smarkiau plakti; pati Giltinė užsiklausė lakštingalos ir ėmė prašyti:

– Giedok, giedok dar, lakštingalėle!

– O tu atiduosi man už tai aukso kalaviją? Ar atiduosi gražiąją vėliavą? Ar atiduosi puikiąją karūną? – klausė lakštingala.

Ir Giltinė už giesmes po viena kitos atidavė visas brangenybes. O lakštingala vis giedojo: ji giedojo apie kapų tylą, kur žydi baltosios rožės, kvepia alyvos ir gyvieji, verkdami mirusiųjų, savo ašaromis laisto jauną žolelę... Tada Giltinė taip ėmė ilgėtis savo sodo, jog ji, pavirtus baltu, šaltu rūku, išlėkė pro langą.

– Dėkui, dėkui tau, mielasis paukšteli! – tarė imperatorius. – Aš pažinau tave. Aš buvau tave išvaręs iš savo žemės, o tu nuvarei nuo mano lovos baisiąsias šmėklas, nuvarei pačią mirtį! Kuo aš tau atsilyginsiu?

– Tu jau atsilyginai man! – tarė lakštingala. – Aš mačiau tavo akyse ašaras, kai pirmutinį kartą tau giedojau, – to aš niekados nepamiršiu. Ašaros – štai brangiausia dainiaus širdžiai dovana! Bet dabar mik ir pabusk sveikas ir linksmas! O aš tave liūliuosiu savo giesmėmis.

Ir lakštingala vėl giedojo, o imperatorius užmigo sveiku, saldžiu miegu.

Jam pabudus, pro langus švietė jau saulė. Nei vienas tarnas jo daugiau nebežiūrėjo, visi buvo manę, kad imperatorius jau miręs, tiktai lakštingala tupėjo pas langą ir giedojo.

– Lik ir visados būk pas mane! – tarė imperatorius lakštingalai. – Tu giedosi, kada pati panorėsi, o dirbtinį paukštį aš sudaužysiu į trupinius!

– Nereikia! – atsakė lakštingala. – Ji tiek yra davusi tau naudos, kiek galėjo! Tegu ji sau pas tave pasilieka. O aš

negaliu gyventi rūmuose. Leisk tiktai man skraidyti pas tave, kada norėsiu. Tada aš kas vakaras atskrisiu ir giedosiu, atsitūpus prie tavo lango; mano giesmės ir palinksmins tave, ir duos priežasties tau pamąstyti. Aš tau giedosiu apie laiminguosius ir nelaiminguosius, apie gerybę ir piktybę, kurių tu nematai aplink save. Mažas paukštelis lakioja visur: jis nuskrenda ir pas varguolius žvejus, jam tenka būti ir sodiečių pastogėje, jis mato tuos, kur arti, ir tuos, kur toli nuo tavo rūmų gyvena. Aš myliu tave labiau už tavo širdį, negu už tavo karūną, aš skraidysiu pas tave ir giedosiu tau! Tiktai prižadėk man vieną daiktą!..

– Viską! – tarė imperatorius ir atsistojo visoje savo karališkoje didybėje; jis jau buvo apsivilkęs imperatoriaus drabužiais ir spaudė prie širdies savo sunkųjį aukso kalaviją.

– Vieno aš tavęs prašysiu, – tarė lakštingala: – nesakyk niekam, kad tu turi mažą paukštelį, kuris tau viską pasako. Taip bus daug geriau!

Ir lakštingala išskrido.

Tarnai atėjo pažiūrėti mirusiojo imperatoriaus ir sustingo ant slenksčio. O imperatorius jiems tarė:

– Labą dieną!

RAMUNĖ

Tai paklausykite!

Už miesto, prie pat kelio, stovėjo vasarnamis. Greičiausiai ir sveikas būsi matęs tuos namus. Prie namų buvo mažas darželis, aptvertas gražia tvorele, o už tvoros, netoli griovelio, tankioj žalioj žolėj išdygo maža ramunė. Saulė šildė ją savo karštais spinduliais lygiai kaip ir kitas puikias darželio gėles; todėl ji augo labai gražiai ir taip greitai, jog matyti galėjai jos dienos ūgį. Vieną rytą ji pražydo: balti žiedo lapeliai kaip kokie spinduliai mirgėjo aplink geltoną mažą saulutę vidury. Ramunei visai nerūpėjo, kad jos čia žolėj niekas nepastebės, kad ji – menkas, visų niekinamas žolynas; ne, ji buvo patenkinta ir linksma! Pakėlusi galvą aukštyn, tiesiai ji žiūrėjo į saulę ir klausėsi, kaip čiulba vieversėlis padangėje.

Ramunė jautėsi laiminga, ir jai buvo smagu, tartum kokioj didelėj šventėj, nors tai buvo paprastas pirmadienis. Vaikai buvo išėję į mokyklą, ir, kol jie ten mokėsi, sėdėdami suoluose, ramunė, supdamasi žalio stiebelio viršūnėje, taip pat mokėsi: ją mokė šviesioji saulė ir visa prigimtis, kaip yra geras ir maloningas Viešpats Dievas; jai labai tiko, kad vieversėlio giesmelėj ji

girdėjo tą, ką jautė jos pačios širdis. Su tam tikra pagarba ji žiūrėjo į laimingą paukštelį, mokantį giedoti ir skraidyti, nei kiek nesigailėdama, kad pati neturi tos dovanos. „Aš matau ir girdžiu, – galvojo ji. – Saulė man šviečia, vėjas mane bučiuoja. O kaip gausiai mane Dievas apdovanojo!“

Daržely augo daug gražių ir puikių žolynų: kuo mažiau jie kvepėjo, tuo labiau pūtėsi. Bijūnai iš kailio nėrėsi, kad tik didesni atrodytų už rožes, lyg didumas būtų svarbiausias daiktas. Tulpės turėjo gražiausias spalvas; jos tai gerai žinojo ir kėlė aukštai galvas, kad visi jas matytų. Nei vienas žolynas nematė ramunės, augančios prie griovio. Bet ramunė dažnai, žiūrėdama į juos, galvojo: „Kokie jie išsipuošę, kokie gražūs! Dažnai turbūt atskrenda pas juos paviešėti gražūs paukšteliai! Gerai, kad man Dievas davė arti augti: viską matysiu ir galėsiu gėrėtis!“ Lig tik taip ji pamanė, čivir čivir sučiviravo vieversėlis ir nusileido žemyn, bet ne prie bijūnų ir tulpių, – ne, jis nusileido tiesiai į žolę, kur augo ramunė. Kaip ji nustebo! Iš to džiaugsmo nebežinojo, ką daryti.

Paukštelis, streksėdamas aplink ją, čiauškėjo: „Kokia čia minkšta žolelė! Kokia daili gėlelė: aukso širdelė, sidabro drabužėlis!“ Tikrai, geltonas ramunės žiedo vidurys buvo panašus į auksą, o balti lapeliai aplinkui tviskėjo kaip sidabras.

Kokia laiminga buvo ramunė! Kaip ji džiaugėsi, to niekas negalėjo pasakyti. Vieversėlis pabučiavo ją savo snapeliu, pagiedojo jai giesmelę ir paskui vėl iškilo į mėlynąsias dangaus aukštybes. Turėjo koks ketvirtis valandos išeiti, kol gėlelė visai iš džiaugsmo atsipeikėjo. Nudžiugusi ir nušvitusi, ji pažvelgė į darželio gėles, kurios, žinoma, turėjo regėti, kokia laimė ją ištiko; jos vienos tegalėjo suprasti jos džiaugsmą!.. Bet tulpės buvo dar labiau pasipūtusios kaip pirma ir iš piktumo susiraukusios žiūrėjo. Bijūnai atrodė taip pat baisiai nepatenkinti; laimė, kad jie nemokėjo kalbėti, kitaip būtų ramunei nuo jų tekę. Ramunė matė, kad jie kažko nesmagūs, ir jai labai jų gaila buvo.

Tuo laiku atėjo į darželį mergaitė su dideliu aštriu peiliu; ji priėjo tiesiai prie tulpių ir nupjaustė jas po viena kitos. „Oi, – atsiduso ramunė: – kaip baisu! Dabar galas joms!“ Pasipjovusi gėlių, mergaitė vėl išėjo iš darželio. O ramunė džiaugėsi, kad ji – menka gėlelė ir auga ne daržely, o žolėje už tvoros. Saulei nusileidus, ji suglaudė savo lapelius ir užmigo. Miegodama visą naktį sapnavo gražų paukštelį ir skaisčiąją saulutę.

Kitą rytą, kai ramunė vėl linksmai ištiesė savo baltuosius lapelius lyg rankeles į saulę, ji vėl išgirdo vieversėlį giedant, bet šį kartą jis giedojo nesmagus. Ir koks jam vargšui galėjo bebūti smagumas? Jis buvo sugautas ir, įleistas į narvelį, kabėjo prie atviro lango.

Jis giedojo apie laisvę, apie tai, kaip gera laisvam skraidyti, kur tik nori; jis giedojo apie jaunus, žalius lauko rugius ir apie dideles keliones, kurias jis darydavo per oro platybes savo greitaisiais sparneliais. Nelaimingas paukštelis buvo labai nuliūdęs: jis tupėjo mažame narvely, tupėjo sugautas.

Ramunė labai norėjo jam padėti. Bet kaip padėti? To niekaip ji negalėjo išgalvoti. Dabar ji pamiršo visas savo gražybes, nebesigėrėjo karštaisiais saulės spinduliais, nebesidžiaugė mirgančiais savo žiedo baltaisiais lapeliais. Viską pamiršusi, ji tegalvojo apie sugautą paukštelį, kuriam tačiau ji niekuo negalėjo padėti.

Tuo metu iš darželio išėjo du vaikai; vienas turėjo rankoje peilį, tokį pat didelį ir aštrų, kaip tas, kur mergaitė tulpes pjaustė. Jie stačiai priėjo prie ramunės, bet jai nei į galvą negalėjo ateiti, ko jiems iš jos reikėjo.

– Čia būtų gera velėna vieversėliui, pjaukime, – tarė vienas vaikas ir aprėžė peiliu aplink ramunėlę langelį; ramunė liko pačiame vidury.

– Nuraškyk ramunę! – tarė antras vaikas. Ramunė sudrebėjo iš baimės; ji žinojo, kad nuraškytos gėlės turi mirti, o ji labai norėjo dar gyventi ir kartu su velėna patekti į vieversėlio narvelį.

– Kam raškyti? Geriau palikime, – atsakė pirmasis vaikas: – su žolynu velėna bus gražesnė.

Ramunė išliko gyva ir pateko į vieversėlio narvelį.

Vargšas paukštelis balsu skundėsi netekęs laisvės, puldinėjo ir daužėsi į geležinius narvelio virbalus. Gailiaširdė ramunėlė nemokėjo kalbėti ir nei žodeliu negalėjo jo paguosti, nors ir labai norėjo. Taip praėjo visas rytas, ligi pietų.

– Čia nėra vandens, – skundėsi vieversėlis. – Visi kažkur išvaikščiojo ir pamiršo man paduoti gerti. Mano gerklė visai išdžiūvo! Aš visas degu ir alpstu! Oi, koks čia troškus oras! Aš turėsiu mirti ir atsisveikinti su šiltąja saule, su žaliaisiais laukais, su visomis pasaulio gražybėmis!

Norėdamas nors kiek atsigauti, vieversėlis įsmeigė giliai

savo snapelį į drėgną velėną; tuo tarpu pastebėjo ramunę, linktelėjo jai galvą ir tarė:

– Ir tu čia, vargše, nuvysi! Viso pasaulio vietoj jie man davė tave ir tą velėnos kąsnelį! Jie mano, kad kiekviena žolelė gali čia man atstoti didelį medį, kiekvienas tavo žiedo lapelis – visą kvepiantį žolyną! O, tu man tik primeni, ko aš esu nustojęs!

„Kad galėčiau jį suraminti!" – galvojo ramunė. Bet ji negalėjo pajudinti nei vieno lapelio; tik jos žiedas vis didesnį ir didesnį leido kvapą. Vieversėlis tai pastebėjo ir nelietė ramunėlės, nors trokšdamas visą žolę išpešiojo aplinkui.

Atėjo ir vakaras, bet ištroškusiam paukšteliui niekas nenešė gerti. Tada jis iškėtė savo sparnelius, virpėdamas supleveno jais ir dar kelis kartus gailiai pyptelėjo „čir čir čir!"

Paskui jo galvelė nusviro į šoną, ir iš skausmo plyšo jam širdis...

Ramunė taip pat nebegalėjo suglausti savo žiedelio ir užmigti kaip pirma: nuliūdusi ir nusiminusi, ji palenkė savo galvą į žemę.

8. Užs. Nr. 2533

Tik kitą rytą atėjo vaikai ir, radę nebegyvą paukštelį, graudžiai apsiverkė. Paskui jie iškasė dailią duobelę, išbarstė ją žiedų lapeliais, o vieversėlio kūną įdėjo į gražią raudoną skrynutę. Nelaimingajam vieversėliui padarė karališkas laidotuves... Kai jis buvo gyvas ir giedojo, jie buvo jį pamiršę, laikė ankštame narvely ir troškino; o dabar jį puošė gėlėmis ir prie jo kapo liejo gailias ašaras.

O velėną su ramune išbloškė ant dulkino kelio. Niekam nerūpėjo menka gėlelė, kuri labiausiai gailėjo vieversėlio ir iš visos širdies troško jį paguosti.

LAUKINĖS GULBĖS

Toli toli iš čia, ten, kur žiemą išskrenda kregždės, gyveno karalius. Jis turėjo vienuolika sūnų ir vieną dukterį, vardu Elzytę. Visi broliai buvo karalaičiai ir vaikščiojo į mokyklą su žvaigždėmis ant krūtinės ir kalavijais prie šono. Jie rašydavo deimanto gripeliais aukso lentutėse ir išmokdavo viską atmintinai taip gerai, jog pasakydavo kaip iš rašto. Iš visko matyti buvo, kad jie karalaičiai. Sesutė Elzytė sėdėdavo stiklo suolely ir skaitydavo su paveikslėliais knygą, pirktą už pusę karalystės.

Tikrai gera buvo vaikams gyventi; bet toks gyvenimas neilgai truko!

Jų tėvas, tos šalies karalius, vedė piktą karalienę, kuri baisiai nepamėgo nelaimingų našlaičių. Jie tai patyrė jau nuo pirmos dienos: rūmuose buvo didelis pokylis, ir vaikai pradėjo „svečius" žaisti. Paprastai tam žaislui vaikams duodavo saldžių pyragėlių, keptų obuolių ir daug dar kitokių gardžių daiktų. Bet šį kartą karalienė jiems smėlio puodelį tedavė ir pasakė, kad iš jo galėsią jie taisytis visokius valgius.

Po savaitės ji atidavė mažąją Elzytę į sodžių auginti

kažkokiems ūkininkams, o paskui jos brolius taip priskundė karaliui, jog tas visai nustojo jais rūpintis.

– Lėkite, kur akys mato, ir ieškokit sau duonos patys! – tarė nedoroji karalienė. – Kad jūs pavirstumėt dideliais paukščiais ir neturėtumėt balso!

Bet vis dėlto jai nepavyko tiek pakenkti, kiek buvo norėjusi. Karalaičiai pavirto puikiausiomis laukinėmis gulbėmis. Kažkaip keistai surikę, išlėkė jie pro rūmų langus ir nuskrido tolyn per miškus ir girias.

Dar buvo labai anksti, ir Elzytė tebemiegojo, kai jie skrido pro tą vietą, kur ūkininkų trobelėje ji gyveno. Ištiesę savo ilguosius kaklus, ilgai jie, plasnodami sparnais, suko aplink stogą. Bet niekas jų nematė ir negirdėjo. Nieko negavę, iškilo jie lig pat debesų ir nuskrido tolyn. Skrido jie, skrido ir galop atskrido į didelį, tamsų mišką, kuris traukėsi lig pat jūros.

Nelaimingoji Elzytė, būdama sodiečio trobelėje, žaisdavo pasiėmus žalią lapelį. Kitokių žaislų ji neturėjo. Ji prasidurdavo lape skylutę, žiūrėdavo pro ją į saulę, ir jai tuomet rodydavosi, kad ji matanti skaisčiąsias savo brolių akis. Ir kiekvienas šiltas saulės spindulys, kuris pasiekdavo jos skruostelius, jai primindavo meilius brolių pabučiavimus.

Slinko diena po dienos. Vėjas lėkdamas rožių krūmais, augančiais prieš laukininko trobelę, šnabždėdavo rožėms: „Ar yra kas už jus gražesnis?“ Rožės linguodamos galvas atsiliepdavo: „Elzytė gražesnė už mus!“ Ir kai sena ūkininkė šventadieniais, atsisėdusi ant trobelės slenksčio, skaitydavo savo maldaknygę, vėjas versdavo lapus ir sakydavo knygai: „Ar yra kas šventesnis už tave?“ – „Elzytė!“ – atsakydavo maldų knyga. Ir rožės, ir maldaknygė sakė tikrą tiesą.

Elzytei sukako jau penkiolika metų, ir tėvas vėl ją atsiėmė į namus. Bet karalienė pamačiusi, kokia ji graži, papyko ir dar labiau ėmė jos nekęsti. Mielai ji būtų mergaitę pavertusi laukine gulbe, kaip jos brolius, tik tuo tarpu nedrįso to daryti: ji bijojo karaliaus, labai pasiilgusio savo dukters.

Anksti rytą karalienė nuėjo į marmuro pirtį, išdėtą minkštais pagalviais ir išklotą divanais. Ji paėmė tris rupūžes, pabučiavo jas ir tarė vienai: „Atėjus Elzytei į pirtį šok jai ant galvos, kad ji liktų tokia pat kvaila kaip ir tu! – Šok jai ant kaktos, – tarė ji antrai, – kad ji taptų tokia bjauri, kaip tu, ir kad tėvas negalėtų jos pažinti! – Šok jai ant krūtinės, –

pašnypštė ji paskutinei, – kad ji būtų pikta ir niekur nerastų ramybės!“ Paskui ji suleido rupūžes į tyrą vandenį, kuris tuojau pasidarė žalias, pasišaukė Elzytę, nutaisė ją ir liepė lipti į vandenį. Tik Elzytė pasinėrė, viena rupūžė įkibo jai į plaukus, antroji šoko ant kaktos, o trečioji ant krūtinės. Bet Elzytė to ir stebėti nepastebėjo. Jai išlipus, ant vandens paviršiaus plaukė trys raudonos aguonos. Kad ne tie nuodai ir kad jas nebūtų pabučiavusi ragana, tos rupūžės būtų pavirtę raudonomis rožėmis. Bet gėlėmis vis dėlto jos pavirto, nes buvo prie Elzytės širdies ir galvos. Mergaitė buvo taip šventa ir nekalta, jog ir kerai nieko negalėjo padaryti.

Pamačiusi tai, piktoji karalienė ištrynė Elzytę graikinio riešuto sultimis, ir jos oda pasidarė tamsiai rausva. Paskui jos gražų veidą ji ištepė dvokiančiu tepalu ir suvėlė jos puikiuosius plaukus. Nebegalėjai ir pažinti anos gražiosios Elzytės.

Tėvas, pamatęs ją, išsigando ir sakė, kad tai ne jo duktė esanti. Niekas kitas karalaitės daugiau nepažino, tik šuo sargas ir kregždės. Bet kam galvoj buvo, kad tie gyvulėliai žinojo tiesą!

Apsiverkė Elzytė ir atsiminė savo visus kažkur dingusius brolius. Paskui nuliūdusi išėjo iš rūmų ir kiaurą dieną klaidžiojo po laukus ir balas, kol priėjo didelį mišką. Ji pati nežinojo, kur eiti; bet jai buvo labai graudu, ir norėjo pamatyti savo brolių, kurie gal, kaip ji, vargo be pastogės. Ir Elzytė nusprendė jų ieškoti ir rasti, kad ir kažkaip sunku būtų.

Bebūnant Elzytei miške, užėjo naktis. Sutemus ji iškrypo iš kelio ir paklydo. Nebegalėdama pareiti namo, gavo nakvoti miške; sukalbėjo poterius ir atsigulė po kelmu ant minkštų samanų. Miške viešpatavo didžiausia tyla. Oras buvo minkštas, o aplinkui žolėje ir samanose žybčiojo lyg žalios ugnelės šimtai žibančių kirminėlių. Elzytė viena ranka truputį pajudino šakelę, ir šviesiosios kirmėlėlės tartum krintančios žvaigždelės nubiro žemėn.

Visą naktį ji sapnavo brolius: jie vėl su ja žaidę kaip seniau, kai vaikais tebebuvo, rašę aukso lentelėse deimanto gripeliukais ir vartę gražią su paveikslėliais knygą, atsėjusią pusę karalystės. Bet lentelėse rašę nebe ratelius ir lazdeles kaip seniau, bet garsius jų padarytus darbus ir visus nutikimus, kuriuos jie buvo matę ir girdėję. O tos knygos paveikslai buvę gyvi: paukščiai giedoję, žmonės ėję iš knygos ir kalbėję su Elzyte ir jos broliais.

Jai verčiant kitą lapą, jie vėl šokę atgal į savo vietas, kad nesuardytų tvarkos.

Kai Elzytė pabudo, saulė jau buvo aukštai. Ji, tiesa, jos negalėjo matyti: aukšti medžiai savo sužėlusiomis šakomis buvo ją visai užstoję. Medžių lapai nuo saulės spindulių mirgėjo kaip koks auksinis tinklas. Nuo žalios žolės žiedų sklido gardus kvapas, o paukščiai suko aplinkui ties Elzyte ir beveik tūpėsi jai ant pečių. Kiek toliau ūžė vanduo: tai buvo daugybė upelių, tekančių į vieną ežerą labai gražiu smėlio dugnu. Aplink tą ežerą augo tankūs krūmai. Bet vienoj vietoj elniai pramynė taką, ir juo Elzytė priėjo prie ežero. Jo vanduo buvo neapsakomai giedras; jei vėjas nebūtų judinęs krūmų šakelių, tai būtum galėjęs pasakyti, kad jie dugne nupiešti: taip aiškiai buvo atsimušęs vandeny kiekvienas lapelis, – ir saulės nušviestas, ir tas, kuris paunksny buvo.

Elzytė pamatė atsimušusį vandeny savo veidą ir baisiai išsigando: jis buvo toks juodas ir bjaurus. Bet vos, pasisėmusi riėškutėmis vandens, pašlapino sau kaktą ir akis, ji vėl paliko balta ir skaisti. Tada ji visai nusivilko ir įėjo į vandenį. Visame pasaulyje nebūtum radęs gražesnės karalaitės!

Apsivilkusi ir susipynusi savo ilguosius plaukus, ji priėjo prie verdančio šaltinio, rieškutėmis pasisėmė vandens, atsigėrė ir nuėjo toliau per mišką, pati nežinodama kur. Ji galvojo apie savo brolius ir tikėjo, kad Dievas jos neapleis. Dievas prisodino laukinių obelų alkstantiems pasotinti. Jis ir jai parodė vieną tokį medį, kurio šakos lūžo vaisiais. Elzytė jų pavalgė, šakas paramstė pėdelėmis ir nulindo gilyn į miško tankynę. Čia buvo taip tylu, jog ji girdėjo savo žingsnius ir kiekvieno po kojų paminto lapelio čiužėjimą. Jokio paukščio nematyti čia buvo, joks saulės spindulys negalėjo prasimušti pro tankias, sužėlusias medžių šakas. Elzytė pirmą kartą buvo tokioj didelėj girioj: medžiai augo aukšti, drūti ir tokie tankūs, jog liemuo liemenį plakė.

Sutemo tamsi naktis. Jokia kirmėlėlė nežibėjo samanose. Elzytė nuliūdusi atsigulė ant žolės. Čia jai pasirodė, kad medžių šakos ties ja prasiskyrusios ir atsivėręs dangus, ir į ją pažvelgęs savo geromis akimis pats Viešpats Dievas, o pro jo galvą ir rankas žiūrėję maži angelėliai.

Pakilusi ryto metą, ji pati nežinojo, ar tai sapnas buvęs, ar ne.

Ji nuėjo tolyn ir netrukus susitiko uogaujančią senutę. Ši davė jai saujelę uogų. Tada Elzytė paklausė, ar nemačiusi kartais ji miške vienuolikos raitų karalaičių.

– Ne! – atsakė senutė: – bet aš vakar čia mačiau upėje vienuolika gulbių su aukso karūnomis ant galvos.

Ir ji nuvedė Elzytę prie tos upės. Abu krantai buvo aukšti ir apžėlę medžiais, kurie savo ilgomis šakomis siekė kito kranto medžių šakas. Kur medžiai negalėjo susisiekti per upę, augo nusvirę į vandenį, ir jų didelės išsikerojusios šaknys kabėjo ore.

Elzytė atsisveikino su senute ir nuėjo pakrante į tą daiktą, kur upė plaukė į plačiąją jūrą.

Prieš karalaitės akis tvanksojo visoje savo gražybėje plačiausia jūra. Bet joje nematyti buvo jokios burės, jokio laivelio. Toliau keliauti Elzytė nebegalėjo. Ant kranto gulėjo nesuskaitomos daugybės mažų akmenėlių, kuriuos visus vanduo padarė apskritus. Stiklai, geležgaliai, akmenys ir kiti daiktai, jūros bangų išmesti ant kranto, buvo lygūs ir švelnūs, kaip nutekinti. Vis tai buvo padaryta vandens, nors vanduo yra minkštesnis už Elzytės rankas. Ir žiūrėdama į jūrą, mergaitė galvojo: „Bangos nuolat paskui viena kitą ritasi ir lygina pačius kietuosius daiktus. Ir aš kaip tos bangos turiu nesiliaudama ieškoti. Dėkui jums už mokslą, greitosios vilnys! Kada nors – jaučia mano širdis – jūs nunešite mane pas mano mylimuosius brolius“.

Ant kranto žolėje Elzytė pamatė vienuolika baltų gulbės plunksnų. Ji surinko jas visas į krūvą ir surišo. Plunksnos buvo rasotos: gal ten buvo rasos lašeliai, o gal ir kieno ašaros – kas dabar žino! Jūros krantas buvo dykas ir klaikus, bet Elzytė to klaikumo visai nejautė: jūros paveikslas nuolat mainėsi, ir kiekviena atmaina buvo vis gražesnė. Per kelias valandas ji mainėsi daugiau kartų, negu ežerai per visus metus. Jei užeidavo juodi debesys ir sutemdavo dangus – tada jūra taip atrodydavo, lyg norėtų pasakyti: „Ir aš galiu būti baisi.“ Tuomet imavo pūsti vėjas, pakildavo didelės vilnys ir rūsčiai blaškydavo į viršų baltą putą. Kada atplaukdavo rausvi debesėliai ir vėjas nutildavo, jūra būdavo panaši į rožės lapelį: tai ji rodėsi žalia, tai balta. Bet kad ir labiausiai ji būdavo nurimusi, vis dėlto pakrantėj nesiliaudavo judėjusi, ir vanduo iš lengvo kilojosi kaip miegančio kūdikio krūtinė.

Prieš pačią saulės laidą Elzytė pamatė skrendant vienuolika

laukinių gulbių su aukso karūnomis ant galvos; jos buvo išsitiesusios paskui viena kitą ir skrido tiesiog į krantą. Elzytė tuojau pasislėpė už krūmelio. Gulbės nusileido netoli jos žemėn ir suplasnojo savo dideliais baltais sparnais.

Vos saulė nusileido, gulbių plunksnos staiga nukrito, ir vienuolika gražių karalaičių, Elzytės broliai, stovėjo ant jūros kranto. Ji balsu sušuko. Nors jie labai buvo atsimainę, bet ji tuojau juos pažino. Širdis jai pasakė, kad čia jos broliai. Ir ji puolė jiems ant kaklo ir ėmė juos visus vardais vadinti. Karalaičiai, pamatę savo seserį, taip pat nežinojo, ką iš džiaugsmo bedaryti. Jie ją taip pat tuojau pažino, nors buvo labai išaugusi ir išgražėjusi. Jie ir juokėsi, ir verkė, ir greitai iš vienas kito sužinojo, kaip piktai pasielgė su jais jų pamotė.

– Mes, – tarė vyresnysis brolis, – skraidome laukinėmis gulbėmis visą dieną, nuo saulės tekėjimo ligi nusileidžiant. Bet kaip tik ji nusileidžia, mes vėl žmonėmis virstame. Todėl mes visados iš anksto turime pasirūpinti, kad saulei leidžiantis turėtumėm po kojų kietą žemę; jei mes tuo metu lakiotumėm padebesiais, tai, palikę žmonėmis, gautumėm kristi žemyn. Čia mes negyvename; už jūros yra tokia pat graži, kaip ir ši, šalis. Bet į ten tolimas kelias: mes turime skristi per didžiausią jūrą, o joje nėra jokios salelės, kur galėtumėm pernakvoti. Tiktai puskelyje kyšo iš vandens vienui viena ir tokia maža uola, jog mes, tik kietai susispaudę, galime ant jos sutilpti. Jūrai labai siūbuojant, vilnys šoka per mūsų galvas, bet ir už tokią prieglaudą mes Dievui esam dėkingi. Ten mes nakvojame žmonėmis; kad ne ta uola, mes niekuomet negalėtumėm aplankyti mūsų brangiosios tėvynės, nes skristi į ten mes turime dvi ilgiausias metų dienas. Tiktai kartą metuose mums leista aplankyti tėvynę ir išbūti joje vienuolika dienų. Tada mes skrendame per didelį mišką, už jo matome pilį, kur mes gimėm ir kur gyvena mūsų tėvas, matome ir aukštą bažnyčią, kur guli palaidota mūsų motina. Čia kiekvienas medelis, kiekvienas krūmelis artimas ir brangus mūsų širdžiai; čia taip pat tebelaksto po lygumas laukiniai arkliai, kaip lakstė mūsų mažose dienose; čia mes girdime tas pačias dainas, kurias patys seniau mėgdavom dainuoti. Čia mūsų tėvynė, čia mus visados širdis traukia, ir galop mes čia radome tave, mieloji, brangioji sesute! Tik dvi dienas mes dar galime čia būti. Paskui vėl turėsime lėkti už jūros, į neapsakomai gražų kraštą, bet ten mums labai

ilgu. Kad taip mes galėtumėm tave kartu nusinešti? Bet mes neturime jokio laivo!

– Kaip aš galėčiau jus iš tų kerų išvaduoti? – klausė sesuo.

Taip jie praleido besišnekėdami kone visą naktį. Miegoti teko tik kelias valandas.

Elzytė atbudo nuo gulbių sparnų ūžesio: broliai vėl pavirto

gulbėmis. Jie suko, suko ore didelius ratus ir paskui visai išnyko iš akių. Tiktai vienas iš jų, jaunesnysis, pasiliko prie sesers. Jis dėjo galvą jai prie krūtinės, o ji glostė jo sparnus; taip jiems praėjo visa diena. Vakare sugrįžo kiti ir, saulei nusileidus, jie vėl atvirto žmonėmis.

– Rytoj, – tarė vyresnysis, – mes lėksime iš čia ir grįšime tik po metų. Bet mes negalime tavęs vienos čia palikti. Ar turėsi tiek drąsos keliauti su mumis? Mano rankos stiprios ir galės pernešti tave per mišką; argi neištektų mūsų sparnams jėgų perkelti tave ir per jūrą?

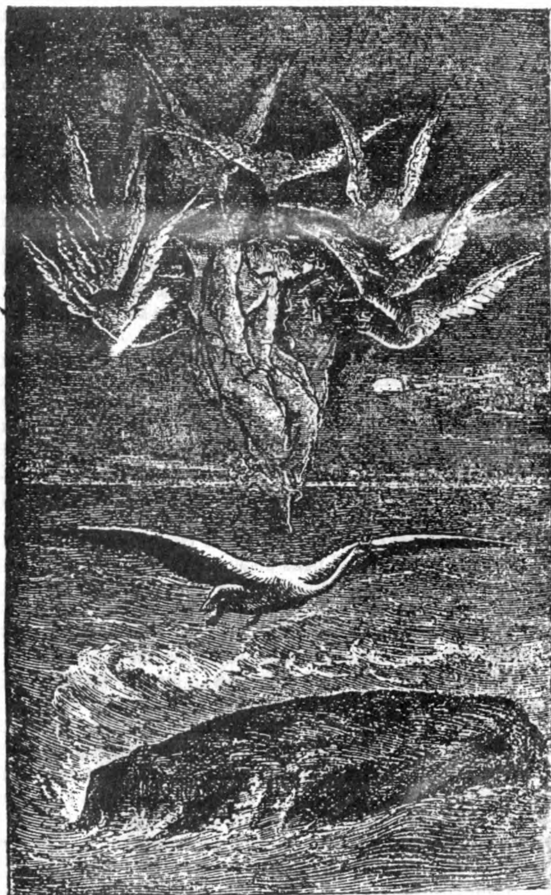
– Tat imkite mane drauge! – tarė Elzytė.

Visą naktį broliai pynė ir nupynė iš plonučių karklo karnelių ir nendrių didelį, tvirtą tinklą. Elzytė atsigulė į jį, ir kai saulė užtekėjo, broliai pavirto laukinėmis gulbėmis, sužnybo tinklą snapais ir iškilo aukštai aukštai iki debesų, su savo mylimąja sesute, kuri dar tebemiegojo. Saulės spinduliai plieskė jai tiesiog į veidą, ir todėl viena gulbė lėkė visados viršum jos galvos, dengdama ją savo plačiais sparnais nuo saulės.

Jau jie buvo toli nuo kranto, kai Elzytė atbudo. Skristi padangėmis per plačiausią jūrą, neturinčią nei galo nei krašto, jai rodėsi tikras sapnas. Šalia jos gulėjo padėta šakelė gražių išsirpusių uogų, kurias jai nuskynė jauniausiasis brolis. Dabar jis skrido viršum jos galvos ir gynė ją nuo saulės spindulių. Elzytė pažvelgė į jį savo meiliomis akimis ir dėkingai jam šyptelėjo.

Jie skrido taip aukštai, jog didžiausias laivas, kuris jiems apačioj buvo matyti, rodėsi didumo kaip kokia supantisi vilnyse balta žuvėdra. Paskui juos plaukė didelis kaip koks kalnas debesis, ir jame Elzytė pamatė savo ir vienuolikos gulbių šešėlius; tie šešėliai buvo milžiniško didumo. Tokio stebuklingo vaizdo Elzytė niekados nebuvo mačiusi. Bet vos tik saulė pakilo aukščiau ir debesys atsiliko toli užpakaly, oro vaizdas išnyko.

Visą dieną skrido jie be pailsio, bet nešdami seserį, negalėjo taip greitai kaip pirma lėkti. Oras mainėsi, artinosi vakaras. Elzytė baimingai žiūrėjo į saulę, kuri nuolat sviro žemyn ir žemyn, o tos uolos jūroje vis dar nebuvo regėti. Jai pasimatė, kad gulbės labiau pradėjo plasnoti sparnais. O, tai ji buvusi kalta, kad gulbės negalėjusios greičiau paskristi! Ji žinojo, kad, saulei nusileidus, jie virs žmonėmis, nukris į jūrą ir prigers. Ir Elzytė iš visos širdies pradėjo melstis. Bet uolos vis dar nebuvo regėti. Juodi debesys slinko vis artyn, ir vėjas pūtė vis smarkiau:

matyti, artinosi audra. Galop baisus debesis aptraukė beveik visą dangų, ėmė nuolat žaibuoti ir griausti.

Štai saulė vienu kraštu beveik siekia jūros vandenį. Elzytei širdis ėmė drebėti... Tuo tarpu gulbės pradėjo taip smarkiai leistis žemyn, jog jai pasirodė, kad ji krintanti į vandenį. Bet jos vėl ėmė tiesiai skristi. O saulė jau pusiau įsmego į vandenį... Tada tik apačioj pamatė ji mažą uolikę, ne didesnę už jūros šuns galvą, išsikišusią iš vandens. Saulė baigė leistis; štai jos tematyti siaurutis kraštelis... Bet tuo tarpu Elzytės koja palietė kietą žemę, ir paskutinis saulės spindulys užgeso. Elzytė pamatė stovinčius aplink save brolius, susikabinusius rankomis; jie vos vos tilpo ant uolos. Jūros vilnys šokinėjo aplinkui ir taškė juos, dangus nuolat žaibavo, griausmas nesiliaudamas griaudė, o sesuo ir broliai, susispaudę į krūvą, giedojo šventąsias giesmes, kurios juos ramino ir drąsino.

Auštant audra nutilo, ir dangus išsigiedrėjo. Vos tik saulė užtekėjo, gulbės su seserimi nuskrido toliau. Jūra dar tebebangavo. Elzytė žiūrėjo į ją iš viršaus, ir baltos putos ant tamsiai žalių bangų jai rodėsi pulkais plaukiojančių gulbių.

Pakilus saulei kiek aukščiau, Elzytė priešais išvydo tarsi plaukiančią ore kalnuotą šalį su blizgančiais ledų kalnais ant uolų viršūnių; tarp kalnų margavo puiki pilis, ilgumo per kelias mylias; apačioj žaliavo palmių miškai ir gražios, didumo kaip malūno ratai gėlės. Elzytė paklausė, ar čia nebūsianti tik ta šalis, į kurią jie skrenda. Gulbės atsakė, kad dar ne: ji matanti prieš save Fatos Morganos* oro pilį, kuri nuolat mainantis; į tą pilį joks gyvas žmogus negalįs patekti. Elzytė nenutraukdama akių žiūrėjo į ją; bet staiga kalnai, miškai ir pilis išnyko, o jų vietoje atsirado dvidešimt gražių, panašių į viena kitą bažnyčių su aukštais bokštais ir su smailais langais. Ji girdėjo net vargonų balsą, bet tai buvo tik tolimas jūros ūžimas. Paskui tos bažnyčios pasidarė visiškai arti, bet vienu metu jos pavirto į didžiausią laivyną, plaukiantį visu greičiu; ji pažvelgė žemyn – tai buvo tik rūkas, kuris balavo ant vandens. Taip mainėsi nuolat prieš ją vaizdai, kol galop iš tikrųjų pasirodė tas kraštas, į kurį jie skrido. Ten matyti buvo gražūs mėlyni, apaugę medžiais kalnai, dideli miestai ir pilys. Dar prieš saulės laidą ji

---

* Fata Morgana – miražo fėja, deivė. *Vert.*

atsidūrė ant uolos, prie didelio urvo, kurio sienos iš vidaus buvo apžėlusios visokiais vijokliais; rodėsi, kad visas urvas buvęs išklotas žaliais divanais.

– Pažiūrėsim gi, kas tau šią naktį prisisapnuos! – tarė jaunesnysis brolis, rodydamas Elzytei jos patalą.

– O, kad man Dievas pasakytų nors per sapną, kaip išgelbėti jus! – tarė ji. – Apie tai aš kiauras dienas galvoju.

Prieš guldama Elzytė prašė Dievo padėti ir taip karštai meldėsi, jog ir užmigusi kartojo maldos žodžius. Ir ji sapnavo, kad skrendanti aukštai oru į Fatos Morganos pilį; o priešais jos patikti išeinanti pati fėja, tokia graži ir skaisti, bet kaip du vandens lašai panaši į tą senutę, kuri davė miške uogų ir papasakojo apie gulbes su aukso karūnomis ant galvų.

– Tavo brolius galima išgelbėti, – tarė ji: – tik ar turėsi tiek drąsos ir kantrybės? Tiesa, vanduo minkštesnis už tavo gražias rankas, tačiau dilina akmenis; bet vanduo nejaučia skausmo, kurį pajus tavo pirštai; jis neturi širdies, todėl negali turėti jokios baimės ir kančių, kurias tu gausi patirti. Ar tu matai mano rankose dilgynę? Tokios pat dilgynės auga ir aplink tą urvą, kur tu miegi. Tiktai šios dilgynės ir dar tos, kur auga kapuose, tinka tavo reikalui – gerai įsidėmėk tai. Jų tu turėsi pati prisirauti, nors tau ant visų rankų didžiausios pūslės šoktų. Paskui išmink dilgynes kojomis, tuos pluoštus susuk ir iš jų numegzk vienuolika marškinių su ilgomis rankovėmis; tais marškiniais apvilk gulbes, ir tavo broliai bus išgelbėti. Bet atmink, kad nuo tos valandos, kada tu pradėsi savo darbą, iki tos, kada pabaigsi, neturi nei žodžio pasakyti, kad tas darbas ir daug metų truktų. Pirmas žodis, kurį tu ištarsi, kaip kalavijas pervers tavo brolių širdis. Jų gyvybė kaba ant tavo liežuvio galo. To nepamiršk!

Tada fėja Elzytės ranką palietė su dilgyne; kaip ugnis nudegino ją, ir ji atbudo. Jau buvo visai išaušę, ir šalia jos žemėje gulėjo pamesta lygiai tokia pat dilgynė, kokią ji matė sapne. Tada Elzytė atsiklaupusi pasimeldė ir išėjo iš urvo prie darbo.

Ji ėmė rauti savo dailiomis rankomis dilgynes, kurios ją degino kaip ugnis; didelės pūslės šoko jai ant rankų ir kojų; bet ji džiaugdamasi kentė skaudulius, kad tik išvaduotų savo brangiuosius brolius. Ji mynė dilgynes basomis kojomis ir verpė iš jų žalius siūlus.

Saulei nusileidus, parskrido broliai ir baisiai išsigando pamatę, kad sesuo nebekalba. Iš pradžios jie manė, kad tai būsiąs naujas piktosios pamotės padarymas, bet dirstelėję į jos rankas, suprato, kad ji nustojusi kalbėti dėl jų išgelbėjimo, ir jaunesnysis brolis ėmė verkti. Ir ten, kur krito jo ašaros, pūslės dilo, ir tų vietų nebesopėjo.

Elzytė dirbo visą naktį; miegas jai nelindo – jai terūpėjo broliai. Visą kitą dieną, kol gulbės lakiojo, ji buvo viena, bet niekados dar taip greitai jai nebėgo laikas. Vieni marškiniai jau buvo pabaigti, ir ji pradėjo kitus.

Staiga Elzytė išgirdo kalnuose rago balsą ir kažko nusigando. Balsas vis artinosi. Paskui ir šunys girdėti buvo lojant. Elzytė įbėgo į urvą, surišo surinktąsias dilgynes į kūlelį ir pati ant jo atsisėdo.

Tuo tarpu iš krūmų išlindo didelis šuva, paskui jį – antras ir trečias. Jie baisiai lojo lakstydami aplinkui. Po kiek laiko prie urvo susirinko visi medžiotojai. Gražiausias ir dailiausias iš jų buvo tos šalies karalius. Jis priėjo prie Elzytės – niekuomet dar nebuvo matęs tokios gražios mergaitės!

– Kaip tu čia atsiradai, tokia gražuolė? – paklausė jis jos. Bet Elzytė pakraipė tik galvą – kalbėti negalėjo; vienas jos pasakytas žodis galėjo pražudyti brolius. Kad karalius nepastebėtų jos nudilgintų rankų, ji pridengė jas prikyšte.

– Eikim drauge! – tarė karalius: – čia tau ne vieta. Jei tavo širdis tokia pat graži kaip veidas, aš aptaisysiu tave šilkais, uždėsiu ant galvos aukso karūną, ir tu viešpatausi mano gražiausiuose rūmuose.

Ir jis pasisodino ją priešais ant arklio. Elzytė verkė ir laužė rankas, bet karalius neklausė. Jis ją ramino ir meiliai kalbino:

– Neverk, aš noriu tik tavo laimės. Ateis laikas, ir tu už tai man dėkosi!

Ir jis nujojo su ja per kalnus, o medžiotojai nusekė paskui.

Saulei leidžiantis, ji išvydo priešais didelį karaliaus miestą, daugybę bokštų ir bažnyčių. Karalius įvedė Elzytę į savo rūmus, kur aukštose marmuro salėse mušė fontanai, o sienos ir lubos buvo išpuoštos paveikslais. Bet ji į nieką nežiūrėjo, buvo nuliūdusi ir verkė. Nesipriešindama ir nesidžiaugdama, davėsi ji aptaisyti karališkais drabužiais, įpinti į kasas perlus ir užmauti ant sužeistų rankų plonas pirštinėles.

Aptaisyta tais drabužiais Elzytė buvo tokia graži, jog prieš

ją visi nulenkė savo galvas. Karalius apskelbė, kad ji būsianti dabar jo pati, nors vyskupas kraipė galvą ir sakė, kad ta girios gražuolė – bene tik esanti ragana, pagadinusi karaliaus akis ir apkerėjusi jo širdį.

Bet karalius jo neklausė. Jis liepė muzikantams griežti, nešti pačius brangiuosius valgius, o gražios mergaitės turėjo šokti prieš Elzytę. Paskui pats karalius ėmė ją vedžioti po kvepian-

čius sodus ir puikiausias sales, bet ji buvo vis nuliūdusi. Galų gale karalius atidarė mažą kambarėlį šalia jos miegamojo. Kambarėlis buvo nukabintas brangiais žaliais divanais ir panašus į tą urvą, kur ji pirma gyveno. Ant grindų gulėjo sruoga dilgynių, o palubėje kabėjo jau pabaigti marškiniai. Visus tuos daiktus, kaip kokią retenybę, buvo pasiėmęs ir parnešęs į rūmus vienas medžiotojas.

– Čia tu gali mąstyti apie savo buvusius namus! – tarė karalius. – Štai tavo pradėtas darbas; tarp tokių gražybių dabar tau kartais malonu gal bus atsiminti anuos laikus.

Pamatė Elzytė taip brangų širdžiai darbą, pirmą kartą jos lūpos nusišypsojo ir išblyškę skruostai vėl paraudo. Vėl žybtelėjo jai viltis, kad galėsianti išvaduoti brolius, ir pabučiavo karaliui ranką, o karalius prispaudė ją prie savo krūtinės ir liepė viso miesto varpais paskelbti savo vestuves. Ir girios gražuolė nebylė liko karalienė.

Vyskupas vis dar mėgino atkalbėti, bet jo žodžiai negalėjo atitraukti karaliaus širdies nuo Elzytės. Karalius vestuves iškėlė, ir karūną ant Elzytės galvos turėjo uždėti pats vyskupas; iš piktumo jis taip tvirtai užtraukė jai ant kaktos karūnos lankelį, jog kiekvienam kitam būtų skaudu buvę, bet ji visai to nepaisė: kas jai buvo tas kūno skausmas, jei jos širdį draskė neapsakomas brolių gailesys! Jos lūpos tebebuvo surakintos, – juk vienas jos žodis galėjo pražudyti brolius, bet jos akys rodė, kad ji pradedanti mylėti gerą ir gražų karalių, kuris kaip įmanydamas rūpinos ją pralinksminti. Kiekvieną dieną jis darėsi jai brangesnis. O, kad ji būtų galėjusi pasisakyti jam savo sielvartą! Bet ji negalėjo atverti burnos, turėjo būti nebylė, ligi pabaigs savo darbą. Ir ji slapčia eidavo naktį į mažą kambarėlį, panašų į urvą, ir ten mezgė marškinius vienus po kitų. Bet pradėjus septintus, ji pritrūko verpalo.

Ji žinojo, kad reikalingos jai dilgynės auga kapuose, bet ji pati turėjo jų prisirauti. Kaip išeiti naktį iš rūmų ir nueiti į kapus?

„O, ką reiškia pirštų skaudėjimas palyginti su kančia, kuri drasko mano širdį! – galvojo ji sau. – Bet šiaip ar taip, turiu eiti. Visagalis manęs neapleis!“

Drebėjo jai širdis, tartum pradedant piktą kokį darbą, kai ji mėnesienoje ėjo į sodą, o iš ten ilgomis alėjomis ir tuščiomis gatvėmis į kapus. Kapuose ant akmenų sėdėjo bjaurios

raganos. Jos vilkosi savo skarmalus, lyg rengdamosis maudytis, savo ilgais išdžiūvusiais pirštais kasė neseniai supiltus kapus, traukė iš jų numirėlius ir graužė jų kūnus. Elzytei reikėjo eiti pro tas raganas, o jos, įspyrusios savo baisias akis, žiūrėjo į ją; bet ji vis meldėsi ir rovė dilgynes. Prisirovus parsinešė jas į rūmus.

Tiktai vienas žmogus viską matė: tai buvo vyskupas. Tik jis vienas nemiegojo. Dabar jis visai įsitikino, kad tai tikra tiesa, ką jis buvo spėjęs apie karalaitę.

„Dabar visai aišku, – galvojo jis: – ji ragana ir todėl apkerėjo karalių ir visus žmones."

Per išpažintį papasakojo jis karaliui, ką matęs ir ko bijojęs. Ir kada rūstūs apkaltinimo žodžiai ėjo iš jo lūpų, medžio drožti šventųjų paveikslai lingavo galvas, lyg norėdami sakyti: „Netiesa, Elzytė nekalta!" Bet vyskupas tai išaiškino savaip: jis tvirtino, kad šventieji piktinąsi dėl karalienės nuodėmių. Dvi didelės ašaros nuriedėjo karaliui per skruostus, ir jis parėjo namo nuliūdęs ir susigraužęs. Nuo to laiko miegas jam nebelin-

do, bet jis apsimesdavo miegąs ir matydavo, kaip Elzytė keldavosi iš lovos. Taip būdavo kiekvieną naktį. Visados palydėdavo jis ją pasekomis ir matydavo, kaip ji prasidarydavo mažojo kambarėlio duris ir pranykdavo.

Karaliaus veidas kiekvieną dieną rodėsi vis labiau apsiniaukęs. Tą atmainą Elzytė pastebėjo, bet nežinojo jos priežasties ir kentė kaip dėl jo, taip ir dėl savo brolių. Gailios ašaros riedėjo ant karalienės aksomo ir purpuro ir ten kaip briliantai mirgėjo. Visi, kurie matė jos brangius drabužius, pavydėjo jai ir norėjo jos vietoje būti.

Tuo tarpu jos darbas buvo beveik pabaigtas, beliko numegzti vieni marškiniai, bet ji vėl pritrūko verpalo. Dar vieną kartą, paskutinį kartą, ji turėjo nueiti į kapus ir surauti dar kelias saujas dilgynių. Jai baisu buvo ir atsiminti apie tą sunkią nakties kelionę ir bjauriąsias raganas, bet jos pasiryžimas gelbėti brolius buvo dar didesnis ir toks pat tvirtas, kaip tikėjimas į Visagalį.

Elzytė išėjo. Karalius ir vyskupas nusekė paskui. Jie matė, kaip pro geležinius vartus ji įčiaužė į kapus. Prisiartinę jie pastebėjo sėdint ant akmenų bjauriąsias raganas. Tada išsigandęs karalius apsigręžė ir parėjo; jis manė, kad jų tarpe esanti ir ta, kurią jis taip mylėjo ir taip aukštai iškėlė.

– Tegu ją teisia žmonės! – tarė karalius.

Ir žmonės nuteisė ją sudeginti ant laužo.

Iš puikiųjų karaliaus rūmų išgabeno ją į tamsų drėgną požemį, kur pro langelio geležis, baisiai kaukdamas, pūtė vėjas. Vietoj minkštų pagalvių davė jai tas pačias dilgynes, kurias ji buvo susirovusi paskutinį kartą; atsigulusi padėjo ji ant jų savo galvą, o užsiklojo šiurkščiais ir dygiais marškiniais, jos pačios nudirbtais. Laukti, kad būtų geriau, ji negalėjo. Melsdamasi ji vėl ėmėsi darbo. Gatvėse vaikai dainavo tam tyčia sudėtas apie ją pajuokimo dainas, ir niekas nepaguodė jos žodžiu.

Staiga vakare prie paties langelio ji išgirdo plasnojant gulbę. Tai buvo jaunesnysis Elzytės brolis. Jam pasisekė surasti seserį, o ši ėmė net iš džiaugsmo verkti, nors žinojo, kad ši naktis bene tik bus jai paskutinė. Bet darbas jau beveik buvo pabaigtas, ir broliai buvo arti.

Netrukus atėjo vyskupas praleisti su ja paskutines valandas: jis taip buvo prižadėjęs karaliui. Bet Elzytė pakratė galvą ir paprašė akimis ir ženklais jo išeiti; ji turėjo šią naktį baigti savo

darbą, kad nebūtų viskas veltui: ir jos kančios, ir ašaros, ir nemiegotos naktys. Vyskupas išėjo užsirūstinęs, bet vargšė Elzytė žinojo, kad ji nekalta, ir varė savo darbą toliau.

Norėdamos kuo nors padėti, mažos pelytės bėgiojo po grindis ir nešiojo dilgynes prie Elzytės kojų; o strazdas, atsitūpęs ant langelio geležies, visą naktį guodė ją linksmiausiomis savo giesmelėmis.

Auštant, dar gerokai prieš saulės tekėjimą, Elzytės broliai pasibeldė į rūmų vartus ir pareikalavo, kad juos nuvestų pas karalių. Jiems atsakė, kad tai negalimas esąs daiktas, kad karalius dar tebemiegąs, ir niekas nedrįstąs jo kelti. Jie prašyte prašė ir grasyte grasė. Galop atėjo sargyba, paskui ir pats karalius pažiūrėti, kas čia atsitikę. Tuo tarpu užtekėjo saulė, ir broliai išnyko.

Tiktai vienuolika laukinių gulbių pakilo nuo rūmų ir aukštai oru nuskrido tolyn.

Iš miesto pro vartus ėmė virste virsti būriai žmonių: visi norėjo pamatyti, kaip degins raganą. Sena kumelė traukė ratus, kuriuose sėdėjo Elzytė; užsivilkti jai buvo duoti stori pakulnių marškiniai; gražieji jos plaukai buvo išsidraikę ant pečių, o skruostai kaip drobė išblyškę. Ji vis meldėsi, jos lūpos nuolat krutėjo, o pirštai mezgė žalią verpalą. Net vežama žudyti ji nemetė darbo iš rankų: dešimt marškinių gulėjo padėti prie jos kojų, vienuoliktus tebemezgė. Minia tyčiojos ir visokius juokus iš jos darė.

– Aure ragana, aure ragana! Žiūrėkit, kažką murma! Ji turi ne maldaknygę, tik tą prakeiktą mezginį! Ištraukim jį iš jos ir sudraskykim į skudurus!

Minia žmonių apstojo ją iš visų pusių ir norėjo sudraskyti jai marškinius; bet tuo metu atskrido vienuolika laukinių gulbių, sutūpė aplink ją ant ratų kraštų ir suplasnojo savo galingais sparnais. Išsigandusi minia atsitraukė.

– Tai – dangaus ženklas! Tikrai ji nekalta! – šnibždėjo dauguma, bet balsu nedrįso to pasakyti.

Budelis jau buvo begriebiąs ją už rankos, bet ji atstūmė budelį ir skubindama užmetė ant gulbių vienuoliką marškinių. Tą pačią valandą iš gulbių pavirto vienuolika gražių karalaičių. Tik jaunesniajam stigo vienos rankos; vietoje tos rankos jis turėjo gulbės sparną, nes jo marškiniams buvo trūkę vienos rankovės: Elzytė nesuspėjo jos primegzti.

– Dabar aš galiu kalbėti! – tarė Elzytė. – Aš nekalta!

Ir žmonės, matydami tą stebuklą, priklaupė prieš ją, kaip prieš šventą; o ji puolė broliams ant kaklo ir apalpo, – jos jėgas pakirto nežmoniškos kančios, mirties baimė ir tas netikėtas džiaugsmas.

– Taip, ji nekalta! – tarė vyresnysis brolis ir papasakojo visą tą istoriją. Ir jam bekalbant, ore pasklido toks gardus kvapas, lyg būtų kilęs nuo milijonų rožių. Kiekvienai laužo malkai išdygo šaknys ir išaugo šakos. Prieš visų akis stovėjo didžiausias krūmas, visas aplipęs raudonomis kvepiančiomis rožėmis; o to krūmo viršūnėje kaip kokia žvaigždė žibėjo baltas puikus žiedas. Karalius nuskynė jį ir prisegė Elzytei prie krūtinės. Tada ji atsigavo nurimusi, pilna džiaugsmo ir laimės.

Ir visi varpai patys ėmė gausti, paukščių suskrido didžiausi pulkai, ir į rūmus nutraukė tokia vestuvių procesija, kokios nebuvo matęs joks kitas karalius.

DANGAUS LAPELIS

Šviesiu, mėlynu dangum skrido angelas nešdamas iš rojaus sodo gėlę. Bebučiuojant jos žiedą, vienas mažas lapelis nutrūko, nulėkė žemyn ir įkrito į minkštą žemę miške, kur tuojau išleido šakneles ir daigelį.

– Koks keistas augalas! – kalbėjosi tarp savęs jo miško draugai. Ir niekas su juo nenorėjo draugautis, net dagilis ir dilgynė.

– Tai bus greičiausiai koks sodo augalas! – sprendė jie, ir visi ėmė juoktis iš atėjūno.

– Tau čia ne vieta! – sakė aukštas, spygliuotasis dagilis. – Ne tavo nosiai čia buvo lįsti! Mes čia augam ne tam, kad tau būtumėm parama.

Atėjo žiema, ir sniegas apnešė tą augalėlį. Sniegas ties ta vieta taip spindėjo, lyg būtų jam iš apačios švietusi saulė. Išaušus pavasariui, augalas pražydo ir taip išgražėjo, jog joks kitas iš viso miško negalėjo su juo lygintis.

Atvyko botanikos profesorius: jis turėjo raštą, kuriame aiškiai, juodu ant balto, buvo parašyta, kad jis tikrai yra tas, kas ir buvo, t.y. botanikos profesorius. Jis apžiūrėjo tą augalą, net pamėgino jo skonį, bet jo knygose nieko nebuvo rašyta apie tokius augalus.

– Nuostabi rūšis! – tarė jis. – Kaip gyvas, tokios dar nebuvau matęs. Ji tebėr neįtraukta į jokį augalų skyrių.

– Neįtraukta į jokį skyrių! – stebėjosi dagilis su dilgyne. Dideli medžiai, kurie stovėjo aplinkui, taip pat matė ir viską girdėjo, bet nieko nesakė, – nei blogo, nei gero, o tai labai protingas daiktas, jei kas nieko neišmano.

Bet štai vieną sykį atėjo į mišką neturtinga, nekalta mergaitė; širdį ji turėjo gryną ir tikėjimą tvirtą. Visas jos turtas buvo sena Biblija, bet tie žodžiai, kurie buvo surašyti jos apdriskusiuose lapuose, buvo išėję iš paties Dievo lūpų. Kai

pikti žmonės norėdavo ją nuskausti, ji skaitydavo tą knygos vietą, kur yra pasakyta apie Juozapą: „Jie turėjo savo širdyje piktą norą, bet Viešpats nukreipė viską į gerą". Kada ji kentė neteisybę ir pajuokimus, ją ramindavo šie Išganytojo žodžiai: „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino ką darą".

Mergaitė sustojo prieš nuostabųjį augalą, kurio lapai kvepėjo neapsakomai gardžiai ir saldžiai, o žiedai saulės šviesoje spindėjo ir mainėsi įvairių įvairiausiomis spalvomis. Rodėsi, lyg kiekvienam žiedely būtų buvęs neišsenkamas šaltinis melodijų. Didžiai nustebusi, veizėjo mergaitė į puikų Dievo padarėlį; ji žemai pasilenkė vieną šakelę, kad galėtų geriau apžiūrėti žiedus ir pasigėrėti jų kvapu. Nušvito jai akys, ir pradžiugo širdis. Ji labai geidė nusiraškyti kokį žiedelį, bet nedrįso bijodama, kad jis greit nenuvystų. Todėl ji nusiskynė tik vieną žalią lapelį ir, parėjusi namo, įsidėjo į savo Bibliją; taip jis ten ir pasiliko, būdamas amžinai žalias ir nevytęs.

Tokiu būdu dangaus augalo lapelis pateko į Bibliją; o sykiu su ta Biblija buvo padėtas po galva tai jaunai mergaitei, kuri po kelių savaičių, užmigusi amžinu miegu, gulėjo grabe. Jos sumerktos akys ir nurimęs gražus veidelis lyg sakyte kiekvienam sakė, kad dabar ji stovinti prieš Dangaus Teisėją.

O ten, miške, nuostabusis augalas vis dar tebežydėjo. Jis išaugo jau beveik į medį, ir visi dausų paukščiai, skrisdami pro šalį, atiduodavo jam garbę.

– Tai vis užjūrio gudrybės! – juokėsi dagiliai su dilgynėmis. – Mūsų krašte taip dailiai elgtis nemoka niekas!

Juodieji miško šliužai, išvydę jį, ėmė spjaudyti.

Kartą į mišką atėjo piemuo. Jis rinko dagilius ir kitas žoles pelenams daryti. Kartu su kitomis žolėmis piemuo išsirovė ir tą nepaprastą augalą.

– Bus geras ir jis! – tarė piemuo.

Ir iš to augalo liko tiktai pelenų krūvelė.

Jau daugel metų tos šalies karalius sirgo didele melancholija; nuolat jis būdavo nuliūdęs. Jis buvo labai darbštus, daug dirbo, bet niekas negelbėjo. Jam skaitydavo ir didelio mokslo ir lengvo turinio knygas – bet viskas veltui. Štai sykį vienas didžiausias pasaulio galvočius, prašomas patarimo, siunčia karaliui žmogų pasakyti, kad jis galų gale radęs vaistą jam išgydyti: jo paties karalystėje augąs vienam miške dangaus kilimo žolynas; jis taip ir taip atrodąs, kad apsirikti negalima esą: jis tat ir išgydysiąs karalių.

– Bet aš jį seniai sudeginau ir pelenais paverčiau! – tarė piemuo, išgirdęs apie tai kalbant. – Aš nemaniau, kad jis būtų galėjęs kuriam kitam reikalui tikti.

– Neišmanėli! O, neišmanėli! – Tie žodžiai buvo taikomi piemeniui ir, reik manyti, padarė jam reikalingą įspūdį.

Bet to nuostabaus medžio nebeliko nei vieno lapelio. Vienintelis, kuris buvo nesudegęs, gulėjo jaunosios mergaitės grabe, tik to niekas nežinojo.

Ir karalius nuliūdęs nuėjo į mišką, į tą vietą, kur augo tas medis.

– Štai kur augęs! – tarė jis. – Ta vieta šventa.

Tą vietą gražiai aptvėrė jis ir pastatė kareivį saugoti.

Botanikos profesorius parašė apie dangaus augalą didelę knygą ir už ją gavo aukso medalį, kuris ir jam pačiam labai tiko ir visai jo giminei daug garbės darė. Ta knyga ir buvo visų svarbiausias šios istorijos dalykas, nes nuostabusis augalas žuvo, o karalius koks buvo nuliūdęs, toks ir liko.

– Juk jis vis toks būdavo, – sakė kareivis, kuris ėjo sargybą.

PIKTAS KARALIUS

Gyveno kartą piktas karalius. Niekas daugiau jam nerūpėjo, nieko daugiau jis netroško, tik kad galėtų nukariauti visas pasaulio šalis ir visus žmones laikyti baimėje. Visos jo mintys ir darbai tebuvo nukreipti į tą vieną pusę. Naikindamas viską ugnim ir kalaviju, ėjo jis iš vienos žemės į kitą. Jo kareiviai mindė laukų javus ir degino ūkininkų trobas. Raudoni ugnies liežuviai laižė medžių lapus, ir iškepę vaisiai nuolat kabėjo ant nudegusių juodų šakų. Ne viena motina su žindomu vaiku rankose ieškojo prieglaudos už teberūkstančių sudegusių namų sienų, bet kareiviai ir čia ją rasdavo ir džiaugdavosi gavę naujo maisto savo įnirtimui. Pats velnias nebūtų galėjęs pikčiau pasityčioti iš nelaimingųjų, kaip tie kareiviai. Bet karalius manė, kad taip ir turi būti, kad tas žiaurumas yra neišvengiamas. Diena iš dienos jo galybė augo; prieš jo vardą kiekvienas drebėjo, laimė visus jo darbus sekė. Iš užkariautųjų miestų vežė didžiausius turtus, ir jo sostinėj prisirinko tiek gėrybės, kiek niekur kitur negalėjai matyti. Jis statė puikiausius rūmus, bažnyčias ir paminklus, ir kiekvienas, kas matė tas gražybes ir turtus, stebėdamasis sakė: „Koks didis karalius!“ Niekas tada nemanė apie tas nelaimes, kurias jis kitose šalyse pridarė, niekas negirdėjo tų vaitojimų ir verkimų, kurie sklido iš rūkstančių miestų griuvėsių.

Ir pats karalius, veizėdamas į savo turtus, į puikiuosius rūmus ir paminklus, galvojo lygiai kaip ta minia: „Koks aš didis karalius!.. Bet aš turiu dar daugiau turėti, kur kas daugiau! Niekas neturi būti galingesnis ir didesnis už mane!“ – Ir jis skelbė kaimynams karus ir po vienas kito juos apgalėdavo. Apgalėtus karalius jis liepdavo pririšti aukso grandiniais prie savo karietos, su kuria važinėjo sostinės gatvėmis. Atsisėdus jam prie stalo, tie karaliai turėdavo gulėti prie jo ir jo dvariškių kojų ir tenkintis trupiniais, krintančiais nuo karaliaus puikiojo stalo.

Galų gale karalius paliepė visuose miestuose ir miesteliuose pastatyti savo paties statulas. Maža to, jis buvo norėjęs pastatyti savo statulas bažnyčiose prieš altorius, bet prieš tai sukilo visa kunigija.

– Karaliau, tu esi didis, – sakė jam kunigai, – bet Dangaus Viešpats už tave didesnis: mes nedrįstame vykdyti tavo paliepimo.

– Gerai! – sušuko karalius. – Tada aš paskelbsiu karą Dievui ir jį pavergsiu.

Apakintas savo beprotiško ir klaidingo pasitikėjimo, jis liepė padirbti laivą, kad galėtų oru lakioti. Laivas buvo tuojau padirbtas. Jis mirgėjo tartum povo uodega įvairiausiomis spalvomis. Nuo tolo jis rodėsi išmargintas tūkstančiais blizgan-

čių taškų – tai buvo langeliai šautuvams įstatyti. Pats karalius įsisėdo į laivo vidurį. Jam tereikėjo spustelėti plunksną, ir tuojau tūkstančiai kulkų švilpė į visas puses, o po to šautuvai vėl patys vienu akimirksniu galėjo prisimušti. Šimtus erelių įkinkė į laivą, kuris tarsi strėlė lėkė oru tiesiog į saulę. Greitai žemė pasiliko po jais toli apačioje. Su savo kalnais ir miškais ji atrodė sėdintiems laive kaip didelis laukas, per kurį arklas būtų išvaręs gilias vagas ir kuriame vietomis jau žali daigai pradėję matytis. Dar šiek tiek – ir ji panėšėjo jau į lygų geografijos žemėlapį su neaiškiai pažymėtomis linijomis ir taškais, ir galop ji visai išnyko už aptraukusių ją rūkų ir debesų. Vis aukštyn ir aukštyn kilo ereliai, – bet šit Visagalis išsiuntė vieną savo

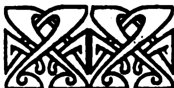
angelą. Piktasis karalius liepė šauti į jį iš visų šautuvų, bet kulkos, pataikiusios į blizgančius angelo sparnus, atšoko nuo jų tarsi paprastos ledų kruopos. Tiktai vienas kraujo lašelis ištryško ant baltos sparno plunksnelės ir nukrito žemyn. Bet tas vienas lašas, pataikęs į laivą, kuriame sėdėjo karalius, įsigėrė į jį ir ėmė jį taip slėgti, lyg būtų tūkstančius pūdų svėręs. Nuo tokio sunkumo laivas ėmė greitai kristi žemėn. Galingi erelių sparnai lūžo, vėjas siusdamas kaukė viršum karaliaus galvos, o aplinkui slinko baisiausios baidyklės, kilusios iš dūmų, einančių debesiais nuo jo sudegintų miestų. Vienos buvo panašios į didžiausius jūros krabus, norinčius pagriebti karalių savo ilgomis žnyplėmis, kitos – į sukrautas ant viena kitos uolas, kurios rodėsi bematant nugrius ir jį užguls, trečios atrodė lyg kokie slibinai, iš kurių nasrų ėjo ugnis. Vos gyvas iš baimės, gulėjo karalius savo laivo dugne. Galop laivas krito į miško tankynę ir, baisiai sutreškėjęs, pasikorė drūtų medžių šakose.

– Aš vis tiek Dievą apgalėsiu! – suriko jis. – Aš taip nusprendžiau, ir taip turi būti!

Ir ištisus septynerius metus dirbdino jis laivus su tam tikrais gudriais prietaisais oru skrajoti. Paskui jis liepė pridirbti daugybę sprogstamų šovinių, kuriais manė sudaužyti dangaus tvirtybes. Iš visų savo valstybės kraštų sušaukė jis kareivius, kurių prisirinko tiek daug, jog jie, sustoję į eiles, užėmė kelių mylių žemės plotą. Kariuomenė susėdo į tuos oro laivus, ir pats karalius jau buvo belipąs į savo laivą, tik štai – Visagalis apleido jį uodais, visai nedideliu uodų spiečium. Uodai apniko karalių iš visų pusių ir ėmė kąsti jam į akis ir rankas. Paimtas piktumo, karalius išsitraukė savo kalaviją ir ėmė švaistytis juo aplink save, norėdamas iškapoti vabzdžius. Bet kalavijas raižė

vien orą, visai neliesdamas uodų. Tuomet karalius liepė atnešti didelių skarų ir jomis save apgaubti, kad uodai negalėtų daugiau jo kąsti. Tarnai tuojau įvykdė jo paliepimą. Bet vienam uodui pavyko paskristi po skara; iš čia jis įlindo karaliui į ausį ir įkando. Ėmė tinti, nuodai greitai pasiekė smegenis. Tarsi pamišęs, karalius nusitraukė nuo savęs skaras, nusidraskė drabužius ir ėmė šokti ir sukintis nuogas prieš kareivius, kurie dabar tyčiojosi iš savo bepročio karaliaus, norėjusio pavergti patį Dievą ir apgalėto mažo, menko uodo.

NEPAPRASČIAUSIAS DAIKTAS

Tas, kas padarys nepaprasčiausią daiktą, turėjo gauti karalaitės ranką.

Štai jauni ir net seni pradėjo sukti sau galvas, kaip čia padaryti tokį daiktą, kuris pasirodytų nepaprasčiausias. Du dėl tos priežasties taip prisivalgė, jog galą gavo, o vienas persigėrė: jų nuomone, tas ir buvo nepaprasčiausias daiktas. Bet koks čia nepaprastumas galėjo būti?.. Gatvės vaikai mėgino apspjauti sau nugarą: nepaprastesnio daikto jie išgalvoti nebegalėjo.

Paskirta buvo ir diena, kurią visi turėjo parodyti tą daiktą, kurį laikė nepaprastu. Teisėjais buvo išrinkti visokio amžiaus žmonės, pradedant nuo trejų metų vaikų ir baigiant vyrais iki penkių dešimtų metų.

Paskirtą dieną susidarė tikra nepaprastų daiktų paroda. Bet greit visi vienu balsu pripažino, kad nepaprasčiausias daiktas buvęs didelis laikrodis su stogeliu, – laikrodis, kuris stebino kiekvieną ne tik savo gražumu iš viršaus, bet ir visokiais prietaisais iš vidaus. Laikrodžiui mušant, kiekvieną kartą matėsi gyvi paveikslai, kurie rodė valandas. Tokių paveikslų buvo dvylika; jie judėjo, kalbėjo ir giedojo.

–Štai nepaprasčiausias daiktas, – tarė visi teisėjai.

Laikrodis išmušė pirmą valandą, ir ant kalno pasirodė Mozė, kuris ant lentos užrašė pirmąjį įsakymą: „Dievas yra vienas“. Laikrodis išmušė dvi, ir susirinkusieji išvydo rojaus sodą, po kurį vaikščiojo Adomas su Ieva; jie buvo linksmi ir laimingi, nors ir neturėjo drabužių spintos; tiesą sakant, spinta nelabai ir reikalinga jiems buvo.

Išmušė tris, ir pasirodė trys karaliai, iš kurių vienas buvo juodas kaip anglis; toks jis buvo ne dėl savo kaltės: jį juodą padarė karštoji saulė. Visi jie turėjo brangių dovanų atsinešę.

Išmušus ketvirtai, pasirodė metų laikai: pavasaris su gegute skroblo šakose, vasara su žiogu ant pribrendusios rugio varpos, ruduo su tuščiu gandro lizdu ir žiema su sena varna, mokančia sakyti visokias pasakas ir senas istorijas.

Lygiai penktoj išėjo visi penki pajautimai: regėjimą vaidino optikas, girdėjimą – puodžius, uodimą rodė žibučių ir kitų kvepiančių gėlių pardavėjas, ragavimą – virėjas, o čiuopimą – sargas juodu, ilgu iki pat žemės apsiaustu.

Išmušė šešias, ir susirinkusieji pamatė žaidėją, mėtantį kaulus: ant išmesto kaulo buvo matyti šeši juodi taškeliai.

Paskui pasirodė savaitės septynios dienos arba septynios mirtingosios nuodėmės, – tuo klausimu nuomonės skyrėsi. Aišku buvo tik tas, kad tarp dienų ir nuodėmių buvo didelė artimybė, ir atskirti vienas nuo kitų negalima buvo.

Paskui išėjo vienuolių choras ir pagiedojo vakarinę maldą, kuri yra giedama vienuolynuose vakaro aštuoniomis valandomis.

Devyniomis pasirodė devynios mūzos: viena iš jų, matyt, rūpinosi astronomija, kita vartė istorijos archyvą, visos kitos buvo teatro mūzos.

Dešimtą valandą vėl išėjo Mozė su įsakymų lentelėmis. Dabar jose buvo surašyti visi dešimt įsakymų.

Laikrodis vėl išmušė, ir iš vidaus iššoko keli berniukai ir mergytės; jie ėmė dainuodami griežti:

Tik, tak, tū tū tū!
Vienuolika valandų!

Galop laikrodis išmušė dvylika. Tada išėjo nakties sargas su kapišonu ir rytmetine žvaigžde rankoje ir sugiedojo naktinių sargų dainelę:

Lygiai kai buvo pusė nakties,
Gimė pasauliui Kristus išties!„

Jam begiedant, visur pražydo rožės, kurios tuojau pavirto angelais; angelai ištiesė savo spalvotus sparnus ir ėmė skrajoti.

Vienu žodžiu, laikrodis buvo be galo puikus; tai buvo nesulyginamas dailės darbas, „nepaprasčiausias daiktas“, kaip visi sakė.

Dailininkas, padirbęs tą laikrodį, buvo jaunas žmogus, geros širdies, atviras ir teisingas, tikras savo neturtingų tėvų bičiulis ir parama. Jis buvo tikrai vertas gauti karalaitės ranką, o su ja ir pusę karalystės.

Atėjo sprendimo diena. Visas miestas buvo išsipuošęs, karalaitė sėdėjo savo soste, kurio sėdynę dėl tos iškilmės prikimšo naujų pūkų, bet sėdėti tik truputį tebuvo minkščiau ir patogiau. Aplinkui susėdo teisėjai ir šypsodami žiūrėjo į tą, kuris, visų nuomone, turėjo gauti dovaną. O tas stovėjo nudžiugęs, tikrai tikėdamasis padaręs nepaprasčiausią daiktą.

– Ne, visų nepaprasčiausią daiktą padarysiu aš! – sušuko netikėtai kažkoks stipruolis. – Aš moku daryti nepaprastus daiktus!

Ir bematant davė dideliu kirviu į nuostabųjį laikrodį.

Pykšt! Trekšt, trekšt!

Rateliai, plunksnos, statulos išlakstė į visas puses. Vienu smūgiu viskas buvo sunaikinta.

– Štai ką aš padariau! – sušuko nepažįstamas stipruolis. – Vienu smūgiu aš sunaikinau to žmogaus darbą ir visus jus nustebinau. Aš padariau nepaprasčiausią daiktą.

– Sunaikinti tokį meno darbą! – tarė teisėjai. – Taip, tai nepaprasčiausias darbas!

Tos pat nuomonės buvo visi žmonės, ir todėl tas, kuris sudaužė laikrodį, turėjo gauti karalaitės ranką ir pusę karalystės: kad ir nemalonūs, įstatymus reikia vykdyti.

Ir štai nuo miesto sienų ir bokštų būgnais ir trimitų balsais paskelbė žmonėms, kad tą dieną turės būti vestuvės.

Tiesą sakant, karalaitė nelabai buvo patenkinta savo jaunikiu, bet vis dėlto ji buvo graži, apsivilkusi vestuvių drabužiais.

Bažnyčia mirgėjo ugnimis: jungtuvės turėjo būti vakare, kada viskas atrodo gražiau. Aukštos giminės mergelės giedodamos

vedė jaunąją; riteriai, taip pat giedodami, vedė jaunąjį. Jis ėjo didžiai iškėlęs galvą, tartum niekas pasauly nebūtų galėjęs jį priversti ją nulenkti.

Bet štai nustojo giedoję, ir bažnyčioje pasidarė tokia tyla, jog galima buvo girdėti adatėlę krintant. Staiga tokioje tylumoje atsivėrė didžiulės durys, ir į bažnyčią skambėdamas įėjo didelis laikrodis ir atsistojo tarp jaunojo ir jaunosios.

Numirėliai, – mes tai žinom gerai, – negali atgyti, bet meno padaras gali vėl atgimti: kūnas tegali būti sunaikintas, ne dvasia. Dailininko mintis vėl įsikūnijo.

Nuostabusis laikrodis vėl buvo sveikas, lyg kirvis niekuomet jo nebūtų lietęs. Laikrodis išmušė dvylika kartų po kitas kito, ir kiekvienu mušimu rodėsi tie patys paveikslai.

Pirmiausia pasirodė Mozė, jo veidas degė rūstybe. Jis metė sunkias akmenines lenteles jaunikiui į kojas, ir tas lyg stabo ištiktas nebegalėjo nuo tos vietos nueiti.

– Aš negaliu nuimti lentelių tau nuo kojų, – tarė Mozė. – Tu pats nulaužei man rankas – tai dabar ir lik toks.

Paskui išėjo Adomas su Ieva, trys karaliai, keturi metų laikai, ir visi jie jam sakė karčią tiesą: „Gėdinkis!“

Bet jis visai nesigėdino!..

Ir visos statulos, kurios rodėsi mušant laikrodžiui, ėjo po viena kitos ir augo iki nepaprasto didumo. Rodėsi, bažnyčioje greit nebebūsią vietos žmonėms. O kai, išmušus dvyliktą, išėjo sargas su kapišonu ir su rytmetine žvaigžde rankoje, bažnyčioje pasidarė didžiausias triukšmas. Sargas priėjo stačiai prie jaunojo ir skėlė jam savo žvaigžde tiesiog per kaktą.

– Drybsok dabar čia! – tarė jis. – Kaip pasiklosi, taip išmiegosi! Mes atkeršijom už save ir už tą, kuris mus padirbo. O dabar pranyksime!

Ir nuostabusis laikrodis tikrai pranyko. Bet žvakės degusios bažnyčioje, pavirto didelėmis žėrinčiomis gėlėmis, o iš auksinių žvaigždžių, kurios puošė lubas, ėmė trykšti šviesūs spinduliai; vargonai pradėjo griežti patys, ir visi žmonės, kurie ten buvo, nusprendė, kad tai yra nepaprasčiausias daiktas, kurį jie kada galėjo regėti.

– Tai atveskite tą, kuris visa tai padarė! – tarė karalaitė. – Tas, kuris padarė tą neregėtą daiktą, bus mano vyras ir valdovas.

Ir visų lydimas jaunikaitis įėjo į bažnyčią. Visi džiaugėsi, visi jį laimino. Nebuvo žmogaus, kuris būtų jam pavydėjęs, – todėl tas buvo *nepaprasčiausias daiktas.*

VANDENS LAŠAS

Tu, žinoma, esi matęs didinamąjį stiklą – tokį apskritą stiklelį, kaip yra akiniuose, kuris kiekvieną daiktą, į kurį pro jį pažiūri, daro šimtą kartų didesnį. Turėdamas jį prieš akis ir žiūrėdamas pro jį į vandens lašą, paimtą kur iš balos, pamatytum tūkstančius nuostabių gyvulėlių, kurių be didinamojo stiklo niekuomet nepastebėtum vandenyje. Tie gyvulėliai yra tikrai gyvi daiktai, – tai nėra akių apgavimas. Vandens lašas, žiūrimas pro stiklą, panašus į lėkštę, pilną jūros vorų, kurie krušasi ir laipioja per vienas kitą. Ir kokie jie pikti, tie gyvulėliai! Jie traukosi vieni kitiems rankas kojas arba kitas kūno daleles, ir vis dėlto rodosi smagūs ir patenkinti – žinoma, saviškai.

Gyveno kartą senelis, kurį visi Kribeliu-Krabeliu vadino: tuo buvo jis vardu. Tas senelis mokėdavo iš kiekvieno daikto ištraukti visa, kas jo būdavo geriausia, ir jei to negalėdavo be kokių priemonių padaryti pats, griebdavosi burtų.

Sykį jis sėdėdamas žiūrėjo pro didinamąjį stiklą į vandens lašą, pasemtą iš klano. Kokios daugybės gyvuliukų grūdosi ten ir krušosi! Tūkstančiai tų mažųjų gyvulaičių šokinėjo, puldinėjo, draskėsi ir viens kitą rijo.

– Juk tai, tiesą pasakius, bjauru! – tarė senasis Kribelis-Krabelis. – Ar negalima būtų padaryti taip, kad jie gyventų santaikoje, ramiai ir kad kiekvienas pats savim tesirūpintų?

Galvojo jis, galvojo, bet nieko neišgalvojęs ėmė ieškoti burtų.

– Reikėtų juos nudažyti, kad galima būtų geriau matyti, – pasakė jis ir įpylė į vandenį kažin kokio skystimo, panašaus į

raudonojo vyno lašą; ne vynas ten buvo, bet raganos ausies kraujas, geriausios rūšies. Beregint visi tie keistieji gyvulėliai pavirto raudoni, vandens lašas pasidarė panašus į visą miestą, pilną nuogų laukinių žmonių.

– Ką tu čia turi? – paklausė jo kitas senas burtininkas, kuris neturėjo jokio vardo, ir tas vardo neturėjimas buvo didžiausias jo vertumas.

– Spėk, kad gėras! – pasakė Kribelis-Krabelis. – Jei įspėsi, aš tau viską dovanosiu; bet nežinant tai nelengvas dalykas.

Ir burtininkas, kuris neturėjo vardo, pažvelgė pro didinamąjį stiklą. Ką jis pamatė, tikrai buvo panašu į miestą, kuriame bėgiojo visai nuogi žmonės. Baisu buvo! Bet dar baisiau buvo matyti, kaip jie mušėsi ir stumdėsi, kandžiojosi, draskėsi ir vienas kitą rijo. Žemutiniai lipo viršun, viršutiniai krito žemyn. „Žiūrėkit, žiūrėkit! – rėkė vienas gyvulėlis, – žiūrėkit, jo koja ilgesnė už mano! Šalin ją!“ Grybšt – ir kojos [illegible]r. „O šit anam gumbelis, kurį jam skauda! Tegu gi jam dar labiau skaudės!“ Ir šoko ant nelaimingojo, sudraskė jį ir prarijo – ir tik dėl mažutyčio gumbelio. Vienoje kertelėje glūdėjo maža esybėlė, tyli ir romi kaip jauna mergaitė, ir viena tenorėjo – kad jos niekas neliestų. Bet kur tau, ir jos nepaliko nelietę! Ištraukė ją, sudraskė į dalis ir prarijo.

– Įdomu! – pasakė burtininkas.

– Taip, bet kaip tu manai, kas čia yra? – paklausė Kribelis-Krabelis. – Gali įspėti?

– Ką veiksi nespėjęs, kad taip aiš[illegible] – tarė antrasis. – Tai Paryžius arba kitas kuris miestas – visi jie panašūs į vienas kitą. Žodžiu sakant, tai didelis miestas.

– Ne, tai klano vanduo! – atsakė jam Kribelis-Krabelis.

KĄ PASAKĖ KIEKVIENAS ŠEIMOS NARYS

Ką pasakė kiekvienas šeimos narys? Geriau pirma paklausykite, ką pasakė mažoji Marytė.

Atėjo mažosios Marytės gimimo diena, jos išmanymu, gražiausia metų diena. Visi jos mažieji draugai ir draugės atėjo pažaisti su ja. Marytė buvo pasipuošusi geriausiais drabužiais, dovanotais jai senelės, kuri dabar jau gyveno pas Viešpatį Dievą. Senelė suskubo dar juos sukirpti ir pasiūti prieš savo kelionę į skaistųjį, gražųjį dangų.

Marytės kambarėlio stalas buvo apkrautas dovanomis. Buvo čia ir graži virtuvėlė su visokiais daiktais, reikalingais gerai virtuvei, ir lėlė, kuri mokėjo dailiai mirkčioti ir pamygta riktelėti „ai", ir knygelė su paveikslėliais, kur galima buvo rasti pasiskaityti gražiausių pasakų, jeigu tik kas mokėjo skaityti. Bet kur kas geriau už visokias pasakas buvo linkėjimas – daug daug kartų kelti savo gimimo dieną.

– Kaip gražu gyventi šiame margame pasauly! – sakė mažoji Marytė, o krikšto tėvas dar pridūrė, kad gyvenimas yra gražiausia pasaka.

Gretimame kambary vaikščiojo abu Marytės broliai. Jie buvo jau paaugę berniukai – vienas devynerių, antras vienuolikos metų. Jie buvo tos pat nuomonės, kad gyvenimas gražus, bet suprato tą gyvenimą saviškai: reikią, girdi, būti nebe vaikui kaip Marytė, bet drąsiam moksleiviui, gerai mokytojams atsakinėti, be pykčio peštis su draugais, žiemą čiaužyti, vasarą

važinėtis dviračiu, skaityti apie riterių pilis su kilnojamais tiltais ir požeminiais urvais ir klausytis pasakojant apie atradimus vidurinėje Afrikoje. Tiesą sakant, vienas vaikas turėjo slaptą rūpestį: jis vis bijojo, kad iki to laiko, kada jis užaugs ir galės pats keliauti laimės ieškoti, viskas jau būsią atrasta. „Gyvenimas – gražiausia pasaka," – sakydavo krikšto tėvas, o kokia gi pasaka be nutikimų?

Ties kambariu, kur buvo ir žaidė vaikai, aukštutiniame gyvenime, gyveno kita tos šeimos šaka. Ten taip pat buvo vaikų, bet jie jau buvo dideli. Vienam buvo 17 metų, antram 20, o trečias buvo jau visai senas, kaip sakydavo Marytė, – jis turėjo 28 metus ir buvo jau susižadėjęs. Gyveno visi jie linksmai, turėjo gerus tėvus, gražiai vilkėjo, buvo labai gabūs ir tvirtai žinojo, ko jie geidė. „Tolyn! Šalin visos kliūtys. Mes norime vienu žvilgsniu apimti visą pasaulį – koks daiktas gali būti gražesnis už tai? Krikšto tėvas turi tiesą: gyvenimas – įstabiausia pasaka!"

Tėvas su motina, abu jau pagyvenę – šiaip ar taip, vyresni už savo vaikus – šypsodamies sakydavo: „Kaip jie dar jauni, tie mūsų vaikai! Ne viskas pasauly taip klojasi, kaip jiems regis, bet vis dėlto viskas eina geryn. Gyvenimas neapsakomai graži pasaka!"

Dar aukščiau, arčiau dangaus, – aiškiau sakant, pačioje pastogėje, gyveno krikšto tėvas. Jis buvo visai senas, bet turėjo sielą kaip jauno. Visada jis turėdavo gerą ūpą, o pasakas sakydavo taip, kaip niekas kitas, ir vis tokias ilgas ir gražias. Jis buvo buvęs beveik visose šalyse, jo kambarys buvo nustatytas visokiais nematytais daiktais, parvežtais iš svetimų kraštų. Sienos nuo viršaus iki apačios buvo nukabintos paveikslais; daug langų stiklų buvo geltoni arba raudoni, ir žiūrint pro juos rodėsi, kad visas pasaulis apipiltas saulės spinduliais, nors dangus ir apsiniaukęs būdavo. Didelėje stiklo dėžėje augo kažkokie geltoni augalai, o vienam jos kampelyje plaukiojo aukso žuvytės. Jos rodėsi daug žinančios, bet nenorinčios to sakyti. Kambaryje visada kvepėjo gėlėmis, net žiemos metu, kada kambary paprastai liepsnodavo ugnis ir kada taip malonu būdavo prie jos sėdėti, žiūrėti į liepsną ir klausyti malkų traškėjimo.

– Ugnis man sukelia senus atsiminimus! – sakydavo

krikšto tėvas, ir mažajai Marytei taip pat rodėsi, kad ji matanti liepsnoje visokius paveikslus ir knygeles.

Tikrosios knygos buvo sudėtos didelėje spintoje, šalia krosnies. Vieną iš jų krikšto tėvas skaitydavo labai dažnai; tą knygą jis vadindavo „knygų knyga". Tai buvo Biblija; joje buvo apsakyta pasaulio ir visų žmonių istorija: ten buvo aprašytas pasaulio sukūrimas, pirmųjų žmonių nusidėjimas, žydų karalių gyvenimas, Viešpačių Viešpaties atėjimas...

– Šioje knygoje parodyta viskas, kas buvo ir bus, – sakydavo krikšto tėvas.– Taip, vienoje knygoje, ir tiek daug! Tik pagalvok! Maža to: visa, ko žmogui reikia Dievo prašyti, sudėta vienui vienoje maldoje: „Tėve mūsų". Ši malda – tai Dievo malonės lašas, dangaus dovana, perlas, kurį Viešpats deda į kūdikio lopšį, prie širdies. Saugok jį gerai, mielas vaike! Nepamesk jo ir didelė užaugusi, ir tu niekada nesijausi esanti viena gyvenimo verpetuose. Šita malda bus tau švyturys gyvenimo kelyje, ir tu niekados su juo nepaklysi.

Sakant tuos žodžius, krikšto tėvo akys spindėdavo džiaugsmu. O buvo laikas – tai buvo jaunystės dienose, – kada šitos akys verkdavo. „Bet ir ašaros būna naudingos, – sakydavo jis:– tai buvo mėginimų metas, gyvenimas rodėsi man toks sunkus! Bet dabar aplink mane ir manyje spindi saulė. Juo ilgiau žmogus gyvena, juo aiškiau jis mato, kad Dievas visados ir visur mus lydi, ar mes laimingi ar nelaimingi, kad gyvenimas – pati gražioji pasaka, kad Dievas vienas tegali mums jį duoti ir kad gyvenimas truks amžinai."

– Kaip gražu pasauly gyventi! – sakė mažoji Marytė.

Tą pat sakė ir berniukai, vyresnieji ir jaunesnieji, tą pat sakė tėvas ir motina, bet dažniausiai kartojo tuos žodžius krikšto tėvas. O jis buvo didelio patyrimo žmogus; jis buvo vyriausias, jis mokėjo visų visas pasaulio pasakas ir vis dėlto sakė, iš tikros širdies sakė, jog „gyvenimas – gražiausia pasaka".

MERGAITĖ, ATSISTOJUSI ANT DUONOS

Istorija apie mergaitę, atsistojusią ant duonos, kad nesušlaptų savo kurpelių, ir apie tai, kaip ji buvo nubausta – žinoma visiems. Ji ne tik parašyta, bet ir išspausdinta.

Ta mergaitė buvo vardu Ingė. Ji buvo neturtinga, bet labai didi ir puiki. Bloga buvo mergaitė. Būdama dar maža, ji gaudė muses ir traukė joms sparnus, kad negalėtų paskristi. Paūgėjus susigaus ji, būdavo, kokį karkvabalį arba grambuolį, užvers ant adatos ir pakiš jam po kojų žalią lapelį arba kokį popiergalį, o vabalas, įkibęs stipriai į lapelį, sukina vargšas ir vartalioja jį į visas puses, stengdamasis nusiverti nuo adatos.

– Štai vabalas skaito! – sakydavo mažoji Ingė. – Žiūrėkite, kaip jis verčia lapą.

Ingė augo, bet vis ėjo piktyn, ne geryn. Užtat nuolat ji gražėjo ir gražėjo, ir tai buvo jos nelaimė... kad ne tas Ingės gražumas, jos nebūtų taip lepinę.

– Tave reikia gerai į nagą paimti! – sakė jos motina.– Maža tu man kelius mindei, bijau, kad užaugusi man širdies nesumindytum.

Taip ir atsitiko.

Ingė išėjo tarnauti į vienus turtingus namus; ponai mylėjo ją kaip savo tikrą dukterį ir taisė kiek išgalėjo. Ji buvo graži, o aptaisyta dar gražesnė; bet tai dar labiau kėlė ją į puikybę.

Arti metų jai ten išbuvus, šeimininkė kartą tarė:

– Nueitum, Ingele, tėvelių aplankyti!

Ir iškeliavo Ingė į tėvus. Bet jai rūpėjo ne tėvai, tik pasirodyti savo sodžiui. Priėjusi savo sodžių ir pamačiusi linksminantis kaimo jaunimą, o motiną ilsintis ant akmens su glėbeliu žabų, pasirinktų iš miško, Ingė apsisuko ir sugrįžo atgal. Jai buvo gėda, kad jos, tokios panelės, motina vilki skarmalais ir rankioja miške žabus. Ji visai nesigailėjo, kad nesimatė su motina – jai tebuvo pikta, kad dykai suvaikščiojo tiek kelio.

Praslinko dar pusmetis.

– Metas, dukrele, vėl tau eiti į gimtinę ir aplankyti senus tėvelius! – tarė jai šeimininkė. – Štai nunešk jiems ragaišio bandelę. Regėsi, kaip jie nudžiugs tave pamatę.

Ingė apsidarė gražiausiais savo drabužiais, apsiavė naujas

kurpeles, pasikaišė sijonėlį ir eidama labai saugojosi susipurvinti kojų. Už tai ją peikti, žinoma, negalima. Bet priėjusi slėnią vietą ir radusi ant kelio didelį klaną, ji metė į purvynę tą ragaišio kepalą ir ant jo atsistojo, kad nesusipurvintų savo kurpelių. Bet lig tiktai ji pasistojo viena koja ant kepalo, o antrą buvo bekelianti žengti toliau, kaip tas kepalas, o kartu su juo ir Ingė, ėmė grimzti į žemę gilyn ir gilyn; galop ji visai išnyko, o toje vietoje, kur ji nugrimzdo, liko vienas klanas, iš kurio kilo į viršų burbulai.

Štai tokia istorija!

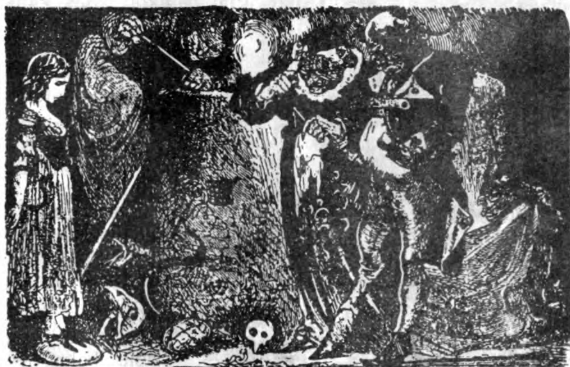
Bet kur dingo Ingė? Ji nugrimzdo labai giliai, į patį balos dugną, kur sena ragana alų darė. Ta balos ragana buvo teta elfams, visų miškų dvasioms. Tie elfai visiems žinomi, juos dainose žmonės dainuoja, juos visur piešia ir apie juos pasakas sako. Bet apie balos raganą tiek tėra žinoma, kad vasarą dažnai ji alų daro ir tuomet nuo balų pasikelia rūkas.

Tatai į tą vietą, kur ragana alų darė, ir pateko Ingė. Gyvenimas čia buvo visiškai nepakenčiamas. Mėšlo krūva – tiesiog kvepiančių gėlių darželis būtų prieš tą raganos aludę. Kiekviena statinė taip baisiai dvokė, jog stipriausias žmogus būtų apalpęs nuo tos smarvės; be to, statinės buvo eilėmis sustatytos labai arti viena kitos, o jei ir būtų atsiradęs koks tarpelis pralįsti žmogui, tai vis tiek nebūtum galėjęs pro jį išeiti dėl žalčių ir rupūžių, kurių ten kužėjo neapsakomos galybės.

Štai kur pakliuvo Ingė! Visos tos bjaurybės, kurios ten

knibždėjo, buvo šaltos kaip ledas; jai ėmė drebėti visas kūnas ir stingti visi jos sąnariai. Tartum augte ji priaugo prie *duonos* kepalo, kuris ją traukė žemyn, kaip gintaras traukia prie savęs šiaudelį.

Balos ragana buvo namie. Tą dieną ji turėjo svečių – kipšą ir jo senelę. Senelė buvo be galo darbšti: ir viešėti atvykusi, ji neišleisdavo darbo iš nagų. Ji siuvo odos sklypelius, žmonių avalynei, nuo kurios jie negali ilgai nusėdėti vietoje ir kiša nosį, kur nereikia; ji audė didžiausią melo audeklą ir mezgė mezginį, įdirbdama į jį visus neapgalvotus žodžius, kurie ištrūksta žmonėms iš burnos. Visas tas darbas buvo žmonių pražūčiai dirba-

mas. Taip, velnio senelė gražiai dirbo tokius darbelius!

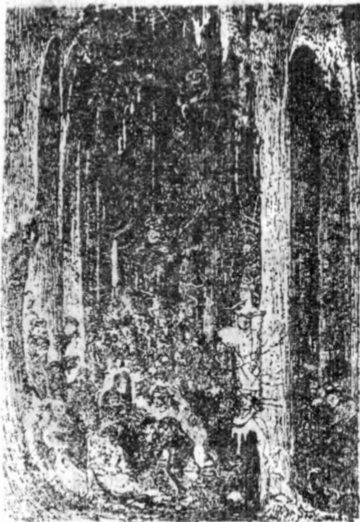
Ji pastebėjo Ingę, prisidėjo prie akies akinių stiklelį ir gerai į ją pažiūrėjo.

– Daili mergaitė! – tarė ji. – Dovanokit ją man atminimui, kad aš šiandien čia apsilankiau. Iš jos bus padori statulėlė mano anūko priemenėje.

Ragana išklausė savo viešnios prašymą, ir Ingė pateko į pragarą. Ne visuomet žmonės stačiai patenka į pragarą, kai kurie gauna vykti aplinkiniais keliais.

Velnio priemenės, rodės, nebuvo galo; dirstelsi į priešakį ar

į užpakalį – net galva sukas. Neregėtos ten stovėjo išvargusių žmonių minios ir ištroškę laukė atidarant gailestingumo vartų. Ilgai jie ten laukė! Dideli, riebūs vorai, svyruodami į vieną ir į antrą pusę, audė aplink jų kojas šimtamečius tinklus, ir tie voratinkliai pjovė jų kūnus kaip kiečiausios virvės ir veržė kojas kaip geležiniai pančiai. Bet dar didesnes kančias kentė jų vėlės, kurias draskė amžinas nerimas ir baimė. Šykštuolis baisiai graužėsi pamiršęs ištraukti raktą iš dėžutės, kurioje laikė savo pinigus. Kitą kankino kitos mintys, bet būtų per ilga čia pasakoti visas kančias, kurias kentė ano pasaulio žmonės. Ingė kankinosi, kad jai reikėjo statulos vietoje stovėti; jos kojos tarytum buvo prigijusios prie duonos.

– Štai tau ir pelnas, kad norėjai nesušlapti kurpelių! – sakė ji sau. – Ko jie taip žiūri į mane, akis išvertę?

Tikrai visi žiūrėjo į ją, ir jų akyse žibėjo nedori geidimai, piktas džiaugsmas, nors tylus, bet vis dėlto baisus.

– Matyt, jiems labai patinka žiūrėti į mane, – galvojo Ingė: – aš juk tokia daili, ir mano drapanėlės tokios gražios!

Ji pakreipė akis – galvos pasukti negalėjo, nes galva buvo sustingusi.

Dieve, kaip ji buvo išsibjaurojusi tos raganos aludėje! Drabužiai buvo sutepti kažkokiu gleivėtu skystimu; į jos plaukus buvo įsikibusi gyvatė ir varangojos ant pečių kaip koks

kaspinas. Drabužių raukšlėse kabėjo baisios rupūžės, kurios it užkimę šuniukai lojo. Jos nebegalėjai pažinti.

– Juk ir kiti ne daug ką gražesni už mane! – tarė sau Ingė, norėdama tuo save nuraminti.

Bet baisiausias jai daiktas buvo badas, kuris ėmė ją neapsakomai kankinti. Argi ji negalėjo pasilenkti ir atsilaužti kraužlelį tos duonos, ant kurios stovėjo? Ne! Jos nugara nelinko, rankos pastiro, visas kūnas tartum akmeniu pavirto. Ji tegalėjo akis vartyti ir net pasukti jas ir žiūrėti į užpakalį. Bet kaip bjauriai atrodė viskas, ką ji matė aplinkui! Musės laipiojo jos akimis skersai ir išilgai; ji mirkčiojo, bet musės neskrido tolyn, nes jos buvo be sparnų ir galėjo tiktai laipioti. Baisi buvo kančia! O čia dar tas nematytas badas! Ingei rodėsi, kad jos viduriai ėmė patys save graužti ir vidurių vietoje pasidariusi tuštuma.

– Jei toks badas dar kiek pasitrauks – aš nebepatversiu! – sakė Ingė. Bet ji turėjo kęsti.

Staiga ant galvos jai nukrito karšta ašara, ir nuriedėjusi per veidą ir krūtinę, lašterėjo ant duonos, kur ji pati stovėjo; po tos ašaros nukrito dar viena, paskui vėl viena ir vėl – taip nukrito daugybė ašarų. Ir kas ten Ingės verkė?

Žinoma, jos motina! Karčios ašaros, kurias lieja motina dėl savo vaiko, visuomet jį pasiekia; tiktai tos ašaros jo nenuramina, bet dar labiau jo kančias didina. Ir dar jausti tokį nepakenčiamą badą, turėti po kojų duonos ir negalėti jos pasiimti – kokios kančios gali būti sunkesnės! Ingė jautė, tartum jos viduriai patys save susiėdę ir ji pavirtusi tuščia laiba nendre, ryjančia visus garsus. Ji gerai žinojo viską, ką kalbėjo apie ją žemėje, ir visos tos kalbos, kurias jai teko išgirsti, buvo jai skaudžios ir žiaurios. Net pati motina, kuri jos verkė ir gailėjosi, sakė:

– Puikybė visados prapuldo! Ir tave, Inge, puikybė pražudė! O kiek tu savo motinai skausmo padarei!

Ir motina, ir visas kaimas žinojo, kuo nusikalto Ingė, žinojo, kad ji buvo atsistojusi ant duonos, nugrimzdo drauge su ja į balą ir pranyko: piemuo matė visa tai nuo kalno ir apsakė kitiems.

– Kiek tu savo motinai ašarų išliejai, Inge! – dažnai kartojo motina. – Seniai mano širdis jautė, kad tu taip pražūsi!

– Geriau būčiau negimusi! – galvojo Ingė, matydama

motinos sielvartą. – Kiek man naudos, kad motina tiek kenčia dėl manęs?

Ji girdėjo, kaip buvusieji jos ponai, geri žmonės, kurie ją laikė kaip tikrą dukterį, dabar kalbėjo:

– Netikusi buvo mergaitė! Ji išniekino Dievo dovaną, pamynė ją po kojų, – negreit atsidarys jai gailestingumo durys.

– Ir kodėl jie nebaudė manęs, kol dar buvo ne vėlu, kodėl jie laiku neišrovė iš šaknų mano piktų palinkimų? – galvojo Ingė.

Ji girdėjo, kad apie ją net dainą sudėjo, kurioje dainavo apie didžią mergaitę, atsistojusią ant duonos, kad nesušlaptų kojų. Ir tą dainelę dainavo visur, visoj šaly.

– Ir už tą vieną daiktą tenka man išgirsti tiek kartumų ir kentėti tokias kančias! – galvojo Ingė. – Reikėtų ir kitus taip aštriai bausti už kaltybes! Tikrai, daug tuomet reikėtų nubausti. Kokios kančios!

Jos širdis džiūvo ir kietėjo dar labiau, nekaip ji pati.

– Čia, tarp tokių žmonių, negalima nei pasitaisyti! Bet aš nenoriu taisytis! Tik dirstelkit, kaip jie įspogino į mane akis.

Ir ją paėmė pyktis ir rūstybė prieš visus žmones.

– Dabar bent turi jie kalbos ten žemėje! Oi, kaip sunku!

Ji taip pat girdėjo pasakojant jos istoriją mažiems vaikams, kurie vadino ją bedieve.

– O, kokia ji buvo bjauri, kokia nedora! – sakė jie apie Ingę. – Ją reikėtų gerai nubausti!

Ir kiekvieną kartą vaikų lūpos ją smerkė.

Bet kartą, kada ją vargino badas ir jos krūtinę slėgė baisios mintys, žemėje tuo tarpu kažin kas pasakojo jos istoriją vienai mažai nekaltai mergaitei. Ingė staiga išgirdo, kaip mažytė, klausydama pasakos, graudžiai pravirko.

– Argi Ingė niekuomet nebegrįš į viršų? – paklausė mergaitė.

Jai atsakė:

– Niekuomet daugiau nebegrįš!

– O jei melstų dovanoti ir žadėtų toliau taip nebedaryti?

– Tada, tiesą sakant, gal ir galėtų grįžti, bet kad ji nenori prašyti!

– Kaip aš norėčiau, kad ji prašytų dovanoti! – tarė mažulė ir ilgai negalėjo nusiraminti. – Aš atiduočiau savo lėlę ir visus

žaislus, kad tik ji galėtų grįžti! Kokias kančias ji kenčia, kokia ji nelaiminga! Vargšė Ingė!

Šitie žodžiai pasiekė Ingės širdį; jai lyg ir lengviau net pasidarė. Pirmų pirmą kartą atsiliepė apie ją: „Vargšė Ingė“, neminint jos kaltybės. Nekalta maža mergaitė verkė ir meldėsi už ją... Ingė jautė kažkokį naują nepažįstamą jausmą, ir ji pati norėjo dabar verkti, bet neturėjo ašarų, ir tai taip pat buvo kančia!

Tenai, aukštai žemėje, bėgo ir bėgo metai. – apačioj, žemėse, nėra metų atmainų, – ir Ingė vis rečiau ir rečiau

girdėjo kalbant apie save viršuje. Kartą netikėtai jos ausys išgirdo sunkų atodūsį:

– Inge, Inge! Kiek tu man širdžiai skausmo padarei! Aš visados tai nujaučiau!

Tat buvo paskutinis jos mirštančios motinos atsidūsėjimas.

Kartais dar išgirsdavo ją minint savo senuosius ponus. Palinguos, būdavo, ponia galvą ir sako:

– Ar išvysiu kada nors tave, Inge? Dievas žino, kur mes pateksim.

Bet Ingė puikiai žinojo, kad jos geroji ponia niekuomet nepateks ten, kur ji pati buvo.

Taip praėjo daug laiko – be galo ilgo ir sunkaus laiko.

Kartą Ingė vėl išgirdo savo vardą ir pamatė, kaip viršuj jos blykstelėjo dvi skaisčios žvaigždelės: tat buvo dvi romios akys, amžinai užsimerkusios žemėje. Nuo to meto, kada maža mergaitė raudojo „vargšės Ingės", nuplaukė tiek metų, jog mergaitė tapo sena moterim, kurią dabar Viešpats pašaukė pas save. Ir tą pačią valandą, kada visas žmogaus gyvenimas mirštant vėl stojo prieš akis, ji atsiminė, kaip, būdama maža,

verkė, girdėdama apie Ingę. Tie laikai ir tie jausmai taip gyvai atsistojo prieš senutę, jog ji balsu sušuko:

– Viešpatie Dieve mano! Gal ir aš mindžiau kojomis tavo dovanas kaip Ingė, pati to nežinodama? Gal ir aš į puikybę keldavausi? Dovanok man kaltybes ir neapleisk manęs mirties valandą!

Senelės akys užsimerkė, bet užtat jai atsivėrė dvasios akys, ir ji išvydo visa, kas buvo pirma jai nematoma. Paskutinė jos mintis mirštant buvo apie Ingę, ir todėl pirmiausia ji pamatė tą pačią Ingę. Ji matė, kaip baisiai Ingė buvo nelaiminga, ir vėl

jos širdis pasruvo ašaromis. Ten, danguje, ji taip pat verkė Ingės, kaip ir žemėje, būdama dar maža. Ir jos ašaros ir maldos kaip aidas atsiliepė Ingės skausmo pilnoje vėlėje. Šita meilė, apie kurią Ingė niekuomet negalvojo ir svajot nesvajojo, labai ją sujudino: jos juk Dievo angelas dabar verkė. Kuo ji užsitarnavo tokią meilę? Prisikentėjusi Ingė atsiminė viską, ką ji buvo padariusi žemėje, ir ėmė taip verkti, kaip niekados dar nebuvo verkusi. Ji verkė pati savęs; jai rodėsi, kad gailestingumo vartai jai niekuomet nebus atkelti. Bet tą valandą, kada ji verkė ir gailėjosi, į jos požemį krito šviesos spindulys, daug šviesesnis ir karštesnis už saulės spindulius, nuo kurių sniegas tirpsta. Ir dar greičiau, kaip leidžiasi snieguolė, nukritus ant karštų vaiko lūpų, atsileido suakmenėjęs Ingės kūnas ir pavirto rūku, ir iš to rūko kaip žaibas iškilo į viršų, į žmonių pasaulį, mažas paukštelis.

Bet paukštelis buvo baikštus ir visko drebėjo. Jis tarytum pats savęs gėdinosi, baidėsi kiekvieno gyvo daikto ir skubiai įlindo į gilią seno, pusiau sugriuvusio mūro skylę. Tenai jis susitraukęs lindėjo ir drebėjo, negalėdamas nei čirptelėti: jis neturėjo balso.

Ilgai ištupėjo paukštelis toje tamsioje lindynėje, ligi suprato ir pamatė aplink save visas gražybes. Koks gražus buvo pasaulis! Oras buvo grynas ir šiltas, mėnuo bėrė žemėn sidabrinę šviesą, medžiai ir krūmai kvepėjo, ir ten, kur jis tupėjo, buvo taip ramu, o jo plunksnų drabužėlis buvo toks gražus ir dailus. Visas prigimimas buvo pilnas meilės ir gražumo! Visa, kas kilojo paukščio krūtinę, veržėsi giesme išeiti; jis norėjo sugysti taip, kaip pavasarį gieda lakštingala ir gegutė. Bet paukštelis negalėjo giedoti. Viešpats Dievas, kuris girdi kirmėlaitės tylią garbės giesmę, išgirdo ir tą giesmę, kuri dabar skambėjo negirdimais paukštelio krūtinėje garsais, kaip skambėjo Dovydo krūtinėje psalmės, ligi jos dar nebuvo išreikštos žodžiais ir melodija.

Kiauras dienas ir naktis nesiliovė skambėjusi paukščio sieloje tyli giesmė. Ji turėjo garsiai suskambėti ore, kilus norui gerą darbą daryti.

Atėjo Kalėdos. Laukų gyventojas pasmeigė netoli savo trobos ant kartelės avižų pėdą, kad ir girios paukšteliai gautų pasilesti ir pasidžiaugti tose Kristaus Gimimo šventėse.

Patekėjo saulė ir nušvietė avižų pėdą; paukšteliai čiulbėdami ir čirpsėdami sulėkė į pokylį. Tą pat valandą iš sienos

plyšio taip pat pasigirdo: ci-ci-ci! Mintis virto garsu, silpnas čirpsėjimas išaugo skardžia džiaugsminga giesme; kilo noras daryti gerą darbą, ir paukštelis purptelėjo iš savo tamsaus kampelio. Ten, danguje, žinoma, žinojo, kas buvo tas paukštelis.

Žiema buvo žiauri; visos upės užšalo, paukščiai ir miško žvėrys sunkiai galėjo rasti sau peno.

Paukštelis nuskrisdavo į vieškelį ir ten, rogių vėžėse, rasdavo vieną kitą grūdelį, o tose vietose, kur žmonės sustodavo pasiganyti, užtikdavo ir duonos trupinėlį. Jis pats maža tesulesdavo, ir visa, ką rasdavo, atiduodavo kitiems alkaniems paukšteliams. Jis nulėkdavo į miestą ir pastebėjęs kur duonos trupinių, gailestingų rankų pabertų, sušaukdavo lesti kitus paukščius, sau kokia kruopelę tepasilikdamas.

Per žiemą paukštelis surinko ir išdalijo kitiems paukščiams tokią daugybę duonos trupinių, jog jie visi drauge svėrė lygiai tiek, kiek tas ragaišio kepalėlis, ant kurio buvo atsistojusi Ingė, kad nesusipurvintų savo kurpelių. Radus ir atidavus paukšteliui paskutinį grūdelį, jo pilki sparneliai pasidarė balti, ir jis, plačiai juos ištiesęs, pakilo skristi.

– Aure žuvėdra vandeniu skrenda! – šaukė vaikai, pamatę baltą paukštį. – Aure pasinėrė į vilnis ir vėl iškilo aukštai aukštai į orą!

Paukštelis blizgėjo, spindėjo skaisčiuose saulės spinduliuose – niekas nei pastebėti negalėjo, kur jis dingo. Vaikai sakė, kad jis nulėkęs stačiai į saulę.

PASKUTINĖ DIENA

Svarbiausia diena žmogaus gyvenime yra mirimo diena, – tai didi mūsų atgimimo diena. Ar esi kada nors rimtai galvojęs apie tą paskutinę, didžiąją mūsų žemės buvimo dieną, kuri kiekvieno iš mūsų laukia?

Gyveno kartą žmogus, kuris tikėjo tvirčiausiai ir tarnavo Viešpačiui ištikimiausiai. Ir štai atėjo jam paskutinė diena, prie jo lovos atsistojo mirtis.

– Išmušė tavo valanda, dabar eik su manim! – tarė ji ir šaltais kaip ledas pirštais palytėjo jo kojas, kurios tuojau sustingo; paskui palytėjo jo kaktą, jo širdį, ir širdis liovė plakusi. Tuomet vėlė atsiskyrė nuo kūno ir išskrido su mirties angelu.

Bet tuo laiku, kada mirtis ėjo nuo kojų iki širdies, mirštančiojo akyse tarsi didelės juodos jūrų vilnys atsistojo viskas, ką jis buvo išgyvenęs. Tada žmogus vienu žvilgsniu išmatuoja vandenų gilybę; tada staiga, tartum žaibo nušviestą, pamato jis visą savo gyvenimo kelionę ir galų gale vienu žvilgsniu aprėpia visą žvaigždžių pasaulį, visas planetas ir kitus dangaus kūnus, išsklaidytus begalinėje platybėje.

Tą valandą nusidėjėlį pagauna neapsakoma baimė; jis jaučia neturįs jokios paramos ir krintąs kažkur vis žemyn ir žemyn. Bet kas miršta be nuodėmių, ramiai deda galvą ant patalo ir kaip kūdikis atsiduoda į Dievo rankas sakydamas: „Teesie šventoji Tavo valia!"

Bet šis mirštantis nebuvo kaip kūdikis; jis jautėsi esąs stipras ir tvirtas vyras. Jis nedrebėjo, kaip dreba nusidėjėlis, jis žinojo vykdęs visus tikėjimo įsakymus; jis žinojo, kad yra milijonai žmonių, nuteistų kentėti amžinas kančias, – jis pats sukapotų arba sudegintų jų kūnus, kaip jau buvo arba dar bus nubaustos jų vėlės. O jo paties kelias ėjo stačiai į dangų, kur gailestingumas turėjo atkelti jam vartus.

Ir vėlė išėjo su mirties angelu, bet išeidama dar kartą dirstelėjo į tą patalą, kur baltai aptaisytas gulėjo šaltas jos kūnas, – netikras jos pačios paveikslas... Jie skrido ir eite ėjo tai lyg kokiomis didžiausiomis salėmis, tai lyg kažkokiais miškais. Prigimtis čia buvo apkarpyta, paraišiota, ištampyta kaip styga, žodžiu, taip išdailinta, kaip paprastai esti senoviškuose prancūzų soduose. Čia buvo maskaradas.

– Tai žmogaus gyvenimas! – tarė mirties angelas.

Visi žmonės buvo prisidengę veidus; bet toli gražu ne visi, kurie ten vaikščiojo šilkuoti ir auksuoti, buvo geriausi ir prakilniausi, lygiai kaip ir ne visi tie, kurie buvo apdriskę – blogiausi ir netikiausi. Buvo tai keistas maskaradas, ir ypač keista buvo tai, kad visi stengėsi nuo vienas kito kažką po savo drabužiais paslėpti; bet kiekvienam labai rūpėjo nudengti kaimyną, kad visi matytų, ką jis slėpė. Ir tada galima buvo pastebėti, kad kiekvienas turi galvijo galvą. Vienam buvo galva šypsančios beždžionės, kitam ožio snukis, trečiam galva slidžiojo žalčio arba mieguistos žuvies.

Tai buvo žvėris, kuris gyvena visuose mumyse ir kuris yra suaugęs su žmogum; jis šokinėjo, purtėsi, draskėsi norėdamas išeiti aikštėn. Kiekvienas dengėsi dar geriau, bet kaimynai traukė jam drabužius šaukdami: „Štai jis, žiūrėkite, štai kas jis! Štai kas jis!“ Taip jie kėlė aikštėn vieni kitų bjaurumus.

– Koks žvėris gyvena manyje? – paklausė keliaujanti vėlė.

Mirties angelas parodė jai priešais didų ir puikybės pilną paveikslą. Jo galva spindėjo visokiomis spalvomis, bet širdyje slėpėsi paukščio kojos – kojos povo. Galvos spindėjimas buvo tik ilga blizganti povo uodega.

Bekeliaujant toliau, dideli paukščiai, tupėdami ant medžių šakų, baisiai rėkė ir klausė vėlės žmogaus balsu: „Ar beatmeni mus, būdama dabar mirties viešpatystėj?“ Tai buvo jos viso gyvenimo blogieji geidimai ir troškimai; jie tai ir šaukė: „Ar beatmeni mus.“

Vėlė sudrebėjo: ji pažino tuos balsus, ji pažino savo bloguosius norus ir troškimus, kurie dabar buvo jos kaltintojai.

– Mūsų kūnas silpnas ir mūsų prigimimas nuodėmingas, – tarė vėlė, – bet savo blogųjų troškimų aš nevykdžiau, ir pasaulis nematė jų piktų vaisių.

Norėdama greičiau pabėgti nuo baisaus riksmo, ji dar smarkiau ėmė kilti. Bet dideli juodi paukščiai vis sukosi aplink ją ir rėkė, tarytum norėdami, kad juos visas pasaulis išgirstų. Vėlė lėkė, kaip vejama stirna, bet ant kiekvieno žingsnio klupo ant aštrių akmenų, kurie skaudžiai jai kojas pjovė.

– Iš kur atsirado tie aštrūs akmenys? Jie čia guli tartum nukritę sausi lapai.

– Tai vis neatsargūs žodžiai, kuriuos mes esame šiame žemės gyvenime pasakę. Jie labiau žeidė tavo artimui širdį, negu dabar tie akmenys, kurie žeidžia tau kojas.

– Apie tai aš negalvojau! – pasakė vėlė.

„Neteiskite ir nebūsite teisiami!“ – suskambėjo ore.

– Visi mes kalti, – prabilo įsidrąsinusi vėlė. – Aš vykdžiau įstatymus ir Evangeliją, aš padariau visa, ką galėjau padaryti; aš ne tokia, kaip visos kitos.

Galų gale jie atvyko prie rojaus vartų, ir angelas, vartų sargas, ateivio paklausė:

– Kas tu? Pasakyk, kokio tu tikėjimo, ir parodyk, kad tu išpažinai jį ne vien žodžiu, bet ir darbu.

– Aš šventai vykdžiau visus tikėjimo įsakymus. Aš žemindavausi visam pasauliui, aš nekenčiau ir persekiojau piktybę ir visus piktuosius.

– Tai, vadinas, tu išpažįsti Muchamedo tikėjimą? – paklausė angelas.

– Aš?! Niekados!

– Kas kalaviju kariauja, nuo kalavijo ir žus, – sakė Dievo Sūnus. – Tu nesekei jo mokslo. O gal tu Izraelio sūnus, kuris moko su Moze: „Akis už akį, dantis už dantį.“ Gal ir tu tiki, kad tik tavo tautos Dievas – tikras Dievas?

– Aš – krikščionis!

– Tavo tikėjimas ir tavo darbai sako ką kita. Kristus mokė mus meilės, atleidimo ir gailestingumo.

– Gailestingumas! – suskambėjo begalinėj erdvėj. Atsidarė dangaus vartai, ir vėlė įžengė į palaimintųjų karalystę.

Bet dangaus šviesa buvo tokia skaisti ir didelė, jog vėlė turėjo trauktis atgal, tarsi kalavijas būtų prieš ją švysterėjęs, o aplinkui buvo girdėti balsai, tokie malonūs, tokie saldūs, kad žodžiais ir apsakyti negalima. Vėlė vėl sudrebėjo ir žemai, žemai nusilenkė, bet dangaus šviesa jau apšvietė ją, ir ji suprato tai, ko pirma negalėjo suprasti: savo puikybės, savo žiaurumo ir savo nuodėmių didumą. Jai atsivėrė akys:

– Viską, ką aš esu padariusi gero žemėje, padariau nežinodama; viskas, kas mano padaryta blogo, padaryta laisva valia.

Pagauta tos dangaus šviesos, vėlė susitraukė, jausdamasi menka, neverta dangaus viešpatystės. Ji buvo įsivaizdavusi, kad Dievas esąs rūstus ir nepermaldaujamas teisėjas, ir net neišdrįso ištarti žodžio: „Gailestingumas“.

Bet Dievo Gailestingumas nelaukė šio žodžio ištariant. Dievo meilė palietė ir nusidėjėlį.

– Kad nuo šios valandos būtum šventa, pilna meilės ir amžina, žmogaus vėle! – giedojo neregimi balsai.

Ir mes visi visi be išimties, paskutinę mūsų gyvenimo dieną bailiai kaip šita vėlė atsitrauksim prieš dangaus karalystės šviesą ir puikumą, visi nusižeminę pulsim ant kelių; bet palaikomi Dievo Gailestingumo, vėl atsikelsime ir, skrajodami begalinėje erdvėje, apvalyti ir išaukštinti, vis labiau ir labiau artinsimės prie šviesos šaltinio, iki galų gale, visiškai atsinaujinę, galėsime įžengti į amžinosios palaimos viešpatystę.

LAIMĖ IR MEDŽIO ŠAKOJ GALI BŪTI

Dabar aš jums papasakosiu istoriją apie laimę.

Mes visi žinome, kas tai yra laimė; vieni ją mato nuolat, kas metai, o kitiems ji tepasirodo trumpam laikui, kai kada vienai dienai. Yra ir tokių žmonių, kurie ją tėra matę vieną sykį savo amžiuje, bet apskritai tokio žmogaus, kurs visai nežinotų, kas yra laimė, nėra.

Aš manau, apie tai nėra ko daug pasakoti, – tas dalykas yra žinomas visiems, – kad mažus vaikelius leidžia žemėn ir atiduoda motinos globai pats Viešpats Dievas,– vis tiek kur ta motina gyvena: ar puikiuose rūmuose, ar šiaudinėje trobelėje, ant pliko lauko, kur vieni vėjai telaksto. Bet ne kiekvienas žino, – nors taip pat nėra jokio abejojimo, – kad Viešpats Dievas, leisdamas į šį pasaulį kūdikį, apdovanoja jį tam tikra laime, kurios tačiau nededa tiesiog į lopšį, kad visi matytų, bet slepia kokiame nors kampely, – dažniausiai ten, kur mažiausia tėra vilties ją rasti. Bet vis dėlto galų gale žmogus savo laimę randa, ir tai yra labai malonus daiktas. Kartais dangaus dovana esti paslėpta obuolyje; taip atsitiko vienam garsiam mokslo vyrui Niutonui. Vieną sykį prieš jo akis nukrito nuo medžio obuolys, ir tame obuolyje jis rado savo laimę. Jeigu tos istorijos dar nesi girdėjęs, tai paprašyk, kad kas ją tau papasakotų. O aš tau papasakosiu šiandien kitą istoriją – istoriją apie vieną kriaušę.

Gyveno kartą neturtingas žmogus. Jis neturtingas gimė, neturtingas ir užaugo, tačiau ganėjo jam drąsos vesti pačią. Amato jis buvo tekintojas, dirbdavo skėčių rankenas ir žiedus; bet pelnydavo tiek maža, jog vos vos galėdavo išgyventi.

– Neturiu aš laimės! – dažnai jis sakydavo.

Ką aš čia dabar pasakoju, – ne pasaka, bet tikras atsitikimas. Galėčiau išvardyti tą kraštą ir tą miestą, kur tas žmogus gyveno, bet mano istorija iš to nieko nelaimėtų.

Prie jo namų augo gražus sodelis. Kelios vyšnios su raudonomis, bet rūgščiomis uogomis buvo puikiausias to sodelio papuošalas. Tame pat sode augo dar kriaušės medis, tik jis niekuomet neturėdavo vaisių. Tačiau tame medy, jo nematomuose vaisiuose, kaip tik glūdėjo mūsų tekintojo laimė.

Vieną sykį tame mieste siautė naktį baisi audra. Laikraščiai kitą dieną rašė, kad didelis pašto diližanas, darydamas naktį savo paprastą kelionę, buvęs vėjo pagautas ir kaip sviedinys nusviestas į daubą. Todėl nenuostabu, kad vėjas nulaužė didelę šaką nuo tos tekintojo kriaušės.

Nulaužtą šaką įnešė į dirbtuvę, ir šeimininkas dėl juoko nutekino iš jos vieną didelę kriaušę, paskui kitą mažesnę ir dar kelias mažutes.

– Štai galų gale ir mūsų kriaušės užaugo vaisių! – tarė jis juokdamasis ir atidavė medines kriaušes vaikams.

Tuose kraštuose, kur dažnai lyja, skėtis yra labai reikalingas daiktas. Tekintojas buvo neturtingas žmogus, ir visai šeimynai teturėjo vieną skėtį. Kartais pasitaikydavo didelis vėjas ir tą skėtį išversdavo; versdamasis dažnai jis gesdavo, bet tekintojas tuojau jį sutaisydavo. Įkyrėdavo labai tik tai, kad sagutė, kuri laikydavo susegtą skėtį, dažnai ištrūkdavo, o žiedas, maunamas ant jo, nulūždavo.

Vieną gražią dieną sagutė vėl ištrūko; tekintojas išieškojo jos visur po aslą, bet niekur negalėjo rasti; sagutės vietoj jam pakliuvo į rankas viena iš tų mažiukių kriaušių, kurias buvo ištekinęs vaikams pažaisti.

– Sagutė, matyt, bus žuvusi, bet šita kriaušelė gal ją kiek atstos.

Kaip jis tarė, taip padarė.

Tuojau pragręžė kriaušelei skylutę, įvėrė į ją virvelę ir pamėgino įsprausti į perskilusį žiedą. Kaip jis nustebo pamatęs, kad kriaušė dar geriau laiko juostelę, negu sagutė. Geresnio susegimo nereikėjo.

Kitais metais, siųsdamas į sostinę skėčių rankenas, nusiuntė kartu keletą padarytas su kriaušelėmis, prašydamas pamėginti, kaip tiks naujas susegimas. Iš sostinės kai kurios iš jų pateko į Ameriką, ir ten žmonės tuojau pastebėjo, kad segimas medinėmis kriaušelėmis daug stipresnis ir patogesnis. Dėl tos priežasties tas pirklys, kuris buvo siuntęs skėčius į Ameriką, gavo iš ten užsakymą, kad daugiau jis tesiųstų skėčius su kriaušelių susegimais.

Nuo to laiko tas žmogus turėdavo darbo pertektinai. Tūkstančiais jis tekindavo tų kriaušelių skėčiams. Darbas nesiliaudavo per kiauras dienas ir naktis. Jis tekino ir tekino: jau visą šitą kriaušės medį ištekino. Netrukus jo kišenėje ėmė skambėti ne tik sidabriniai, bet ir auksiniai pinigėliai.

– Matyt, mano laimė buvo pasislėpusi šitame medy! – sakė tekintojas.

Beaugant darbui, jis turėjo padidinti savo dirbtuvę ir pasisamdyti daugiau darbininkų. Dabar jis niekados daugiau nebevargo ir nebesiskundė neturįs laimės.

– Laimė gali būti ir medžio šakoje! – nuo to laiko dažnai jis sakydavo.

Tą pat sakau ir aš, tos istorijos sakytojas.

Pas mus Danijoje yra tokia patarlė: „Įsidėk į burną baltą šakelę, ir tu būsi nematomas“.

Bet tokia šakelė gali būti tik ta, kuriai pats Dievas įdavė laimės dalį, paskirtą kūdikiui gimstant. Aš taip pat turiu tokią šakelę ir kaip tas tekintojas moku krauti auksą ir sidabrą. Tik mano auksas kitaip blizga ir kitaip skamba, negu ano tekintojo. Jis žėri, kaip spindinčios kūdikio akutės, jis skamba, kaip linksmas vaikų juokas, jis skaistus, kaip laimingų tėvų šypsančios lūpos ir akys. Vaikai skaito mano parašytąsias istorijas, o aš pats, laikydamas burnoje baltą šakelę, stoviu visai nematomas kur nors jų kambario kertėje. Ir matydamas savo istorijas džiuginant mažus vaikelius, aš sau sakau:

– Tiesa, laimė ir medžio šakoj gali būti.

GRAMBUOLYS

Mylimąjį karaliaus žirgą apdovanojo aukso pasagais. Po aukso pasagą gavo jis kiekvienai kojai.

O už kokius nuopelnus?

Žirgas buvo labai gražus: laibos kojos, išmintingos linksmos akys ir tokie puikūs karčiai, jog jie kaip apdangalas gobė jo visą kaklą. Žirgas buvo ne tik gražus, bet ir drąsus; kovoj jis nešiojo savo poną po parako dūmus, išnešė sveiką iš kulkų lietaus, nebijojo švilpiančių ir šnypščiančių bombų, kramtė, spardė ir mindžiojo puolančius priešininkus, vienu šūkiu peršoko kritusį priešininko arklį ir tuo išgelbėjo aukso karūną, išgelbėjo savo raitelio gyvybę, o jo gyvybė buvo dar brangesnė ir už karūną – štai už ką jį apdovanojo aukso pasagais.

Bet štai iš arklidės išlindo grambuolys, mėšlų vabalas.

– Pirmiausia žemės galingieji, o paskui ir menkieji, – tarė jis. – Bet, antra vertus, galingumas čia nesvarbus dalykas!

Ir jis atkišo savo laibutes kojas.

– Tau ko reikia? – paklausė kalvis.

– Aukso pasagų! – atsakė grambuolys.

– Žiūrėkit man! – sušuko kalvis. – Arklį kausto – tai ir varlė kiša koją! Taip ir bus, gausi aukso pasagus!

– Žinoma, aukso pasagus! – atšovė grambuolys. – Ir kodėl ne? Kuo aš blogesnis už tą didelį gyvulį – už arklį, kurį

ir šeria, ir girdo, ir maudo, ir šukuoja kaip kokį poną? Juk aš taip pat karaliaus arklidėj stoviu!

– Ar tu nežinai, už ką aukso pasagus davė arkliui? – paklausė kalvis. – Ar tu to nesupranti?

– Ar suprantu? Aš viena suprantu: čia tyčia manęs niekas nemato. Tikrai! Čia tyčia visi mane žemina, visi skaudžia! Gerai, mokėsiu gyventi ir be jūsų; imsiu ir išlėksiu į kitus kraštus!

– Laimingo kelio! – tarė kalvis.

– Nepraustaburni tu, juodnugari! – atrėžė grambuolys ir išrūko iš arklidės.

Neilgai skridęs, atsidūrė puikiam daržely, kur gardžiai kvepėjo radastai ir levendros.

– Ar ne tiesa, kaip čia gražu? – tarė Dievo karvutė, raudonais taškuotais sparneliais. – Kaip čia gražu, kaip malonu!

– Aš prie geresnių daiktų pratęs! – tarė grambuolys. – Jums čia gražu! Tik juokai! Kur čia bent vienas daiktas gražus? Nėra nei vienos mėšlo krūvelės!

Ir jis pasipūtęs nurėpliojo toliau – į didelės leukonijos pavėsį. Ten šliaužiojo kopūstų vikšras.

– Koks gražus pasaulis! – sakė jis. – Kokia šilta ir maloni saulutė! Visur pilna gyvybės! O kai aš galop užmigsiu arba, kaip kitaip sakoma, numirsiu, tai pabusiu peteliške ir imsiu skraidyti.

– Aure ką prasimanė: peteliške skraidyti! – tarė grambuolys. – Lauk, bus ne niekis! Štai aš esu dabar iš karaliaus arklidės, – ir ten niekas, net mylimasis karaliaus žirgas, nemano skraidyti, nors jis ir labai didelis pagyrų maišas. Dabar jis baigia nešioti mano seną aukso autuvą! Skraidyti! Mes – kitas dalykas! Mes tai skrisim...

Ir nuskrido jis toliau.

– Nenorėčiau pykti, bet kad patys pykdo! – pasakė jis nulėkdamas.

Čia jis nusileido ant vejelės. Gulėjo jis ten kiek gulėjęs ir užmigo.

Jam bemiegant, užėjo debesys, ir siūbterėjo didelis lietus. Grambuolys pabudo nuo ūžesio ir norėjo įsirausti kur į žemę, bet negalėjo. Vanduo vartaliojo jį į visas puses, ir jis turėjo arba šonais, arba aukštyn kojomis plaukti. Kad jam reiktų pakelti sparnus ir pradėti skristi, nebuvo laiko ir galvoti. Jis net vilties nustojo išsikepurnėti kada nors gyvas iš tos vietos ir, viską metęs, laukė, kur vanduo nuneš.

Lietui kiek apstojus, grambuolys apsidairė ir pamatė priešais kažkokį baltą daiktą: tat buvo audeklas, patiestas baltytis. Šiaip taip nurėpliojo jis ligi to audeklo. Vienas audeklo kraštas buvo užsivertęs, ir į tą suvertimą jis įlindo. Žinoma, čia buvo toli gražu ne taip patogu gulėti, kaip šiltame arklidės mėšle, bet patogesnės vietos niekur aplinkui matyti nebuvo, ir vabalas apsiliko, kur buvo įlindęs; jis išgulėjo ten visą dieną ir naktį. O lietus vis lijo ir lijo.

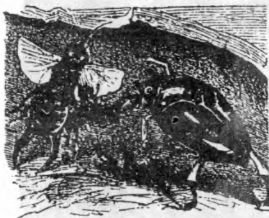
Ryto metą grambuolys išlindo iš audeklo. Jis buvo be ūpo ir keikė orą.

Ant audeklo tupėjo dvi varlės; jų nušvitusios akys rodė, kad jos buvo labai patenkintos.

– Koks puikus oras! – tarė viena varlė. – Koks šlapias audeklas tebėra! Net kojas man niežti: baisiai ima noras paplaukyti!

– Norėčiau žinoti, – sakė kita varlė: – ar teko kregždei, kuri skraido į tolimus kraštus, kur nors rasti tokį puikų orą, kaip mūsų? Kaip čia drėgna! Sakytum, šlapiame griovyje guli. Kas tuo nepatenkintas, tas nemyli savo tėvynės!

– Matyt, jūs niekados nesat buvę karaliaus arklidėje, – atsiliepė grambuolys. – Ten drėgna, šilta ir kvepia. Toks tai bent oras. Gaila tik, kad jo negalima pasiimti į kelią! Sakykite, ar nėra čia kartais sode inspekto, kur dideli ponai, kaip aš, galėtų rasti sau gerą būstą?

Bet varlės ar nesuprato jo, ar nenorėjo suprasti.

– Aš niekados dukart neklausiu, – tarė grambuolys, tris kartus jau paklausęs ir jokio atsakymo negavęs.

Jis parėpliojo kiek toliau ir rado molinio puodo šukelę. Šukelei, žinoma, čia buvo ne vieta, bet ji gera buvo pasislėpti nuo vėjo ir lietaus. Po ja gyveno kelios žirkliukų šeimynos. Šita tautelė be galo drauginga, o jų moterys nepaprastai rūpestingos motinos. Kiekviena gyrė savo vaikus, laikydama juos gražiausiais ir išmintingiausiais.

– Mano sūnelis jau susižadėjęs! – sakėsi viena motina. – Koks jis geras ir nekaltas vaikas tebėra! Kas jo dorumas, kas jo maldingumas! Vedimas dažnai jaunus apsaugo nuo išklydimų. Koks džiaugsmas motinai!

– O mano sūnelis, – sakė kita motina, – lig tiktai išriedėjo iš kiaušelio, tuojau pradėjo nerimti namie ir prašytis, kad jį leistumėm pakeliauti po žmones. Toks jau jo karštas būdas! Bet tegu, kol jaunas, pasižmonėja. Yra kuo džiaugtis motinai, – tarė ji grambuoliui: – ar ne tiesa?

– Tikra tiesa, – atsakė grambuolys.

Po to jos pasikvietė grambuolį į vidų, ir jis palindo po puodo šuke.

– O dabar prašau dirstelėti ir į mūsų mažulius! – sušuko trečia ir ketvirta motina. – Tokie jie meilūs ir tokie gražūs, tie mūsų beldikai! Bet jie elgiasi visados gerai, jei nesopa jiems pilvelių, o jų metuose tas dažnai juk atsitinka.

Taip gyrė kiekviena motina savo vaikus. Vaikai taip pat netylėjo ir savo mažytėmis uodegų žnyplelėmis tampė grambuolį už barzdos.

– Ai, kokie jie ištvirkėliai, kokie jie nenuoramos, tie mažiukai! – skundėsi mylinčios motinos, bet grambuoliui tai įkyrėjo ir jis paklausė:

– Ar toli dar tas inspektas?

– O, toli, dar labai toli, kažkur ten už griovio, – atsakė jam viena motina. – Tikiuosi, kad nei vienas mano vaikas taip toli nekeliaus, – numirčiau iš baimės!

– Na, o aš pabandysiu ten nuvykti! – tarė grambuolys ir nurėpliojo tolyn, nieko neatsisveikinęs – taip elgiasi juk visi dideli ponai.

Pas griovį rado jis daugybę saviškių – tokių pat grambuolių.

– Sveikas gyvas! – tarė jie. – Prašom arčiau! Čia pat mes ir gyvenam! Puikus čia mūsų buvimas. Ar nemalonėtum tamsta nusileisti į apačią giliau, į patį dumblą? Turbūt pavargęs esi iš kelio?

– O, be galo pavargau! – atsakė grambuolys. – Mane užklupo lietus, ir aš turėjau gulėti ant gryno audeklo, kur nebuvo mėšlo nei kruopelės, o toks švarumas mane baisiai alsina. Be to, dar man pradėjo gelti vieną sparną, kurį užpūtė vėjas, man besant po moline šukele. Kaip malonu galų gale vėl patekti tarp savųjų – tikra laimė!

– Gal kartais tamsta iš inspekto atvykai? – paklausė vienas senas vabalas.

– Rado man vietą – iš inspekto! Ne, toli gražu ne! – sušuko grambuolys. – Aš iš karaliaus arklidės, kur nuo pat gimimo auksu avėjau. Dabar aš keliauju turėdamas vieną slaptą paliepimą, ir todėl geriau manęs neklausinėkit – vis tiek daugiau nieko nebesakysiu.

Paskui grambuolys nusileido žemyn į dumblą. Ten sėdėjo trys jaunos vabalaitės. Jos neturėjo ko sakyti svečiui ir tik juokdamosios prunkštė.

– Visos mano dukterys tebėr nesusižadėjusios, – tarė motina, ir vabalaitės vėl susijuokė, bet šįkart jau iš gėdos.

– Net karaliaus arklidėje nesu matęs tokių gražuolių! – stebėjosi ilsėdamas grambuolys.

– Negėdink tik tamsta mano mergaičių; nekalbėk taip su jomis, – nebent tamsta turi tikrus norus! Bet žinau, kad turi, ir aš jus laiminu.

– Valio! – suriko visi vabalai, ir mūsų grambuolys jau buvo sužadėtas. Ilgai netruko, ir vestuves padarė, nes atidėlioti nebuvo jokios priežasties.

Antra diena praėjo labai linksmai, trečia – nei šio nei to,

o paskui reikėjo rūpintis jau maisto pačiai ir toliau net vaikams.

– Dailiai jie man galvą apsuko, nėr ko sakyti! – tarė sau grambuolys. – Dabar man viena belieka: tuo pačiu ir jiems atsimokėti.

Kaip manė, taip ir padarė. Vieną rytą jis išėjo iš namų, ir visą dieną negalėjo jo sulaukti; naktį jis taip pat nebegrįžo – jo pati liko našlė.

– Ai, ai, ai! – stebėjosi visi grambuoliai. – Mes tą valkatą priglaudėm ir priėmėm į savo tarpą, kaip kokį gerą naudą; dabar jis pabėgo ir dar paliko mums penėti savo pačią.

– Na, tebūna ji vėl laikoma mergaite ir gyvena pas mane! –

tarė motina. – Tfu! – verta čia mums krimstis dėl tokio niekšo!

Grambuolys tuo tarpu savo kelionę varė toliau ir perplaukė griovį ant kopūsto lapo. Rytą kažkokie du priėjo prie griovio. Pamatę grambuolį, pakėlė jį ir ėmė vartyti į visas puses ir kalbėti labai moksliškai, ypač vienas iš jų – jaunas berniukas. Jis kalbėjo, kaip ledą graužė: „Alachas mato juodą vabalą ant juodos uolos juodo akmens! Taip Korane parašyta, ar ne tiesa?“ – paklausė berniukas. Paskui pavadino grambuolį lotynišku vardu ir ėmė pasakoti apie jo rūšį ir ypatybes. Kitas asmuo – senas mokslininkas – patarė grambuolį parnešti namo, kur turėjo visą panašių vabalų rinkinį, ir prie jų prijungti tą. Bet tokia kalba be galo nepatiko grambuoliui, netikėtai jis šmurkštelėjo iš mokslininko rankų ir nuzvimbė sau.

Sparnai jau buvo jam visai išdžiūvę, ir todėl galėjo toli lėkti. Jis nuskrido ligi inspekto, rado stiklus pradarus, nieko nelaukdamas smuko į vidų ir įlindęs įsirausė į šiltą mėšlą.

– Štai kur gyvenimo laimė! – tarė jis sau.

Paskui greit jis užmigo ir sapnavo, kad karaliaus žirgas kritęs ir jo aukso pasagai atitekę jam – vabalui, ir dar pažadėję kitus tokius dovanoti.

Sapnas labai buvo malonus. Pabudęs grambuolys išlindo į viršų ir ėmė dairytis į visas šalis. Koks gražumas aplinkui! Užpakaly augo milžiniškos palmės, didžiai iškėlusios į dangų šakas; pro jų lapus švietė saulė; po palmėmis žydėjo puikiausi žolynai: tai raudoni kaip žarijos, tai geltoni kaip gintaras, tai balti kaip pirmutinis žiemos sniegas.

– Tai bent augalai! – tarė grambuolys. – Kiek čia bus valgymo, jiems supuvus! Didelis sandėlis, ką čia kalbėti! Tikrai čia gyvena kas nors iš mūsų. Eisiu, pažiūrėsiu, ar nerasiu čia kokio mūsiškio, su kuriuo verta būtų susipažinti. Prisipažįstu, esu didus ir tuo džiaugiuosi, kad esu didus!

Staiga kažkieno ranka pagriebė jį, suspaudė ir ėmė vartyti į visas puses.

Į inspektą buvo atėjęs sodininko sūnus su kitu berniuku. Pamatę grambuolį, jie sumanė su juo pažaisti. Pirmiausia įvyniojo jį į vynmedžio lapą ir įsidėjo į tamsią kelnaičių kišenę. Grambuolys ėmė krutėti ir spardytis, bet vaikas prispaudė už tai jį ranka, ir jis noroms nenoroms turėjo nurimti. Paskui

12. Užs. Nr. 2533

vaikai nubėgo į didelį ežerą, kuris buvo gale sodo. Tenai jie įtupdė grambuolį į seną klumpę, įsmeigė į ją pagalėlį, vietoj stiebo, ir pririšo prie jo vilnoniu siūlu grambuolį. Dabar vabalas tapo jūrininku ir turėjo plaukti vandeniu.

Ežeras buvo labai didelis ir pasirodė grambuoliui kaip kokia jūra. Taip išgąsdino jį tas reginys, jog parvirto jis ant nugaros ir ėmė kratyti baisiai kojas.

Laivelis tuo tarpu plaukė; vandens srovė, pagriebusi jį, nešė tolyn.

Bet kai tik jis kiek toléliau paplaukdavo, berniukas kuris, pasiraitęs kelnaites, brisdavo į vandenį ir vėl jį atvarydavo į krantą.

Bet tuo pačiu laiku, kai laivelis buvo pradėjęs plaukti nuo kranto, vaikus pašaukė namo. Jie skubindamies nubėgo į namus, palikę jūrininką vieną.

Dabar laivas galėjo be kliūčių tolintis nuo kranto. Jis plaukė vis tolyn ir tolyn į ežero vidurį, o grambuolį kas kartą didesnė ėmė baimė: juk jis buvo pririštas prie stiebo ir negalėjo nulėkti.

Tuo tarpu atlėkė prie jo musė.

– Koks puikus oras! – tarė ji. – Štai aš čia patupėsiu, pasišildysiu prieš saulutę ir pasilsėsiu. Pasišildyti čia bus malonu.

– Rado man malonumą! Ar nematai, kad aš pririštas? – atsiliepė grambuolys.

– Bet aš nepririšta! – pasakė musė ir nuzvimbė.

– Aa, dabar jau aš pažinau pasaulį, – sunkiai atsiduso grambuolys. – Pasaulis piktas ir bjaurus! Tik vienas doras daiktas tėra jame – tat aš. Tikrai, tik pagalvokit, kiek čia neteisybės! Pirmiausia aplenkė mane, neduodami aukso pasagų, paskui aš gavau mirkti ant šlapio audeklo ir stovėti visą naktį vėjy, o galų gale dar pačią man užkorė! Toliau aš gaunu laisvę, noriu pasižmonėti pasaulyje, laimės paieškoti; man jau pavyksta išeiti į tikrą kelią – ir kas? Sutinka mane vaikpalaikis, riša prie laivo stiebo ir meta į audringą jūrą. O tuo tarpu karaliaus žirgas džiaugiasi aukso pasagais ir raito nosį. Štai kas mane labiausiai pykina! Galop, kam dar čia kalbėti! Pasauly iš nieko užjautos nelauk! Mano gyvenimo istorija labai įdomi, bet kas iš to, jei jos niekas nežino? Antra vertus, pasaulis ir nevertas, kad ją žinotų; kitaip jis man būtų davęs aukso pasagus, dar man karaliaus arklidėje bebūnant, kada, segant karaliaus žirgą,

ir aš buvau atkišęs savo kojas. Kad turėčiau aukso pasagus, aš būčiau arklidės papuošalas ir didybė! Dabar aš žuvęs arklidei, žuvęs pasauliui, – viskas pabaigta!

Bet ne viskas dar buvo pabaigta. Ant ežero pasirodė laivė, kurioje sėdėjo kelios jaunos mergaitės.

– Aure, žiūrėkit, plaukia klumpelė! – tarė viena mergaitė.

– O joje kažkoks juodas daiktas! – sušuko antra.

Laivė priplaukė klumpelę, ir mergaitė ištraukė ją iš vandens. Viena iš jų išsiėmė iš kišenės mažas žirkleles, atsargiai nukirpo grambuoliui siūlą ir, išlipus į krantą, paleido ant žolės.

– Lipk, lipk! O jei gali, tai skrisk! – pasakė ji. – Laisvė – geriausias daiktas!

Grambuolys pakilo ir įskrido pro langą į didelę trobą. Ten jis, nuilsęs ir nuvargęs, įstrigo į ilgus, minkštus karaliaus žirgo karčius. Grambuolio netikėtai buvo pakliūta į savo gimtinę, į tą pačią arklidę. Jis tvirtai įkibo į karčius, pagulėjo kiek laiko nejudėdamas ir atsipeikėjo.

– Štai dabar aš sėdžiu ant mylimojo karaliaus žirgo tartum pats karalius!.. Taip, palauk, ką aš čia buvau norėjęs pasakyti? Aa, atsiminiau! Štai puiki mintis ir visiškai teisinga. „Už ką davė arkliui pasagus?“ – klausė tada manęs kalvis. Tik dabar į tą klausimą aš galiu atsakyti. Juk pasagai jam buvo tik dėl manęs duoti – štai kas yra! Tik dabar man atėjo į galvą! Kad ne aš, jis aukso pasagų, kaip savo ausų, nebūtų matęs!

Ir grambuoliui vėl grįžo ūpas.

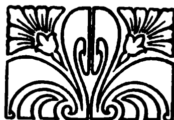
– Kelionė daug išmoko, – tarė jis sau.

Saulės spinduliai, skverbdamiesi pro langą, šildė grambuolį, ir arklidėje buvo šviesu ir ramu.

– Tiesą sakant, gerai pagalvojus, pasaulis nėra toks jau bjaurus, kaip atrodo, – tarė grambuolys. – Reikia tiktai mokėti gyventi.

Taip, pasaulis liko gražus ir puikus, nes karaliaus žirgui buvo dovanoti pasagai tik tam, kad juo galėtų jodinėti grambuolys.

– O dabar aš lipsiu žemėn pasižiūrėti kitų grambuolių ir papasakosiu jiems, kaip aš aukštai iškilau; apsakysiu jiems visus savo vargus, kuriuos man teko patirti bekeliaujant po svetimus kraštus, ir paskelbsiu, kad aš dabar būsiu namie iki tol, kol karaliaus žirgas nuplėš savo aukso pasagus!

SKILTUVAS

Žingsniuoja vieškeliu kareivis: viens du! viens du! Ant pečių jam veršenikė, prie šono – kalavijas. Jis eina grįždamas iš karo namo. Štai sutinka jis keliu seną raganą. Tokia bjauri, tokia sena ragana! Jos apatinė lūpa kabėjo lig pat krūtinės.

– Labas vakaras, kareivi! – tarė ji. – Koks gražus tavo kalavijas ir kokia didelė veršenikė! Puikus tu esi kareivis! Už tai galėtum gauti pinigų, kiek tik norėtum.

– Dėkui tau, sena ragana! – atsakė kareivis.

– Aure didelis medis! – tarė ragana, rodydama į netoli stovintį medį. – Jis visas drevėtas. Lipk į medžio viršūnę, ten rasi skylę, kuria galėsi nusileisti iki pat medžio šaknų. Aš aprišiu tave virve, kad galėčiau ištraukti, kai tu man riktelėsi.

– Ką aš turiu daryti drevėje? – paklausė kareivis.

– Pasisemti pinigų! – atsakė ragana. – Atmink, kad nusileidęs dreve žemyn, iki pat medžio šaknų, tu pateksi į didelę salę. Ten bus neapsakomai šviesu: salėje dega daugiau kaip trys šimtai lempų. Ten pamatysi trejas duris ir galėsi jas atsidaryti: raktai bus įkišti duryse. Įėjęs į pirmutinį kambarį, pamatysi vidury, ant grindų, didelę dėžę, o ant jos šunį, kurio akys bus didumo kaip puodelio dugnas. Bet tu jo nebijok! Aš tau duosiu savo mėlyną languotą prikyštę; tu ją patiesk ant grindų, paskui pribėk prie šunies, paguldyk jį ant prikyštės, atvožk dėžę ir pasiimk, kiek nori, pinigų. Čia tebus vienas varis. Jei norėsi sidabro, eik į antrą kambarį. Ten gulės šuva, kurio akys bus didumo kaip malūno girnos. Jo taip pat nebijok, paguldyk ant mano prikyštės ir semk sidabrą. Bet jei tau tinka labiau auksas, tai ir jo galėsi gauti, ir dar tiek, kiek tik galėsi panešti; aukso reikės įeiti į trečią kambarį. Tiesa, tam šuniui, kuris gulės ant aukso dėžės, akys bus kaip bokštai. Tai labai piktas bus šuva. Bet ir jo nėr ko tau bijoti. Pastatyk jį ant mano prikyštės, tada jis nieko tau nebedarys, ir imk sau aukso, kiek tik norėsi.

– Tikrai neblogas daiktas! – tarė kareivis. – Bet ką aš turėsiu tau už tai duoti, ragana? Juk dykai tu nieko nedarysi!

– Kodėl ne? – atsakė ragana: – aš nei skatiko iš tavęs neimsiu. Tu tik turėsi iš ten man išnešti seną skiltuvą, kurį užmiršo po medžiu mano senutė, kai ji ten buvo paskutinį kartą.

– Gerai, tai rišk man virvę! – tarė kareivis.

– Štai ji, – atsakė ragana, – štai ir mano languota prikyštė.

Kareivis įlipo į medį, nusileido dreve žemyn ir atsidūrė, kaip buvo ragana sakiusi, didelėj salėj, kur degė šimtai lempų.

Jis atsidarė pirmutines duris. Ū! ten gulėjo šuva, kurio akys buvo didumo kaip puodeliai; jis piktai pažiūrėjo į kareivį.

– Koks bjaurybė! – šis tarė, pastatė jį ant raganos prikyštės ir prisipylė kišenes varinių pinigų; paskui dėžę užvožė ir,

paguldęs vėl ant jos šunį, įėjo į antrą kambarį. Ten gulėjo šuva, ir jo akys buvo kaip malūno girnos.

– Ko čia žiūri taip išvertęs akis! – tarė kareivis. – Žiūrėk, kad jos tau visai neiššoktų! – Ir paguldė šunį ant raganos prikyštės. Pamatęs dėžėje sidabrą, iškratė visą varį ir prisipylė kišenes ir veršenikę sidabrinių pinigų. Paskui jis įėjo į trečią kambarį. Čia jau tikrai baisu buvo! Gulinčio ten šunies akys buvo didumo kaip bokštai ir sukosi kaktoje kaip ratai.

– Labas vakaras, – tarė kareivis ir pakėlė kepurę: tokio šunies jis dar niekados nebuvo matęs! Bet paskui, gerai jį apžiūrėjęs, tarė sau: „gana!“, nukėlė jį nuo dėžės ir atvožė ją. Viešpatie! kiek ten buvo aukso! Tokiais pinigais galėtum nupirkti visą miestą, visas cukrines lėles iš pyragių, visus cino kareivius, visus įnagius ir žaislų arkliukus viso pasaulio. Bent lobis buvo! Beregint kareivis išvertė iš kišenių ir veršenikės visus sidabrinius pinigus ir vietoj jų prisisėmė gryno aukso. Jis taip prigrūdo visas kišenes, veršenikę, kepurę ir pušnis, jog vos begalėjo paeiti. Vienu metu jis liko baisiai turtingas! Šunį jis vėl paguldė ant dėžės, duris užtrenkė ir suriko iš drevės:

– Trauk į viršų, ragana!

– O skiltuvą ar paėmei? – paklausė ragana.

– Kad jį perkūnas kur! – atsiliepė kareivis: – visai pamiršau. – Ir jis sugrįžo ir paėmė skiltuvą. Tada ragana ištraukė jį laukan, ir jis vėl atsidūrė ant to paties kelio. Jo kišenės, veršenikė, kepurė ir pušnys grūste buvo aukso prigrūsti.

– Kam tas skiltuvas tau reikalingas? – paklausė jos kareivis.

– Tai ne tavo darbas! – atsakė ragana. – Tau pinigai, man skiltuvas. Atiduok greičiau!

– Aure kaip! – tarė kareivis. – Tuojau sakyk, kam tas skiltuvas tau reikalingas, kitaip bematant nukirsiu galvą!

– Nesakysiu! – spyrėsi ragana.

Tada kareivis pagriebė kalaviją ir nukirto raganai galvą – galva kaip kopūstas nušoko žemėn. Paskui visą auksą susirišo į raganos prikyštę, susirišęs užsimetė jį ant pečių, skiltuvą įsidėjo į kišenę ir nudrožė tiesiai į miestą.

Miestas buvo puikus. Kareivis nuėjo į geriausią viešbutį, pasiėmė gražiausią kambarį ir pareikalavo gardžiausių valgių: juk dabar jis buvo turtingas, ir kišenė viską leido jam daryti.

Tarnui, kuris valė jo pušnis, pasirodė, tiesa, labai keista, kad tokio turtingo pono tokios nuplyšusios pušnys: kareivis dar nebuvo spėjęs naujų nusipirkti. Bet antrą dieną jis jau turėjo ir naujas pušnis, ir gražius drabužius. Dabar kareivis buvo didelis ponas, ir visi pasakojo jam apie miesto įstabiausius daiktus, apie karalių ir apie jo gražiąją dukterį.

– Kaip ją pamatyti? – klausė kareivis.

– Jos niekur negalima matyti, – sakė jam visi. – Ji gyvena didelėj vario pily, kuri apstatyta aukštais bokštais ir aptverta didelėmis sienomis. Ją telanko vienas karalius, nes jai pasakyta, kad ji ištekėsianti už prasto kareivio, o to karalius ir girdėti nenori.

„Norėčiau ją pamatyti", – galvojo kareivis, bet apie leidimo gavimą ir svajoti nebuvo ko.

Tas kareivis ėmė linksmai gyventi: nuolat lankė teatrus, dažnai vaikščiojo po karaliaus sodą ir dalino pinigus neturtėliams. Iš jo pusės tas buvo labai gerai – jis pats iš patyrimo žinojo, kaip bloga gyventi žmogui, neturinčiam kišenėj nei skatiko. Dabar jis buvo tikras piniguočius, dėvėjo gražiais drabužiais ir turėjo daugybę draugų, kurie jį visur ir nuolat gyrė sakydami, kad jis esąs puikus vyras ir dailus jaunikaitis. Tie pagyrimai kareiviui labai tiko. Bet kaip jis kas dieną leido nemaža pinigų, o daugiau niekur neuždirbo, tai galų gale jis paliko tik su dviem sidabro pinigėliais kišenėje. Jis turėjo išeiti iš puikaus viešbučio, kuriame iki šiol gyveno, ir persikraustyti į mažą kambarėlį palėpėje, turėjo pats valytis ir lopytis pušnis. Visi jo draugai išlakstė, ir niekas daugiau nebelankė – kas galėjo taip aukštai pas jį laipioti?

Buvo tamsus vakaras, o kareivis neturėjo kuo žvakės nusipirkti. Tada jis atsiminė, kad kartu su skiltuvu pasiėmęs iš drevės, kur jį buvo įleidusi ragana, ir gabalėlį kempinės. Jis susiieškojo skiltuvą, bet vos skėlė juo į titnagą ir šoko ugnis, durys atsivėrė ir įbėgo šuva, kurio akys buvo didumo kaip puodeliai.

– Ką liepsi padaryti? – paklausė jis.

– Ką aš matau? – sušuko kareivis: – mano skiltuvas tikrus stebuklus daro! Dabar galiu turėti, ko tik noriu! Gauk man kiek pinigų! – tarė jis šuniui.

Bematant šuva kažkur dingo ir netrukus vėl sugrįžo, nešdamas dantyse didelį kapšą pinigų.

Dabar kareivis žinojo, kokį stebuklingą jis gavo skiltuvą. Skelsi kartą – atbėgs šuva, kuris gulėjo ant vario pinigų dėžės, skelsi du kartus – atbėgs šuva su sidabro pinigais, skelsi tris kartus – atbėgs šuva, kuris saugojo auksą. Dabar jis vėl persikraustė į gražų butą, apsivilko naujus, puikius drabužius, draugai vėl ėmė jį pažinti ir visiems girti jo gerumus.

Taip vieną sykį atėjo jam į galvą:

– Tačiau keistoka, kad negalima pamatyti karalaitės. Visi sako, kad ji didžiai graži; bet kam jai gražumas, jei ji turi sėdėti didelėj vario pily su daugybe bokštų!.. Argi nepavyktų man jos pamatyti?.. Kur mano skiltuvas?..

Ir skėlė jis į titnagą. Tik šoko ugnis, ir stovi jam šuva, kurio akys kaip puodeliai.

– Dabar, tiesa, pats vidurnaktis, – tarė kareivis, – bet aš norėčiau pamatyti karalaitę nors neilgam.

Šuva tuojau švilpt pro duris ir beregint sugrįžo su karalaite, kuri gulėjo jam ant nugaros ir miegojo. Ji buvo tokia graži, jog kiekvienas galėjo pažinti, kad ji tikra karalaitė. Kareivis neiškentė ir pabučiavo ją – jis buvo tikras karys.

Paskui šuva parnešė karalaitę vėl namo. Ryto metą karaliui ir karalienei susėdus pusryčiauti, karalaitė papasakojo jiems,

kad praėjusią naktį ji sapnavusi nuostabų sapną apie šunį ir kareivį: kad ji jojusi ant šunies ir kareivis ją pabučiavęs.

– Tai bent istorija! – tarė karalienė.

Kitą jau naktį vienai senai karaliaus rūmų poniai buvo liepta karalaitę saugoti, kad galima būtų sužinoti, ar čia tikrai buvęs sapnas arba kitas koks daiktas.

Kareivis vėl įsigeidė pamatyti karalaitę, šuva vėl nubėgo pas ją naktį ir paėmęs išdūmė su ja iš pilies. Bet ta rūmų ponia taip pat ne žioplė buvo: ji šoko vytis ir nubėgo taip pat greitai paskui jį. Pamačiusi, kad šuva įlėkė į vienų didelių namų duris, ji tarė sau: „Dabar aš žinau vietą!“ ir užrašė ant durų su kreida didelį kryžių. Paskui ji sugrįžo namo ir atsigulė; šuva karalaitę vėl parnešė į pilį. Bet, pastebėjęs kryžių ant durų, kur gyveno kareivis, jis paėmė kreidos kąsnelį ir prirašė kryžių ant visų miesto durų. Tas buvo labai gudriai sugalvota, nes dabar karaliaus rūmų ponia nebegalėjo rasti jos pažymėtų namų.

Anksti rytą karalius, karalienė, ta ponia ir visi karininkai išėjo žiūrėti, kur karalaitės naktį būta.

– Čia! – tarė karalius, pamatęs pirmąsias kryžium paženklintas duris.

– Ne, čia! – atsakė karalienė, pastebėjusi antrąsias duris su tokiu pat kryžium.

– Šit dar vienas kryžius! Aure ten dar kitas! – šaukė visi. Kur tik pažvelgs, visur ant durų kryžiai. Tuomet jie pamatė, kad iš jų ieškojimo nieko nebus.

Bet karalienė buvo labai išmintinga moteriškė, išmanė truputį daugiau, negu važinėtis su karieta. Ji pasiėmė savo dideles aukso žirkles, atkirpo šilko skiautelę ir pasiuvo dailų maišiuką, kurį pripylė smulkiausių grikių kruopų ir prisegė karalaitei prie nugaros. Paskui pradūrė maišiukui skylelę, kad byrėtų kruopos visu keliu, kuriuo karalaitę neš.

Naktį šuva vėl atkako, užsidėjo karalaitę sau ant nugaros ir nulėkė pas kareivį, kuris be galo pamilo karalaitę ir labai norėjo ją vesti.

Šuva ir nepastebėjo, kad visas kelias nuo pilies lig pat kareivio buto pribyrėjo kruopų. Tokiu būdu kitą dieną karalius ir karalienė galėjo sužinoti, kur jų dukters būta. Tada jie liepė kareivį suimti ir įmesti į kalėjimą.

Ten jis ir sėdėjo. O, kaip ten buvo tamsu ir ilgu! Jam dar

sakė: „Rytoj tave kars!“ Nelabai malonu buvo girdėti panašius dalykus! O skiltuvą jis buvo viešbuty pamiršęs.

Kitą rytą jis išvydo pro savo geležimis apkaltą langelį žmonių minias traukiant iš miesto prie kartuvių. Jis girdėjo mušant būgną, matė susirinkusius kareivius. Visi gyventojai buvo išėję iš savo namų; tarp jų buvo ir vienas kurpiaus mokinys su prikyšte ir klumpėmis. Jis taip skubindamasis bėgo, jog viena klumpė jam nusmuko nuo kojos ir susidavė stačiai į tą sieną, už kurios sėdėjo kareivis ir žiūrėjo pro lango geležinius virbalus.

– Ei tu, klausyk! Kur taip galvą trūksti? – suriko jam

kareivis. – Juk be manęs nieko nebus. Geriau nubėk į mano butą ir atnešk iš ten man skiltuvą, tai gausi keturis šilingus. Tik bėk, kiek gali!

Berniokas, žinoma, labai norėjo gauti keturis šilingus, nelaukdamas nubėgo, atnešė kareiviui skiltuvą ir... bet mes netrukus pamatysime, kas toliau buvo.

Už miesto buvo pastatytos didelės kartuvės. Aplinkui stovėjo kareiviai ir šimtai tūkstančių žmonių. Karalius su karaliene sėdėjo puikiame soste, o priešais juos – teisėjai ir visa karaliaus taryba.

Kareivis jau stovėjo ant viršutinės laiptų pakopos; bet kada jau norėjo jam nerti kilpą ant kaklo, jis tarė, kad paskutinis nekaltas nuteistojo noras visados esti išklausomas, ir prašė leidimo išrūkyti vieną pypkę – juk tai paskutinė pypkė, kurią jis savo gyvenime rūkys.

Karalius, žinoma, jo prašymo neatmetė. Tada kareivis išsiėmė savo skiltuvą ir pradėjo skelti: viens–du–trys. Beregint atbėgo visi trys šunys: vieno akys kaip puodeliai, antro – kaip girnos ir trečio – kaip bokštai.

– Gelbėkite mane nuo kartuvių! – sušuko kareivis.

Tuo tarpu šunys šoko ant teisėjų ir patarėjų, griebė vienus už kojų, kitus už nosies ir bloškė taip aukštai į orą, jog tie krisdami žemyn visai susikūlė.

– Nenoriu! – tarė karalius. Bet visų didžiausias šuva sučiupo jį ir karalienę ir nutėškė nuo sosto. Išsigando kareiviai ir žmonių minios ir išsigandę ėmė šaukti:

– Gerasis kareivi! Imk karalaitę ir būk mūsų karalium!

Po to kareivį įsodino į karaliaus karietą. Šunys bėgo priešais ir šaukė: „Valio“, vaikai pirštais švilpė, o kariuomenė jam garbę davė.

Karalaitė išėjo iš vario pilies ir liko karalienė. Tas, tiesą pasakius, jai labai malonu buvo. Vestuves kėlė visą savaitę. Šunys tupėjo už stalo ir vartė dideles akis.

KĄ SENIUKAS PADARYS – VIS BUS GERAI!

Pasakysiu tau pasaką,kurią esu girdėjęs dar mažas būdamas. Kiekvieną kartą, kada tik ją atsimenu, ji man rodosi vis gražesnė. Matyti, pasakos, kaip ir daugelis žmonių, kuo toliau, tuo jos darosi gražesnės.

Tau, žinoma, teko būti laukuose; be abejo, ten esi matęs senų, aplūžusių trobelių su šiaudiniais stogais. Stogai apaugę samanomis ir žolėmis, o ant gūbrio būtinai gandro lizdas. Jų sienos pakrypusios, langeliai žemučiai, ir tik vienas tėra taip įtaisytas, jog galima atidaryti. Krosnys išsidavusios į orą, lyg kokie stori pilveliai. Alyvos auga persisvėrusios per tvorą, o po jų šakomis, prie pat tvoros, telkšo klanas, kuriame maudosi keli ančiukai. Prie trobelės bus ir grandine pririštas šuva, kuris nieko nepraleidžia nelojęs.

Štai lygiai tokia stovėjo už miesto trobelė, o joje gyveno vienas senas žmogus su pačia. Kad ir menkas jų buvo ūkis, bet vis dėlto turėjo daiktą, be kurio būtų galėję apsieiti: tai buvo arklys, kuris mito žole, augančia vieškelio pakraščiais. Seniukas važinėdavo tuo arkliu į miestą, dažnai duodavo jį naudotis savo kaimynams, žinoma, už tam tikrą atsitarnavimą. Bet pelningiau buvo arklį parduoti arba išmainyti, kad jo vietoj būtų koks naudingesnis daiktas. Bet koks daiktas galėjo būti naudingesnis?

– Tu geriau turi žinoti, seniukai, – tarė pati. – Šiandien, kaip tyčia, turgus, jok į miestą, parduok arba išmainyk jį. Ką tu padarysi, vis man bus gerai. Keliauk sveikas!

Ji užrišo jam ant kaklo skarelę, – tą darbą ji geriau mokėjo už vyrą, – užmezgė du mazgelius, ir išėjo baisiai gražu! Paskui suglostė jo skrybėlę delnu ir išleisdama pabučiavo į pat lūpas. Ir štai seniukas šoko ant arklio, kurį turėjo parduoti arba išmainyti. O, tą dalyką jis puikiausiai galėjo atlikti!

Saulė degino, padangėje jokio debesėlio nebuvo! Dulkės kaip dūmai kilo aukštyn; žmonių buvo pilnas kelias – vieni važiuoti, kiti raiti, kiti pėsti. Visi skubino į miestą. Niekur nebuvo jokio paunksnio, kur galėtum pasislėpti nuo kaitros.

Tuo tarpu kažin koks žmogus vedėsi karvę į turgų. Karvė buvo labai graži. „Turbūt ir pieno nemaža ji duoda, – galvojo sau tas senis: – kad čia taip su juo susimainius!“

– Ei, girdi tu, su karve! – šūktelėjo jis. – Žinai ką? Mano arklys brangesnis už tavo karvę, bet man naudingiau yra karvė! Gal nori, mainykime!

– Gerai, – tas atsakė, ir jie sumainė.

Reikalas buvo atliktas, ir seniui, tiesą sakant, reikėjo grįžti namo; bet jis buvo išsirengęs į turgų, todėl norėjo pamatyti jį. Ir jis nusivarė su karve tolyn.

Žingsniavo jis greitai, karvė nesiliko, ir netrukus jis prisivijo žmogų su avim. Avis buvo didelė, riebi, tankia gražia vilna.

– Kad taip mums tokia avelė! – pagalvojo senis. – Jai ištektų žolės, kuri auga prie griovio krašto, o žiemą galėtume troboje laikyti. Tikrai sakant, mums patogiau būtų avis, negu karvė... Ar mainyti, ar ką?

Avies savininkas nekalbėdamas sutiko, ir jie susimainė.

Senis dabar keliauja jau su avim.

Staiga jis pamatė žmogų einant per lauką į vieškelį ir nešantis pažasty didelę žąsį.

– Žiūrėk, kokia sunki jo žąsis! – tarė sau senis. – Iš jos ir taukelių ir plunksnelių būtų! Kaip jai būtų gera pas mus gyventi: besimaudytų sau po klaną! Ir mano senelė turėtų darbo: būtų kam rankioti trupinius ir daržovių liekanas. Ji dažnai sakydavo: „Kad taip įsigijus žąselę!“ Šit dabar gera proga įsigyti ją... Kad tik tas sutiktų...

– Tinki mainyti? Aš tau už žąsį duosiu avį ir dar „dėkui“ pasakysiu!

Šis nesikratė, ir jie išmainė. Dabar senis turėjo žąsį.

Jau jis buvo nebetoli nuo miesto; kelyje pasidarė dar didesnis kimšinys: grūdosi gyvuliai ir žmonės; ėjo keliu ir

patvoriais, o prie buomo tiek prisirinko žmonių, jog jie nustojo kelio pinigų rinkiko bulvių lauką, kur vaikštinėjo jo vienintelė vištelė, prie virvelės pririšta, kad nenusigąstų bildesio ir kur toli nenuklystų. Ji turėjo trumpą uodegą, mirkčiojo vieną akį ir apskritai atrodė labai išmintinga. „Kar, kar!"– karksėjo ji. Ką norėjo ji tuo pasakyti, aš nežinau, bet senis, jos pasiklausęs, tuojau nusprendė:

– Tai bent vištelė! Kaip gyvas, tokios nesu matęs. Ji vertesnė už klebono perekšlę. Kad taip man pavyktų ją gauti! Višta visur ras sau maisto, ji pati save prasimitins. Man rodos, tikrai naudingas daiktas būtų ją išmainius su žąsim. Nori mainytis? – paklausė jis rinkiko.

– Mainytis?.. – atsakė tas. – Kodėl ne! – Ir jie susimainė: rinkikas paėmė žąsį, o ūkininkas, gavęs vištą, linksmas nudrožė toliau.

Nemaža jis atliko visokių reikalų bekeliaudamas į miestą, o kaitra tebebuvo didžiausia, ir jis baisiai prisivarė. Ne pro šalį dabar buvo išgerti ir užkąsti! Čia pat pasitaikė ir smuklė. Jis jau buvo beeinąs į ją, tik štai duryse susitiko darbininką, kuris nešė kažko prisidėjęs maišą.

– Ką tu čia maiše neši? – paklausė ūkininkas.

– Supuvusius obuolius! – atsakė darbininkas. – Nešu visą maišą kiaulėms.

– Tokią daugybę?! Kaip apsidžiaugtų mano senelė gavusi tiek obuolių! Mums pernai metais senojoje obelėje tiktai vienas obuolys teužaugo; nuraškę mes jį padėjome į indaują dėl gražumo; ten jis gulėjo, kol visai supuvo. „Vis tai rodo, kad mes plačiai gyvename",– sakė senelė. Dabar tai ji tikrai žinotų, kas tai yra plačiai gyventi. Visas maišas! Norėčiau jai džiaugsmo padaryti!

– O kiek tu duotum už maišą? – paklausė berniokas.

– Ką duočiau? Šit imk vištą! – Ir jis atidavė vištą, gavo maišą obuolių ir įėjo į smuklę. Maišą atsargiai pastatė prie krosnies, o pats priėjo prie stalo. Krosnis buvo gerai iškūrinta, bet jis to nepastebėjo.

Smuklėje buvo daug svečių: maininінkai, raguočių pirkliai ir du anglai. Šie buvo tokie turtingi, jog jų kišenės beveik plyšo nuo aukso, ir baisūs buvo lažybų mėgėjai.

– Ssss! ssss! – sušnypštė kas pas krosnį.

– O kas ten toks? – klausė visi.

Tai obuoliai buvo pradėję kepti.

– O, tai mano obuoliai! – tarė senis ir papasakojo iš eilės visą istoriją: kaip jis už arklį gavęs karvę, už karvę avį, ir taip toliau, lig priėjo prie obuolių.

– Na, gausi tu sugrįžęs nuo savo pačios! – sakė anglai. – Nepaglostys ji tavęs!

– Ką? nepaglostys? – tarė senis. – Ji mane už tai išbučiuos ir dar pasakys: „Ką seniukas padarys – vis bus gerai."

– Pažiūrėsime! – atsakė anglai. – Eime lažybų, mes statome statinę aukso.

– O aš maišą obuolių ir dar be to save su pačia!

– Gerai, gerai! – tarė anglai.

Privažiavo savininko vežimas, susėdo anglai su tuo seniu, paskui įkėlė obuolius ir nudardėjo pas senelę.

– Sveika gyva, senele!

– Sveikas, seniukai!

– Aš išmainiau...

– Aš žinau, kad tu moki savo darbą! – tarė senelė ir apkabino jį, nepastebėjusi nei maišo nei svetimų žmonių.

– Aš išmainiau arklį ir gavau karvę!

– Dėkui Dievui! Dabar turėsime ir pieno, ir sviesto, ir sūrio! Koks puikus mainas!

– Taip, bet aš karvę išmainiau į avį...

– Tai dar geriau! – atsakė pati. – Tu visados ir viską gerai apsvarstai! Juk žolės mes tik aviai teturime! Dabar turėsime avies pieno ir sūrio ir dar vilnonių kojinių su marškiniais. O karvė to juk nebūtų davusi. Ji – šeriasi! O koks tu man išmintingas!

– Bet aš ir avį išmainiau – gavau žąsį!

– Kaip, argi mes šiemet turėsim šv. Martynui keptos žąsienos, vyreli?! Tu visados rūpiniesi kuo nors mane palinksminti! Kaip tu gerai sugalvojai! Žąsį galima pririšus palaikyti, kad ji dar labiau nusipenėtų šv. Martyno dienai!

– Aš ir žąsį išmainiau: už vištą atidaviau! – tarė vyras.

– Už vištą! Toks tai bent mainas! Višta padės kiaušinių, išperės viščiukų, vištų visą pulką turėsime! Štai daiktas, apie kurį aš taip seniai svajojau!

– Ir vištą aš išmainiau: gavau maišą supuvusių obuolių...

– Tai duok, už tai išbučiuosiu aš tave! – tarė pati. – Dėkui tau, seniukai! Dabar paklausyk, ką aš tau papasakosiu.

Tu išvažiavai, o aš ėmiau galvoti: „Kokiais gardžiais daiktais galėčiau aš tave pamylėti? Ką tau vakarienei pataisyti? Nusprendžiau iškepti kiaušinienės su svogūnais. Kiaušinių aš turėjau, tik svogūnų nebuvo. Ir nuėjau pas mokytojo pačią. Aš žinojau, kad ji turi svogūnų, bet ji baisiai šykšti, nors šiaip nebloga moteriškė. Aš paprašiau jos svogūnų paskolinti, o ji: „Paskolinti? Nieko mūsų neužaugo, nei supuvusio obuolio nerastum!“ O dabar aš galėčiau jai paskolinti tokių nors dešimtį, nors ir visą maišą! Tai tiesiog juokas! – Ir ji vėl pabučiavo senį į lūpas.

– Niekur neregėtas daiktas! – sušuko anglai: – reikalai vis blogyn ir blogyn, o senelei vis gerai! Už tokį dalyką ir pinigų negaila mokėti!

Ir jie pripylė visą statinę aukso už tai, kad pati ne tik savo senio nebarė, bet dar jį išbučiavo.

Tikrai, jei pati laiko savo vyrą visų protingiausiu pasauly, ir viskas, ką jis padaro, visuomet jai tinka – tas be atlyginimo nepaliks!

Štai ir visa istorija. Aš ją girdėjau mažas, o dabar papasakojau ją tau, ir tu jau žinai, kad „ką seniukas padarys – vis bus gerai!“

NUO TVIRTOVĖS PYLIMO

Ruduo. Mes stovime ant tvirtovės pylimo ir žiūrime tolyn į mėlynąsias jūros platybes. Matome plaukant daugybę laivų baltomis burėmis ir anapus Zundo stūksant Švedų krantą, nušviestą išblyškusių vakarinės saulės spindulių. Užpakaly mūsų kaip kokia siena niūkso tamsus miškas; dideli šakoti medžiai artimais ošia aplink mus; jų pageltę lapai nuolat krinta žemėn. Apačioj, prie tvirtovės pylimo pažemio, juoduoja pilki namai, aptverti aukšta tvora. Tamsu ir nejauku už tos tvoros, bet dar tamsiau ir baisiau ten, už geležinių kalėjimo langų, kur sukaustyti grandinėmis sėdi sunkūs nusidėjėliai.

Baigiančios leistis saulės spindulys krito į vieno kalinio kameros pliką sieną. Saulė juk šviečia geriems ir blogiems. Atšiaurus kalinys rūsčiai pažvelgė į šaltąjį saulės spindulį. Staiga atskrenda mažas paukštelis ir nutūpia ant geležinio lango virbalo. Paukštis taip pat gieda visiems: ir geriems, ir blogiems.

Jo giesmelė labai trumpa: „kvivit“ – ir viskas! Bet paukštelis neskrenda iš čia; jis vis čirpsi, plevena sparneliais, glosto plunksneles, papučia gurklelį, visas pasišiaušia...

Surakintas geležimis nusidėjėlis žiūri į jį, ir rūstus jo veidas ima giedrėti, jo širdy gimsta kažkoks nesuprantamas jam jausmas. Tas naujas jausmas toks gaivinamas, kaip saulės spindulys, toks malonus, kaip kvepėjimas žibučių, kurios taip puikiai žydi pavasarį pagal tvirtovės pylimą.

Staiga pasigirdo rago balsas; garsiai ir džiaugsmingai jis skambėjo vakaro ore. Pabūgęs paukštelis purpt ir nuskrido tolyn; saulės spinduliai po truputį užgeso; vėl tamsu ir nejauku kalėjimo kameroj, vėl tamsu nusidėjėlio širdy. Bet vis dėlto saulės spindulys buvo išvaikęs tam tarpui tamsybę, o paukštelio giesmelė paįvairinusi nelaimingojo kalinio atskirybę.

Todėl skambėkite, skambėkite, stebuklingieji medžiotojų rago balsai! Skambėkite džiaugsmingai ir garsiai! Vakaras toks gražus, ir nurimusi jūra taip tyliai supa savo užmigusias bangas!

SRAIGĖ IR RADASTAS

Aplink sodą ėjo lazdynų žalitvorė; už jos traukėsi laukai ir pievos, kur buvo ganomos karvės ir avys. Vidury sodo žydėjo radastų krūmas; po juo lindėjo sraigė. Ji daug vidaus turinio turėjo – ji save pačią turėjo.

– Palaukit, ateis ir mano laikas! – tarė ji. – Aš duosiu pasauliui svarbesnių daiktų, negu tie radastai, riešutai arba pienas, kuriuos duoda erškėčiai, lazdynai ir karvės su avimis!

– O , aš daug ko laukiu iš tavęs! – sako radastų krūmas. – Ar negalėčiau žinoti, kuomet gi tas bus?

– Palauk, neskubėk! – atsakė sraigė. – Tik jūs be reikalo taip skubate! Skubos darbą velnias renka!

Kitus metus sraigė gulėjo beveik toj pačioj vietoj, saulėje, po radasto krūmu, vėl pilnu pumpurų; pumpurai kėtėsi, žydėjo gražiais radastais, o krūmas leido vis naujus ir naujus pumpurus.

Sraigė pusiau išlindo iš kaušelio, pastatė ragelius ir vėl juos suglaudė.

– Viskas kaip buvę! Nei kiek neatsimainė! Radastų krūmas tebežydi kaip žydėjęs; nei per plauką nenužengęs tolyn!

Praėjo vasara, atėjo ruduo, radastų krūmas žydėjo ir kvepėjo, ligi sniegas ėmė snigti. Radosi drėgna, šalta, radastas palinko į žemę, sraigė nušliaužė ir įlindo į samanas, po sausais lapais.

Vėl atėjo pavasaris, vėl pražydo radastas, ir išlindo sraigė.

– Tu jau senas dabar! – tarė ji radastui. – Metas jau ilsėtis! Tu davei pasauliui visa, ką galėjai duoti; ar daug – jau kitas klausimas, kurio svarstyti nėr man laiko. O kad tu visai nieko nesi padaręs savo vidaus ūgiui – tai man ir dabar aišku! Šiaip iš tavęs būtų kas kita išėję. Ką pasakysi sau pasiteisinti? Tu veikiai juk stagaru pavirsi! Ar supranti bent, ką aš sakau?

– Tu mane gąsdini! – tarė radastas. – Aš to niekuomet nesu galvojęs!

– Taip, taip, tu, matyti, maža esi varginęs save tais galvojimais! O ar buvo tau atėjęs kuomet šitas klausimas, ar esi bent kartą aiškinęsis sau, kodėl, tikrai sakant, tu žydi, ir kaip tat yra; kodėl šiaip, kodėl ne kitaip?

– Ne! – atsakė radastas. – Aš gyvenau, gyvendamas džiaugiausi ir džiaugdamasis žydėjau, – kitaip daryti negalėjau! Saulė taip kaitino, oras taip mane gaivino, aš gėriau skaidrią rasą ir sodrų lietų; aš kvėpavau, aš gyvenau! Aš traukiau gyvybės sultis iš žemės, ėmiau peną iš oro, gyvenau kaip tinkamas, džiaugiausi laime ir žydėjau, – tas ir buvo mano gyvenimas, mano laimė. Kitaip aš negalėjau!

– Taip, gražiai tu gyvenai ir vargo nematei, ką čia besakysi! – tarė sraigė.

– Žinoma! Juk tiek daug buvo man duota! – atsakė radastas. – Bet tau duota dar daugiau! Tu esi tokia galvota, taip viskuo apdovanota... Tu turi nustebinti pasaulį!

– Kurių balų aš čia galvosiu! – sako sraigė. – Aš jūsų pasaulio nei žinoti nenoriu! Kas jis man? Man gana rūpintis savim!

– Taip, bet man rodosi, kad mes visi turim atiduoti pasauliui tą, kas yra mūsų geriausia!.. Aš galėjau duoti pasauliui tiktai radastų!.. Bet tu? Tau duota taip daug! O ką tu davei pasauliui? Ką tu jam duosi?

– Ką aš daviau? Ką duosiu?! – Spjaunu aš į jį! Sakyk, ko jis vertas, tas tavo pasaulis? Man visai jis nerūpi. Duok jam radastų – iš tavęs daugiau juk nieko nesulauksi! O lazdynai tegu duoda jam riešutų, karvės ir avys – pieno, jų yra savo pasaulis! Mano pasaulis – aš pati! Aš užsidarysiu savo namely – ir galas! Pasaulis man nerūpi!

Ir sraigė įsitraukė į savo kaušelį ir užsidarė.

– Kaip graudu! – tarė radastas. – Ir aš norėčiau užsidaryti, bet negaliu; visos mano galybės veržte veržiasi oran, ir turiu žydėti! Mano žiedai krinta, jų lapelius vėjai nešioja! Bet mačiau, kaip vieną lapelį įsidėjo motina į maldų knygą, kitą prisiglaudė prie krūtinės skaisti graži mergelė, trečią pabučiavo šypsančios vaiko lūpos!.. Ir aš buvau toks laimingas! Tai tokie mano atsiminimai, tai toks mano gyvenimas!

Žydėjo ir kvepėjo radastų krūmas, pilnas nekalto džiaugsmo ir laimės, o sraigė įkniubusi snapsnojo savo namely, – pasaulis jai nerūpėjo.

Slinko metai po metų.

Sraigė virto žeme žemėje, radastas virto žeme žemėje; atsiminimų radastas išblėso maldų knygoje... Bet sode žydėjo nauji radastai, po jais šliaužiojo naujos sraigės; jos taip pat lindo į savo namelius ir spjaudėsi, – pasaulis joms nerūpėjo!

Ar nenorit, kad tą istoriją dar kartą nuo pradžios apsakyčiau? – Juk ji nesimaino!

NIEKAM NETIKUSI BUVO

Burmistras stovėjo prie atviro lango. Jo marškiniai buvo ploni, su rankogaliais, krūtinė krakmolyta, kaklaraištis su aukso segtuku. Barzda buvo gražiai nuskusta, – barzdą visados jis pats skusdavosi. Tiesa, šį kartą jis truputį įsipjovė į smakrą, bet tą vietą užlipdė, atsiplėšęs nuo laikraščio, popierėlio kąsneliu.

– Ei, kiauši, eik čia! – suriko jis pro langą.

Tas „kiaušis“ buvo ne kas kitas, tik vargingos skalbėjos sūnus, kuris tuo laiku ėjo pro burmistro namus. Jis sustojo ir, pakėlęs kepurę, mandagiai pasveikino burmistrą. Kepurės snapas buvo per vidurį perlūžęs, todėl kepurę patogu buvo susukus įsidėti į kišenę. Jo drabužėlis buvo menkas, bet švarus, ir visos skylės užlopytos; kojos apautos sunkiomis medinėmis klumpėmis. Prieš burmistrą vaikas stovėjo pilnas pagarbos, tartum prieš patį karalių.

– Tu geras vaikas, – tarė burmistras. – Mandagus tu vaikas. Motina turbūt velėja skalbinius upėje? Tu, matyti, jai neši ką? Aure kas ten tavo kyši iš kišenės? Blogą tavo motina turi papratimą! Ar daug ten turi?

– Pusę buteliuko, – atsakė nedrąsiai išsigandęs vaikas.

– O rytą taip pat esi nunešęs pusę buteliuko? – klausinėjo burmistras.

– Ne, tai buvo vakar, – atsakė vaikas.

– Du pusbuteliai – juk tai visas butelys! Žuvusi moteriškė! Iš tokių žmonių naudos nelauk... Pasakyk motinai, kad ji bent žmonių pasigėdintų. Žiūrėk, kad pats girtuokliu nepavirstum! Tiesą sakant, sunku tau kitokiam būti. Vargšas!.. Gerai, dabar keliauk sveikas!

Vaikas nuėjo tolyn, tebelaikydamas kepurę rankoje; vėjas pūkštė ir draikė jo geltonus kaip auksas plaukus. Netrukus jis išnyko už kertės, pasukęs į siaurą gatvelę, kuri ėjo lig pat upės. Motina ligi kelių stovėjo vandeny ir daužė kultuve šlapius skalbinius, pasidėjusi juos ant plačios lentos. Upė bėgo smarkiai, nes tuo metu malė ir vanduo buvo paleistas; vanduo bėgdamas nešė paklodę kuri traukė su savim ir vertė suolelį. Skalbėja vos įsispyrusi galėjo laikytis, kad nenuneštų jai lentos ir kartu jos pačios.

– Ko nenunešė mane vanduo, – tarė ji. – Gerai, kad

atėjai, reiks truputį pasistiprinti! Vanduo toks šaltas, o aš jau šešios valandos kaip mirkstu upėj. Ar atnešei man ką?

Vaikas išėmė iš kišėnės buteliuką ir padavė motinai. Ji tuojau į burną ir ištraukė kelis gurkšnelius.

– Kaip gera! Kaip šilta! Gali sušilti, lyg lėkštę karštos sriubos išvalgius, o atsieina kur kas pigiau! Paragauk ir tu, sūneli! Tu toks išblyškęs! Tavo plonos drapanėlės, ir tau gal šalta? Jau tikras ruduo! Ū, koks šaltas vanduo! Kaip geležis! Kad tik tu neapsirgtum! Duok nurysiu dar kokį lašelį, paragauk ir tu, tik nedaug! Tau nesveika pratintis, vaikeli!

Ji išlipo iš vandens ant kranto. Vanduo bėgte bėgo nuo jos sustirusio sijono.

– Aš dirbu, vargstu, kankinuosi, net man kraujas iš panagių

trykšta... Bet nesigailiu savo vargo, kad tik išaugtum sveikas, geras ir teisingas žmogus, mano brangusis vaikeli!

Tuo tarpu atėjo pas juos beveik vienais skarmalais apsivilkusi sena moteriškė; ji buvo šluba ir nematė viena akim, kuri buvo pridengta garbana plaukų, o tas dar labiau rodė jos ydą. Ji draugavo su skalbėja. Visi kaimynai ją vadino: „šlubė Morta su garbana".

– Vargšė! – tarė Morta. – Kaip tu baisiai vargsti! Kiek tu prisistovi tame šaltame vandeny! Kur čia iškęsi nenurijus vieno kito gurkšnelio! O pikti žmonės skaito kiekvieną lašelį, kurį tu išgeri.

Ir ji atpasakojo visą burmistro kalbą su jos vaiku. Morta buvo girdėjusi ir labai pasipiktinusi burmistro žodžiais.

– Kaip jis, – sakė ji, – gali taip kalbėti vaikui apie jo motiną ir ją smerkti už tuos kelis degtinės lašelius, kuriuos ji geria iš reikalo, smerkti tą pačią dieną, kada jis pats kelia didelius pietus su brangiais ir smarkiais vynais! Vadinas, jie negeria, tik troškulį nuvaro! Jie žmonės geri, tik tu niekam netikusi!

– A, jis kalbėjo su tavim, vaikuti? – tarė ji, ir jos lūpos ėmė drebėti. – Tavo motina niekam netikusi! Gal jis ir tiesą sako. Bet nereikėtų to sakyti vaikui. O, ne naujiena man kentėti nuo tų žmonių!

– Juk tu ten tarnavai, kai burmistro tėvai gyvi tebebuvo. Kiek jau metų! Daug jau druskos suvalgėm nuo to laiko! Nenuostabu, kad ir troškulys ima. – Ir Morta susijuokė: jai pasirodė, kad ji labai sąmojingai pasakiusi. – Šiandien burmistras pietus kelia, bet būtų atidėjęs, jei nebūtų buvę vėlu ir viskas neprirengta. Aš tai girdėjau iš paties virėjo. Burmistras gavo laišką, kad Kopenhagoje jo jaunėlis brolis mirė.

– Mirė! – sušuko skalbėja ir pabalo kaip drobė.

– Kas tau? – tarė Morta.– Ko taip nusiminei? A, tu jį pažinai, kai tarnavai jų namuose.

– Mirė!.. Geresnio žmogaus nerastum pasauly! – Ir ašaros ėmė riedėti jai per veidus. – O, Viešpatie, galva man pradeda suktis! Aš išgėriau visą buteliuką... matyti, per daug... Man bloga darosi.

Ir ji nusitvėrė už tvoros, kad neišvirstų.

– Viešpatie! tu sergi! – sušuko Morta. – Eik namo! Eikš, aš tave parvesiu!

– O kur dėsi skalbinius?

– Aš jais pasirūpinsiu. Turėkis už manęs! Vaikas paliks čia pasaugoti, aš sugrįšiu ir pabaigsiu velėti – nebedaug jau liko.

Skalbėjos kojos linko.

– Per ilgai buvau šaltam vandeny. Nuo pat ryto nieko nevalgiau... Šaltis baisiai krečia. Kad nors namo pareičiau. Vargšas mano vaikas!

Ir ji ėmė verkti. Vaikas taip pat verkė ir netrukus paliko vienas saugoti šlapius skalbinius.

Abidvi moterys iš lengvo nukūprino gatvele. Skalbėja vos kojas galėjo pavilkti. Einant pro burmistro namus, ją visai pakirto, ir ji parvirto vidury gatvės.

Aplinkui susirinko būrys žmonių. Morta nubėgo į kiemą ieškoti pagalbos. Burmistras su savo svečiais žiūrėjo pro langą.

– Tai skalbėja! – tarė burmistras. – Matyti, per daug įtraukė! Žuvusi moteriškė. Gaila tik jos vaiko: – aš jį labai mėgstu. Vaikas geras, bet motina niekam netikusi.

Kai ji atsigavo, parvedė ją namo ir paguldė į lovą. Geroji Morta išvirė jai puodelį alaus su sviestu ir cukrum; tai buvo, jos nuomone, geriausias vaistas pasauly. Paskui Morta nuėjo pas upę ir išmazgojo likusius skalbinius, reikia pasakyti – labai blogai, nors turėjo geriausius norus. Iš tikrųjų, ji tik ištraukė skalbinius iš vandens ir sudėjo į pintinę.

Vakare ji vėl sėdėjo vargingoj trobelėj prie skalbėjos. Burmistro virėja davė jai nunešti ligoniui truputį kepintų bulvių

ir nemažą gabalą riebaus kumpio; tuos gardėsius suvalgė pati Morta su vaiku, o ligonis turėjo pasitenkinti vien kvapu. Ji sakė, kad pats kvapas jau labai maistingas buvęs.

Po vakarienės vaiką paguldė į tą pačią lovą, kur gulėjo motina; jis atsigulė skersai lovos, motinos·kojūgaly, ir užsiklojo sena dvikarte, pasiūta iš mėlynų ir raudonų skiaučių.

Skalbėjai pasidarė kiek geriau. Šitas alus ją pastiprino, gardaus valgio kvapas atgaivino.

– Dėkui tau, širdele! – tarė ji Mortai. – Kai vaikas užmigs, tada viską pasakysiu. Bet jis, rodosi, jau miega. Koks

gražus, koks malonus jo veidelis, kai jis taip guli, sumerkęs akis! Jis nežino, kaip sunkiai vargsta jo motina, ir duok Dieve, kad niekados to nežinotų!.. Tu žinai, kad aš tarnavau pas burmistro tėvus. Parvažiavo tuomet pasilsėti namo jaunėlis sūnus, studentas. Aš buvau tada jauna, žvitri, bet dora mergaitė – sakau tau tiesą, kaip pačiam Dievui. Studentas buvo taip pat jaunas, linksmas, gražus ir toks doras, jog kito tokio gal nebuvo visam pasauly. Jis buvo šeimininkų sūnus, o aš – tik tarnaitė; bet vis dėlto pamilom viens antrą – širdingai, prakilniai. Tiesa, mes pasibučiavom vieną kartą; bet tai ne nuodėmė, kieno meilė tikra ir graži. Ir štai jis viską prisipažino motinai, kurią neapsakomai gerbė ir visados klausė. Ji buvo išmintinga ir be galo gera! – Išvažiuodamas jis man dovanojo aukso žiedą. Jam išvažiavus, pasišaukė mane pati ponia ir ėmė su manim kalbėti, taip rimtai ir meiliai, tartum pats angelas būtų. Kaip ant delno išdėjo man tada, koks didelis skirtumas tarp manęs ir jos sūnaus, kaip aš toli nuo jo ne tik savo padėjimu, bet ir pažiūromis.

– Dabar jam tinka tavo gražus veidelis, – sakė ji: – bet gražumas greitai nyksta. Tu išauklėta ne taip, kaip jis. Jūsų nuomonės nevienodos, jūs nelygūs – štai kas yra visa bėda. Vargdienių aš neniekinu, juos gerbiu. Dangaus karalystėje jie gal gaus geriausias vietas, bet čia, žemėje, reikia saugotis, kad neišeitum iš savo vėžių. Iškilsi per aukštai, paskui krisi žemyn ir susikulsi. Be reikalo pražudytum ir save, ir jį. Aš girdėjau, kad tau piršosi vienas geras žmogus, pirštininkas Erikas Vatas. Jis našlys, bevaikis, patarpęs amatininkas – tau labai tiktų. Apie tai gerai pagalvok!

– Kiekvienas jos žodis, kaip koks peilis, rėžė mano širdį. Bet ji sakė tiesą, ir nuo to man dar skaudžiau buvo!.. Aš pabučiavau jos ranką ir ėmiau graudžiai verkti. Nemenu, kaip aš nusikrausčiau į savo kambarėlį. Parkritusi ant lovos, aš ten išverkiau visas savo ašaras. Sunki buvo naktelė: vienas Dievas težino, kaip aš kovojau su savim ir kenčiau... Tuojau sekmadienį aš nuėjau išpažinties, kad Dievas apšviestų man protą. Čia aš ir išvydau jo pirštą... Einu aš iš bažnyčios ir sutinku Eriką. Matyti, tariau sau, tokia Dievo valia: jis man viskuo lygus, kad ir turtingesnis už mane. Aš prisiartinau prie jo, paėmiau už rankos ir sakau: „Ar tebemyli mane?“ – „Myliu ir mylėsiu amžinai!“ – atsakė jis. – „Tinki imti mergaitę, kuri tave

gerbia, bet nemyli, nors paskui gal ir pamils?" – „Pamylės, būtinai pamils!"– tarė jis, ir mes padavėm vienas antram rankas. Aš sugrįžau namo pas ponią. Aukso žiedą, kurį buvo dovanojęs jos sūnus, nešiojau ant krūtinės, dieną nedrįsau rodyti, užsimaudavau ant piršto tik vakare, kai ėjau gulti. Paskui pabučiavau žiedą taip labai, jog kraujas man ištryško iš lūpų; tada nunešiau jį poniai ir atidavusi pasakiau, kad kitą sekmadienį bus mano pirmi užsakai su pirštininku. Ponia mane apkabino ir pabučiavo... Ji nesakė, kad aš „niekam netikusi". Tada gal tikrai aš buvau geresnė, nors ir nemačiau tiek vargo. Per Grabnyčias buvo jungtuvės. Pirmais metais viskas gerai vyko. Mes laikėm tada gizelį ir mokinį, o tu, Morta, tarnavai pas mus.

– Taip, – tarė Morta: – puiki tu buvai šeimininkė. Kol gyva būsiu, nepamiršiu, kaip gerai tu ir tavo vyras elgėtės su manim.

– Gražios buvo dienos, kai tu gyvenai pas mus. Vaikų dar neturėjom, studento daugiau nebemačiau... Tiesą sakant, aš jį kartą mačiau, bet jis manęs nematė. Buvo atvažiavęs į motinos laidotuves. Aš mačiau jį stovint prie motinos kapo – tokį išblyškusį ir nuliūdusį... Jis labai gailėjo motinos. Kai mirė tėvas, jis buvo tada išvažiavęs kažkur į svetimus kraštus, laidotuvėse nebuvo ir daugiau čia nebeatvažiuodavo. Jis nevedė – aš tai žinau. Rodos, jis tapo advokatu. Mane, žinoma, jis pamiršo, ir jei dabar kaip netyčia mes susitiktumėm, jis tikrai manęs nepažintų: tokia pasidariau aš bjauri. Bet taip gal ir geriau!

Toliau ji nusipasakojo apie savo sunkiąsias dienas, apie visokias bėdas ir nelaimes, kurios paskui ją ištiko.

– Mes turėjom penkis šimtus dolerių, – sakė ji. – Mūsų gatvėje pardavinėjo namelius už du šimtus dolerių; nameliai buvo seni, bet mes manėm, juos sugriovę, toj vietoj pastatyti naujus. Mūrininkai ir dailidės apskaitė, kad nauji namai atsieisią tūkstantį du šimtus dolerių. Erikas turėjo kredito; jis pasiskolino tuos pinigus sostinėje, bet laivininkas, kuris turėjo atvežti juos, nuskendo jūroje, o kartu su juo ir pinigai...

– Tuo laiku atsirado mano vaikelis. Vyras apsirgo sunkia ir ilga liga. Ištisus devynis mėnesius turėjau jį valkstyti, apvilkti ir nuvilkti kaip mažą vaiką. Reikalai vis blogėjo, o skolos augo; bemokėdami skolas, išsipardavinėjom visus savo daiktus, palikom be niekur nieko. Pagaliau vyras mirė. Aš nesėdėjau

sudėjusi rankas. Dirbau, prakaitavau kiauras dienas ir naktis – vis dėl to vaiko. Mazgojau laiptus, velėjau skalbinius, ėmiau kiekvieną darbą, bet vargas nėjo mažyn. Taip, matyti, Dievo likta! Tikiuosi, kad jis pasigailėjęs išvaduos mane iš tų vargų, atsiims pas save, bet pasirūpins ir vaiku.

Ir ji užmigo.

Rytą jautėsi geresnė ir nusprendė vėl eiti prie darbo. Bet vos įbrido į šaltą vandenį, ją visą nukrėtė šaltis, ir jai pasidarė bloga. Lyg norėdama ko nusitverti, pakėlė ji ranką į orą, paženge žingsnį tolyn ir parvirto. Galva jos gulėjo ant kranto, o kojos upėje; vanduo nutraukė nuo jų medines klumpes, kurių vidpadžiai buvo iškloti šiaudais, ir nunešė pavandeniais. Taip ją rado gulint Morta, kai jai atnešė pasistiprinti puodelį kavos.

Tuo tarpu į skalbėjos namus atėjo burmistro tarnas pasakyti, kad tuojau eitų pas jį; burmistras turėjęs jai pranešti labai svarbų daiktą.

Bet jau buvo vėlu. Pašaukė felčerį, kad jai kraują leistų; skalbėja buvo mirusi.

– Persigėrė! – tarė burmistras.

Laiške, kuris atnešė žinią apie jo brolio mirtį, buvo pasakyta, kad velionis paskyrė 600 dolerių pirštininko našlei, kuri seniau tarnavo jo tėvų namuose. Tuos pinigus burmistras, savo nuožiūra, turėjo išmokėti jai arba jos sūnui, iš karto visus arba dalimis.

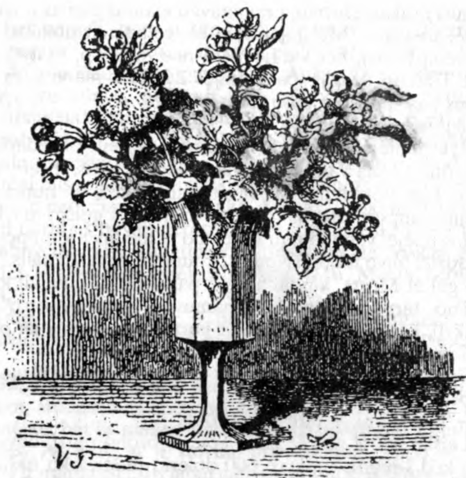
– Gerai, kad jau jos nebėr, – tarė burmistras. – Dabar vaikas gaus viską. Aš jį leisiu mokytis amatų, ir iš jo išeis paskui geras darbininkas.

Burmistras pasišaukė pas save vaiką ir prižadėjo juo rūpintis. Čia jis nepamiršo pridėti, kad motina gerai padariusi, nukeliavusi į kitą pasaulį, nes ji – niekam netikusi buvo!

Skalbėją palaidojo beturčių kapuose. Morta jos kapą apibarstė smėliu ir pasodino radasto kelmelį. Vaikas buvo ten pat.

– Motute mano, brangioji mano! – tarė jis, ir paplūdo jam iš akių ašaros. – Argi tiesa, kad tu niekam netikusi buvai?

– Ne, ne tiesa! – tarė senoji Morta ir pažvelgė į dangų. – Aš tai žinau labai seniai, ypač nuo paskutinės nakties. Tikėk – ji buvo gera, dora moteriškė, tą pat pasakys jai ir Dievas dangaus karalystėje, nors visas pasaulis kalbėtų, kad ji niekam netikusi buvo.

YRA JUK SKIRTUMAS!

Buvo gegužės mėnuo. Pūtė dar šaltas vėjas, bet krūmai ir medžiai, laukai ir pievos sakė, kad pavasaris jau atėjo. Visur margavo žiedai, net žalitvorės viršus žydėjo. Už žalitvorės augo maža obelaitė. Visa balta, ji taip pat skelbė pavasarį atėjus. Ypač graži buvo viena jos šakelė, jauna ir žalia, visa aplipusi pusiau pražydusiais pumpurais. Šakelė labai gerai žinojo, kad ji graži, nes tas jausmas taip pat nėra svetimas augalams, kaip ir gyviems daiktams. Todėl ji visai nenustebo, kai sustojo ties ja ponų karieta ir jauna grafo duktė tarė: „Kas gali būti gražesnis už žydinčią obelės šakelę? Joje įkūnytas gyvas pavasaris su visomis savo gražybėmis!“

Šakelę nulaužė. Grafaitė paėmė ją savo švelnučiais pirščiukais ir nusivežė namo, pridengusi nuo saulės šilko skėčiu. Atvežtą į pilies rūmus, šakelę įnešė į aukštą, gražiai išpuoštą salę. Ant atvirų langų plevėsavo baltos plonos uždangos;

puikiausios gėlės augo žibančiuose, skaidriuose vazonuose. Į vieną tokį vazoną, tartum nulipdytą iš tik iškritusio sniego, tarp žalių skroblo šakų, įstatė obelės šakelę. Taip gražiai ji tada atrodė, jog negalėjai žiūrėdamas atsigėrėti!

Šakelė labai išdido. Bet taip juk visi žmonės daro!

Per kambarius ėjo visokių žmonių, ir kiekvienas sakė savo nuomonę, – žinoma, tokią, kokią jam leido sakyti jo visuomenės padėjimas. Vieni nieko nesakė, kiti vėl per daug kalbėjo, ir obelės šakelė klausydama suprato, kad ir tarp augalų, kaip tarp žmonių, yra skirtumas. „Vieni laikomi dėl gražumo, kiti dėl naudos, o yra ir tokių, be kurių visai galėtum apsieiti!" galvojo šakelė. Ji stovėjo prie atviro lango ir nuo ten galėjo matyti sodą ir lauką; čia ji turėjo progos prisižiūrėti visokių žolynų ir augalų ir pagalvoti apie jų skirtumą. Buvo ten gražių, puikių ir visai menkų augalų.

– Nelaimingi augalėliai! – tarė obelės šakelė. – Suprantamas daiktas, yra juk skirtumas tarp jų! Kokie nelaimingi turi jie jaustis, jei jie apskritai gali jausti taip, kaip aš ir panašūs į mane! Taip, žinoma, skirtumas yra ir turi būti, kitaip jie visi lygūs būtų!

Ir obelės šakelė su tam tikru pasigailėjimu pažvelgė į žolynus, kurių daugybės augo laukuose ir visais pakeliais. Jų niekas neraškė puokštėms, – jie buvo per daug menki, jų galėjai rasti net tarp grindinio akmenų; jie augo visur, kaip prasčiausios piktžolės. Ir vardą jie turėjo negražų: pienės.

– Menkos, nelaimingos gėlės! – tarė obelės šakelė. – Juk jūs nekaltos, kad gavote tokį negražų vardą. Bet su augalais esti tas pat, kas ir su žmonėmis: yra juk skirtumas!

– Skirtumas? – tarė saulės spindulys ir pabučiavo obelės šakelę. Bet kartu su ja jis pabučiavo ir geltonus pienės žiedelio lapelius. Ir kiti saulės spindulio broliai taip pat bučiavo visus žolynėlius, – ir gražius, ir menkus.

Obelės šakelė niekados negalvojo apie begalinę Viešpaties meilę viskam, kas yra gyva žemėje; niekados negalvojo apie tai, kaip daug gražumo ir gerumo gali būti kiekviename daiktely paslėpta... Ji negalvojo ir nesuprato, kaip negalvoja ir to nesupranta daugumas žmonių!

Saulės spindulys, šviesos spindulys, žinojo tai gerai!

– Blogai tu matai, prastos tavo akys! – tarė jis šakelei. – Kurių nelaimingų gėlių taip gailiesi?

– Gi štai tų pienių! – atsakė obelės šakelė. – Niekas jų neskina puokštei, visi mindo kojomis, – jau per daug jų yra! Jų sėklos, kai prinoksta, laksto visur po kelius ir, lyg smulkiai supjaustyti plaukeliai, kimba prie keleivių drabužių. Žinoma, tai yra piktžolė, todėl nėra ko labai stebėtis. Kokia aš laiminga, kad nesu iš jų skaičiaus!

Tuo tarpu atėjo į lauką visas būrys vaikų. Jauniausias buvo toks dar mažas, jog kiti vaikai nešte jį atsinešė ant rankų. Jį pasodino ant žolės tarp geltonų gėlių. Vaikelis iš džiaugsmo garsiai juokėsi, kojytėmis spardėsi ir vartėsi po žolę, skynė geltonas gėleles ir bučiavo jas. Didesni vaikai traukė žiedus nuo stiebelių, kiaurus stiebelius lenkė ir movė vieną jo galą į antrą; paskui iš tokių atskirų grandelių darė ilgas grandines ir kabinosi jas ant kaklo, pečių, krūtinės ir galvos. Koks gražumas buvo! O patys vyresnieji vaikai atsargiai raškė peržydėjusius žolynus nuo stiebo, kurio viršūnėje balzganavo apskritas pūkų rutuliukas ir, laikydami juos ties lūpomis, mėgino vienu kartu nupūsti visus jų pūkelius. Senelė sakė, kad tas, kuris nupūs iš karto visus pūkelius, gaus naujus drabužius dar prieš Naujuosius metus.

Niekinamasis žolynėlis buvo šiuo kartu tikras pranašas.

– Matai? – tarė saulės spindulys. – Matai jo grožybę ir reikšmę?

– Taip, bet tik vaikams! – atsakė obelės šaka.

Tuo tarpu atėjo į lauką sena moteriškė ir savo atšipusiu peiliu be koto ėmė kapstyti žemę aplink žolynų šakneles ir tas šakneles rauti. Iš vienų ji norėjo pasigaminti kavos, o kitus parduoti į vaistinę vaistams.

– Vis dėlto gražumas yra didžiausias daiktas! – tarė obelės šaka. – Tik išrinktieji pateks į grožybės karalystę! O, ir tarp augalų yra toks pat skirtumas, kaip ir tarp žmonių!

Saulės spindulys ėmė sakyti, kad Dievui visi augalai lygūs, kad jis visais kūriniais vienodai rūpinasi: viskas, kas yra dangaus leista, turi savo dalį, lygią su kitais.

– Taip, bet tai tik tavo nuomonė! – tarė obelės šaka.

Į kambarį atėjo žmonių. Atėjo ir jauna grafo duktė, ta pati, kuri įstatė šakelę į skaidrųjį vazoną, apipiltą saulės spinduliais. Ji atsinešė kažkokį daiktą, įvyniotą į du ar tris didelius žalius lapus, kad neužgautų vėjas. Ji nešė taip saugiai, kaip niekados jokios obelės šakelės niekas nenešė.

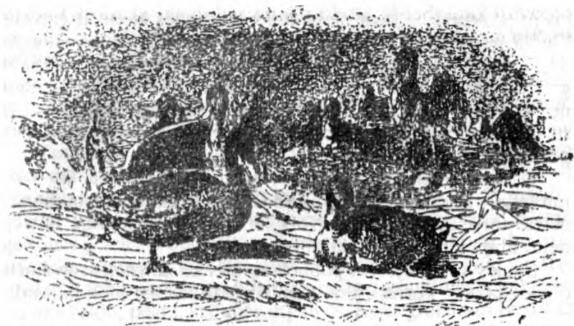
Atsargiai, po vienas kito, nuimliojo ji tuos žalius lapus – ir

po jų pasirodė balkšva niekinamosios pienės žiedelio galvelė. Tai tą gėlelę taip atsargiai ji buvo nuraškiusi ir taip saugiai lapais apvyniojusi, kad vėjas nenupūstų nei vieno jos apskritos galvelės plaukelio. Ji atnešė tą nuostabų žolynėlį visai sveiką ir nenuglamžytą ir negalėjo atsidžiaugti jo dailumu, skaidrumu, jo savotišku sudėjimu ir gražumu, kuris nyko nuo pirmo vėjelio pūstelėjimo.

– Kaip gražiai jis padarytas, tas žolynėlis! – tarė ji. – Aš nupiešiu jį kartu su obelės šakele. Ją visi giria, bet ir šita menka gėlelė turi savo gražumą. Nors jie ir labai nevienodi, bet vis dėlto abu vienos grožio karalystės vaikai.

Saulės spindulys vėl pabučiavo menką žolynėlį ir žydinčią obelės šakelę, kurios žiedo lapeliai tada tartum kiek paraudo.

PAUKŠČIAI

Atvežė antį iš Portugalijos, kiti sakė, kad iš Ispanijos, – bet tai visai nesvarbu. Todėl ją praminė portugale. Ji dėjo kiaušinius, paskui ją papjovė, iškepė iščirškino ir suvalgė – štai ir visa jos istorija. Visos antys, išriedėjusios iš jos kiaušinių, taip pat vadinosi portugalės, o tas juk šį tą reiškia. Dabar iš visos pirmosios portugalės šeimos beliko viena antis. Paukštyne gyveno nemažas būrys vištų; tarp jų buvo didelis gaidys, kuris labai didžiai vedėsi.

– Jis mane erzina savo riksmu, – sakė portugalė. – Bet jis gražus, reikia tiesą pasakyti, nors ir negali lygintis su antinu. Jis turėtų kiek susilaikyti, bet susilaikymas yra didelis mokslas, kuris ne bet kam prieinamas. Tuo skiriasi paukšteliai, kurie aure gyvena kaimyno sode, liepose. Kaip gražiai jie gieda! Jų giesmelės net širdį man veria, jų balsai tikrai portugališki. Kad aš turėčiau tokį paukštelį, kuris mokėtų gražiai giedoti, kaip aš jį mylėčiau, kaip aš jį saugočiau! Aš jam būčiau kaip motina gera! Ta ypatybė yra mūsų kraujyje, mūsų portugališkame kraujyje!

Lig tik pasakė tuos žodžius, nuo stogo į kiemą nukrito mažas paukštelis, iš tų giesmininkų tarpo. Paukštelį buvo

pagavusi katė, bet jis ištrūko iš jos nagų, nors ir su perlaužtu sparneliu, todėl į kiemą jis kriste nukrito.

– Tai vis katės darbas! – tarė portugalė. – Aš ją gerai pažįstu nuo to laiko, kai mano pačios buvo ančiukų. Tiesiog nesuprantu, kaip tokioms kraujagerėms leidžia gyventi ir lakstyti po stogus! Aš nemanau, kad Portugalijoj tas būtų!

Ir ji išreiškė savo užuojautą mažam paukšteliui, gražių giesmelių giedotojui; kitos antys, ne iš portugalių veislės, taip pat labai jo gailėjosi.

– Vargšas mažulėlis! – sakė jos, eidamos viena po kitos prie pažeisto paukštelio. – Tiesa, mes pačios negiedam, bet

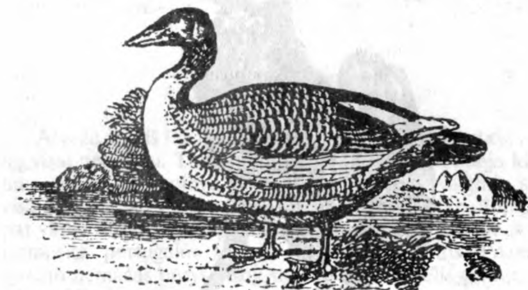
turim jautrų muzikos jausmą. Mes gerai jaučiam, nors apie tai nekalbam.

– O aš kalbėsiu! – tarė portugalė. – Aš noriu ką nors gero tam vargšui padaryti. Tai mano pareiga.

Ji įlipo į lovį su vandeniu ir taip ėmė taškyti sparnais, jog paukštelis visas sušlapo ir ko neprigėrė. Bet tai buvo padaryta iš geros širdies.

– Tai geras darbas! – aiškino portugalė. – Tegu visi ima iš manęs pavyzdį!

– Pip! – čirptelėjo paukščiukas, kuriam pažeistas sparnelis neleido gerai nusikratyti vandenį. Bet vis dėlto jis suprato, kad buvo išmaudytas iš geros širdies.

– Tamsta labai gera, poniute! – tarė jis, bet daugiau nebenorėjo, kad jį maudytų kitą kartą.

– Niekados apie savo gerumą negalvojau! – atsakė portugalė. – Bet drąsiai galiu pasakyti, kad myliu visus savo artimus, išskyrus katę. Bet iš manęs to reikalauti juk negalima: ji suėdė mano du ančiukus!.. O dabar būk čia kaip namie – tas bus man labai malonu. Aš pati esu iš kito krašto, kaip gali matyti iš mano plunksnų ir būdo. Jei kas tave čia iš visų paukščių gali suprasti ir nuskųsti, tai, drįstu sakyti, aš viena.

– Jos gurkly portulakija! – tarė vienas mažas ančiukas, kuris buvo laikomas labai sąmojingu. Tas juokingas žodis visoms antims patiko neapsakomai: juk „portulakija“ skamba

beveik taip pat, kaip Portugalija. Ir kumštuodamosis antys už viena kitos kvarksėjo:

– Kvar! A, kaip tai juokinga!

Ir kiekviena antis stengėsi kuo nors nuteikti mažą paukštelį.

– Portugalė, žinoma, iškalbingesnė už mus, – sakė jos. – Nors mes nemokame taip gražiai kalbėti, bet užjaučiame tave nei kiek ne mažiau. Jei mes nieko gero tau nedarome, tai ir nesigiriame tuo. Mūsų nuomone, tai daug padoriau.

– Koks gražus tavo balselis! – tarė viena sena antis. – Kaip malonu turi būti jausti, kad gali tiek džiaugsmo daryti kitiems. Tiesa, aš nedaug tenuvokiu apie tavo giedojimą, bet užtat ir laikau liežuvį prikandusi. Tai daug geriau, negu pliaukšti visokius niekus, kurių čia tu tiek girdi iš kitų.

– Nevarginkit jo! – įsikišo portugalė. – Jam reikalingas atilsis ir gera priežiūra. Ar nenori, mažasis giesmininke, kad aš dar kartą tave išmaudyčiau?

– O, ne, ne! geriau aš sausas pabūsiu! – atsakė paukštelis.

– O man geriausiai padeda vanduo, kai apsergu, – tęsė portugalė. – Pramoga irgi naudingas daiktas. Netrukus ateis mūsų aplankyti vištos iš kito kiemo; tarp jų yra dvi kinės. Jos labai mokytos ir vaikščioja kelnėtos. Jos taip pat ne iš čia, todėl jas gerbiu labiau, negu kitas.

Atėjo vištos, o su jomis ir gaidys. Šį kartą jis buvo toks mandagus, jog ir keiktis nesikeikė.

– Tamsta labai gražiai giedi! – tarė jis. – Iš savo mažo balselio tamsta darai viską, ką tik galima iš jo padaryti. Bet reikėtų, kad jis būtų tvirtesnis: tada kiekvienas žinotų, kad esi vyras.

Kinės paukšteliu negalėjo atsigražėti. Išmaudytas jis buvo visas pasišiaušęs ir labai panašus į kinišką viščiuką.

– Koks jis gražus! – sakė jos ir pradėjo su juo kalbėtis. Kalbėjo pašnibždomis, pridėdamos prie kiekvieno žodžio dalelę „pa“, kaip paprastai daro aukštos kilmės kinės.

– Mes tos pačios veislės, kaip tamsta, – kalbėjo jos. – Antys, net pati portugalė, vandeniai paukščiai, kaip tamsta būsi jau pastebėjęs. Tamsta dar nepažįsti mūsų, kaip nepažįsta dauguma ir nenori pažinti, net vištos, nors mes esame iš tokios giminės, jog turėtume daug aukščiau būti už kitus. Bet mums tas nerūpi. Mes ramiai einame savo keliu kartu su kitais, nors jų pažiūros visai mums svetimos: mes žiūrime tik į gerąsias

puses, kalbame apie gerumą, nors sunku jį rasti ten, kur visai nieko nėra. Be mūsų dviejų ir gaidžio, iš vištų tarpo nerasi nei vieno, kuris būtų kiek talentingesnis ir teisingesnis. O apie antis ir kalbėti nėra ko... Mes norėtumėm tave įspėti, mielasis paukšteli! Niekados negali pasitikėti ana trumpauodege antim – ji baisiai klastinga! O štai ta margoji, su kreivu dryžu per plunksnas, baisus ginčas, niekuomet neužsileis, vis jos bus paskutinis žodis, nors labai dažnai esti neteisi. O štai ta riebioji antis kiekvieną mėgsta apkalbėti – baisi ji liežuvninkė; tas yra priešinga mūsų prigimimui. Mūsų nuomone, jei negali apie ką pasakyti kokį gerą daiktą, tai verčiau tylėk. Viena portugalė dar kiek mokytesnė, ir su ja gali draugauti, bet ji per karšta ir jau per daug kalba apie savo Portugaliją.

– Ir ko jos taip daug šnibždasi! – stebėjosi pora prastų antelių. – Juk tai be galo nuobodu! Aš su jomis niekados nesišneku!

Tuo tarpu atvyko antinas. Jis manė, kad tas paukštelis su pažeistu sparnu buvęs žvirblis.

– Antra vertus, aš čia jokio skirtumo nematau! – tarė jis. – Visi paukščiai lygūs, kurie gieda!

– Neklausyk, ką jis tauškia, – tarė pašnibždomis portugalė.– Jis tik savo reikalus gerai išmano, o apie kitus dalykus jokio supratimo neturi!.. Gerai, bet dabar turiu pasilsėti. Mes pačios turime rūpintis, kad būtumėm riebios, jei norim, kad mus balzamuotų obuoliais ir slyvomis.

Ji pritūpė prieš saulutę ir primerkė vieną akį. Vieta, kur ji tupėjo, buvo graži, ji pati irgi graži, todėl ir miegojo labai gražiai.

Mažasis paukštelis pakuteno, pasikasė pažeistąjį sparnelį ir prisiglaudė iš vieno šono prie savo globėjos. Saulė švietė, ir toj vietoj jam labai gera buvo tupėti.

Bet vištos, atėjusios iš kito kiemo, dar nemiegojo; jos vaikščiojo po visur ir kapstė žemes. Tiesą sakant, jos čia ateidavo tik dėl maisto. Kinės pirmos išėjo namo, paskui jas išsekė ir kitos vištos.

Sąmojingasis ančiukas, pastebėjęs portugalę snaudžiant, pasakė: „Portugalė netrukus suvaikės“. Visos antys ėmė juoktis iš to sąmojingo jo pasakymo. „Portugalė netrukus suvaikės!“ kvarksėjo jos. Kaip gražiai pasakyta! Koks jis juokdarys! Tada jos atsiminė ir pirmąjį sąmojingą ančiuko pasakymą: „portulakija“. Visos antys leipo juokais. Paskui nurimusios sutūpė ir jos.

Bet neilgai teko joms ilsėtis. Mergaitė, išnešusi iš virtuvės pamazgas ir visokias valgymų liekanas, pūkštelėjo į kiemą taip garsiai, jog visi paukščiai šoko iš miegų ir suplasnojo sparnais. Atbudo ir portugalė. Ji pasivertė į kitą šoną ir prispaudė nelaimingąjį paukštelį.

– Čir! – čirptelėjo paukštelis. – Skauda, poniute!

– O ko lendi man po šonu? – atsakė portugalė. – Nebūk toks pėpė! Aš taip pat turiu nervus, bet niekados nepypsiu!

– Tik nepyk, poniute! – tarė mažasis paukštelis. – Aš pats nepasimačiau, kaip man tas „čir“ ištrūko nuo liežuvio.

Bet portugalė jo nebeklausė. Paknopstomis pribėgo prie išmesto ėdesio ir gerai prisikirto. Prisikimšus gurklį, puikioji antis vėl atsitūpė. Mažasis paukštelis prišoko prie jos ir, norėdamas ją palinksminti, sugiedojo:

Mano širdcle,
Mano rūtele!
Tau aš čiulbėsiu,
Tau aš ulbėsiu!
Kur tik skrajosiu,
Tau vis giedosiu!

– Po pietų aš mėgstu pasilsėti! – tarė portugalė. – Metas būtų priprasti prie mūsų tvarkos. Dabar aš noriu miegoti.

Paukštelis labai susidrovėjo ir nebežinojo, ką atsakyti: juk jis buvo turėjęs geriausius norus! Kai portugalė atbudo, paukštelis vėl stovėjo prieš ją su grūdu snapely, kurį jis buvo radęs ir dabar buvo padėjęs prie savo globėjos kojų. Bet portugalė neišsimiegojo, kiek reikėjo, todėl atsikėlė visa pikta.

– Atiduok jį viščiukui! – tarė. – Ko man vis lendi į akis?

– Ko tamsta pyksti ant manęs? – klausė paukštelis. – Ką gi aš padariau?

– Ką padariau? – atkartojo portugalė. – Tai nelabai dailus reiškinys, drįstu tamstai pasakyti.

– Vakar diena buvo tokia skaisti, saulėta, – tarė mažasis paukštelis. – O šiandien dangus apsiniaukęs, oras toks tvankus.

– Daug tu nusimanai apie orą! – atsiliepė portugalė. – Diena dar nepasibaigė. Ir ko taip spoksai kaip apuokas, atsistojęs prieš mane?

– Dabar tamstos tokios pat piktos akys, kaip tos, nuo kurių gelbėdamasis aš čia atbėgau.

– Begėdi tu! – sušuko rūsčiai portugalė. – Tu drįsti mane lyginti su kate, su ta grobuoniu! Mano kraujyje nėra nei vieno netikusio lašelio! Aš tave paėmiau į savo globą ir turiu išmokyti žmoniškai elgtis.

Ir ji nužnybo paukšteliui galvą; paukštelis parvirto negyvas.

– O čia kas dar?! – tarė portugalė. – Nuo to menkniekio žuvo! Matyti, ne šio pasaulio gyventojas! O aš jį mylėjau kaip tikra motina, aš tai žinau! Juk aš turiu gerą širdį!

Tuo tarpu kaimyno gaidys iškišo galvą pro tvorą ir garsiai sukudakojo.

– Ko čia gargaliuoji, paleidęs gerklę kaip mintuvus? – sušuko antis. – Tai tu čia vis kaltas! Mane iš galvos išvarysi! Štai vienas nebeteko galvos, ir aš greit nebeteksiu!

– Menkas nuostolis! – tarė gaidys.

– Prašau kalbėti apie jį su didesne pagarba! – atšovė portugalė. – Jis turėjo gerą balsą, mokėjo gražiai giedoti, buvo labai mokytas. Be to, jis buvo neapsakomai minkštos ir jautrios širdies, o tas labai dera paukščiams, kaip ir vadinamiesiems žmonėms.

Aplink negyvą paukštelį susirinko visas būrys ančių. Antys apskritai jausmingi paukščiai ir moka rodyti savo jausmus: pavydą ir pasigailėjimą. Čia pavydėti nebuvo ko, todėl jos gailėjosi.

Pagaliau atėjo ir vištos kinės.

– Tokio paukštelio, tokio kito giesmininko, mes daugiau nebeturėsim! Jis buvo gyvas kinas! – kalbėjo jos graudžiai karkdamos. Kitos vištos irgi labai gailėjosi, bet ančių akys buvo raudoniausios.

– Širdį mes turime! – sakė jos. – To niekas iš mūsų neatims.

– Širdį! – atkartojo portugalė. – Taip, to turto čia beveik tiek pat, kiek ir Portugalijoj.

– Geriau pagalvokime, kuo galėtumėm gurklius prikimšti! – tarė antinas. – Tai svarbiausias daiktas! Ar verta čia krimstis, kad sudužo vienas žaislas? Ar maža tokių mums dar liko?

KARALAITĖ ANT ŽIRNIO

Buvo kartą karalaitis, kuris ieškojo sau pačios; bet jis norėjo gauti būtinai tikros karalaitės. Beieškodamas išvažinėjo visą pasaulį, o visiškai tinkamos niekur negalėjo rasti. Karalaičių

buvo daug, tik kiekvienai vis šio ar to trūko. Pagaliau nieko nepešęs, sugrįžo jis namo, nuliūdęs ir susisielojęs, nes jis labai troško turėti tikrą karalaitę.

Vieną vakarą buvo baisiai bjaurus oras: žaibavo, griaudė,

lijo – net nosį baisu buvo iškišti! Tuo tarpu pabeldė kas į miesto vartus; atidaryti nuėjo pats karalius.

Prie vartų stovėjo karalaitė. Viešpatie! Į ką ji buvo nuo šlapio oro panaši? Nuo galvos ir drabužių varvėjo vanduo tiesiai į kurpių užkulnius, o iš užkulnių vėl sunkėsi oran. Tačiau ji sakėsi esanti tikra karalaitė.

„Tai mes tuojau pamatysim", – tarė sau karalienė, bet sakyti nieko nesakė, nuėjo į miegamąjį kambarį, nutraukė nuo lovos visus čiužinius ir pagalvius ir padėjo ant lentų žirnį; ant žirnio užklojo dvidešimt čiužinių, o ant jų dar dvidešimt patalų.

Į tą lovą naktį paguldė karalaitę.

Rytą jos paklausė, kaip miegojusi.

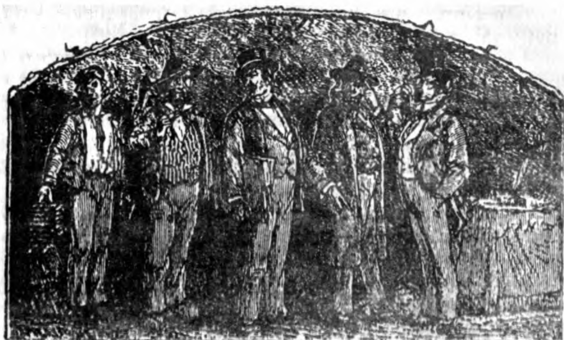
– O, labai prastai! – atsakė karalaitė. – Beveik visą naktį nebuvau akių sudėjusi! Šunys žino, kas ten lovoj buvo! Kažkoks daiktas toks kietas gulėjo man pašonėj, jog dabar visas mano kūnas mėlynas! Tiesiog bjauru!

Iš to ir suprato, kad ji tikra karalaitė. Ji pajuto žirnį per dvidešimt čiužinių ir dvidešimt patalų, ant vienas kito sukrautų. Tokio jautrumo tegalėjo būti viena karalaitė!

Ir karalaitis ją vedė. Dabar jis gerai žinojo, kad ima tikriausią karalaitę. O tą žirnį nusiuntė į muziejų, ten jis ir šiandien tebeguli, jei kartais kas nepavogė.

Tik prašom nepamiršti, jog čia visai tikra istorija!

ŠIS TAS

– Noriu kuo nors būti! – tarė vyriausias iš penkių brolių. – Noriu būti pasauliui naudingas! Tegu tas darbas, kurį dirbsiu, bus ir prastas – ne bėda! Svarbu, kad tik būtų kam iš jo nauda! Imsiu plytas dirbti. Jos reikalingos visiems – vadinasi, vis bus šis tas!

– Bet tai labai maža! – tarė antras brolis. – Tavo darbas visai niekai. Tokį prastą darbą gali ir mašina atlikti. Ne, mano nuomone, geriau mūrininku būti – tai jau tikrai šis tas! Tai jau amatas. O kiekvienas amatininkas yra jau žmogus! Jei darbas gerai vyks, galėsiu turėti gizelių. Tada visi mane vadins meistru, šeimininku, o mano pačią šeimininke. Tai jau vėl šis tas!

– Bet vis dėlto ne kas! – tarė trečias brolis. – Kokia čia labai laimė – išmokti mūrininku! Mieste daug žmonių luomų, kurie stovi aukščiau už amatininkus. Būk tu geriausias žmogus, bet jei esi amatininkas, tai vis būsi skiriamas prie prastųjų. Ne, aš pasirinksiu geresnį daiktą! Aš liksiu architektu, įžengsiu į meno sritį, stovėsiu greta su pirmaisiais žmonėmis dvasios karalystėj! Žinoma, turėsiu pradėti viską nuo pradžios, – pasakysiu stačiai – iš karto gausiu būti paprastu dailidės mokiniu, vaikščioti su kepure, nors dabar esu papratęs dėvėti

skrybėlę, turėsiu alų ir degtinę nešioti gizeliams, kurie man sakys *tu*, o tas juk skaudu yra! Bet aš manysiu, kad tai maskaradas tėra, kad rytoj, t. y. tą dieną, kada pasibaigs mano mokslas, kada liksiu gizeliu, eisiu savo keliu, ir kiti man daugiau neberūpės. Paskui įstosiu į akademiją, išmoksiu piešti ir būsiu architektas. Taip, tai jau visai šis tas, tai net daugiau, kaip šis tas! Juk galiu pavirsti „jūsų malonybe", galiu gauti savo vardui priedėlį iš priešakio ir iš užpakalio ir statysiu, kaip visi kiti lig manęs statė. Čia jau, be abejo, šis tas!

– O mano nuomone, tavo šis tas taip pat niekai! – tarė ketvirtas brolis.– Ne, aš nenoriu vaikščioti pramintais keliais, nenoriu būti kitų kopija. Aš genijus ir jus visus pralenksiu! Aš išrasiu naują stilių, naują trobesių rūšį, tinkančią mūsų krašto orui ir medžiagai, tinkančią mūsų tautos būdui ir jos kultūros laipsniui. Be to, dar pridėsiu vieną gyvenimą – mano paties genijui!

– O kas bus, jei nei oras, nei medžiagos niekam netiks? – tarė penktasis. – Juk tada išeis visai nemalonus dalykas, nes tas ir antras turi didelę svarbą. Tautos būdas taip pat gali būti perdėtas ir iškraipytas, o kultūros laipsnis taip atsimainys ir taip toli tave pralenks, jog nepavysi. Aš gerai numatau, iš jūsų darbų jokios naudos nebus, kad ir kažkaip jūs ten galvas suktumėt. Tik man kas: darykit, kaip išmanot! Aš jūsų takais neisiu, laikysiuos nuošaliai, tiktai svarstysiu jūsų darbus. Kiekvienas daiktas turi ydų, aš jų ieškosiu ir kelsiu aikštėn. Mano šis tas bus kur kas svarbesnis!

Taip jis ir padarė, ir žmonės apie jį sakė: „Tikrai jis turi šį tą! Puikios galvos tas vyras! Tik gaila, kad jis nieko neveikia!" Tiesą sakant, dėl tos priežasties jis ir buvo šis tas.

Štai jau ir visa istorija. Ji labai trumpa, bet nepasibaigs, kol bus pasaulis.

O ką padarė kiti broliai? Ar iš jų taip pat neišėjo šis tas?

Paklausykime – išgirsime visą pasaką!

Vyresnysis brolis, kuris dirbo plytas, greit pastebėjo, kad iš kiekvienos padarytos plytos iššoksta mažas pinigėlis. Pinigėlis, tiesa, varinis, bet keli tokie variniai pinigėliai, sudėti krūvon, sudaro sidabrinį dolerį, o su doleriu kur tik paklebensi, – ar į pyragiaus, mėsininko, siuvėjo, ar į kito kieno duris, – durys tuojau tau atsidaro, ir gauni, ko tau reikia. Tai matot, kas iššoksta iš plytų! Tiesa, kai kurios lūžo ir biro kąsneliais, bet ir iš kąsnelių buvo šiokia tokia nauda!

Viena varginga moteriškė, vardu Margaritė, norėjo pasistatyti trobelę ant aukšto žemės pylimo, kuris gynė krantą nuo jūros vandens. Tai moteriškei atiteko visi plytgaliai ir dar kelios sveikos plytos, kurias jai pridėjo vyresnysis brolis, nes jis turėjo gerą širdį, nors daugiau nieko nemokėjo, kaip molį minti. Vargšė pati nusilipdė trobelę. Trobelė, tiesa, buvo maža ir ankšta, teturėjo vieną langą ir tą perkrypusį, durys buvo žemutėlės, šiaudinis stogas šiaip taip sukainiotas, bet vis dėlto joje galėjai pasislėpti nuo lietaus ir vėjo. Iš lango toli matyti buvo jūra, kurios bangos putodamos šoko ant pylimo ir taškė namelius, tebestovėjusius toj pačioj vietoj ir tada, kada tas, kuris darė jiems plytas, seniai buvo miręs ir ramiai ilsėjosi juodoj žemelėj.

Antrasis brolis, tas geriau mokėjo statyti, nes jis to darbo mokėsi. Palikęs gizeliu, užsimetė krepšelį ant pečių ir išeidamas sudrožė amatininkų dainelę:

Jau mokslas pabaigtas, keliausiu
Svetur sau laimės pabandyt,
O darbo aš, kiek nori, gausiu:
Juk moku dirbti – ką sakyt!
Tėvynėj man mergelė liko...
Pavargęs kelerius metus
Ir susikalęs kiek skatiko,
Į savo grįšiu vėl kraštus.
Trobelę dailią pastatysiu,
Išpuošiu kiemą jos gražiai
Ir vestuves tad padarysiu,
Gyvensiu paskui sau ramiai!

Jis taip ir padarė. Sugrįžęs į gimtąjį miestą ir palikęs meistru, ėmė statyti namus, vienus po kitų, ir nustatė visą gatvę. Namai buvo gražūs, ta gatvė visą miestą puošė, ir štai visi tie namai pačiam meistrui pastatė dailius namelius. Ar namai gali statyti? Tai pasiklausk jų; jie, be abejo, nemokės atsakyti, bet žmonės sakys: „Žinoma, kad gatvė jam pastatė namus!" Nameliai buvo nedideli, molio asla, bet kai meistras šoko po tą aslą per savo vestuves, ji blizgėjo kaip koks parketas.

Gražūs buvo nameliai, ir gražiai juose gyveno jaunavedžiai! Ant namelių plevėsavo draugijos gairikė, o gizeliai ir mokiniai šaukė savo šeimininkui: „valio!" Vadinas, jis pasiekė šio to, o paskui mirė – tai dar buvo šis tas.

O ką padarė trečiasis brolis? Trečiasis iš pradžios buvo mokiniu, nešiojo kepurę ir lakstė po miestą siuntinėjamas visokiais gizelių reikalais. Išėjęs akademiją, jis tikrai paliko architektu ir „jo malonybe". Visa gatvė namų pastatė namelius antrajam broliui, mūrininkui, o pati gatvė gavo trečiojo brolio vardą; gražiausi tos gatvės namai buvo jo. Taigi ir jo buvo pasiekta šis tas, buvo įgytas priedėlis vardui iš priešais ir iš užpakalio. Jo vaikai paliko ponai ir jo pati, kai jis mirė, taip pat buvo ponia. Jo vardas buvo parašytas ant gatvės kertės ir nėjo iš žmonių lūpų. Tikrai jo buvo pasiekta šis tas!

Toliau ėjo ketvirtasis brolis, tas genijus, kuris norėjo sugalvoti naujus, nepaprastus namus ir, be to, dar pridėti vieną gyvenimą viršaus. Bet tas gyvenimas nugriuvo, kartu su juo nukrito žemėn pats statytojas ir nusilaužė sprandą. Užtat jam iškėlė puikias laidotuves su muzika, vėliavomis ir gėlėmis. Laikraščiai parašė po kelis didelius straipsnius, išgyrė jo darbus ir planus, nesigailėdami gražiausių žodžių jo vardui išaukštinti. Prie kapo buvo pasakytos trys kalbos, ilgesnės viena už kitą. Ko daugiau bereikėjo? Juk velionis taip mėgo, kad apie jį kalbėtų! Paskui jam ant kapo pastatė paminklą, tiesa, nelabai aukštą, bet ir tas juk šį tą reiškia!

Vadinas, mirė ketvirtasis ir buvo palaidotas, kaip anie trys broliai. Bet paskutinis, penktasis, tas, kuris viską kritikavo, pateko ilgiausiai gyvas. Tai buvo didelė jo laimė, nes jis dabar galėjo tarti paskutinį žodį, o jam labai svarbu buvo pasakyti paskutinį apie viską žodį. Juk jis buvo puikios galvos – kaip visi apie jį sakė. Pagaliau išmušė ir jo valanda. Jis taip pat mirė ir atvyko prie dangaus vartų. Čia numirėlių vėlės laukia savo eilės poromis. Jis irgi gavo stovėti poroj su kita vėle, kuri taip pat norėjo patekti į dangų. Tai buvo ta pati varguolė Margaritė, kuri gyveno trobelėj ant pylimo, prie jūros kranto.

– Turbūt tą senelę pastatė greta su manim, kad aiškiau būtų matyti kontrastas, – tarė kritikas. – O kas tu tokia, tetulyte? Ir tu nori čia pakliūti? – klausė jos.

Senutė žemai nulenkė galvą prieš jį; ji manė, kad su ja kalba pats šv. Petras.

– Aš sena moteriškė, varguolė, prasta darbininkė, Margaritė iš namelių ant pylimo, – atsakė ji.

– O ką tu padarei, ką tu išgalvojai, gyvendama žemėj?

– Tiesą sakant, nieko gera aš nepadariau, nenusipelniau,

kad mane čia įsileistų! Gal tik pasigailėję atidarys man aukštybių duris.

– Kaip tu atsisveikinai su anuo pasauliu? – paklausė jis, norėdamas kuo nors sutrumpinti laiką: ilgu čia jam buvo laukti.

– Ir pati nežinau kaip! Buvau nesveika, sena, gavau netikėtai išeiti iš savo trobelės į šaltį, kuris mane, matyti, ir pakirto. Žiema šiemet tokia baisi; sunku buvo man, senai ligonei, tik – jau mano vargai visi pabaigti. Prieš kelias dienas oras buvo be vėjo, bet labai šaltas, – tamsta, žinoma, pats gerai atsimeni, – ant jūros buvo užsidėjęs ledas taip toli, kaip

gali akys siekti; visi žmonės buvo išėję iš miesto pasičiaužyti po ledą, kur, kaip girdėjau, ne tik lakstė su pačiūžomis, bet ir šoko. Ten buvo ir muzika, ir šokiai, galėjai užsikąsti ir atsigerti. Aš viską girdėjau gulėdama iš savo trobelės. Artinosi vakaras ir temo; pasirodė mėnuo, bet dar nebuvo atėjęs į visą savo skaistumą. Aš gulėjau lovoj ir žiūrėjau pro langą į jūrą; staiga išvydau ten, kur dangus susisiekia su jūra, kažkokį keistą debesėlį su juodu tašku vidury! Taškas ėmė augti, ir tada supratau, koks ten buvo debesėlis. Sena juk aš buvau ir daug

15. Užs. Nr. 2533

mačiusi savo gyvenime! Tokių ženklų ne dažnai tenka matyti, bet vis dėlto buvau jau du kartus mačiusi ir žinojau, kad tas debesėlis pranašauja baisią audrą ir staigų potvynį, kuris gali užklupti visus tuos žmonelius. O jie vargšai linksminasi, geria ir laksto sau po ledą! Juk visas ten miestas buvo – ir seni, ir jauni! Kas būtų, jei jie nepastebėtų ir nežinotų, ką aš mačiau ir žinojau?! Iš baimės tiesiog pajaunėjau, galėjau atsikelti iš lovos ir prieiti prie lango. Prasidariau jį ir matau, kaip žmonės

laksto ir važinėjasi po ledą, matau plevėsuojant gražias vėliavas, girdžiu vaikus šūkaujant „valio", jaunimą dainuojant... Visi linksminosi atsidėję, o baisusis debesis tuo tarpu kilo vis aukštyn ir aukštyn, ir juodas taškas vis augo... Aš surikau iš visos gerklės, tik niekas manęs negirdėjo – per toli buvo! O čia tuoj pakils audra, ledas visas suskils į kąsnelius, ir visi prigers – nei vienas neišsigelbės! Išgirsti manęs jie negalėjo, o pati

nušliaužti lig ten sveikatos neturėjau! Kaip išviliosiu juos iš jūros į krantą? Bet pats Dievas davė man gerą mintį – padegti savo patalą. Tegu, sakau, sudega geriau mano nameliai, negu žūva tokia baisia mirtim tiek žmonių! Padegiau patalą, šiaudai tuojau ėmė skaisčiai liepsnoti, o pati išbėgau iš trobelės, bet netoli slenksčio išgriuvau... Nebegalėjau toliau paeiti. Ugnies liežuviai šoko paskui mane pro duris ir langus ir beregint apėmė visą stogą!.. Nuo ledo pamatė gaisrą ir be dvasios atbėgo gelbėti manęs, – bijojo, kad senutė nesudegtų gyva ugny!.. Visi aliai vienas subėgo prie mano trobelės; aš girdėjau, kaip jie apstojo mane. Tuo tarpu orę sušvilpė, sugriaudė, sudundėjo, lyg iš armotos iššovė; ledas sulūžo, bet visi žmonės jau buvo ant pylimo, kur juos ir mane degančios trobelės žiežirbos lyte lijo. Aš išgelbėjau juos visus. Bet aš pati, matyti, nebeišturėjau šalčio ir tos baimės, todėl ir atsidūriau čia prie rojaus vartų. Sako, kad jie atidaromi net tokiems vargšams, kaip aš. Žemėj nebeturiu daugiau pastogės, nors tas, be abejo, negali man duoti teisės, kad tuojau leistų į rojų.

Čia atsidarė dangaus vartai, ir angelas pašaukė senutę. Einant pro duris, jai iškrito jos patalo šiaudelis, kurį buvo padegusi, kad išgelbėtų tiek žmonių; šiaudelis pavirto auksu, ėmė augti ir mainytis, imdamas nuostabiausius, gražiausius pavidalus.

– Štai ką atsinešė su savim senutė! – tarė angelas. – O tu ką atsinešei? Taip, taip, žinau, tu nei piršto visą gyvenimą nepajudinai, nei vienos plytelės nepadirbai. O, kad tu galėtum dabar vėl grįžti į žemę ir iš ten atsinešti savo dirbtą plytą! Tavo darbo plyta gal ir niekam netiktų, bet vis dėlto parodytų tavo norą daryti šį tą. Bet grįžti nebėr kelio, ir aš nieko negaliu tau padėti!

Tada užtarė jį vargšė senelė nuo pylimo:

– Jo brolis padirbo ir padovanojo man daug plytų, sveikų ir sudužusių; iš jų aš nusilipdžiau sau trobelę; tai buvo jau didelė laimė man varguolei! Tegu tie visi plytgaliai atstoja jam vieną plytelę! Jo brolis padarė man malonę dabar malonės reikalauja jis pats, atvykęs iš ašarų pakalnės. o čia juk yra didžiausios Malonės karalystė!

– Tavo brolis, tas pats, kurį tu laikei pačiu menkuoju, – tarė angelas, – kurio darbas tavo akyse atrodė niekam nevertas, dabar tau skiria savo nuopelnų dalelę. Tavęs nevarys

šalin, leis stovėti čia už durų ir pagalvoti, kaip galėtum pataisyti savo žemės gyvenimą. Dangaus vartus atidarys tau tik tada, kada tikrai bus tavo padaryta šis tas.

– Bet aš tą pat būčiau kur kas geriau pasakęs! – tarė sau kritikas. Bet savo tos minties jis neišreiškė balsu, – o tas ir buvo jau *šis tas.*

GRIKIAI

Dažnai, eidami po audros per lauką, kur pasėti grikiai, galim matyti, kad jie esti visi pajuodiję, lyg būtų nusvilę. Ūkininkai paprastai sako:

– Tai žaibas pagadino!

Bet kaip žaibas gali gadinti grikius?

Apie tai papasakosiu, ką girdėjau iš vieno žvirblio. O žvirblis buvo girdėjęs iš seno žilvičio, auganèio prie grikių lauko. Tai yra labai šakotas ir aukštas medis, bet senas ir visas išpuvęs; jo liemuo suskilęs, iš plyšių auga gervuogės ir visokios žolės. Žilvitis labai palinkęs, ir jo šakos tartum ilgi žali plaukai kaba lig pat žemės.

Visi aplinkui laukai buvo apsėti javais: ne tiktai rugiais ir miežiais, bet ir avižomis – puikiausiomis avižomis, panašiomis, kai jos prinoksta, į daugybę mažų kanarėlių, sutūpusių ant vienos šakelės. Javai gražiai buvo paderėję; kuo sunkesnės buvo varpos, tuo žemiau linko šiaudai.

Čia buvo ir grikių laukas – tas pats laukas, prie kurio augo senas žilvitis. Grikiai nelinko žemyn, kaip kiti javai: jie stovėjo stati ir labai didūs.

– Mes tokie pat puikūs, kaip ir rugių varpos, – sakė jie, – bet kur kas gražesni už juos. Mūsų žiedai nei kiek neprastesni už obelės žiedus: tiesiog malonu žiūrėt į mus! Sakyk, žilvitėli, ar esi matęs gražesnių daiktų už mus?

Žilvitis palingavo galva, lyg norėdamas pasakyti: „Žinoma, mačiau!“ Bet grikiai dar didžiau kėlė galvą aukštyn ir sakė: „Kvailas medis! Jam nuo senatvės žolės iš pilvo auga!“

Bet štai pakilo didelė audra. Visi lauko augalai suglaudė lapelius ir palenkė galveles laukdami, kol praūš audra; tik vieni grikiai stovėjo tiesiai.

– Lenkit galvas, kaip mes! – sakė jiems gėlės.

– Nebelenkę! – atsakė grikiai.

– Lenkit galvas, kaip mes! – liepė rugių varpos. – Aure skrenda audros angelas! Jo sparnai nuo debesų lig pat žemės; jis sumuš jus pirmiau, negu spėsit paprašyti pasigailėjimo.

– Mes nemėgstam prieš nieką lankstyti galvų! – atsakė grikiai.

– Suglauskit savo žiedelius ir nuleiskit lapelius! – tarė senasis žilvitis. – Nežiūrėkit aukštyn į žaibą, kai jis drasko

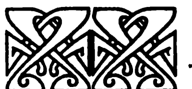
juodus debesis! Net žmonės nedrįsta to daryti! O kas būtų mums, augalams, jei išdrįstume pakelti akis į žaibą? Juk mes daug menkesni, daug silpnesni už žmogų!

– Silpnesni už žmogų! – tarė grikiai. – Mes imsim ir pažvelgsim į dangų! – Ir jie pakėlė galvą aukštyn. O žaibas taip žaibavo, jog rodėsi, kad visas dangus liepsnoja.

Kai pasibaigė audra, visos gėlės ir javai buvo žali ir skaistūs, gražiai nuprausti gaivinamo lietaus; oras kvepėjo. Bet grikiai buvo žaibo nusvilinti; kaip anglis barkšojo juodi jų stagarai tarp žaliuojančių laukų. Senasis žilvitis sušlamėjo savo šakomis, ir nuo jo lapų nukrito dideli vandens lašai, tartum medis būtų pravirkęs... Žvirbliai jo klausė:

– Ko tu verki? Pažiūrėk, kaip aplinkui gražu! Saulė šviečia, debesėliai plaukia tolyn, gėlės ir medžiai taip gardžiai kvepia! Ko gi tu verki, senasis žilvitėli?

Tada žilvitis apsakė, kokie didūs ir puikūs buvo grikiai ir kaip už puikybę juos nubaudė dangus. Tą istoriją aš girdėjau iš žvirblių. Jie papasakojo ją kartą man vakare, kai aš jų prašiau palinksminti mane kokia pasaka.

PUIKIOJI ADATA

Buvo kartą didelė, drūta adata, kurią visi vadino adikliu. Bet ji manė, kad laibumo ji tokia pat, kaip ir siuvamoji adata.

– Laikykit mane tvirčiau! – tarė adata pirštams, imantiems ją iš siuvamosios dėžutės. – Žiūrėkit, kad neišmestumėt! Jei nukrisčiau žemėn, manęs daugiau neberastumėt. Ar nematot kokia aš laibutė?

– Nesirūpink, neišmesim! – atsakė pirštai ir suspaudė ją tvirtai.

– Matote, aš čia ne viena, su palydovu! – sakė adata, traukdama paskui save ilgą siūlą.

Pirštai dūrė adikliu tiesiog į virėjos kurpelę, kurios priešakis buvo nuiręs ir reikėjo užadyti.

– Koks bjaurus darbas! – tarė adata. – Aš čia niekaip gyvai neišlįsiu: nulūšiu, tikrai nulūšiu!

Ir ji tikrai nulūžo.

– O ką, ar aš jums nesakiau? – tarė adata. – Aš tokia laiba buvau!

– Dabar ji niekam nebetikusi, – tarė pirštai, tebelaikydami ją tvirtai. Virėja pritaisė jai lako galvutę ir prisegė ja skarelę iš priešakio.

– Štai aš pavirtau segtuku! – tarė adiklis. – Aš žinojau, kad iškilsiu aukštai! O, tokie kaip aš niekuomet nežūva!

Pilnas didybės, šypterėjo jis patenkintas ir apsižvalgė aplinkui.

– Galiu tamstos paklausti, – tarė jam segtukas, jo kaimynas: – tamsta aukso? Tamsta taip puikiai atrodai ir turi tokią keistą galvą. Tik ji mažoka. Pasirūpink, kad ji kiek paūgėtų – juk ne bet kam tenka lako galvelė.

Tada mūsų adata skersomis pažvelgė į savo kaimyną ir taip didžiai iškėlė galvą, jog ištrūko iš skarelės ir įkrito į paplavų griovelį, kurį tuo laiku valė virėja.

– Dabar, vadinas, važiuojam mes keliauti, – tarė adata. – Kad tik kur nepaklystum...

Ir ji tikrai paklydo.

– Aš per laiba, aš netinku šiam pasauliui! – tarė ji gulėdama griovely. – Bet žinausi ko verta, ir tas man neleidžia nusiminti.

Todėl adata vis buvo pasipūtusi ir nusiteikusi.

Pro šalį plaukė visoki daiktai: skiedrelės, šiaudeliai, senų laikraščių skiautelės.

– Žiūrėkit, kaip jie plaukia! – tarė adata. – Jie nemato, kas po jais guli. Aš čia! Aš čia! Ar girdite? Štai plaukia skiedrelė: menka skiedrelė, o žiūrėk – apie nieką daugiau negalvoja, tik apie save! O čia plaukia šiaudelis: aure kaip jis sukinasi, kaip jis kraiposi! Būk atsargesnis, kitaip tuoj susiduosi į akmenį!... A, laikraščio skiautelė... Seniai jau pamiršta, kas ten buvo parašyta, o ji vis dar tebesipučia, tebesididžiuoja. Tik aš viena kantri ir ramiai laukiu tylėdama. Žinau, kas aš esu, ir nieko man daugiau nebereikia!

Tuo tarpu šalia jos kas blikstelėjo. Adatai pasirodė, kad čia bus koks perlas. Bet čia buvo butelio šukelė. Ir kadangi šukelė labai blizgėjo, adata ją pakalbino ir pasisakė pati esanti segtukas nuo krūtinės.

– Tamsta juk esi perlas? – klausė ji.

– Taip, arti to, – atsakė šukelė.

Abidvi laikė viena antrą kažkokia brangenybe ir ėmė skųstis, kaip dabar išdidėjęs pasaulis.

– Aš gyvenau vienos panelės dėžutėj, – tarė adata. – Ta panelė buvo virėja. Jos kiekvienos rankos buvo penki pirštai. Tik kas tų pirštų puikumas! O tuo tarpu nieko daugiau neveikė, tik imstė mane iš dėžutės ir vėl atgal dėjo.

– Ką, ar jie blizgėjo? – klausė butelio šukelė.

– Iš ko jie tau blizgės! – tarė adata. – Tik jie labai didūs buvo. Jų buvo penki tikri broliai, nors ne vienodo didumo. Pats kraštutinis pirštas, *nykštis*, buvo drūtas ir trumpas; jis laikėsi visados nuošaliai ir vieną teturėjo per nugarą sunėrimą, todėl per vieną daiktą tegalėjo sulinkti, bet jis tačiau gyrėsi, kad to, kuris jo nebetenka, neima į kariuomenę. Antras pirštas, *smaližius*, ragaudavo saldžius ir karčius daiktus, rodė į saulę ir mėnesį, spaudė plunksną, jei virėja kada rašydavo. *Didžiulis* ūgio buvo visų aukščiausias. *Bevardis* nešiojo aukso diržą per vidurį, o *mažėlis* nieko neveikė ir tuo labai didžiavosi. Baisiai įgriso man jų puikybė! Paėmiau kartą iš piktumo ir pabėgau į griovį.

– Vadinas, mes čia gyvenam ir šviečiam, – tarė butelio šukelė.

Tuo metu papylė vandens į griovelį. Vanduo ėmė bėgti per kraštus ir nunešė tolyn stiklo šukelę.

– Štai ir ji važiuoja tolyn! – tarė adata. – O aš palikau vietoj, aš per daug laiba, bet tai yra mano garbė, turiu visą teisę tuo didžiuotis.

Ir adata glūdėjo, kaip glūdėjusi, griovely, vis galvodama apie savo vertę.

– Aš tokia laibutė, jog drąsiai galiu manyti, kad esu gimusi iš saulės spindulio! Beskuo man vis rodosi, kad saulės spinduliai manęs ieško vandeny. A, tokia aš laiba, jog pati motina manęs negalėtų rasti. Kad tebeturėčiau savo akį, kurios netekau, aš, manau, dabar pravirkčiau. Bet turbūt to nepadaryčiau: verksmas – nėra gražus daiktas!

Kartą atėjo prie griovelio keli vaikagaliai ir ėmė po jį raustis ieškodami ten senų vinių, varinių pinigų ir kitų panašių daiktų. Darbas buvo purvinas, bet vaikams jis tiko, ir jie labai džiaugėsi, jei pavykdavo rasti kokį niekniekį.

– Ai! – suriko vienas, įsidūręs pirštą į adatą. – Bjaurybė kokia!

– Aš ne bjaurybė, aš – panelė! – atsiliepė adata. Bet niekas jos negirdėjo. Lako galvutė buvo atšokusi, ir ji pati visa

pajuodusi, bet juoda spalva mažina drūtumą, todėl ji galvojo, kad dabar palikusi dar laibesnė.

– Aure kiaušinio kevalas plaukia! – sušuko vaikai ir įbedė į jį tą adatą.

– Juodas ant balto dugno, – tarė adata: – tai labai tinka! Dabar mane visi matys! Kad tik neapsirgčiau jūros liga, tad turėčiau susivemti ir iškristi iš kevalo.

Bet ji nesirgo ta liga ir paliko kevale.

– Prieš jūros ligą naudinga turėti plieninį pilvą ir nepamiršti, kad tu reiški truputį daugiau negu žmogus! Dabar pavojaus susirgti jau nebėr! Kuo tu laibesnis esi, tuo daugiau gali ištverti.

– Trekšt! – tarė kiaušinio kevalas: jį pervažiavo sunkus vežimas.

– Oi, kaip suspaudė! – sušuko adata.– Dabar tai jau tikrai apsirgsiu jūros liga! Aš visai nulūšiu!

Bet ji nelūžo, nors ir pervažiavo per ją vežimas. Ji tebegulėjo ten išsitiesus ir – tegu sau sveika guli!

PAUKŠTELIO GIESMĖ

Ankštame, tvirtame didelio Vengrijos miesto kalėjime sėdėjo nelaimingas kalinys. Pikti žmonės surakino jį geležimis ir įmetė į kalėjimą. Kalėjime buvo drėgna, tamsu ir šalta. Patalo vietoj jam buvo šlapių šiaudų pamesta. Jam duodavo duonos ir vandens. Jis sėdėjo ten daug metų – išblyškęs, sunykęs, nusiminęs. Saulė retai švietė jam į siaurą langelį, grynas oras negalėjo į kalėjimą įeiti.

Nuliūdęs jis galvojo apie savo gimines, apie savo mažus vaikelius, manė, kad gal visi jau seniai jį pamiršę, laikydami mirusiu. Ką dabar veikia žmonės: kas girdėti tėviškėj?

Jis priėjo prie lango. Buvo puikus vasaros vakaras. Saulė leidosi už miško, raudonai dažydama jo viršūnes; žmonės ėjo ir važiavo gatvėmis. Kalėjimas buvo aukštas, ir žmonės apačioj rodėsi maži. Jis suriko jiems, bet niekas jo negirdėjo. Mėlynoj padangėj skraidė paukščiai. Pro langą skrido iš lengvo erelis.

– Ereli, ereli, – sušuko jam kalinys: – nutūpk ant mano langelio, apsakyk, ką veikia žmonės, pagiedok man giesmę.

– Ne, – atsakė erelis, – tavo langas man per mažas, kur aš tūpsiu? Nemokėsiu tau pasakyti, ką veikia žmonės, aš retai tesileidžiu žemėn. Aš suku sau lizdą aukščiausiose uolose ir senuose ąžuoluose, toliau nuo piktų žmonių, kad jie nedraskytų mano lizdo. Aš tau negiedosiu, nes niekados žemėje negiedu. Aš keliuos aukštai aukštai, ir mane giedant amžinoji saulė tegirdi...

Ir suplasnojęs galingais sparnais, pakilo erelis didžiai į dangų ir išnyko iš akių.

– Gulbe, gulbe! apsakyk, kas girdėti žemėje, pagiedok man giesmę.

– Ne, – atsakė gulbė, – nemokėsiu tau pasakyti, kas girdėti žemėj. Aš plaukau visados po vandenį, po skaidrų, šaltą vandenį tarp žaliųjų nendrių. Kai rytą vanduo auštant parausta, aš balsu sveikinu bundančią dieną. Aš tau negiedosiu, aš mirdama tegiedu. Ir nuplaukė gulbė oru, baltais sparnais švytuodama.

– Žvirbleliai, žvirbleliai! Nutūpkite ant lango, apsakykite, kas girdėti žemėj. Pačiauškėkite giesmelę!

– Čir, čir! Mums nėr kada! Mes turim dar palesti grūdų, kuriuos malūnininkas netyčia išbėrė...

Bet staiga atskrido pilkas paukštelis, pasuko prieš langą ir nutūpė ant geležinio virbalo.

– Sveika, lakštingala! Dėkui tau, mielas paukšteli, kad aplankei mane! Apsakyk, kas girdėti žemėj, pagiedok man!!

– Aš pasakysiu tau, ką veikia žmonės, aš pagiedosiu tau, – atsakė lakštingala.

Ir ėmė plaukti tokia giesmė, jog nelaimingas kalinys pravirko iš džiaugsmo, krito ant šlaudų, verkė ir klausė...

– Vakar rytą, auštant, – čiulbėjo lakštingala, – buvo vėsus gražus oras. Aš atskridau prie tavo namelių, nutūpiau žaliame lazdyne prieš atdarą langą ir giedojau, giedojau. Lopšyje miegojo tavo sūnelis, jis pravėrė savo dideles skaisčias akutes ir paklausė: „Kur tėvelis? Kur tėvelis?“ Ir klausės mano giesmės...

– Tavo giminės verkia, tave atsiminę. Jie tave myli, labai myli, labai trokšta tave pamatyti. Nesisielok! Dievas mato, kad esi nekaltas: pikti žmonės paleis tave, tu vėl būsi laisvas, išvysi šviesą ir orą!

– Ir tavo vaikeliai tave malonės, bučiuos. Bus tylus vasaros vakaras; ilgi šešėliai kris nuo medžių; mirgės langelių stiklai, nušviesti saulės spindulių; tu sėdėsi prie savo namų durų ir pasakosi vaikams, kiek buvai iškentėjęs.

– Juos mokysi, kad jie užaugę neleistų piktiems žmonėms daryti blogų darbų, kad jie nepyktų ant blogų žmonių, bet prašytų Dievo, kad jie mylėtų viens kitą, kaip brolis brolį...

– Ir tavo vaikai paklausys tavęs. Tu matysi, kaip jie užaugę bus geri ir dori, kaip jie šelps vargdienius ir nelaimingus. Tu gyvensi ilgai ilgai! Pražils tavo plaukai, bet širdis plaks džiaugsmingai!

– Ir kai tu numirsi, visi tavęs verks ir melsis ir nuneš tave į žalius kapus giedrą ir saulėtą dieną. Tau ant kapo pasodins rožių kerą, ir aš kas aušrą ant tavo kapo giedosiu.

LUOŠYS

Senuose dvaro rūmuose gyveno jauni ponai. Gyveno jie plačiai, nieko sau nesigailėjo ir kitiems nebuvo šykštūs: norėjo, kad ir kiti būtų tokie patenkinti ir laimingi, kaip jie patys.

Kūčių vakarą didžiojoj pilies salėj būdavo degama puikiai išpuošta eglutė. Židiniuose skaisčiai liepsnodavo ugnis, senieji giminės portretai būdavo apdedami eglių šakų vainikais. Pas ponus atvažiuodavo svečių, suėję į salę visi šokdavo, dainuodavo, linksmindavos.

Bet dar anksčiau, pavakary, būdavo taisomos Kūčios ir šeimynai. Erdvesniam jų kambary būdavo statoma didelė eglutė su degančiomis baltomis ir raudonomis žvakelėmis, su mažomis vėliavėlėmis, su išpjautomis iš balto popieriaus gulbėmis ir tinkleliais, pridėtais visokių gardumynų. Į eglutę būdavo kviečiami visi neturtingi tos parapijos vaikai, o su jais ateidavo kartu ir jų motinos. Bet motinoms maža rūpėdavo eglutė; jos labiau žiūrėdavo į stalą, ant kurio būdavo sudėtos Kalėdų dovanos: vilnoniai ir drobiniai marškinėliai, kelnaitės, šiaip visokie drabužiai. Tas dovanų stalas daugiau traukdavo ir vyresnius vaikus, tiktai patys mažieji džiaugdavosi viena eglute, tiesdami rankeles į žvakutes, vėliavėles ir kitus papuošalėlius.

Neturtingieji žmonės susirinkdavo jau po pietų, ir tada juos vaišindavo paprastais Kalėdų valgiais – ryžių koše, virta piene su cinamonais ir cukrum, ir kepta žąsiena su raudonais kopūstais. Paskui visi eidavo į kambarį, kur stovėdavo eglutė, ir dalindavo dovanas, o skirstantis į namus gaudavo po stiklelį punšo ir kąsnelį pyrago su obuoliais.

Sugrįžę į savo apskurdusias pirkias, svečiai imdavo svarstyti, kaip puikiai gyveną ponai, kaip jie gardžiai valgą ir gerią, ir prisikalbėję dar kartą gerai išžiūrėdavo savo dovanas.

Pas tuos ponus tarnavo Olė ir jo pati Kristina, kurie padėdavo dirbti sodininkui. Už savo darbą iš dvaro jie gaudavo būstą ir valgymą. Per kiekvienas Kalėdas jiems tekdavo nemaža dalis dovanų, skiriamų apylinkės žmonėms. Jie turėjo penketą vaikų, ir ponas visus taisė savo lėšomis.

– Geri mūsų ponai, – sakė vieną vakarą jie. – Daug jie daro gero. Bet ir pinigų daug turi; beturčių šelpimas jiems tiesiog yra malonumas.

– Čia bus geri drabužiai keturiems mūsų vaikams, – tarė Olė: – bet kodėl nieko nėra Ansui? Pirma ponai jo niekados nepamiršdavo, nors prie dovanų dalinimo ir nebūdavo.

Ansas buvo jų vyresnysis sūnus, luošas vaikas. Iš mažų dienų jis buvo sveikas ir greitas, bet paskui ėmė kažko jam silpnėti kojos, galop visai nebegalėjo paeiti ir nekėlė nuo patalo jau penkti metai.

– Ne, šį tą gavau aš ir jam, – atsakė motina: – tiesa, menkniekis, knygelė, bet vis dėlto jis gali ją paskaityti.

– Nuo tokios dovanos sotus nebūsi! – pastebėjo tėvas.

Bet pats Ansas ta dovana labai džiaugėsi. Jis buvo vaikas gabus, mėgo skaityti ir šiaip nieko netingėjo dirbti, ką jam leido sveikata. Nors vaikščioti negalėjo, bet rankas turėjo miklias, labai gražiai mezgė vilnones kojines ir net apklotus, kuriuos dvaro ponia gyrė ir iš jo pirko.

Knyga, kurią gavo Ansas, buvo pasakos. Jos buvo labai įdomios ir pamokomos.

– Iš tos knygos jokios naudos neturėsim! – sakė jo tėvai.– Bet tegu sau vaikas skaito, greičiau jam laikas eis. Negali gi jis amžinai megzti.

Atėjo pavasaris; ėmė želti žolė, sprogti medžiai, sode pasirodė pirmieji žiedeliai. Kartu pradėjo dygti ir piktžolės, kaip, sakysim, dilgynės, nors apie jas šiaip gražiai yra pasakyta vieno vyskupo psalmėje:

Pasaulio viso nors karaliai
Į vieną vietą susidės,
Sukurt dilgynės menko lapo
Valdžia jie savo negalės!

Todėl dvaro sode buvo daug darbo ne tik sodininkui ir jo mokiniams, bet ir Olei su Kristina.

– Kad ir darbui galo nėra! – sakė jie. – Tik išravėsi ir išvalysi takelius, ir vėl primindyta. Ponai be svečių niekados nesti: vieni išvažiuoja, kiti atvažiuoja. Kiek jiems tas atsieina! Antra vertus, kur jie dėtų pinigus?

– Kaip neteisingai sutvarkytas pasaulis! – tarė Olė. – Visi mes vieno Tėvo vaikai, kaip sako kunigas, bet kodėl tokie nelygūs?

– Pirmieji tėvai kalti! – pastebėjo Kristina.

Vakare vėl jie ėmė apie [illegible] kalbėti kambaryje, kur gulėjo Ansas ir skaitė savo pasa[illegible] [illegible]rgo pasidarė

šiurkščios ne tik jų rankos, bet ir širdys; jie negalėjo suprasti savo neturto priežasties ir, kalbėdami apie tai, vis labiau ir labiau niršo.

– Vieni visą gyvenimą vartosi kaip inkstai taukuose, o kiti tik vargą vargsta. Kam mes turim kentėti dėl pirmųjų tėvų neklausymo? Jų vietoj mes niekados nebūtume taip padarę.

– Tikrai taip padarytumėm! – atsiliepė luošys Ansas. – Apie tai parašyta čia šioj knygelėj.

– O kas ten parašyta tavo knygelėj? – paklausė tėvai.

Ir Ansas jiems perskaitė seną pasaką apie „Kirtėją ir jo pačią". Tie irgi burnoję prieš Adomą ir Ievą, kurių smalsumas juos padaręs nelaimingus. Bet štai kartą važiavęs pro šalį karalius. Jis išgirdęs juos skundžiantis ir taręs: „Važiuokit į mano rūmus! Ten jūs gyvensit taip pat gerai, kaip aš. Kiekvieną dieną per pietus gausite po septynis valgius, kuriuos galėsite valgyti, o dar vieną valgį gausite, tai į tą galėsite tik žiūrėti. Jis bus užvožtas viršeliu, kurio neturėsit teisės liesti. O jei nepaklausysit, tai tuojau tą pačią valandą būsit išvaryti."

„Kas gi taip galėtų būti ten, kur užvožta?“ – tarė pati pirmą dieną, kaip apsigyveno karaliaus rūmuose. „Tai ne mūsų dalykas“,– pastebėjo vyras. „Man tas visai nerūpi,– atsakė pati: – aš tik norėčiau žinoti, kodėl mums uždrausta vožti viršelį; tikrai ten bus koks gardus daiktas.“– „O gal ten koks gudrial sugalvotas prietaisas,– tarė vyras: – kuris, sakysim, kaip tik pajudinsi viršelį, tuojau iššaus ir visus namus sukels.“– „Apsaugok mus nuo to, Viešpatie!“– sušuko išsigandusi pati ir nuo tolo nedrįso liesti viršelio. Bet tą pačią naktį jai prisisapnavo, kad viršelis pats pakilęs ir iš to indo pakvipę skaniausiu punšu, lygiai tokiu pat, kaip geria sodžiuose per vestuves, o ant dugno gulėjęs didelis sidabrinis pinigas, ant kurio buvę parašyta: „Jei paragausite to punšo, būsite turtingiausi žmonės pasauly“. Čia kirtėjo pati atbudo ir apsakė vyrui sapną. „Tu per daug apie tą valgį galvoji!“– tarė vyras. „Juk mes galime tik truputį pakelti viršelį“,– atsakė pati. „Jei bent truputį!“– nusileido vyras. Tada pati iš lengvėlio ir atsargiai pakėlė viršelio kraštą. Tuo tarpu pro plyšelį iš indo šviukštelėjo maža pelelė ir įlindo į urvą. „Labanaktis! – tarė karalius: – dabar galėsite keliauti namo ir baigti miegoti savo pačių lovose. Tikiuosi, daugiau nebeniekinsite Adomo su Ieva, nes ir patys buvot nemažiau smalsūs ir nedėkingi.“

– Kaip keista, kad ta istorija pakliuvo į tavo knygą! – tarė Olė. – Rodos, ji parašyta kaip tik mums! Tikrai verta dėl to pagalvoti.

Kitą dieną Olė su pačia vėl buvo išėję į darbą. Iš pradžios saulė baisiai kepino, paskui staiga pakilo smarkus lietus ir juos kiaurai permerkė. Ir vėl jie ėmė galvoti apie pasaulio neteisybes.

Sugrįžę namo, jie sėdo vakarieniauti. Dar buvo šviesu, ir Olė, valgydamas piene virtą košę, tarė Ansui:

– Paskaityk gi dar kartą istoriją apie kirtėją!

– Knygoje yra dar daug kitų gražių istorijų, kurių tamsta nežinai, – atsiliepė Ansas.

– Gali būti; bet man jos nerūpi, – tarė Olė. – Noriu paklausyti tos, kurią jau žinau.

Ir Olė su Kristina dar kartą išklausė pasaką apie kirtėją ir jo pačią.

Vakare, sugrįžę iš darbo, dar ne kartą jie kalbėjosi apie tą pasaką.

– Kuo daugiau galvoju, tuo labiau man aiškėja tos pasakos prasmė, bet visai aiškiai dar jos nesuprantu, – tarė kartą Olė. – Žmonės turi panašumo su pienu; iš to paties pieno išeina gardus sūris ir išrūgos. Taip ir žmonės: yra tokių, kuriems visur sekasi, nieko jiems nestinga, ir negali suprasti, kas tai yra vargas ir neturtas.

Tą tėvo kalbą išgirdo Ansas. Vaiko kojos buvo silpnos, bet galva gera. Jis atvožė knygelę ir perskaitė tėvams pasaką apie „Žmogų be bėdų ir vargų." Bet kur tokį žmogų rasi? O rasti reikėjo: sunkiai sirgo karalius, ir jį pagydyti galėjo tik marškiniai, nuvilkti nuo tokio žmogaus, kuris galėjo pasakyti, kad niekados neturėjęs nei bėdų, nei vargų. Buvę išsiuntinėti šaukliai į visus pasaulio kraštus, į pilis ir gražius dvarus, pas didžiūnus ir turtingus pirklius, galop pas visus pasiturinčius žmones, bet niekur negalėjo rasti tokio, kur niekados nebūtų matęs bėdos ar vargo. „Aš niekados neturėjau vargo: esu laimingiausias pasauly žmogus!" – atsiliepė kerdžius, kuris ištiesęs kojas sėdėjo prie griovio ir patenkintas viskuo giedojo. „Tai duok savo marškinius: už juos gausi pusę karalystės!" – tarė pasiuntiniai. Bet kerdžius neturėjo marškinių. O vis dėlto jis save vadino laimingiausiu žmogum.

– Tai bent vyras! – sušuko Olė, ir abu su pačia taip ėmė juoktis, kaip nesijuokė jau daug metų.

Tuo laiku pro jų namelius ėjo kaimo mokytojas.

– Kaip tamstos šiandien linksmi! – tarė jis. – Retai taip esti. Ar kartais nelaimėjote iš loterijos?

– Ne, ne tas! – atsakė Olė. – Mus prajukino Ansas. Jis mums skaitė iš savo knygutės pasaką apie žmogų be bėdų ir vargų, o pasirodė, kad tas laimingasis neturėjo nei marškinių. Reikia pasakyti tiesą, kad žmogui pasidaro lengviau girdint panašius dalykus, o čia dar iš spausdintos knygos. Vadinas, kiekvienas žmogus turi savo kryžių, ne tu vienas – tai vis šioks toks nusiraminimas.

– O kur tą knygą gavote? – paklausė mokytojas.

– Ponai dovanojo Ansui pernai per Kalėdų eglutę. Jie žino, kad jis mėgsta skaityti, o jam vargšui, visados sėdinčiam, didelis džiaugsmas. Reikia prisipažinti, mes tada manėm, kad geriau būtų buvę gavus šiltus marškinius. Bet ta knyga tikrai puiki: ji duoda atsakymą į visus mūsų abejojimus.

Mokytojas paėmė knygą ir ėmė vartyti.

– Tegu Ansas paskaito dar kartą tą istoriją! – tarė Olė. – Ne visai aš ją išmokau. O paskui perskaitys istoriją apie kirtėją.

Olė tenkinosi tik tom dviem pasakom. Jos, lyg du saulės spinduliai, nušvietė jo skurdžią lūšnelę ir nuvijo juodas mintis, kurios taip dažnai imdavo jį ir jo pačią.

Bet Ansas perskaitė visą knygą, ir ne vieną kartą. Pasakos jį nešiojo po visus pasaulio kampelius, kur jis dėl nesveikų kojų negalėjo patekti.

Mokytojas atsisėdo šalia jo lovos ir ilgai su juo kalbėjo. Iš tos kalbos turėjo malonumo abu. Nuo to laiko mokytojas dažnai pradėjo lankyti Ansą, kai tėvai būdavo išėję į darbą. Tas apsilankymas Ansui buvo tikra šventė. Jis atsidėjęs klausė senelio pasakojimų apie žemės didumą ir apie visokius jos kraštus, apie tai, kad saulė beveik pusę milijono kartų didesnė už žemę, bet taip toli nuo jos, jog armotos šovinys, paleistas iš jos į žemę, galėtų atlėkti tik per dvidešimt penkerius metus, o saulės spinduliai tą kelią padaro per aštuonias minutes.

Šiais laikais tą žino kiekvienas mokinys, bet Ansui buvo nuostabesnis daiktas už viską, ką jis lig šiol buvo skaitęs.

Du sykius per metus dvaro ponai kvietė mokytoją pas save pietų. Kartą jis papasakojo, kokią reikšmę turėjo dovanotoji vaikui knygelė, kaip dvi pasakos nuramino ir palinksmino varguolius.

Einančiam mokytojui namo ponia įspaudė į delną du sidabrinius dolerius, prašydama nunešti Ansui.

– Tegu juos paima tėveliai, – tarė Ansas, kai jam atnešė mokytojas pinigus. O tie pasakė:

– Mes iš to vaikelio turim džiaugsmo ir naudos.

Po kelių dienų, kada Anso tėvai buvo išėję į darbą, prieš jų namelius sustojo ponų karieta. Geroji ponia išgirdusi, kad jos Kalėdų dovanėlė padarė tiek džiaugsmo ir naudos vaikui ir tėvams, atvažiavo pati aplankyti nelaimingo berniuko. Ji jam atvežė pyrago, vaisių, butelį saldaus gėrimo iš uogų ir – kas labiausiai vaiką nuteikė – paauksuotą narvelį su mažu juodu paukšteliu, kuris puikiai giedojo. Narvelį su paukšteliu pastatė ant senos komodos netoli nuo Anso lovos, kad jis visados galėtų jį matyti ir girdėti giedant. Bet jis taip garsiai giedojo, jog buvo girdėti net einantiems keliu pro šalį.

Sugrįžę iš darbo, Anso tėvai ponios savo namuose nebe-rado. Nors jie matė, kaip vaikas džiaugėsi paukšteliu, bet

galvojo, kad ta dovana tik padarysianti jiems daugiau nereikalingų rūpesčių.

– Turtingi žmonės to dalyko nesupranta! – sakė jie. – Dabar mes turėsime vaikščioti ir apie paukštį. Juk Ansas negalės pats apžiūrėti. Galop baigsis tuo, kad katė jį papjaus.

Praėjo savaitė, praėjo kita. Per tą laiką katė ne kartą buvo kambary, bet liesti paukštelio nemėgino. Kartą po pietų, kada tėvai su kitais vaikais išėjo į darbą, Ansas liko namie vienas. Jis skaitė pasaką apie žvejo pačią, kuriai pildėsi visi norai. Panorėjo tapti karaliene ir tapo karaliene; įsigeidė tapti imperatoriene – tas taip pat įvyko. Bet kada panorėjo tapti pačiu Dievu, tuojau vėl atsidūrė toj pat purvinoj lūšnoj, kur pirma gyveno.

Ta pasaka, žinoma, neturėjo jokio santykio nei su paukšteliu, nei su kate, bet Ansas kaip tik ją skaitė tą valandą, kada atsitiko didelis dalykas, apie kurį mes tuojau papasakosim. Todėl jis negalėjo visą gyvenimą jo pamiršti.

Narvelis stovėjo ant komodos, o katė, pritūpusi žemėj, smalsiai žiūrėjo į paukštį. Jos geltonai žalios akys sakė: „Koks tu malonus, paukšteli! Kaip gardžiai aš tave suvalgyčiau!"

Ansas pastebėjo katę ir tuojau suprato, ko ji ten tupi.

– Škic, škic! – suriko jis jai. – Eik sau iš čia!

Bet katė nieko neklausė ir išsitiesė, lyg norėdama tuojau šokti.

Ansas negalėjo jos pasiekti, o rankoj nieko daugiau neturėjo, tik didžiausią savo turtą – pasakų knygelę. Tačiau nepagailėjo ir metė į katę. Viršelis buvo nestipras, jis atplyšo ir nulėkė į vieną pusę, o knyga – į kitą. Katė atsitraukė per kelis žingsnius ir pažvelgė į Ansą, tartum sakydama: „Nesikišk, kur tau nereikia. Aš galiu lakstyti ir šokinėti, o tu negali iš vietos pakilti."

Ansas žiūrėjo į katę įspyręs akis ir iš susijaudinimo visas drebėjo. Paukštis irgi ėmė po narvelį puldinėti. Nei namuose, nei arti nebuvo nieko, ką galėtų jis pašaukti. Katė tai gerai žinojo ir vėl ėmė taikyti šokti. Tada Ansas pradėjo mosuoti apklotu, nes rankas turėjo sveikas; bet katė ir apkloto nebijojo. Galop vaikas tėškė jį katei, bet vėl nepataikė. Katė šoko ant krėslo, o paskui ant lango, iš kur jai visai nebetoli buvo paukštis.

Ansas jautė, kaip smarkiai mušė jo širdis, bet jis dabar galvojo ne apie save, apie paukštelį. Bet kaip galėjo jam vargšui padėti? Juk jis negalėjo ne tik vaikščioti, bet ir iš lovos išlipti. Vaiko širdis tartum apvirto krūtinėj, kai jis pamatė, kad

katė nušoko nuo lango ant komodos ir parvertė narvelį. Paukštelis išsigandęs ėmė daužytis narvely.

Ansas balsu suriko. Visą jo kūną nupurtė baisus šiurpulys, bet jis, nieko nežiūrėdamas ir nenusimanydamas ką darąs, šoko iš lovos, puolė tiesiai prie komodos ir, nuvijęs katę, pagriebė narvelį. Nepaleisdamas jo iš rankų, išbėgo pro duris į gatvę.

Tik čia suprato, kas atsitiko. Ašaros ėmė trykšti jam iš akių, ir jis balsu suriko: „Aš galiu eiti! Aš galiu eiti!"

Ansas netikėtai pasveiko. Toks staigus pasveikimas labai retas dalykas, bet esti.

Mokytojas gyveno netoli, ir Ansas, basas ir vienmarškinis, pirmiausia nubėgo pas jį. Narvelį su paukščiuku vis tebelaikė rankoj.

– Aš galiu eiti! – šaukė jis. – Garbė Dievui, aš galiu eiti! – Ir iš džiaugsmo verkė.

Galit suprasti, koks buvo džiaugsmas Olės ir Kristinos namuose.

– Laimingesnės dienos nebesulauksim! – sakė jie abu.

Ansas buvo pakviestas į ponų namus. Jau daug metų nebuvo vaikščiojęs tuo keliu. Jam rodėsi, kad medžiai ir krūmai, kuriuos taip gerai žinojo, dabar linguodami galvas jį sveikino: „Sveikas gyvas, Ansai! Sveikas gyvas!“ Saulė švietė jam į veidą ir siekė pačią širdį.

Ponai pasisodino Ansą prie stalo šalia savęs ir buvo tokie patenkinti ir nusiteikę, lyg jis būtų jų vaikas buvęs. Bet labiausiai džiaugėsi geroji ponia, kuri jam buvo dovanojusi pasakų knygą ir paukštelį. Paukštelis, tiesa, nuo patirtos baimės pagaišo, bet vis dėlto buvo Anso pasveikimo priežastis, o knyga irgi nemažą reikšmę turėjo: ji trumpino ligoniui ilgą laiką ir išvaikė juodas mintis tėvams. Jis tą knygą tebeturėjo ir žadėjo visados su savim vežioti, nuolat skaityti, ir net tada, kai bus visiškai senas. Dabar jis jau galėjo padėti tėvams ir norėjo išmokti kokio amato. Jam geriausiai tiko knygų taisymas, nes taisydamas viršus manė gauti skaityti vis naujų knygų.

Tą pačią dieną po pietų ponia liepė pašaukti Anso tėvus ir pasakė jiems, kad ji su vyru, matydami jų sūnaus palinkimus ir gabumus, nusprendę leist į mokslus.

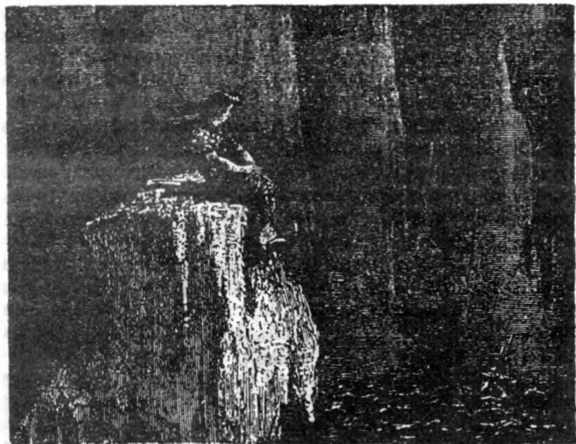
Tą vakarą Anso tėvai, ypač motina, sugrįžo iš darbo neapsakomai smagūs. Bet po savaitės, išleidžiant sūnų iš namų, motina labai graudžiai verkė. Geroji ponia aptaisė jį naujais drabužiais ir aprūpino visais reikalingiausiais daiktais. Jis turėjo keliauti už jūros, stoti į gimnaziją, mokytis lotynų kalbos ir ten išbūti daug daug metų, kol galės grįžti namo.

Bet savo pasakų knygos Ansas negalėjo pasiimti. Tėvai panorėjo palikti ją sau atminimui, ir senis Olė dažnai ją skaitė pats. Bet jis teskaitė tas dvi pasakas, kurias trumpai čia mes išdėjom, – kitos jam nerūpėjo.

Ansas dažnai rašinėjo laiškus, ir vis vienas buvo smagesnis už kitą. Jis gyveno pas gerus žmones, o geriausia buvo tas, kad jis galėjo mokytis. Jis dar ilgai turėjo mokytis, kaip rašė viename laiške, bet didžiausias buvo jo troškimas tapti mokytoju ir išgyventi šimtą metų.

– Ar sulauksim mes tos dienos? – tarė tėvai perskaitę laišką, spausdami vienas antram rankas.

– Koks dėlto laimingas mūsų Ansas! – sakė Olė. – Viešpats Dievas, matyti, rūpinasi ir beturčių vaikais. Mūsų vaikas yra geriausias įrodymas. Tiesa, tas viskas panašu į pasaką, į vieną iš tų pasakų, kurias Ansas skaitė iš savo knygos.

JŪROS KARALAITĖ

Toli jūros vidury vanduo toks mėlynas kaip gražiausios rugiagėlės žiedas ir toks skaidrus kaip krištolas, bet jis labai gilus – toks gilus, jog joks inkaras negali pasiekti dugno. Reikėtų ant viena kitos sustatyti daug varpinių, kad jos išlįstų į viršų. Tenai, pačioj gilumoj, turi savo namus jūros gyventojai.

Nemanykite, kad jūros dugne tėra vienas baltas smėlys; ne, ten auga nuostabiausi medžiai ir žolynai, kurių tokie gležni stiebai ir lapai, jog jie kaip gyvi kruta nuo mažiausio vandens judėjimo. Tarp jų šakų plauko didelės ir mažos žuvys, kaip čia žemėj skraido paukščiai. Pačioj giliojoj vietoj stovi jūros karaliaus rūmai; jų sienos koralo, aukšti smailūs langai gintaro, stogas sraigių, kurios atsidaro ir užsidaro, destis kur teka vanduo. Tas atrodo labai gražu, nes sraigėse žiba puikiausi perlai, iš kurių kiekvienas gali puošti karaliaus karūną.

Jūros karalius buvo daug metų našlys, ir jo ūkį žiūrėjo

senutė motina. Ji buvo išmintinga moteriškė, bet labai didžiavosi savo aukštu kilimu; todėl ji ant uodegos turėjo dvylika austrių, o tuo tarpu kitos didikės tegalėjo jų turėti šešias. Bet apskritai ji buvo verta didžiausių pagyrimų, ypač už gražų savo anūkių auklėjimą. Jos buvo šešios ir visos labai gražios, bet jaunėlė visų gražiausia; tačiau kaip visos nėrovės kojų vietoj ji turėjo žuvies uodegą. Ištisas dienas karalaitės žaidė rūmuose, didelėse salėse, kur pasieniuose augo geltonos gėlės. Pro atvirus gintaro langus plaukė žuvys, kaip pas mus skraido į kambarius

kregždės, artinosi prie karalaičių, ėdė iš jų rankų ir davėsi glostyti.

Prieš rūmus buvo didelis sodas, kuriame augo šviesiai raudoni ir tamsiai mėlyni medžiai; jų vaisiai tviskėjo kaip auksas, o žiedai – kaip liepsna. Stiebai ir lapai nuolat judėjo. Dirva, kur augo tie medžiai, buvo smulkiausias smėlys ir toks mėlynas, kaip degančios žvakės liepsna. Apskritai, jūros dugne visi daiktai turėjo žydrą spalvą, todėl labiau rodėsi, kad esi ne jūros vandeny, bet aukštai ore ir matai dangų iš viršaus ir

apačios. Visai nurimus vėjui, galėjai matyti net saulę. Tada ji buvo panaši į raudoną žolyną, iš kurio taurelės tryško šviesa.

Kiekviena karalaitė turėjo sode savo kampelį, kur galėjo kasti ir sodinti gėles, kokias tik norėjo. Viena pasidarė lysę banginio pavidalo; kita norėjo, kad jos lyselė būtų panaši į mažą jūros nėrovę; bet jaunėlė padarė ją apskritą kaip saulė ir pasodino raudonas kaip saulė gėles. Keista ji buvo mergaitė: vis tylėjo ir kažko svajojo. Jos seserys gėrėjosi visokiais nuostabiais daiktais, gautais iš sudužusių laivų, o ji mėgo tik raudonas kaip saulė gėles ir marmurinę gražaus jaunikaičio statulą. Statula buvo dailiai padaryta iš balto marmuro ir pateko į jūros dugną nuskendus vienam laivui. Karalaitė pasodino prie statulos raudoną gluosnį ir puikiai išaugino; jo šakos nusviro per statulą ir siekė mėlyną smėlį, kur jų šešėlis, linguojant medžiui, bėgo į vieną ir antrą pusę. Atrodė, kad viršūnė su šaknimis žaidė ir bučiavosi.

Bet nieko taip nemėgo karalaitė, kaip klausyti pasakojant apie žmones, gyvenančius žemėj. Senelė turėjo jai pasakoti viską, ką žinojo apie laivus ir miestus, apie žmones ir žvėris. Ypač jai tiko tas, kad žemėj gėlės kvepia, tuo tarpu jūros dugne jos neturi jokio kvapo, kad miškai tenai žali ir kad žuvys, kurios laksto po šakas, gieda taip garsiai ir gražiai, jog negali atsiklausyti. Žuvimis senelė vadino mažus paukštelius, nes kitaip karalaitė nebūtų supratusi: juk ji niekados nematė paukščių.

– Kada sueis jums penkiolika metų, – tarė senelė, –

gausite leidimą išplaukti į jūros paviršį, sėdėti mėnesienoj ant uolos krašto ir žiūrėti į plaukiančius pro šalį laivus. Tada pamatysite miškus ir miestus.

Netrukus turėjo sueiti penkiolika metų vyresniajai seseriai; kitos karalaitės buvo jaunesnės visos už kita kitą metais, todėl pačiai mažajai reikėjo laukti dar penkerių metų, ligi galės išplaukti į viršų ir pamatyti, kas darosi žemėj; bet visos seserys pasižadėjo apsakyti viena kitai, ką pamatys pirmą kartą ir kas joms labiausiai patiks, nes senelė joms pasakojo nelabai daug, ir buvo dar nemaža dalykų, apie kuriuos jos norėjo sužinoti daugiau.

Bet nei viena karalaitė netroško taip išplaukti į jūros paviršį, kaip jaunėlė, – ta pati, kuriai reikėjo ilgiausiai laukti tos valandos ir kuri visados tylėjo ir svajojo. Ne kartą ji stovėjo naktį prie atviro lango ir žiūrėjo aukštyn pro tamsiai mėlyną vandenį, kuriame pliuškėjo žuvys. Ji matė mėnesį ir žvaigždes, kurios, tiesa, buvo ne skaisčios, bet daug didesnės, negu mums rodosi. Jei kartais pro jas slinko debesėlis, tai ji manė, kad ties ja plaukia banginis arba laivas, pilnas žmonių. O šiems, žinoma, negalėjo nei į galvą ateiti, kad apačioj, jūros dugne, žiūri į juos maža nėrovė, ištiesusi savo baltas rankas į vairą.

Galop vyresniajai sukako penkiolika metų, ir ji gavo leidimą pakilti iš jūros dugno.

Sugrįžusi atgal, ji pasakojo, ir jos pasakojimams nebuvo galo. Geriausias, jos nuomone, daiktas buvo – gulėti gražiu oru mėnesienoj smėlio seklumoj ir žiūrėti į miestą, kur žiba nesuskaitomi žiburiai kaip žvaigždės, klausyti muzikos ir važiuotų žmonių bildesio, gražėtis aukštais bokštais ir gėrėtis varpų gaudimu.

Gal dėl to, kad jai buvo nepasiekiama, jaunėlė sesuo geidė labiau už kitas tai pamatyti savo akimis. O, kaip godžiai ji klausė sesers pasakojimų! Stovėdama vėlai vakare prie atviro lango ir žiūrėdama į tamsiai mėlyną vandenį, ji vaizdavosi didelį miestą, visą jo trenksmą ir judesį, ir jai net rodėsi, kad ji girdi varpų balsą.

Kitais metais gavo leidimą antroji sesuo kilti iš jūros dugno ir plaukti, kur nori. Ji išplaukė į paviršį kaip tik tą valandą, kada leidosi saulė, ir tas reginys jai pasirodė visų gražiausias. Visas dangus tviskėjo, pasakojo ji paskui, kaip auksas, o debesys... bet tam gražumui nusakyti jai trūko žodžių. Raudoni

ir mėlyni debesys plaukė ties ja, bet dar greičiau už juos skrido, tartum koks ilgas baltas apdangalas, pulkas laukinių gulbių į tą pusę, kur buvo saulė. Karalaitė irgi norėjo plaukti kartu su jomis į tą pusę, bet staiga nusileido saulė, ir jūros ir debesų rausvumas užgeso.

Dar metams praslinkus, išplaukė trečioji sesuo. Ji buvo visų drąsiausia ir įplaukė į upę, kuri tekėjo į jūrą. Iš abiejų kraštų stovėjo žali kalneliai, apaugę vynuogėmis; tarp smagių miškų margavo gražūs vasarnamiai ir pilys. Medžių šakose giedojo paukščiai, o saulė taip kaitino, jog ji turėjo nuolat nertis į vandenį, norėdama suvilgyti savo degantį kūną. Mažoj įlankėlėj maudėsi pulkas vaikų ir linksmai šūkaudami taškė vandenį. Karalaitė norėjo su jais pažaisti, bet vaikai išsigandę išbėgiojo. Čia atbėgo mažas juodas žvėrelis, – ji nežinojo, kad tai šuva, – ir ėmė taip piktai loti, jog karalaitė pabūgo ir skubindama sugrįžo į jūrą. Nors jai teko patirti baimės, bet ji negalėjo pamiršti puikių miškų, žalių kalnelių ir gražių vaikų, kurie mokėjo plaukyti po vandenį, nors neturėjo žuvies uodegų.

Ketvirtoji sesuo nebuvo tokia drąsi; ji laikėsi jūros vidurio ir paskui pasakojo, kad ten esą gražiausia: matai jūrą aplink per daug mylių, o dangus atrodo lyg didelis stiklinis varpas, apvožtas tau ant galvos. Labai toli, lyg žuvėdras, matė ji plaukiant laivus, šokinėjant ir vartantis ore delfinus ir leidžiant iš šnervių šimtus fontanų didelius banginius.

Galop atėjo penktosios sesers eilė. Jos gimimo diena buvo žiemą, todėl jai teko pirmą kartą pamatyti tą, ko kitos seserys nematė. Jūra turėjo žalsvą spalvą, visur plaukė dideli ledo kalnai; jie žibėjo, kaip paskui pasakojo karalaitė, tartum perlai, o tuo tarpu buvo didesni už bokštus, statomus žmonių. Tie kalnai buvo visokio pavidalo. Karalaitė atsisėdo ant aukščiausiojo, ir visi laivai baimingai šalinosi nuo tos vietos, kur ji sėdėjo ir kur vėjas žaidė jos ilgais plaukais.

Vakarop dangus apsiniaukė, pradėjo žaibuoti ir griausti, o pajuodavusi jūra ėmė aukštai kiloti ledo kalnus, kurie žaibų šviesoj buvo panašūs į ugnies stulpus. Nuo visų laivų nuimstė bures, žmonės be galvų lakstė ir puldinėjo po dangčius. Bet jūros karalaitė ramiai sėdėjo ant plaukiančio kalno ir žiūrėjo, kaip šviesūs žaibai zigzagais raižė siuntančią jūrą.

Kiekviena sesuo, išplaukusi pirmą kartą į jūros paviršį, negalėjo atsidžiaugti tuo, ką matė. Bet paskui jos galėjo kilti iš

vandens, kiek norėjo, todėl ilgainiui niekas jų nebestebino. Po kokio mėnesio seserys jau sakė, kad niekur nėra taip jauku ir ramu kaip namie.

Dažnai vakarais visos penkios seserys susiimdavo už rankų ir išplaukdavo į jūros paviršį. Jos turėjo puikius balsus, kokių žmonės neturi, ir pakilus audrai, kada žūva daug laivų, jos priplaukdavo prie jų ir saldžiai giedodavo, kad jūros dugne yra gražu ir kad žmonės be reikalo bijo ten leistis. Bet žmonės jų nesuprasdavo ir manydavo, kad čia audra kaukia; tiesą sakant, jie niekados negalėdavo pamatyti visų jūros dugno stebuklų, nes, sudužus laivui, jie skęsdavo ir į jūros karaliaus rūmus atplaukdavo negyvi.

Išplaukus seserims į paviršį, jaunoji karalaitė likdavo viena namie ir žiūrėdavo į jas iš paskos; ją ėmė verksmas, bet nėrovės neturi ašarų, ir dėl to joms dar sunkiau.

– A, kada gi aš sulauksiu penkiolikos metų! – sakė ji. – Aš žinau, kad iš visos širdies pamėgsiu tą pasaulį, kur yra ant vandens, ir žmones, kurie ten gyvena.

Galų gale jai sukako penkiolika metų.

– Štai ir tu dabar didelė ir sulaukei, ko geidei, – tarė senelė. – Eikš, tave aptaisysiu, kaip ir kitas tavo seseris.

Ji uždėjo jai ant galvos baltų lelijų vainiką, o tų lelijų žiedo lapeliai buvo perlo, ir prisegė prie karalaitės uodegos aštuonias dideles austres, kad visi žinotų, kokio aukšto ji kilimo.

– Man sopa nuo jų! – tarė karalaitė.

– Ką padarysi! Dėl gražumo reikia kiek pakentėti, – atsakė senelė.

O, su kokiu džiaugsmu ji būtų numetusi tą visą papuošalą ir sunkųjį vainiką! Raudoni žiedai iš jos pačios sodo kur kas labiau tiko, tik nieko negalėjo padaryti.

– Sudieu! – tarė ji ir iškilo aukštyn, lengva ir šviesi kaip vandens burbuliukas.

Saulė tik buvo nusileidusi, kai ji iškišo galvą iš vandens; bet debesys tebešvietė purpuru ir auksu ir ant paraudusio dangaus nuostabiai mirgėjo vakarinė žvaigždė; oras buvo gražus ir tylus, jūra nurimusi. Netoli savęs išvydo didelį laivą trimis stiebais; tik viena burė buvo pakelta, nes jokio vėjelio nebuvo; visur ant lynų ir karčių sėdėjo jūreiviai. Nuo dangčio sklido muzikos ir giesmių balsai, o kai sutemo, uždegė šimtus įvairių spalvų žiburėlių.

Karalaitė priplaukė prie kajutės stiklo langelio, pro kurį, kai ją pakeldavo banga, žiūrėjo į vidų ir matė daugybę puikiai išsipuošusių žmonių. Bet visų gražiausias buvo jaunas princas, didelėmis juodomis akimis; jis turėjo tikrai ne daugiau per šešioliką metų; buvo kaip tik jo gimimo diena, todėl visas laivas taip linksminosi. Ant dangčio šoko jūreiviai, ir kai atėjo pas juos princas, šimtai raketų iškilo į orą: aplink laivą tapo šviesu kaip dieną. Karalaitė išsigando ir tuojau pasinėrė į vandenį; bet greit vėl iškišo galvą, ir čia jai pasimatė, kad visos dangaus žvaigždės sukrito į jūrą. Niekados dar nebuvo mačiusi tokio nuostabaus reginio. Didelės saulės sukosi aplink ją· puikiausios ugnies žuvys lėkė į mėlyną orą, ir tas viskas spindėjo vandeny. Tačiau laive buvo taip šviesu, jog galėjai matyti ne tik žmones, bet ir mažiausius daiktus. O, koks gražus buvo jaunasis princas! Jis šypsodamas spaudė visiems rankas, o muzika trenkė puikios nakties vidury.

Jau buvo vėlu, bet jūros karalaitė negalėjo atitraukti akių nuo laivo ir gražiojo princo. Įvairiaspalviai žiburiai užgeso, raketos nebekilo į orą, armotos nebegaudė. Tik jūra viena kažkaip dusliai ūžė. Tačiau karalaitė vis dar suposi ant bangų ir žiūrėjo į kajutės langus. Bet štai pakilo vėjas ir papūtė į laivą; ėmė kelti bures viena po kitos; bangos didėjo, juodi debesys aptraukė dangų, tolumoj ėmė rodytis žaibai. Supratę ateinant audrą, jūreiviai vėl nuėmė bures. Laivas baisiai suposi nertėjančioj jūroj; bangos šoko ant viena kitos kaip dideli juodi kalnai, tartum norėdamos numušti aukštuosius stiebus, bet laivas lyg gulbė vikriai narstė tarp bangų, nukrisdamas žemyn ir vėl iškildamas ant jų gūbrio. Nėrovei toks plaukymas buvo malonus, bet žmonės kitaip galvojo. Laivas visas braškėjo, bangos lenkė storas lentas. Staiga didysis stiebas nulūžo kaip šiaudas, ir laivas pakrypo į šoną; vanduo ėmė sunktis į vidų. Dabar tik nėrovė suprato, koks pasidarė žmonėms pavojus; ji pati turėjo saugotis plaukančių vandeny sijų ir rąstagalių. Kartais taip tamsu tapdavo, jog ji nieko nebematė; bet kada sužaibuodavo, vėl pasidarydavo šviesu, ir galėjai matyti viską, ką veikė žmonės laive. Bet ji ieškojo akimis vieno princo ir, sudužus laivui, pastebėjo jį krintant į vandenį.

Iš karto karalaitė apsidžiaugė, nes princas turėjo dabar nusileisti pas ją į dugną. Bet ji greit atsiminė, kad žmonės negali gyventi vandeny, kad jis atplauks į tėvo rūmus jau

nebegyvas. Ne, jis neturi mirti! Ir ji šoko plaukti pro rąstus ir lentas pamiršusi, kad ji gali nuo jų lengvai žūti. Giliai pasinerdama ir vėl iškildama ant bangų, galop priplaukė princą, kuris jau nebegalėjo laikytis ant vandens paviršio. Jo rankos ir kojos buvo nusilpusios, gražios akys užmerktos – būtų tikrai miręs, kad jo nebūtų pagriebusi nėrovė. Ji pakėlė jo galvą iš vandens ir leido bangoms nešti, kur jos nori.

Rytą audra nutilo, bet laivo neliko nei pėdsako. Iš vandens pakilo saulė, raudona ir skaisti. Išblyškę princo skruostai kiek paraudo, bet akys buvo vis dar užmerktos. Karalaitė pabučiavo aukštą ir gražią jo kaktą ir atmetė atgal drėgnus jo plaukus. Jai pasirodė, kad jaunasis princas panašus į marmuro jaunikaitį jos sode; ji dar kartą jį pabučiavo, iš visos širdies trokšdama, kad jis išliktų gyvas.

Čia ji pastebėjo atokiai kietą žemę su aukštais melsvais kalnais, ant kurių viršūnės žibėjo baltas sniegas, lyg ten ilsėtųsi pulkai gulbių. Apačioj, ant kranto, žaliavo puikus miškas, o aukščiau stovėjo kažkokie rūmai – kaip ir bažnyčia, kaip ir vienuolynas. Sode prie tų rūmų augo citrinų ir apelsinų medžiai, o prie vartų stovėjo aukštos palmės. Jūra darė ties ta vieta mažą įlankėlę, ramią, bet labai gilią. Ten, į tą uolą, ant kurios gulėjo vandens suneštas baltas smėlys, karalaitė nunešė princą. Ji padėjo jį ant smėlio taip, kad galva būtų kiek aukščiau už liemenį ir galėtų gauti daug karštų saulės spindulių.

Tuo tarpu baltuose rūmuose suskambino varpais, ir į sodą pasipylė daugybė jaunų mergaičių. Tada karalaitė atplaukė kiek atgal, pasislėpė už akmenų, išlindusių iš vandens, ir apsidengė krūtinę ir plaukus jūros puta, kad niekas nepastebėtų jos veido. Iš čia ji ėmė žiūrėti, kas ištiks nelaimingąjį princą.

Netrukus prie tos vietos prisiartino jauna mergaitė. Iš pradžios, matyti, ji labai persigando, bet jos baimė greit praėjo. Ji pasišaukė žmonių, ir karalaitė pamatė, kad princas atsigavo ir visiems maloniai šypsosi. Tik vandens karalaitei jis nenusišypsojo: juk jis nežinojo, kad ji jam išgelbėjo gyvybę. Ji labai nuliūdo ir, kai princą nuvedė į didžiuosius namus, nusiminusi nėrė į gilumą ir sugrįžo į savo tėvo rūmus.

Ir pirma karalaitė buvo tyli, bet nuo tos dienos tapo dar tylesnė. Seserys jos klausinėjo, ką ji matė pirmą kartą iškilusi į jūros paviršį, bet ji nieko nepasakojo.

Ne kartą paskui ji plaukė tai rytą, tai vakare į tą vietą, kur

buvo palikusi princą. Ji matė nokstant sode vaisius ir juos raškant; matė tirpstant ant kalno viršūnių sniegą, bet princo ji nematė – ir kiekvieną kartą sugrįžusi namo darėsi liūdnesnė. Vienintelis jos džiaugsmas buvo sėdėti savo sodely uždėjus rankas ant gražiosios marmuro statulos, panašios į princą. Savo gėlių daugiau nebežiūrėjo; jos išaugo, apžėlė visus takus ir taip susipynė su medžiais savo stiebais ir lapais, jog sode tapo visai tamsu.

Galop ji nebegalėjo ilgiau tverti ir viską papasakojo vienai savo seseriai; tuojau apie tai sužinojo visos kitos seserys, bet daugiau niekas, išskyrus dvi tris nėroves, kurios taip pat niekam nepasakojo, išskyrus artimiausias savo drauges. Viena iš jų pažino princą; ji taip pat buvo mačiusi laivo šventę ir papasakojo, iš kur yra princas ir kur jo karalystė.

– Einam, sesute! – tarė jūros karalaitei seserys ir, susiėmusios rankomis, nuplaukė į tą vietą, kur turėjo būti princo pilis.

Pilis buvo šviesiai geltono akmens su marmuro laiptais; vieni laiptai ėjo tiesiasi į jūrą. Stogą puošė puikūs paauksuoti bokštai, o tarp kolonų, kurios ėjo aplink visus rūmus, stovėjo marmuro statulos, visai kaip gyvos. Pro aukštus langus buvo matyti puikios salės, kurių durys buvo apkabintos brangiomis šilko uždangomis ir grindys aptiestos divanais, o sienas puošė tokie dideli ir gražūs paveikslai, jog negalėjai atsižiūrėti. Pačios didžiosios salės vidury buvo didelis fontanas; jo srovė mušė lig pūstų stiklo lubų, pro kurias saulės spinduliai krito į vandenį ir nuostabius žolynus, augančius plačiame baseine.

Dabar karalaitė žinojo, kur gyvena princas, ir dažnai vakarais ėmė ten lankytis. Ji prisiartindavo prie žemės daug arčiau, negu kuri jos sesuo, ir net drįsdavo įplaukti į siaurą perkasą po puikiu marmuro balkonu, nuo kurio darėsi ilgas šešėlis ant vandens. Čia ji sustodavo ir ilgai žiūrėdavo į jaunąjį princą, kuris manė, kad niekas mėnesio šviesoj ten jo nemato.

Kartais vakarais princas plaukė puikioj laivėj, iškaišytoj vėliavomis. Tada ji žiūrėjo iš žalių nendrių, ir kai vėjas pūtė skaisčiai baltą jos apdangalą, žmonės manė, kad ten gulbė plaveno sparnais.

Dažnai naktį, kai žvejai gaudė žuvį su žiburiais, ji girdėjo juos pasakojant apie princo gerumą ir džiaugėsi jam išgelbėjusi

gyvybę, kada jis jau be sąmonės buvo blaškomas vilnių. O jis nieko apie tai nežinojo ir net per sapną negalėjo jos atsiminti.

Kiekvieną dieną žmonės jai darėsi malonesni; kiekvieną dieną ji labiau norėjo gyventi kartu su jais žemės pasauly, kuris jai rodėsi daug didesnis už vandens. Juk jie galėjo plaukti laivais per jūres, lipti kalnais aukščiau debesų; o žemės, kurios buvo jų valdžioje, traukėsi su miškais ir laukais daug daug toliau, kaip gali išmatyti jos akys. Ji labai norėjo daugiau sužinoti apie žmones ir jų gyvenimą, bet seserys negalėjo į visus jos klausimus atsakyti.

Todėl ji kreipėsi į senelę, kuri gerai pažino pasaulį, buvusį už vandenų.

– Jei žmonės neskęsta, – paklausė mažoji karalaitė, – tai ar jie gyvena amžinai? Ar jie taip pat miršta, kaip ir mes?

– Taip, – atsakė senutė, – jie irgi turi mirti, ir jų gyvenimas net trumpesnis už mūsų. Mes galim gyventi tris šimtus metų, bet miręs pavirstame jūros puta, net neturim kapo, kurį lankytų mūsų artimieji. Mes neturim nemirtingos vėlės; po mirties mums neprasideda naujas gyvenimas; mes – kaip žalios nendrės: nupjautos, jos daugiau nebežaliuoja. O žmonės turi nemirtingą vėlę, kuri gyvena amžinai, gyvena net tada, kada kūnas jau seniai pavirtęs į dulkes; ta vėlė po mirties lekia į šviesųjį orą, į skaisčiąsias žvaigždes. Kaip mes kilstame aukštyn iš jūros ir matome žemės šalis, taip žmonių vėlės kilsta į nežinomus laimingus kraštus, kurių mes niekados neregėsim.

– Kodėl gi mes neturime nemirtingos vėlės? – liūdnai paklausė nėrovė. – Aš mielai atiduočiau visus tris šio gyvenimo amžius už tai, kad nors vieną dieną tapčiau žmogum ir paskui laimėčiau amžiną gyvenimą.

– Geriau apie tai negalvok, – tarė senelė: – mes čia gyvenam daug geriau ir esam laimingesni, kaip žmonės savo žemėje.

– Vadinas, aš mirsiu ir pavirsiu jūros puta? Nebegirdėsiu daugiau vilnių muzikos, neberegėsiu savo gražiųjų gėlių ir karštosios saulės? Argi nieko negalima padaryti, kad gaučiau nemirtingąją vėlę?

– Nieko! – atsakė senelė. – Jei bent koks žmogus taip tave pamiltų, jog tu būtum jam brangesnė už tėvą ir už motiną, jei jis pavestų tau visą savo širdį ir visus jausmus, jei paduotų prieš kunigą ranką žadėdamas amžiną ištikimybę, tik tada jo

vėlė galėtų pereiti į tavo kūną, ir tu taptum žmogaus laimės dalininke. Jis duotų tau vėlę, bet savo pasiliktų sau. Tik to niekados nebus! Kas čia mūsų laikoma gražu, – tavo žuvies uodega, – ten, žemėje, yra bjauru. Keistą turi žmonės supratimą apie gražumą: kas nori būti gražus, tam reikia turėti du bjaurius ramstelius, kurie vadinasi kojos!

Mažoji karalaitė atsiduso ir nuliūdusi pažiūrėjo į savo žuvies uodegą.

– Tenkinkis savo likimu, – tarė senutė. – geriau linksminkimės ir dainuokim per tuos tris šimtus metų, kuriuos mes gyvenam. Tai tikrai netrumpas laikas; paskui ir ilsėtis bus malonu. Šiandien naktį bus rūmų pokylis.

Pokylis buvo puikus: žemėj tokių niekuomet nesti. Didžiosios šokių salės sienos ir lubos buvo storo, bet skaidraus stiklo. Pasieniais eilėmis gulėjo tūkstančiai didžiausių sraigių, raudonų ir žalių, su mėlynais žiburėliais, nuo kurių šviesu buvo ne tik rūmuose, bet ir toli aplink jūroj. Galėjai matyti visas žuvis, dideles ir mažas, kurios priplaukdavo prie stiklinių sienų. Vienų žvynai buvo skaisčiai raudoni, kitų žibėjo kaip auksas arba sidabras. Per salės vidurį bėgo platus upelis, kuriame šoko jūros gyventojai į savo pačių dainavimo balsą. Tokių nuostabių balsų žmonės neturi. Mažoji karalaitė giedojo gražiausiai; visi jai plojo rankomis ir uodegomis. Valandėlei jos širdy kilo džiaugsmas. Ji žinojo, kad gražesnio už jos balso nėra nei jūroj, nei žemėj. Bet ji vėl greit atsiminė sausumos pasaulį, atsiminė gražųjį princą ir vėl nuliūdo, kad neturi kaip jis nemirtingos vėlės. Ji nematant išslinko iš tėvo rūmų ir tuo laiku, kada kiti šoko ir linksminosi, sėdėjo viena nuliūdusi savo sodely. Staiga išgirdo ant vandens rago balsą ir pagalvojo: „Štai jis dabar plauko su laive. Jis man brangesnis už viską pasauly. Nuolat apie jį galvoju ir mielai į jo rankas atiduočiau visą savo gyvenimo laimę. Aš viską padaryčiau, kad tik gaučiau nemirtingą vėlę. Kol seserys šoka, eisiu pas jūros raganą, kurios visados taip bijojau: gal ji galės man kuo padėti“.

Ir jaunoji karalaitė, išėjusi iš savo sodelio, nuplaukė į kriokiantį verpetą, už kurio gyveno ragana. Niekados dar nebuvo plaukusi tokiu keliu; čia nebuvo jokių augalų, vienas plikas smėlys lig pat verpeto, kur kriokdamas taip sukosi vanduo kaip malūno ratas ir traukė į gilumą viską, kas tik jam kliuvo. Per tą baisųjį verpetą karalaitė turėjo plaukti į jūros

raganos gyvenimą. Čia kelias visą laiką ėjo per karštus kunkuliuojančius purvus, kuriuos ragana vadino savo durpinėmis pelkėmis. Už jų stovėjo jos namai kažkokiame keistame miške; visi medžiai ir krūmai buvo polipai, perpus gyvūnai, perpus augalai, panašūs į šimtagalves gyvates, augančias iš žemės. Jų šakos buvo panašios į ilgas slidžias rankas, o pirštai – į vikrius kirminus: nuo šaknų lig viršūnės polipai judino savo sąnarius, ir ką tik jūroj nutverdavo savo lanksčiais pirštais, niekados daugiau nebepaleisdavo. Paimta siaubo, jūros karalaitė prieš juos sustojo: širdis smarkiai mušė iš baimės; jau ji buvo besukanti atgal, bet atsiminė princą ir nemirtingąją žmogaus vėlę, ir vėl sugrįžo jos drąsa. Stipriai pririšo ant galvos plaukus, kad negalėtų polipai jų pagriebti, prispaudė rankas prie krūtinės ir greitai, kaip tik gali žuvis lėkti, nuplaukė pro bjauriuosius polipus, kurie šoko jos gauti savo kibiais pirštais. Plaukdama pastebėjo, kad jie savo rankose lyg geležinėse replėse laikė viską, ką tik buvo pagriebę. Polipų naguose barkšojo nuskendusių žmonių ir gyvulių kaulai, sudužusių laivų vairai, dėžės ir kiti daiktai. Tarp jų buvo pasmaugta ir viena nėrovė. Tas buvo baisiausia.

Galop ji priplaukė didelę pelkę. Didelės riebios gyvatės ir driežai drybsojo išvertę bjaurius baltai geltonus pilvus. Vidury pelkės stovėjo namai, statyti iš baltų skenduolių kaulų; čia sėdėjo jūros ragana ir penėjo iš burnos rupūžę, kaip žmonės peni cukrum mažas kanarėles. Bjaurias riebias gyvates ji vadino savo viščiukais ir leido joms žaisti ant savo plačios išpurtusios krūtinės.

– Žinau, ko tau reikia, – tarė ragana. – Nors tai yra iš tavo pusės kvailas daiktas, bet išpildysiu tavo norą, nes tas pridarys tau daug bėdos, mano gražioji karalaite! Norėtum žuvies uodegos vietoj gauti du ramstelius, kuriais žmonės vaikščioja, kad tave pamiltų jaunasis princas, o tu gautum nemirtingąją vėlę!

Tarus tuos žodžius, ragana taip garsiai ir bjauriai nusikvatojo, jog iš baimės nukrito nuo jos krūtinės rupūžės ir gyvatės ir ėmė raitytis žemėj.

– Tu ateini labai laiku, – traukė toliau ragana. – Rytoj, saulei nusileidus, aš jau nebegalėčiau be metų padėti. Aš tau pataisysiu gėrimo, kurį tu paimsi ir nusineši į žemę prieš saulės tekėjimą; ten atsisėsk ant kranto ir išgerk; tada tavo uodega

perskils į dvi lygias dalis ir kiekviena iš jų pavirs tuo, ką žmonės vadina gražia kojyte. Bet tau skaudės, taip skaudės, lyg aštrus kalavijas kiaurai tave pervertų. Kas tave pamatys, visi sakys, kad tu gražiausia mergaitė pasauly. Tačiau liksi lengva kaip oras, nei viena žemės šokėja negalės susilyginti su tavim; bet einant lyg peiliais badys tavo kojas, ir varvės iš jų kraujas. Jei sutinki viską iškęsti, galiu tau padėti.

– Gerai, – atsakė drebančiu balsu karalaitė, pagalvojusi apie princą ir nemirtingąją vėlę.

– Bet žinok, – tarė ragana, – gavusi žmogaus pavidalą, niekados nebeatvirsi nėrove. Niekados nebegrįši į tėvo rūmus, niekados neberegėsi seserų! Ir jei princas nepamils tavęs taip, kad dėl to pamirštų tėvą ir motiną, jei neprisiriš visa širdžia ir neprisieks prieš altorių amžinos tau ištikimybės, tai negausi ir nemirtingosios vėlės. Kitą rytą, kai jis ves, plyš tavo širdis, ir tu pavirsi jūros puta.

– Sutinku! – tarė mažoji karalaitė ir išblyško kaip mirtis.

– Bet turėsi mane atlyginti! – traukė toliau ragana: – ir tas bus nepigu. Tu turi gražiausią jūros pasauly balsą ir tikiesi juo sužavėti princą. Bet tą balsą turi atiduoti man. Už savo brangųjį gėrimą noriu gauti geriausia, ką tu turi. Juk į jį aš turiu įpilti savo pačios kraujo, kad jis būtų smarkus kaip aštrus kalavijas!

– Bet jei atimsi iš manęs balsą, – tarė jaunoji karalaitė, – kas gi man tada beliks?

– Tavo gražusis veidelis, tavo lengva kaip vėjo pūstelėjimas eisena, tavo skaisčiosios akys, – atsakė ragana: – to visai gana žmogaus širdžiai sužavėti. O ką, jau prapuolė tau noras? Iškišk savo liežuvėlį, aš jį nupjausiu už stebuklingąjį gėrimą.

– Kas bus, tas, – tarė karalaitė, ir ragana užkaitė katilą tam gėrimui virti.

– Švarumas yra geras dalykas! – pasakė ji ir ėmė šveisti katilą gyvų žalčių ryšeliu. Paskui ji pradraskė sau krūtinę ir įvarvino į katilą kelis lašus juodo savo kraujo. Kildami aukštyn, garai virto visokiais pavidalais, net baimė žiūrint ėmė.

Kas minutę ragana metė į katilą vis naujų šaknelių, ir kai skystimas užvirė, pasigirdo tartum krokodilo verksmas. Pagaliau gėrimas buvo sutaisytas; jis buvo skaidrus, kaip tyriausias vanduo.

– Še, imk, – tarė ragana ir nupjovė mažajai karalaitei liežuvį. Nėrovė nustojo žado; ji nebegalėjo nei giedoti, nei kalbėti.

– Jei polipai mėgins tave griebti, kai grįši per mišką, – pasakė ragana: – tik tėkšk vieną lašelį to gėrimo; tuojau jų rankos ir pirštai subyrės į tūkstantį kąsnelių.

Bet jūros karalaitei nieko nereikėjo daryti: pamatę tviskantį kaip žvaigždę jos rankoje skaidrų gėrimą, polipai patys nuo jos baimingai sukosi. Greit ir be jokių kliūčių perplaukė ji mišką, pelkes ir ūžiantį verpetą.

Štai jau pasirodė tėvo rūmai; šokių salės žiburiai buvo užgesę, visi kietai miegojo. Bet ji nebedrįso pas namiškius eiti, buvo be žado ir turėjo amžinai juos palikti. Skausmas suspaudė jai širdį. Ji nuslinko patylomis į sodą, nuraškė po gėlelę iš kiekvienos seserų lysės, nusiuntė tėvų namams tūkstantį pabučiavimų ranka ir iškilo į tamsiai mėlynos jūros paviršį.

Dar nebuvo išaušę, kai ji priplaukė princo pilį ir atsisėdo

ant puikiųjų marmuro laiptų. Mėnuo skaisčiai švietė. Ji išgėrė raganos vaistus, ir lyg aštriausias kalavijas pervėrė visą jos kūną. Ji neteko sąmonės ir parvirto kaip negyva.

Tik saulės spinduliai palietė žemę, ji atbudo; visame kūne jautė didelį sopulį; šaly jos stovėjo gražusis princas ir žiūrėjo į ją savo juodomis kaip naktis akimis; ji susidrovėjusi nuleido akis ir nustebusi pamatė, kad uodegos vietoj atsiradusios dvi gražiausios kojytės. Bet ji buvo nuoga ir apsidengė savo ilgais tankiais plaukais. Princas jos paklausė, kaip čia pateko, o ji tik pažvelgė savo tamsiai žydromis akimis, nes kalbėti juk negalėjo. Tada princas paėmė ją už rankos ir nusivedė į pilį. Raganos tiesa buvo sakyta: einant karalaitei taip diegė kojas, lyg jas būtų kas raižęs adatomis ir peiliais, bet ji kantriai kentė. Lengva kaip plunksna ėjo ji kartu su princu, ir jis kaip ir visi kiti stebėjosi jos neregėtai dailia eisena.

Karalaitę aptaisė brangiais šilkų drabužiais, ir ji tapo pirma pilies gražuolė, bet buvo be žado, negalėjo nei kalbėti, nei giedoti. Atėjo prieš princą ir jo tėvus išpuoštos šilkais ir auksu vergės ir ėmė dainuoti. Ypač viena jų gražiai dainavo, ir jai princas plojo delnais. Karalaitė nuliūdo, nes ji žinojo, kad pirma mokėjo daug gražiau už jas visas dainuoti, ir tarė sau: „O, kad jis žinotų, jog aš dėl jo atidaviau savo balsą!“

Padainavusios vergės ėmė šokti su muzika. Čia ir nėrovė ištiesė savo baltas, dailias rankas, atsistojo ant pirštų galų ir ėmė suktis po salę. Taip nuostabiai šokant niekas dar nebuvo matęs. Kiekvienas judesys didino jos gražumą, jos akys daugiau sakė širdžiai, negu visų vergių dainos.

Visi labai gražėjosi, bet visų labiausiai princas, kuris ją praminė savo radvilėle. Ir ji vis šoko ir šoko, nors kiekvieną kartą, kai jos koja siekė žemę, jai buvo taip skaudu, lyg eitų per aštriausius peilius. Princas pasakė, kad ji visados pas jį liks, ir jai buvo leista miegoti prieš jo kambario duris ant aksomo pagalvio.

Jis liepė pasiūti jai vyriškus drabužius, kad galėtų raita su juo jodinėti. Jie jodinėjo po kvepiančius miškus, kur medžių šakose giedojo paukšteliai, o žalios šakelės braukė jai per pečius; kartu laipiojo į aukštus kalnus, ir nors iš jos kojų bėgo kraujas taip labai, jog visi tą matė, bet ji juokėsi ir su džiaugsmu sekė paskui princą ten, kur po jais plaukė debesys lyg pulkai paukščių į svetimus kraštus.

Naktimis, kada visa pilis miegodavo, ji išeidavo ant plačiųjų marmuro laiptų, lipdavo žemyn ir leisdavo savo žaizdotas kojas į šaltą jūros vandenį, kuris jas gaivindavo ir malšindavo sopulius; tada ji minėdavo savo artimuosius, paliktus jūros dugne.

Kartą naktį, susikabinusios rankomis, plaukė pro šalį jos seserys ir dainavo liūdną dainą. Karalaitė pamojo joms, seserys ją pažino ir papasakojo, kaip visi jos pasigedę gailėjo. Kitą naktį seserys vėl atplaukė pas ją, o kartą iš tolo ji matė net savo senelę, kuri jau daug, daug metų nesirodė ant vandens paviršio, ir patį jūros karalių su karūna ant galvos; jie tiesė į ją rankas, bet nedrįso plaukti taip arti prie žemės kaip seserys.

Kiekvieną dieną karalaitė darėsi princui artimesnė, bet jis žiūrėjo į ją kaip į gerą, meilų vaiką, ir jos vesti visai nemanė. O norėdama gauti nemirtingąją vėlę, ji turėjo tapti jo pačia arba pavirsti jūros puta, jam vedus kitą.

„Ar tu myli mane labiausiai už viską?“ – rodos, klausė jūros karalaitės akys, kai jis, paėmęs ją už rankų, bučiavo į kaktą.

– Taip, tu man labai maloni, – sakė princas: – tu turi gerą širdį; tu esi daugiausia man atsidavusi ir panaši į vieną jauną mergaitę, kurią kartą mačiau ir daugiau greičiausiai neberegėsiu. Plaukiau sykį laivu, laivas sudužo, vilnys išmetė mane ant kranto arti gražios bažnyčios, kur tarnauja Dievui jaunos mergaitės; pati jaunoji rado mane ant kranto ir išgelbėjo man gyvybę; aš ją mačiau tik du kartus ir ją vieną tegalėčiau pamylėti. Bet tu panaši į ją ir beveik man ją išstūmei iš širdies. Ji užsidarė nuo šio pasaulio už storų vienuolyno sienų, bet gerasis dangus man atsiuntė tave, ir mes niekados nesiskirsime.

„A, jis nežino, kad aš jam išgelbėjau gyvybę! – galvojo nėrovė. – Aš jį išnešiau iš jūros bangų ir paguldžiau ant kranto, kur stovi miške vienuolynas. Pati pasislėpiau jūros putose ir žiūrėjau, ar ateis žmonės jo gelbėti. Tada mačiau tą gražiąją mergaitę, kurią jis myli labiau už mane. – Ir karalaitė giliai atsiduso – verkti ji nemokėjo. – Bet ta mergaitė yra užsidariusi vienuolyne, ir jis jos daugiau niekur nebesusitiks. O aš gyvenu prie jo ir jį matau kiekvieną dieną; galiu juo rūpintis, galiu mylėti, galiu jam atiduoti visą savo gyvenimą.“

Bet štai žmonės ėmė kalbėti, kad princas veda kito kara-

liaus gražią dukterį, kad jis ruošia laivą plaukti į tą kraštą ir ima daug palydovų. Jis sakąsis keliaująs apžiūrėti to karaliaus žemės, bet iš tikrųjų norįs pamatyti jo dukterį. Girdėdama tas kalbas, nėrovė kraipė galvą ir sau šypsojo: juk ji geriau žinojo visas princo mintis.

– Aš turiu vykti, – tarė jis jai, – aš turiu vykti pažiūrėti gražiosios princesės, nes to nori mano tėvai; bet jie manęs nevers jos vesti. Aš negaliu jos mylėti. Ji nepanaši į tą nuostabiąją vienuolyno mergaitę, į kurią panaši tu. Jei man teks kada vesti, tai aš imsiu tik tave, mano bežade gražuole kalbančiomis akimis!

Ir jis bučiavo jos raudonas lūpas, glostė ilgus plaukus ir glaudė savo galvą prie jos krūtinės, kurioje mušė širdis, trokštanti žmogaus laimės ir nemirtingosios vėlės.

– Juk tu nebijai vandens, mano vaikeli? – klausė jis, kai jie stovėjo ant didelio laivo dangčio, kuris juos turėjo nešti į to karaliaus kraštą. Ir jis jai pasakojo apie audras, apie nuostabias

jūros žuvis ir apie viską, ką narai mato jūros dugne; ji klausė pasakojant šypsodama; juk ji geriau žinojo, kas ten yra.

Mėnesienoj, kada visi laive sumigo, išskyrus vairininką, ji atsisėdo ant laivo galo ir ėmė žiūrėti žemyn į skaidrų vandenį. Ji matė savo tėvo rūmus; ant stogo stovėjo senelė su sidabro karūna ant galvos ir žiūrėjo į laivo apačią. Bet štai ir jos seserys išplaukė į paviršį; jos žiūrėjo į ją nuliūdusios ir grąžė savo baltas rankas. Ji linkterėjo joms galvą, nusišypsojo ir norėjo apsakyti, kaip jai gera, kokia ji laiminga, bet čia pasirodė jūreivis, ir seserys panėrė į gilumą. Jūreivis manė, kad tas baltumas, kur plaukė ant vandens, buvo tik jūros puta.

Kitą dieną laivas įplaukė į puikios sostinės uostą. Visais varpais skambino; nuo visų aukštųjų bokštų sklido trimitų balsai, o kareiviai, kurie turėjo patikti princą, buvo sustoję į eiles su plevėsuojančiomis vėliavomis ir žibančiais durtuvais. Kiekvieną dieną buvo daromos naujos iškilmės; pokyliai ir koncertai ėjo paskui vienas kitą, bet princesės dar nebuvo mieste. Ji mokėsi toli vienuolyne, kur jai buvo diegiamos visos karališkos dorybės. Galop ji parvyko.

Jūros karalaitė nekantriai laukė jos pasirodant, ir kai pamatė, tikrai turėjo pripažinti, kad meilesnės ir gražesnės mergaitės niekados nebuvo mačiusi. Veidas buvo skaistus, iš ilgų tamsių blakstienų žibėjo tamsiai mėlynos geros akys.

– Tai tu, – sušuko princas: – tai tu mane išgelbėjai, kai aš pusgyvis gulėjau ant kranto!

Ir savo žadėtąją prispaudė prie širdies.

– O, koks aš laimingas! – sakė jis jūros karalaitei: – dabar įvyko, apie ką aš net svajoti nedrįsau. Žinau, kad tu džiaugiesi mano laime, nes tu labiausiai mane myli.

Nėrovė bučiavo jo rankas, ir jai rodėsi, kad jos plyšta iš skausmo širdis. Juk pirmą po jo vestuvių rytą ji turi mirti ir pavirsti jūros puta!

Vėl ėmė skambinti varpais, pasiuntiniai lakstyti po gatves ir skelbti apie princo vestuves. Jaunikis ir jaunoji padavė viens antram rankas, ir vyskupas juos palaimino. Nėrovė stovėjo išpuošta šilkais ir auksu ir laikė jaunosios šleifą, bet ausys negirdėjo iškilmingos muzikos, akys nematė puikiosios ceremonijos; ji galvojo apie ateinančią mirtį ir apie tai, ko nustojo šiame pasauly.

Tą patį vakarą jaunieji turėjo grįžti laivu į tėvynę. Armotos

griovė, vėliavos plevėsavo, o ant laivo dangčio jiems buvo padaryta palapinė iš aukso ir purpuro.

Vėjas išpūtė bures, ir laivas lyg žuvėdra ėmė skristi bangomis.

Sutemus buvo pridegta daugybė spalvotų žiburių; jūreiviai ėmė smagiai šokti ant dangčio. Nėrovė atsiminė tą vakarą, kada pirmą kartą buvo išplaukusi ant jūros paviršio ir mačiusi tokią pat iškilmę ir linksmybę, ir taip pat pradėjo šokti. Ji lakstė po dangtį tartum kregždė vaikoma vanago, ir iš visų pusių ėjo pagyrimai: niekados taip nuostabiai ji nešoko. Tiesa, jos gležnas kojas tartum peiliai raižė, bet jokio sopulio nejautė: širdies skausmas buvo daug didesnis. Ji žinojo, kad mato paskutinį kartą princą, dėl kurio ji pametė tėvo namus ir visus artimuosius, neteko gražiojo savo balso ir kasdieną baisiausias kentėjo kančias, o jis jų ir matyti nemato. Paskutinį kartą ji kvėpavo su juo tuo pačiu oru, žiūrėjo į mėlyną jūrą ir žvaigždėtą dangų. Dabar jos laukia amžinoji naktis, be minčių ir be sapnų, nes ji neturi vėlės ir niekados neturės.

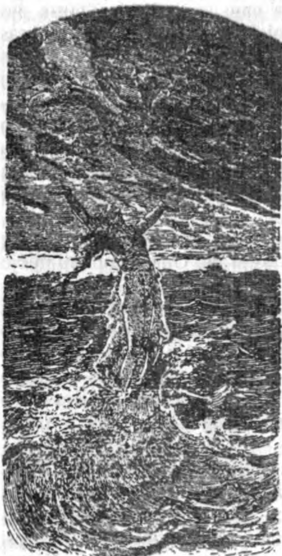
Šokiai ir muzika užsitraukė labai ilgai. Nėrovė šoko ir juokėsi, bet širdy turėjo mirties skausmą. Galop jaunieji nuėjo į savo palapinę.

Laive viskas nutilo, visi sumigę ilsėjosi, vienas vairininkas savo vietoj budėjo. Jaunoji jūros karalaitė pasirėmė savo baltomis rankomis ant laivo krašto ir žiūrėjo į rytus, kur turėjo pasirodyti saulė. Ji žinojo, kad jos pirmas spindulys jai atims gyvybę. Staiga iš jūros gilumos iškilo jos seserys, kurios buvo taip pat išblyškusios, kaip ir ji; vėjas nebesklaidė ore jų ilgųjų plaukų – jie buvo nukirpti.

– Mes atidavėm juos raganai, gelbėdamos tave nuo mirties. Ji davė mums peilį – štai jis! Žiūrėk, koks aštrus! Prieš saulės tekėjimą turi juo perdurti princo širdį, ir kai šiltas jo kraujas apšlakstys tavo kojas, jos vėl suaugs į žuvies uodegą, tu vėl tapsi nėrove, sugrįši pas mus į dugną ir išgyvensi savo tris šimtus metų, ligi pavirsi balta puta ant jūros paviršio. Tik skubink! Vienas iš jūsų turi, ligi saulė patekės, mirti. Geroji senelė vis gaili tavęs, nuslinko jos žili plaukai iš sielvarto, kaip žuvo mūsų nuo raganos žirklių. Nužudyk princą ir grįžk pas mus! Tik skubink! Ar matai raudoną juostą aure ten, dangaus pakrašty? Per kelias minutes pasirodys saulė, ir tavęs nebebus!

Seserys sunkiai atsiduso ir išnyko vandeny.

Jūros karalaitė atitraukė purpuro divaną, užtiestą ant palapinės durų, ir pamatė gražųjį princą. Ji pasilenkė ant jo, pabučiavo į kaktą, pažvelgė į dangų, paraudusį nuo aušros šviesos, pažiūrėjo į žibantį peilį ir vėl nukreipė akis į princą, kuris ir per sapną minėjo savo jaunos pačios vardą – dabar ji viena buvo jo galvoj. Ir ranka, laikiusi peilį, sudrebėjo. Švyst ir nutėškė jį toli nuo savęs į paraudusias nuo ryto šviesos bangas; ir ten, kur jis nukrito, rodos, iš vandens ištiško kraujo lašai. Dar kartą gęstančiomis akimis pažvelgė karalaitė į princą, paskui šoko nuo laivo į jūrą ir tuojau pajuto savo kūną leidžiantis puta.

Štai iš jūros pakilo saulė; šilti jos spinduliai nušvietė šaltą jūros putą, bet karalaitė nejautė mirties. Ji matė karštąją saulę ir kažkokias keistas skaidrias esybes, kurios šimtais sukosi ties ja; pro jas ji galėjo matyti baltas laivo bures ir rausvus debesėlius. Balsai jų skambėjo lyg muzika, bet tokia tyli, jog jokios žmogaus ausys negalėjo jos girdėti, kaip jokios žmogaus akys negalėjo jų pačių matyti; jos neturėjo sparnų, bet laikėsi ore savo lengvumu.

Nėrovė dabar pastebėjo, kad ir jos toks pat kūnas, kaip jų, ir kad vis labiau ir labiau skiriasi nuo jūros putų.

– Kur aš einu? – paklausė, kildama į orą, ir jos balsas, kaip ir anų esybių, skambėjo tartum nuostabiausia muzika, su kuria negali lygintis jokie žemės garsai.

– Pas oro dukteris, – atsakė lengvosios esybės. – Nėrovės

neturi nemirtingos vėlės ir gali ją įgyti tik per žmogaus meilę. Joms amžiną gyvenimą gali duoti kiti. Oro dukterys irgi neturi nemirtingosios vėlės, bet ją gali užsitarnauti gerais darbais. Mes skrendame į šiltuosius kraštus, kur žmonės žūva nuo troškaus, sugedusio oro, ir jį ten vėsiname. Mes skleidžiame ore gėlių kvapą, gydome ir džiuginame žmones. Darydamos per tris šimtus metų gerus darbus, mes gaunam nemirtingąją vėlę ir džiaugiamės amžinąja laime kartu su žmonėmis. Tu, vargše, visa širdžia troškai to, ko trokštame ir mes; tu kentėjai ir vargai. Tu dabar iškilai į oro dvasių pasaulį ir gali pati gerais darbais laimėti nemirtingąją vėlę.

Jūros karalaitė pakėlė nušvitusį savo veidą į saulę, ir jos akys pirmą kartą pritvino ašarų.

Visi laivo žmonės vėl sukilo ir sujudo. Ji matė princą su savo pačia ieškant jos visur; nuliūdę jie žiūrėjo į siūbuojančias putas, lyg jausdami, kad ji bus įšokusi į bangas. Ir tada nematomai pabučiavo ji princesės kaktą, nusišypsojo princui ir kartu su kitais oro vaikais nulėkė ant rausvo debesėlio, kuris plaukė padange.

– Per tris šimtus metų mes nueisim į dangaus karalystę!

– O gal ir dar greičiau, – sušnibždėjo viena oro duktė. – Nematomos mes skrendame į žmonių namus, kur yra vaikų, ir už kiekvieną dieną, kada randame vaiką, kuris džiugina savo tėvus ir stengiasi atlyginti jiems už jų rūpesčius, Viešpats trumpina mūsų mėginimo laiką. Vaikas nežino, kada mes įlekiame į kambarį; bet kada mes, džiaugdamosis juo, galim nusišypsoti, mums numetami vieneri to laiko metai; bet jei randame blogą vaiką, tai turime lieti sielvarto ašaras, ir kiekviena ašara prideda prie mūsų mėginimo dar vieną dieną.

TURINYS

Hansas Kristijonas Andersenas
PASAKOS
Redaktorė *Albina Pribušauskaitė*
Meninė redaktorė *Danutė Vitkevičienė*
Techninė redaktorė *Birutė Šlivinskienė*
Korektorė *Genovaitė Bukauskienė*
Duota rinkti 1991.07.29. Pasirašyta spaudai 1991 10 25. SL Nr. 716. Formatas 60x90/16. Popierius spaudos Nr. 1. 18,2 apsk. leid l. Tiražas 100 000 egz. Užsakymas Nr. 2533.
CARITAS leidykla, Vilniaus g. 29, 3000 Kaunas
Spausdino „Aušros" spaustuvė, Vytauto pr. 23, 3000 Kaunas
Kaina sutartinė